

30

YEARS OF INDEPENDENCE
KAZAKHSTAN

ABSTRACT BOOK

INTERNATIONAL CONGRESS
OF KAZAKH HISTORY,
CULTURE AND LANGUAGE

DECEMBER 27-28, 2021 ANKARA, TURKEY

Editor: Dr. Marlen ADILOV

INTERNATIONAL CONGRESS OF KAZAKH HISTORY, CULTURE AND LANGUAGE

27-28 December 2021
Ankara Türkiye

ABSTRACT BOOK

EDITOR

Dr. Marlen ADILOV

by
IKSAD GLOBAL PUBLISHING HOUSE®

All rights of this book belong IKSAD Publishing House
Authors are responsible both ethically and juridically
IKSAD Publications – 2021©
Issued: 30.12.2021

ISBN: 978-625-8423-59-4

CONFERENCE ID

CONFERENCE TITLE

INTERNATIONAL CONGRESS OF KAZAKHS HISTORY, CULTURE AND LANGUAGE

DATE AND PLACE

27-28 DECEMBER 2021

ANKARA TÜRKIYE

ORGANIZATION

TÜRKSOY,

EMBASSY OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN IN THE REPUBLIC OF TURKEY

İKSAD GLOBAL ,

NEW ERA JOURNAL

ORGANIZING COMMITTEE

PROF. DR. ORHAN DOĞAN

PRESIDENT OF THE CONGRESS PRESIDENT OF THE CONGRESS

HONORARY CHAIRS OF THE CONGRESS

DUSEN KASEINOV - GENERAL SECRETARY OF TÜRKSOY

ABZAL SAPARBEKULY - AMBASSADOR OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN TO ANKARA

MUSTAFA LATIF EMEK- PRESIDENT OF İKSAD INSTITUTE

DR. MARLEN ADILOV

HEAD OF ORGANIZATION COMMITTEE

TOKAT GAZIOSMANPASA UNIVERSITY

COORDINATORS

ZHULDYZ SAKHI

GENERAL COORDINATOR

NUMBER OF ACCEPTED PAPERS-87

NUMBER OF REJECTED PAPERS-32

PARTICIPANTS COUNTRY

TURKEY-37, AZERBAIJAN-19, GEORGIA-1, KAZAKHSTAN-25, UKRAINE- 2, AUSTRALIA-1

SCIENTIFIC COMMITTEE

HEAD OF SCIENTIFIC COMMITTEE

PROF. DR. HAVA KURT SELÇUK
ERCIYES UNIVERSITY

SCIENTIFIC COMMITTEE MEMBERS

PROF. DR. GÜLJANAT KURMANGALIYEVA ERCILASUN ANKARA HACI BAYRAM VELI UNIVERSITY
(TURKEY)

PROF. DR. FATİH ÜNAL ORDU UNIVERSITY (TURKEY)

PROF. DR. AYABEK BAINIYAZOV ARDAHAN UNIVERSITY

PROF. DR. SHERUBAY KURMANBAIULY EURASIAN NATIONAL UNIVERSITY (KAZAKHSTAN)

PROF. DR. SAGYMBAY ZHUMAGUL EURASIAN NATIONAL UNIVERSITY (KAZAKHSTAN)

PROF. DR. ELMAN GULIYEV AZERBAIJAN STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY, AZERBAIJAN

PROF. DR. NIZAMI TAGISOY BAKU SLAVIC UNIVERSITY, AZERBAIJAN

PROF. DR. VAGIF SULTANLI BAKU STATE UNIVERSITY, AZERBAIJAN

PROF. DR. BEKİR ŞİŞMAN ONDOKUZ MAYIS UNIVERSITY (TURKEY)

PROF. DR. TURGUT KOÇOĞLU ERCIYES UNIVERSITY (TURKEY)

PROF. N.S. VASKIV BORIS GRINCHENKO KYIV UNIVERSITY (KIEV, UKRAINE)

PROF. DR. TATTIGUL KARTAYEVA AL FARABI UNIVERSITY (KAZAKHSTAN)

PROF. DR. MUSTAFA ÜNAL ERCIYES UNIVERSITY (TURKEY)

PROF. DR. ABDULVAHAP KARA MIMAR SINAN UNIVERSITY (TURKEY)

PROF. DR. OSMAN YORULMAZ MIMAR SINAN UNIVERSITY (TURKEY)

PROF. DR. MUKHABBAT KURBANOVA THE NATIONAL OF UZBEKISTAN NAMED AFTER MIRZA
ULUGHBEK UNIVERSITY, UZBEKISTAN

PROF. DR. MUALLA UYDU YÜCEL İSTANBUL UNIVERSITY (TURKEY)

ASSOC. PROF. DR. GULNAR KARA BITLİS EREN UNIVERSITY (TURKEY)

ASSOC. PROF. DR. AINUR NOGAYEVA ERZINCAN BINALI YILDIRIM UNIVERSITY (TURKEY)

ASSOC. PROF. DR. GÖKÇE YÜKSELEN PELER ERCIYES UNIVERSITY (TURKEY)

ASSOC. PROF. DR. YUNUS EMRE TANSÜ GAZİANTEP UNIVERSITY (TURKEY)

ASSOC. PROF. DR. EKREM AYAN MUĞLA SITKI KOÇMAN UNIVERSITY (TURKEY)

ASSIST. PROF. DR. HİKMET DEMİRCİ KAHRAMANMARAŞ SUTCU İMAM UNIVERSITY (TURKEY)

ASSIST. PROF. DR. SEFA FUAT HEKİMOĞLU UŞAK UNIVERSITY (TURKEY)

ASSIST. PROF. DR. ERCAN PETEK TOKAT GAZİOSMANPAŞA UNIVERSITY (TURKEY)

ASSIST. PROF. DR. BAURZHAN BOTAKARAEV KAZAKH-TURKISH UNIVERSITY (KAZAKHSTAN)

ASSIST. PROF. DR. ABBAS KARAAĞAÇLI GİRESUN UNIVERSITY (TURKEY)

ASSIST. PROF. DR. MUHİT TÖLEGEN AHMET YESEVİ UNIVERSITY (KAZAKHSTAN)

DR. OSMAN KABADAYI KIRŞEHİR AHI EVRAN UNIVERSITY (TURKEY)

ORGANIZING COMMITTEE

HEAD OF ORGANIZING COMMITTEE

ASSIST. PROF. DR. MARLEN ADILOV
TOKAT GAZIOSMANPASA UNIVERSITY (TURKEY)

ORGANIZING COMMITTEE MEMBERS

ASSOC. PROF. DR. KANYSH BIBEKOV
NAZARBAYEV UNIVERSITY, KAZAKHSTAN

ASSIST. PROF. DR. ABBAS KARAAĞAÇLI
GIRESUN UNIVERSITY (TURKEY)

ELVAN CAFEROV
ADPU, AZERBAIJAN

ZHULDYZ SAKHI
GENERAL COORDINATOR
ERCIYES UNIVERSITY
TURKEY

PHOTO GALLERY

International congress of Kazakh history, culture and language

International congress of Kazakh history, culture and language

International congress of Kazakh history, culture and language

International congress of Kazakh history, culture and language

International congress of Kazakh history, culture and language

International congress of Kazakh history, culture and language

International congress of Kazakh history, culture and language

International congress of Kazakh history, culture and language

International congress of Kazakh history, culture and language

International congress of Kazakh history, culture and language

International congress of Kazakh history, culture and language

International congress of Kazakh history, culture and language

Recording...

The shared content is fit to your screen. To see the original size, click "Original size" in the menu.

XVIII. YÜZYIL RUS KAZAK TARİHİ VE OSMANLI'YA ETKİSİ

XVIII. CENTURY HISTORY OF RUSSIAN KAZAKS AND ITS IMPACT ON THE OTTOMAN

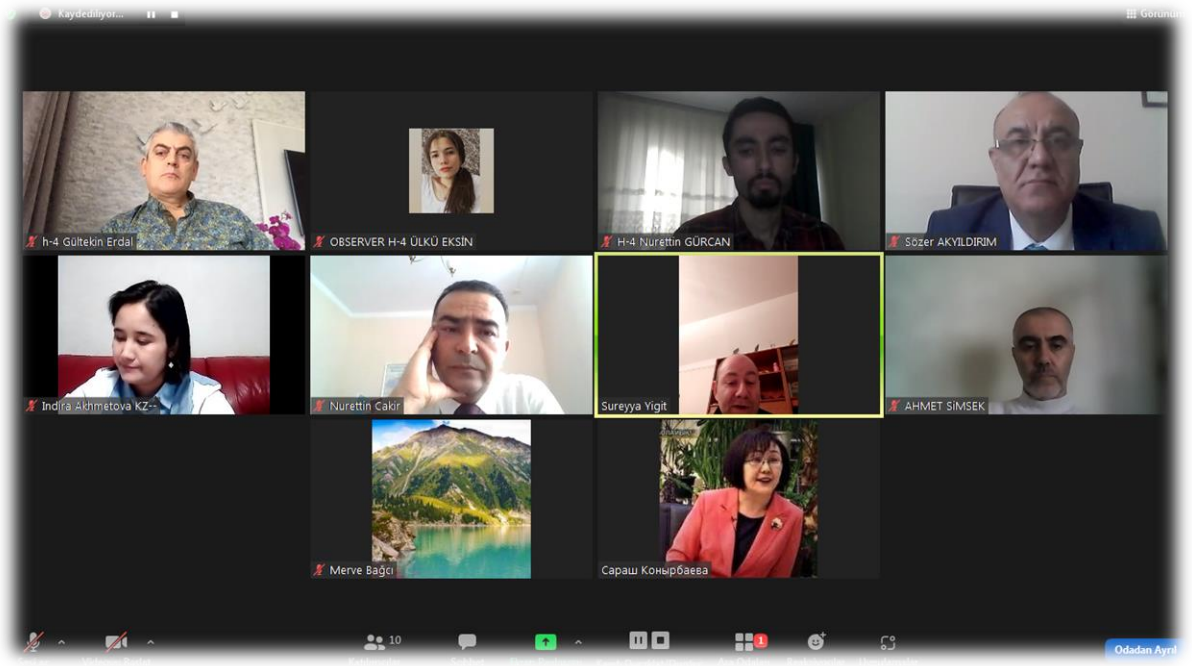
Participants: Erhan YOSKA, Zhuldyz Sakhi, H3 Doç. Dr. Meşkure Yılmaz, YÜKSEL GÜNGÖR, Kasım kocaman, Yunus EKİCİ H2:S1

Recording Paused

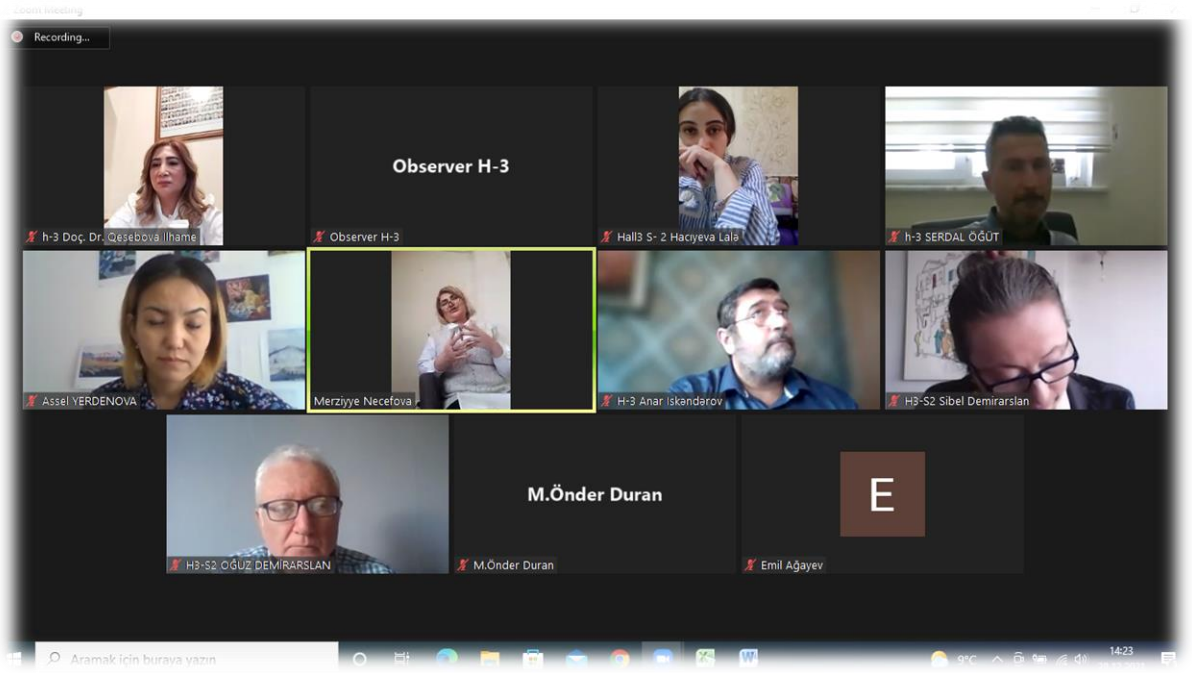
Participants: h-3 Burak YALÇIN, Zhuldyz Sakhi Coordinator, H3-Prof. Dr. Ahmet Güngör, Hall-3 session1 CeBa Hamazoba, h-3 DOÇ.DR.YUNUS EMRE TANSU, h-3 Prof. Dr. Mykola Vaskiv, Shebnem Memmedova, Türkan Hüseynova, Observer H-3, Ulker Baxşyev, Semra ÇERKEZOĞLU

System Tray: 4°C Çok bulutlu, TUR, 10:36

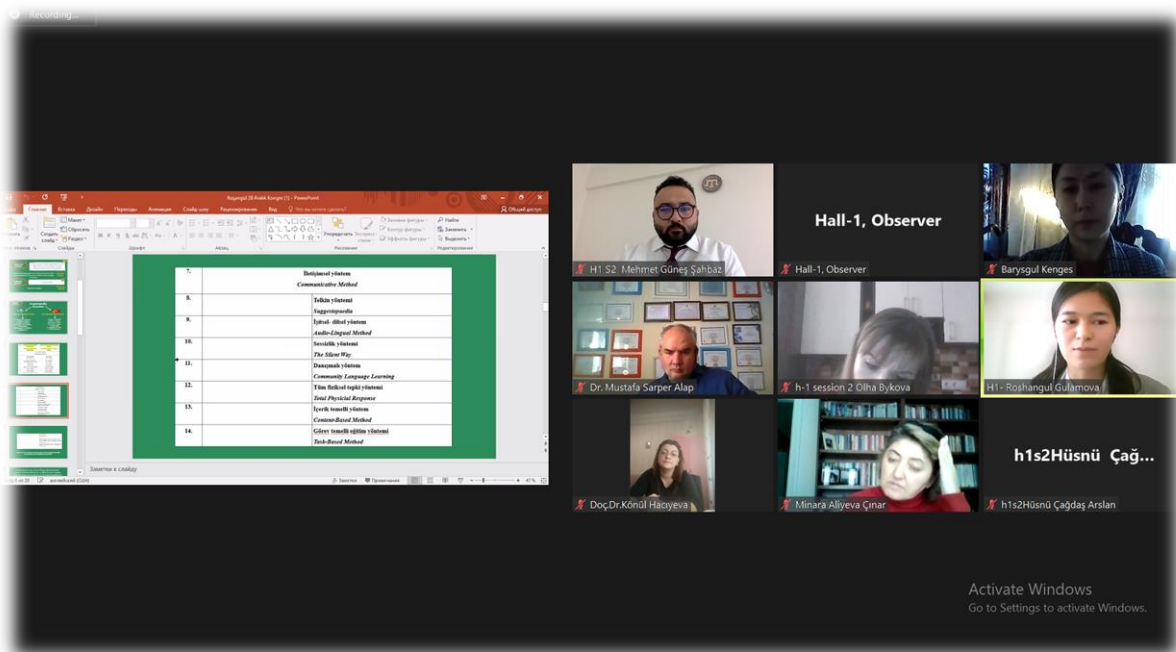
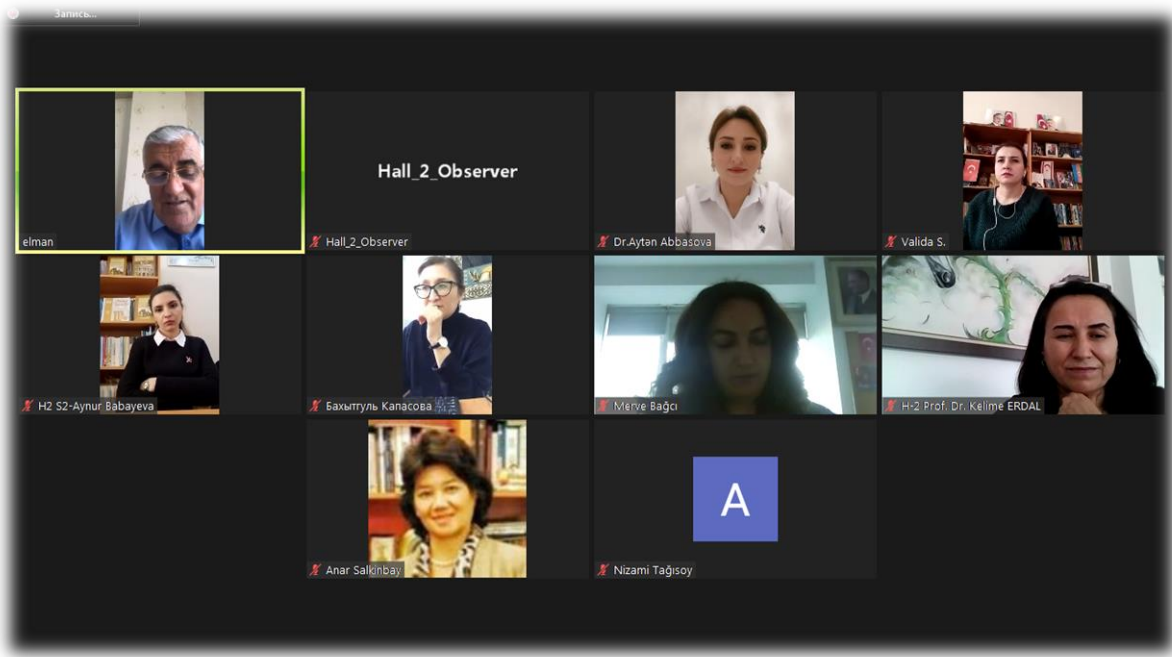
International congress of Kazakh history, culture and language

International congress of Kazakh history, culture and language

International congress of Kazakh history, culture and language

**INTERNATIONAL
CONGRESS OF
KAZAKH
HISTORY, CULTURE
AND LANGUAGE**

*December 27-28, 2021
Ankara TÜRKİYE*

*dedicated in memory of the
"30th anniversary of Kazakhstan's independence"*

CONGRESS PROGRAM

TÜRKSOY
Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı

IMPORTANT, PLEASE READ CAREFULLY

- ❖ To be able to attend a meeting online, login via <https://zoom.us/join> site, enter ID "Meeting ID or Personal Link Name" and solidify the session.
- ❖ The Zoom application is free and no need to create an account.
- ❖ The Zoom application can be used without registration.
- ❖ The application works on tablets, phones and PCs.
- ❖ The participant must be connected to the session 5 minutes before the presentation time.
- ❖ All congress participants can connect live and listen to all sessions.
- ❖ Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

Points to Take into Consideration - TECHNICAL INFORMATION

- ◆ Make sure your computer has a microphone and is working.
- ◆ You should be able to use screen sharing feature in Zoom.
- ◆ Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.
- ◆ Requests such as change of place and time will not be taken into consideration in the congress program.

ÖNEMLİ, DİKKATLE OKUYUNUZ LÜTFEN

- ❖ Kongremizde Yazım Kurallarına uygun gönderilmiş ve bilim kurulundan geçen bildirimler için online (video konferans sistemi üzerinden) sunum imkanı sağlanmıştır.
- ❖ Online sunum yapabilmek için <https://zoom.us/join> sitesi üzerinden giriş yaparak "Meeting ID or Personal Link Name" yerine ID numarasını girerek oturuma katılabilirsiniz.
- ❖ Zoom uygulaması ücretsizdir ve hesap oluşturmaya gerek yoktur.
- ❖ Zoom uygulaması kaydolmadan kullanılabilir.
- ❖ Uygulama tablet, telefon ve PC'lerde çalışıyor.
- ❖ Her oturumdaki sunucular, sunum saatinden 5 dk öncesinde oturuma bağlanmış olmaları gerekmektedir.
- ❖ Tüm kongre katılımcıları canlı bağlanarak tüm oturumları dinleyebilir.
- ❖ Moderatör – oturumdaki sunum ve bilimsel tartışma (soru-cevap) kısmından sorumludur.

Dikkat Edilmesi Gerekenler- TEKNİK BİLGİLER

- ◆ Bilgisayarınızda mikrofon olduğuna ve çalıştığına emin olun.
- ◆ Zoom'da ekran paylaşma özelliğine kullanabilmelisiniz.
- ◆ Kabul edilen bildiri sahiplerinin mail adreslerine Zoom uygulamasında oluşturduğumuz oturuma ait ID numarası gönderilecektir.
- ◆ Katılım belgeleri kongre sonunda tarafınıza pdf olarak gönderilecektir
- ◆ Kongre programında yer ve saat değişikliği gibi talepler dikkate alınmayacaktır

-
- ❖ IMPORTANT NOTIFICATION
 - ❖ MAҢЫЗДЫ ХАБАРЛАМА
 - ❖ ÖNEMLİ BİLGİ
 - ❖ ВАЖНОЕ УВЕДОМЛЕНИЕ

CONFERENCE LANGUAGES/ КОНФЕРЕНЦИЯ ТІЛДЕРІ /
KONGRE DİLLERİ/ ЯЗЫКИ КОНФЕРЕНЦИИ

*English is the primary language as the conference is international
Kazakh, Turkish, Russian are the additional presentation languages*

The presentations in sessions will be in Kazakh, Turkish, Russian and English languages, therefore if you will present your paper in one of the conference languages other than English, please make your Power Point presentation in dual languages one of which to be English, so the all participants of the conference will benefit from your research.

Сессиялардағы презентациялар қазақ , түрік, орыс және ағылшын тілдерінде болады, сондықтан баяндамаңызды ағылшын тілінен басқа конференция тілдерінің бірінде ұсынатын болсаңыз, Power Point презентацияңызды қос тілде жасаңыз, олардың бірі ағылшын болуы керек. Осылайша, конгреске қатысушылардың барлығы сіздің зерттеулеріңізден пайда таба алады.

Oturumlardaki sunumlar Kazakça, Türkçe, Rusça ve İngilizce dillerinde olacaktır, bu nedenle bildirinizi İngilizce dışında dillerden birinde sunacaksanız, lütfen Power Point sunumunuzu biri İngilizce olacak şekilde çift dilde yapınız. Böylece kongrenin tüm katılımcıları araştırmanızdan faydalanabilecektir.

Презентации на сессиях будут на казахском, турецком, русском и английском языках, поэтому, если вы будете представлять свой доклад на одном из языков конференции, кроме английского, пожалуйста, сделайте презентацию Power Point на двух языках, один из которых будет по-английски, чтобы все участники конференции извлекли пользу из вашего исследования.

-Opening Ceremony of In Person Program-

*honorary president of congress
Düsen KASEİNOV
TÜRKSOY General Secretary*

*honorary president of the congress
Abzal SAPARBEKULY
Ambassador of the Republic of Kazakhstan to Ankara*

WELCOME SPEECH PROGRAM

Congress Venue:

TÜRKSOY. Ferit Recai Ertuğrul Caddesi No: 8
Or-An ANKARA/TÜRKİYE.

Date & Time

27.12.2021

Ankara Time: 10⁰⁰: 10³⁰

*Moderator &
President of the congress*

Prof. Dr. Orhan DOĞAN
Kahramanmaraş Sutcu Imam University

*honorary president of the
congress*

Abzal SAPARBEKULY

Ambassador of the Republic of Kazakhstan to Ankara

*Invited guest
İKSAD*

Prof. Dr. Mustafa TALAS
Niğde Ömer Halisdemir University

TÜRKSOY representative

Assoc. Prof. Dr. Bilal ÇAKICI

Deputy Secretary General

Invited guest

Haluk CÖMERTOĞLU
Mayor of Malatya Arapgir

*Invited guest
İKSAD*

Dr. Abbas KARAAĞAÇLI

Giresun University

*Initiator of the congress
İKSAD*

Dr. Mustafa Latif EMEK
*President of the Institute of Economic Development and Social
Research*

Dombra Konseri

-Dombra concert-

Açılış resepsiyonu

-Cocktail Reception -

CONGRESS OPENING PLENARY SESSION

Congress Venue:

TÜRKSOY. Ferit Recai Ertuğrul Caddesi No: 8
Or-An ANKARA / TÜRKİYE.

Date & Time

27.12.2021

Ankara Time: 10³⁰: 13⁰⁰

**Moderator &
President of the
congress**

**Prof. Dr. Orhan DOĞAN
Kahramanmaraş Sutcu Imam University**

Invited speaker

Prof. Dr. Erol KOÇ

Invited speaker

Dr. Hasan YAVUZ

Ambassador, Ministry of Foreign Affairs (MFA) in Ankara

Invited speaker

Prof. Dr. Muhittin ŞİMŞEK

Ahmet Yesevi University Chairman of the Board of Trustees

Invited speaker

Assist. Prof. Dr. Hikmet DEMİRCİ

Kahramanmaraş Sutcu Imam University

Invited speaker

Prof. Dr. Mehmet Akif KİREÇCİ

ANKARA SOCIAL SCIENCES UNIVERSITY

Invited speaker

Prof. Dr. Mustafa ÜNAL

Erciyes University

Invited speaker

Assoc. Prof. Güray ALPAR

The Institute of Strategic Thinking

Invited speaker

Assist. Prof. Dr. Ahmet Hacı ŞİMŞEK

Kastamonu University

27.12.2021
Session-1

Nur-Sultan Time
16³⁰ : 18³⁰

Ankara Time
13³⁰ : 15³⁰

TURKSOY
General Secretariat

SESSION-1

MODERATOR: Associate Prof. Dr. Ainur NOGAYEVA

Assoc. Prof. Dr. Ainur NOGAYEVA	<i>Erzincan Binali Yıldırım University TÜRKİYE</i>	<i>CAPITALS OF KAZAKHSTAN FROM PAST TO PRESENT</i>
Prof. Dr. Orhan DOĞAN	<i>Kahramanmaraş Sütçü İmam University TÜRKİYE</i>	<i>ABILAY KHAN AND HIS PLACE IN THE HISTORY OF KAZAKHS</i>
Dr. Abbas KARAAĞAÇLI Zhuldyz SAKHI	<i>Giresun University Erciyes University TÜRKİYE</i>	<i>IN THE HEART OF CENTRAL ASIA, THE CENTER OF STABILITY, SECURITY AND ECONOMIC DEVELOPMENT: KAZAKHSTAN</i>
Dr. Osman KABADAYI	<i>Kirsehir Ahi Evran University, TÜRKİYE</i>	<i>TRADITIONAL CHILDREN'S GAMES IN KAZAKH CULTURE</i>
Associate Prof. Dr. Esmâ ÖZDAŞLI	<i>Mehmet Akif Ersoy University TÜRKİYE</i>	<i>KAZAKHSTAN'S NATIONAL MOVEMENT THE ALASH ORDA AND ALIKHAN BUKEIKHANOV</i>
Associate Prof. Dr. Gülnar KARA	<i>Bitlis Eren Üniversitesi, TÜRKİYE</i>	<i>SOGYM TRADITION IN KAZAKH TURKS</i>
Associate Prof. Dr. Imangazy NURAKHMETOVICH	<i>Eurasian National University KAZAKHSTAN</i>	<i>2230 YEARS OF THE CERTAIN HISTORY IF KAZAKH STATEHOOD</i>
Dr. Hikmet DEMİRCİ	<i>Kahramanmaraş Sütçü İmam University TÜRKİYE</i>	<i>TRADITIONAL CRAFTS OF KAZAKHS IN INTERNATIONAL TRADE IN THE EIGHTEENTH CENTURY</i>
Prof.Dr. Mustafa TALAS	<i>Nigde Ömer Halisdemir University</i>	<i>THE IMPORTANCE OF KAZAKHSTAN TURKIYE RELATIONS</i>
Associate Prof. Dr. Güray ALPAR	<i>SDE</i>	<i>GEOSTRATEGIC IMPORTANCE OF INDEPENDENT KAZAKHSTAN</i>

27.12.2021
Session-2

Nur-Sultan Time
19⁰⁰ : 21⁰⁰

Ankara Time
16³⁰ : 18³⁰

TURKSOY
General Secretariat

SESSION-2

MODERATOR: Dr. Marlen ADİLOV

Associate Professor.Dr. Bakytgul KULZHANOVA	<i>Al-Farabi Kazakh National University</i>	<i>THE KAZAKH SCIENTIST, TURKOLOGIST, ETYMOLOGIST, DOCTOR OF PHILOLOGY, PROFESSOR B. SAGYNDYKULY's THIRTY SCIENTIFIC DISCOVERIES IN TURKOLOGY</i>
Dr. Marlen ADİLOV	<i>Tokat Gaziosmanpasa University TÜRKİYE</i>	<i>ABOUT SOME WORDS IN KAZAKH LANGUAGE FORMED WITH SUFFIX -MYSH</i>
Assist. Prof. Dr. Zhazira OTYZBAY	<i>Ankara University TÜRKİYE</i>	<i>THE ART OF RHETORIC IN KAZAKHS "IMPROMPTU ARTISTIC SPEECH OF SHESHENS" AND THE MASTERS ON SPEECH "SHESHENS"</i>
Eldana ASANBAYEVA	<i>Gumilev ENU</i>	<i>LANGUAGE FEATURES IN MODERN KAZAKH CARTOONS</i>
K.O. ORALBEKOVA	<i>L.N. Gumilev at. Eurasian National University</i>	<i>THE ROLE OF THE CONCEPT OF THE "COMPLETE PERSON" IN THE FORMATION OF A LANGUAGE PERSONALITY</i>
M.B. Hamzina	<i>L.N. LNGumilyov ENU KAZAKHSTAN</i>	<i>FEATURES OF THE USE OF RELIGIOUS LEXICON IN KAZAKH LANGUAGE</i>
Anar BUKAYEVA	<i>L. N. Gumilyov Eurasian National University KAZAKHSTAN</i>	<i>THE CONCEPT OF BIY (Judge) IN THE KAZAKH LEGAL VOCABULARY</i>
Saniye Işıl SAKARYA	<i>Ankara University TÜRKİYE</i>	<i>ACADEMIC STUDIES ON ABAY KUNANBAYULI AND ŞAKERİM KUDAYBERDIULI IN TÜRKİYE</i>

-Opening Ceremony of Virtual Program-

Online/ virtual

28.12.2021

Ankara Time: 09³⁰ : 10⁰⁰

Prof. Dr. Orhan DOĞAN

Kahramanmaraş Sutcu Imam University

PRESIDENT of the CONGRESS

INVITED SPEAKERS

Prof. Dr. Elman Khilal GULIYEV

Azerbaijan State Pedagogical University, Azerbaijan

Dr. Alan Reed LIBERT

University of Newcastle, Australia

28.12.2021
Hall-1, Session-1

Nur-Sultan Time
13⁰⁰ : 15³⁰

Ankara Time
10⁰⁰ : 12³⁰

ID: 842 8854 3516
Password: 121212

ONLINE SESSIONS

MODERATOR: Assoc. Prof. Dr. Esat AYYILDIZ

Celâl GÖRGEÇ Birsel ORUÇ ASLAN	Balıkesir University, TÜRKİYE	SUGGESTIONS FOR CORRECTION ON THE ORIGINS OF THE ARABIC - PERSIAN SOURCE WORDS SHOWN IN KAZAKHIAN QUOTED WORDS DICTIONARIES
Dr. Emin OBA	International Taraz Innovative Institute, KAZAKHISTAN	ON SOME REFLECTED SOUNDS IN KAZAKH
Assoc. Prof. Dr. Esat AYYILDIZ	Kafkas University, TÜRKİYE	A COMPARATIVE STUDY OF COMMON PROVERBS IN ARABIC, TURKISH, AND KAZAKH LANGUAGES
Muratbek Bağıla KURMANBEKOVNA Amırgalı Zhanar ORYNBASARKYZY	Aktobe Regional University named after K. Zhubanov	LEXICAL AND SEMANTIC SYSTEM OF WORDS COMMON TO MODERN TURKISH AND KAZAKH LANGUAGES
Dr. Mukadder GÜNERİ	TURKIYE	THE VOCABULARY OF TURKISH LANGUAGE TÜRKİYE AND KAZAKHSTAN TURKISH
Dr. Alan Reed LIBERT	University of Newcastle,	LEARNING ABOUT KAZAKHSTAN THROUGH PLAYING GAMES
Kapasova B.K. Elikpaev S.T	Toraigyrov University Kazakistan	METHODS OF TEACHING COMPARATIVE RESEARCH IN LEGENDS (ACCORDING TO THE LEGENDS OF KORKYT)
Assoc. Prof. Dr. Şükrü BAŞTÜRK Assoc. Prof. Dr. Erol OGUR	Bursa Uludağ University, TÜRKİYE	WRITTEN EXPRESSION MISTAKES IN TURKISH OF A1 LEVEL KAZAKH STUDENTS

28.12.2021
Hall-2, Session-1

Nur-Sultan Time
13⁰⁰ : 15³⁰

Ankara Time
10⁰⁰ : 12³⁰

ID: 842 8854 3516
Password: 121212

ONLINE SESSIONS

MODERATOR: Prof. Dr. Nizami MAMMADOV TAĞISOY

Dr. Yüksel GÜNGÖR	<i>Kocaeli University, TÜRKİYE</i>	XVIII. CENTURY HISTORY OF RUSSIAN KAZAKS AND ITS IMPACT ON THE OTTOMAN
Kasım KOCAMAN Hayati SAKALLIOĞLU	<i>Kütahya Dumlupınar University, TÜRKİYE</i>	THE GEOGRAPHY OF KAZAKHSTAN IN HALİM SÂBİT'S TRAVEL NOTES "TOWARDS ALTAİ"
Dr. Erhan YOSKA	<i>Erciyes University, TÜRKİYE</i>	STUDY ON DIPLOMATIC RELATIONS BETWEEN THE OTTOMAN STATE AND THE KAZAKH KHANATE IN THE CONTEXT OF RELIGION AND NATIONALITY
Dr. Yunus EKİCİ	<i>Osmaniye Korkut Ata University, TÜRKİYE</i>	KAZAKHSTAN IN THE PROCESS FROM SOVIET IDENTITY TO INDEPENDENCE
Dr. Hasan DURAN	<i>İstanbul University, TÜRKİYE</i>	KAZAKHSTAN-CHINA RELATIONS AND CHINA'S SOFT POWER POLICIES IN KAZAKHSTAN
Prof. Dr. Nizami MAMMADOV TAĞISOY	<i>Bakü Slavyan University, Azerbaijan</i>	THE ROLE OF THE "ALASH-ORDA" MOVEMENT IN THE FORMATION OF KAZAKH STATEHOOD
Assoc . Dr. Meşkure YILMAZ	<i>Ankara Hacı Bayram University, TÜRKİYE</i>	FROM THE SOVIET UNION TO THE PRESENT, WOMEN'S SOCIO-CULTURAL STATUS IN KAZAKHSTAN

28.12.2021
Hall-3, Session-1

Nur-Sultan Time
13⁰⁰ : 15³⁰

Ankara Time
10⁰⁰ : 12³⁰

ID: 842 8854 3516
Password: 121212

ONLINE SESSIONS

MODERATOR: Prof. Dr. Ahmet GÜNGÖR

Prof. Dr. Mykola Vas'kiv	<i>Borys Grinchenko Kyiv University, UKRAINE</i>	<i>ABAY KUNANBAYEV AS A FOLLOWER AND PROPAGANDIST IDEAS OF JADIDISM</i>
Prof. Dr. Salide ŞERİFOVA	<i>Azerbaijan National Academy of Sciences Azerbaijan</i>	<i>GENRE FEATURES, PROBLEMATICS AND LITERARY LANGUAGE OF ABAY KUNANBAYEV'S "BLACK WORD"</i>
Türkan HÜSEYNOVA	<i>Baku State University Azerbaijan</i>	<i>GENERAL VIEW OF ABAY KUNANBAYEV'S WORKS, ONE OF THE MOST IMPORTANT NAMES OF KAZAKH LITERATURE</i>
Assoc. Prof. Dr. Yunus Emre TANSÜ Semra ÇERKEZOĞLU Burak YALÇIN	<i>Gaziantep University</i>	<i>A TOUCHSTONE IN KAZAKHSTAN'S STRUGGLE FOR INDEPENDENCE: ABAY KUNANBAYEV</i>
Ulker Elman Bakhshiyeva	<i>Azerbaijan State Pedagogical University Azerbaijan</i>	<i>THE FORMATION OF NEW IDEALS OF THE KAZAKH PEOPLE IN THE ROLE OF ABAY KUNANBAYEV</i>
Prof. Dr. Ahmet GÜNGÖR	<i>Giresun University, TÜRKİYE</i>	<i>MUHTAR AWEZOV'S REFLECTIONS TO THE TURKISH WORLD</i>
Prof. Dr. NECEFOVA Merziye	<i>Azerbaijan National Academy of Sciences Azerbaijan</i>	<i>ETHNIC AND NATIONAL COLOR, FOLKLORE AND HISTORY IN THE WORKS OF MUKHTAR AUEZOV</i>
Dr. Şebnem MAMMADOVA	<i>Azerbaijan National Academy of Sciences Folklore Institute Azerbaijan</i>	<i>MUKHTAR AUEZOV IN MODERN AZERBAIJANI LITERARY STUDIES</i>
Assoc.Prof. Dr. SEBA NAMAZOVA	<i>Ganja State University, Azerbaijan</i>	<i>MASTER OF SATIRICAL WORDS OF KAZAKH LITERATURE ABAY</i>

28.12.2021
Hall-4, Session-1

Nur-Sultan Time
13⁰⁰ : 15³⁰

Ankara Time
10⁰⁰ : 12³⁰

ID: 842 8854 3516
Password: 121212

ONLINE SESSIONS

MODERATOR: Prof. Dr. Konyrbayeva Sarash, Dr. Nurettin ÇAKIR

Dr. Nurgul ERGUL	<i>Cumhuriyet University</i>	<i>FLAG SYMBOLISM AS A CULTURAL INDICATOR: THE CASE OF KAZAKHSTAN</i>
Dr. Gültekin ERDAL	<i>Bursa Uludag University</i>	<i>URBAN CULTURE AND PERCEPTIONS OF PRIDE IN NUR-SULTAN CITY LOGO</i>
Prof. Dr. Süreyya YİĞİT	<i>New Vision University, Tbilisi, Georgia.</i>	<i>NAZARBAYEV'S ROLE IN ESTABLISHING KAZAKHSTAN: A THIRTY YEAR RETROSPECTIVE</i>
AKYILDIRIM Sozer	<i>Igdir University,</i>	<i>30 OF INDEPENDENCE THE SHINING SUN OF CENTRAL ASIA ON THE ANNIVERSARY: KAZAKHSTAN</i>
Nurettin GÜRCAN	<i>Ege University, TÜRKİYE</i>	<i>KAZAKHSTAN IN TERMS OF MANAGEMENT CULTURE: AN EXAMINATION ON NURSULTAN NAZARBAYEV'S LEADERSHIP APPROACH</i>
Dr. Nurettin ÇAKIR	<i>Al-Farabi Kazakh National University</i>	<i>THE REFLECTIONS OF THE MULTILINGUAL STATE AND SOCIAL STRUCTURE ON THE FUTURE OF KAZAKHSTAN</i>
Indira AKHMETOVA Prof. Dr. Haci Akhmet SHIMSHEK	<i>Karaganda University, Kazakhstan Kastamonu University Türkiye</i>	<i>PATRONAGE IN THE KAZAKH STEPPE-A SOCIO-CULTURAL PHENOMENON</i>
Prof. Dr. Konyrbayeva Sarash SAKHĖEVNA	<i>Al-Farabi Kazakh National University KAZAKHSTAN</i>	<i>ТӘУЕЛСІЗДІК ТАҒЫЛЫМЫ – БІЛІМ-ҒЫЛЫМ ҒИБПАТЫ</i>

28.12.2021
Hall-1, Session-2

Nur-Sultan Time
16⁰⁰ : 18³⁰

Ankara Time
13⁰⁰ : 15³⁰

ID: 842 8854 3516
Password: 121212

ONLINE SESSIONS

MODERATOR: Assoc. Prof. Konul HAJIYEVA

Mehmet Güneş ŞAHBAZ	<i>Kirklareli University TÜRKİYE</i>	<i>THE CRITICS UPON THE AHMET BAYTURSINOV'S ESSAYS PUBLISHED IN AYKAP ON KAZAKH ORTHOGRAPHY</i>
Assoc. Prof. Konul HAJIYEVA	<i>Azerbaijan National Academy of Sciences AZERBAIJAN</i>	<i>THE SUBJECT OF TURAN IN MAGJAN JUMABAYULI'S WORKS AND AZERBAIJAN POETRY</i>
Roşangül GULAMOVA Assoc.Prof.Dr. Minara ALİYEVA ÇINAR	<i>Bursa Uludag University TÜRKİYE</i>	<i>COMPARISON OF TEACHING METHODS OF KAZAKH AND TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE</i>
B.KENGES	<i>L.N.Gumilyov Eurasian National University KAZAKHSTAN</i>	<i>SIMILARITY OF THE PRINCIPLES OF TERM FORMATION IN THE KAZAKH AND TURKISH LANGUAGES</i>
Olha BYKOVA	<i>Borys Grinchenko Kyiv University UKRAINE</i>	<i>SPECIFICITY OF CREATING THE IMAGE OF KAZAKHSTAN IN LITERARY REPORTS OF TRAVELING TOPICS 1920-30s</i>
Dr. Zholshaeva Mayra SATYBALDİEVNA	<i>A. Baitursynov Head of the Grammar Department of the Institute</i>	<i>TOPICAL ISSUES OF THE WORD COMBINATIONS THEORY</i>
Dr. Mustafa Sarper ALAP	<i>Kirikkale University</i>	<i>IMPORTANCE OF KAZAKH IN TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE DEPARTMENTS IN TÜRKİYE</i>
Assoc. Prof. Konul HAJIYEVA	<i>Azerbaijan National Academy of Sciences AZERBAIJAN</i>	<i>COMPARATIVE EVALUATION OF PROVERBS AND IDIOMS USED IN KAZAKH AND AZERBAIJANI TURKISH</i>
Aitbenbetova A. K, Moldabaeva Z. M	<i>Aktobe Regional University KAZAKHSTAN</i>	<i>PREREQUISITES FOR IMPLEMENTING DIGITAL TECHNOLOGIES IN THE CURRICULUM</i>

28.12.2021
Hall-2, Session-2

Nur-Sultan Time
16⁰⁰ : 18³⁰

Ankara Time
13⁰⁰ : 15³⁰

ID: 842 8854 3516
Password: 121212

ONLINE SESSIONS

MODERATOR: Prof. Dr. Elman Khilal GULIYEV

Prof. Dr. Kelime ERDAL	Bursa Uludag University	A REVIEW ON KAZAKH CHILDREN'S LITERATURE AND THE BEYAZ YAVRU KUŞ
Kapasova B. K.	Toraigyrov University	COMPRATIVISTICS IN THE WORKS OF ORALKHAN BOKEEV
Valida SHİKHALİYEVA	Azerbaijan State Pedagogical University AZERBAIJAN	THE PROBLEMS OF TURKISM IN THE HISTORICAL ASPECT OF OLJAS SULEYMENOV'S "AZ-YA"
Prof. Dr. Elman Khilal GULIYEV	Azerbaijan State Pedagogical University AZERBAIJAN	THE LEADING REPRESENTATIVE OF CONTEMPORARY KAZAKH LITERATURE OLJAY SULEYMENOV'S CREATIVITY IN THE NATIONAL-ARTISTIC AND NATIONAL-HISTORICAL CONTEXT
Prof. Dr. Elman Khilal GULIYEV	Azerbaijan State Pedagogical University AZERBAIJAN	THE IMAGE OF NIZAMI IN KHALIJAN BEKKHOJI'S POEM "AFAGNAME"
Assoc. Prof. Dr. Khatira GULİYEVA	ANAS Institute of Philosophy AZERBAIJAN	TURKISH NATIONAL ETHNIC IDEAS IN THE CASE OF OLJAS SÜLEYMANOV (AZ-YA)
Aynure BABAYEVA	Azerbaijan State Pedagogical University AZERBAIJAN	ETERNAL LOVE AND LONGİNG FOR THE MOTHERLAND IN MUKAGALI MAKATAEV'S POEMS
Salkynbay A.B.	Al-Farabi Kazakh National University AZERBAIJAN	AHMET BAITURSYNULY AND KAZAKH CULTURE
Dr. Ayten ABBASOVA	Azerbaijan State Pedagogical University AZERBAIJAN	TURKISH AND TURAN'S LOVE IN MAGCAN CUMABAY'S POEMS

28.12.2021
Hall-3, Session-2

Nur-Sultan Time
16⁰⁰ : 18³⁰

Ankara Time
13⁰⁰ : 15³⁰

ID: 842 8854 3516
Password: 121212

ONLINE SESSIONS

MODERATOR: Assoc. Prof. Dr. Sibel DEMİRARSLAN

Assel YERDENOVA	Ankara Hacı Bayram Veli University	INVESTIGATION OF THE MOTIFS USED IN KAZAKH TRADITIONAL TEXTILE PRODUCTS
Assoc.Prof.Dr. Sibel DEMİRARSLAN Öğr. Gör. Oğuz DEMİRARSLAN	Kocaeli University, TÜRKİYE	KAZAKHSTAN TANGIBLE CULTURAL ITEM TRADITIONAL NOMADIC 'YURT' TENT EXAMINATION IN CONTEXT OF SPACE, DESIGN, MATERIALS
İskenderov Anar Hüseyin	Azerbaijan State Economic University AZERBAIJAN	INTERACTION OF KAZAKHSTAN'S ANCIENT SAK ART WITH NEAR AND FAR EASTERN ART
İlhama Jalal gizi	AMEA Folklore Institute	KAZAKH, AZERBAIJAN ON THE TURKISH RANGE CHARACTERISTICS OF CHANGES
Ağayev Emil Raul oğlu	Azerbaijan	SIMILAR FEATURES OF AZERBAIJAN-KAZAKHSTAN FINE ARTS AND DECORATIVE APPLIED ART
Serdal ÖĞÜT	Aydın Adnan Menderes University TÜRKİYE	KİMİZ CONSUMPTION AND ITS IMPORTANCE IN KAZAKH CULTURE
Dr. M. Önder Duran	Uşak University TÜRKİYE	MISSIONARY ACTIVITIES OF THE MENNONITE BRETHREN CHURCH IN KAZAKHSTAN
Hacıyeva Lalə Uğur qızı	Azerbaijan	Elements of Nizami of Ganja in Kazakh poet Khalijan Bekkhojin's poem "Afakname"

CONTENT

CONGRESS ID	I
PROGRAM	II
PHOTO GALLERY	III
CONTENT	IV

Author	Title	No
Ainur NOGAYEVA	CAPITALS OF KAZAKHSTAN FROM PAST TO PRESENT	1-2
Orhan DOĞAN	ABILAY KHAN AND HIS PLACE IN THE HISTORY OF KAZAKHS	3-4
Hikmet DEMİRCİ	TRADITIONAL CRAFTS OF KAZAKHS IN INTERNATIONAL TRADE IN THE EIGHTEENTH CENTURY	5-6
Abbas KARAAĞAÇLI Zhuldyz SAKHI	IN THE HEART OF CENTRAL ASIA, THE CENTER OF STABILITY, SECURITY AND ECONOMIC DEVELOPMENT: KAZAKHSTAN	7-8
Osman KABADAYI	TRADITIONAL CHILDREN GAMES IN KAZAKH CULTURE	9-10
Esmâ ÖZDAŞLI	KAZAKHSTAN'S NATIONAL MOVEMENT THE ALASH ORDA AND ALIKHAN BUKEIKHANOV	11-12
Gülner KARA	SOGYM TRADITION IN KAZAKH TURKS	13-14
İmamgazi NURAKHMETOVICH	2230 YEARS OF THE CERTAIN HISTORY IF KAZAKH STATEHOOD	15
Bakhytgul KULZHANOVA	THE KAZAKH SCIENTIST, TURKOLOGIST, ETYMOLOGIST, DOCTOR OF PHILOLOGY, PROFESSOR B. SAGYNDYKULY'S THIRTY SCIENTIFIC DISCOVERIES IN TURKOLOGY	16-17
Marlen ADILOV	ABOUT SOME WORDS IN KAZAKH LANGUAGE FORMED WITH SUFFIX «-MISH»	18-19
Zhazira OTYZBAY	ON THE ART OF RHETORIC IN KAZAKHS "IMPROMPTU ARTISTIC SPEECH OF SHESHENS" AND THE MASTERS ON SPEECH "SHESHENS"	20-21
Yeldana ASSANBAYEVA	LANGUAGE FEATURES IN MODERN KAZAKH CARTOONS MODERN	22
Kuralai ORALBEKOVA	THE ROLE OF THE CONCEPT OF THE "COMPLETE PERSON" IN THE FORMATION OF A LANGUAGE PERSONALITY	23
M.B. KHAMZINA	FEATURES OF THE USE OF RELIGIOUS LEXICON IN KAZAKH LANGUAGE	24-25
Anar BUKAYEVA	THE CONCEPT OF "BIY (Judge) " IN THE KAZAKH LEGAL VOCABULARY	26-27
Saniye Işıl SAKARYA	ACADEMIC STUDIES ON ABAY KUNANBAYULI AND ŞAKERİM KUDAYBERDİULI IN TURKEY	28-29
Celâl GÖRGEÇ Birsal ORUÇ ASLAN	SUGGESTIONS FOR CORRECTION ON THE ORIGINS OF THE ARABIC - PERSIAN SOURCES SHOWED IN KAZAKHIAN QUOTED WORDS DICTIONARIES	30-31
Emin OBA	ON SOME REFLECTED SOUNDS IN KAZAKH	32
Esat AYYILDIZ	A COMPARATIVE STUDY OF COMMON PROVERBS IN ARABIC, TURKISH, AND KAZAKH LANGUAGES	33-34
MURATBEK BAĞILA KURMANBEKOVNA AMİRGALI ZHANAR ORYNBASARKYZY	LEXICAL AND SEMANTIC SYSTEM OF WORDS COMMON TO MODERN TURKISH AND KAZAKH LANGUAGES	35

Mukadder GÜNERİ	THE VOCABULARY OF TURKISH LANGUAGE TURKEY AND KAZAKHSTAN TURKISH	36-37
Alan Reed LIBERT	LEARNING ABOUT KAZAKHSTAN THROUGH PLAYING GAMES	38
Kapasova B.K. Elikpaev S.T.	METHODS OF TEACHING COMPARATIVE RESEARCH IN LEGENDS (ACCORDING TO THE LEGENDS OF KORKYT)	39-40
Şükrü BAŞTÜRK Erol OGUR	WRITTEN EXPRESSION MISTAKES IN TURKISH OF A1 LEVEL KAZAQ STUDENTS	41-42
Yüksel GÜNGÖR	XVIII. CENTURY HISTORY OF RUSSIAN KAZAKS AND ITS IMPACT ON THE OTTOMAN	43-44
Kasım KOCAMAN Hayati SAKALLIOĞLU	THE GEOGRAPHY OF KAZAKHSTAN IN HALİM SÂBİT'S TRAVEL NOTES "TOWARDS ALTAI"	45-46
Erhan YOSKA	A STUDY ON DIPLOMATIC RELATIONS BETWEEN THE OTTOMAN STATE AND THE KAZAKH KHANATE IN THE CONTEXT OF RELIGION AND NATIONALITY	47-48
Yunus EKİCİ	KAZAKHSTAN IN THE PROCESS FROM SOVIET IDENTITY TO INDEPENDENCE	49-50
Meşkure YILMAZ	FROM THE SOVIET UNION TO THE PRESENT, WOMEN'S SOCIO-CULTURAL STATUS IN KAZAKHSTAN	51-52
Hasan DURAN	KAZAKHSTAN-CHINA RELATIONS AND CHINA'S SOFT POWER POLICIES IN KAZAKHSTAN	53-54
Nizami Mammadov TAĞISOY	THE ROLE OF THE "ALASH-ORDA" MOVEMENT IN THE FORMATION OF KAZAKH STATEHOOD	55-56
Mykola VAS'KIV	ABAY KUNANBAYEV AS A FOLLOWER AND PROPAGANDIST IDEAS OF JADIDISM	57-58
Salide ŞERİFOVA	GENRE FEATURES, PROBLEMATICS AND LITERARY LANGUAGE OF ABAY KUNANBAYEV'S "BLACK WORD"	59-60
Türkan HÜSEYNOVA	A GENERAL VIEW OF ABAY KUNANBAYEV'S WORKS, ONE OF THE MOST IMPORTANT NAMES OF KAZAKH LITERATURE	61
Yunus Emre TANSÜ Semra ÇERKEZOĞLU Burak YALÇIN	A TOUCHSTONE IN KAZAKHSTAN'S STRUGGLE FOR INDEPENDENCE: ABAY KUNANBAYEV	62-63
Ülker Elman gizi BAKSHİYEVA	THE FORMATION OF NEW IDEALS OF THE KAZAKH PEOPLE IN THE ROLE OF ABAY KUNANBAYEV	64-65
Ahmet GÜNGÖR	MUHTAR AWEZOV'S REFLECTIONS TO THE TURKISH WORLD	66-67
NECEFOVA Merziyye	ETHNIC AND NATIONAL COLOR, FOLKLORE AND HISTORY IN THE WORKS OF MUKHTAR AUEZOV	68-69
SEBA NAMAZOVA	MASTER OF SATIRICAL WORDS OF KAZAKH LITERATURE ABAY KUNANBAYEV	70-71
Şebnem MAMMADOVA	MUKHTAR AUEZOV IN MODERN AZERBAIJANI LITERARY STUDIES	72-73
Nurgül ERGÜL	FLAG SYMBOLISM AS A CULTURAL INDICATOR: THE CASE OF KAZAKHSTAN	74-75
Süreyya Yiğit	NAZARBAYEV'S ROLE IN ESTABLISHING KAZAKHSTAN: A THIRTY YEAR RETROSPECTIVE	76-77
Gültekin ERDAL	URBAN CULTURE AND PERCEPTIONS OF PRIDE IN NUR-SULTAN CITY LOGO	78-79
Sözer AKYILDIRIM	30 OF INDEPENDENCE THE SHINING SUN OF CENTRAL ASIA ON THE ANNIVERSARY: KAZAKHSTAN	80-82
Nurettin GÜRCAN	KAZAKHSTAN IN TERMS OF MANAGEMENT CULTURE: AN EXAMINATION ON NURSULTAN NAZARBAYEV'S LEADERSHIP APPROACH	83-84
Nurettin ÇAKIR	THE REFLECTIONS OF THE MULTILINGUAL STATE AND SOCIAL STRUCTURE ON THE FUTURE OF KAZAKHSTAN	85-86
Indira AKHMETOVA Hacı Akhmet SHIMSHEK	PATRONAGE IN THE KAZAKH STEPPE-A SOCIO-CULTURAL PHENOMENON	87

Konyrbayeva Sarash Sakhievna	ТӘУЕЛСІЗДІК ТАҒЫЛЫМЫ – БІЛІМ-ҒЫЛЫМ ҒИБРАТЫ	88
Mehmet Güneş ŞAHBAZ	THE CRITICS UPON THE AHMET BAYTURSINOV'S ESSAYS PUBLISHED IN AYKAP ON KAZAKH ORTHOGRAPHY	89-90
Könül HACIYEVA	THE SUBJECT OF TURAN IN MAGJAN JUMABAYULI'S WORKS AND AZERBAIJAN POETRY (COMPARATIVE ANALYSIS)	91-92
Roşangül GULAMOVA Minara ALİYEVA ÇINAR	COMPARISON OF TEACHING METHODS OF KAZAKH AND TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE	93
Б.КЕҢЕЦ	SIMILARITY OF THE PRINCIPLES OF TERM FORMATION IN THE KAZAKH AND TURKISH LANGUAGES.	94-95
Olha BYKOVA	SPECIFICITY OF CREATING THE IMAGE OF KAZAKHSTAN IN LITERARY REPORTS OF TRAVELING TOPICS 1920-30s	96-97
ZHOLSHAYEVA Mayra SATIBALDIKIZI	TOPICAL ISSUES OF THE WORD COMBINATIONS THEORY	98-99
Mustafa Sarper ALAP	IMPORTANCE OF KAZAKH IN TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE DEPARTMENTS IN TURKEY	100-101
Kelime ERDAL	A REVIEW ON KAZAKH CHILDREN'S LITERATURE AND THE BEYAZ YAVRU KUŞ	102-103
Kapasova B. K.	COMPRATIVISTICS IN THE WORKS OF ORALKHAN BOKEEV	104-105
Valida Shihalieva	THE PROBLEMS OF TURKISM IN THE HISTORICAL ASPECT OF OJAS SULEYMENOV'S "AZ-YA"	106-107
Mustafa TALAS	THE IMPORTANCE OF KAZAKHSTAN TURKIYE RELATIONS	108
Güray ALPAR	GEOSTRATEGIC IMPORTANCE OF INDEPENDENT KAZAKHSTAN	109-110
Elman GULIYEV	THE LEADING REPRESENTATIVE OF CONTEMPORARY KAZAKH LITERATURE OJAY SULEYMENOV'S CREATIVITY IN THE NATIONAL-ARTISTIC AND NATIONAL-HISTORICAL CONTEXT	111-112
Elman GULIYEV	THE IMAGE OF NIZAMI IN KHALIJAN BEKKHOJI'S POEM "AFAGNAME"	113-114
Xatira GULIYEVA	TURKISH NATIONAL ETHNIC IDEAS IN THE CASE OF OJAS SÜLEYMANOV (AZ-YA)	115-116
Aynure BABAYEVA	ETERNAL LOVE AND LONGING FOR THE MOTHERLAND IN MUKAGALI MAKATAEV'S POEMS	117-118
Salkynbay A.B.	AHMET BAITURSYNULY AND KAZAKH CULTURE	119-120
Ayten ABBASOVA	TURKISH AND TURAN'S LOVE IN MAGCAN CUMABAY'S POEMS	121-122
Assel YERDENOVA	INVESTIGATION OF THE MOTIFS USED IN KAZAKH TRADITIONAL TEXTILE PRODUCTS	123
Sibel DEMİRARSLAN Oğuz DEMİRARSLAN	KAZAKHSTAN TANGIBLE CULTURAL ITEM TRADITIONAL NOMADIC 'YURT' TENT EXAMINATION IN CONTEXT OF SPACE, DESIGN, MATERIALS	124-125
İskəndərov Anar Hüseyn	INTERACTION OF KAZAKHSTAN'S ANCIENT SAK ART WITH NEAR AND FAR EASTERN ART	126-127
Ilhama GASABOVA	KAZAKH, AZERBAIJAN ON THE TURKISH RANGE CHARACTERISTICS OF CHANGES	128-129
Emil RAUL OĞLU	SIMILAR FEATURES OF AZERBAIJAN-KAZAKHSTAN FINE ARTS AND DECORATIVE APPLIED ART	130-131
Serdal ÖĞÜT	KOUMISS CONSUMPTION AND ITS IMPORTANCE IN KAZAKH CULTURE	132
M. Önder DURAN	MISSIONARY ACTIVITIES OF THE MENNONITE BRETHREN CHURCH IN KAZAKHSTAN	133-134
Hacıyeva Lalə Uğur qızı	ELEMENTS OF NIZAMI OF GANJA IN KAZAKH POET KHALIJAN BEKKHOJIN'S POEM "AFAKNAME"	135-136

DÜNDEŇ BUGHÜNE KAZAKİSTAN'IN BAŞKENTLERİ

CAPITALS OF KAZAKHSTAN FROM PAST TO PRESENT

Doç. Dr. Ainur NOGAYEVA

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi (Türkiye) İİBF Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Bölümü Öğretim Üyesi,
ORCID ID: 0000-0002-0702-8618

Özet

Büyük şehirlerin ve hükümet merkezlerinin varlığı, devletin en önemli sembollerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bu tür şehirler siyasi-ekonomik, askeri-ekonomik, ticari alanlarda ve en önemlisi ülke yönetiminde büyük rol oynamaktadır. Kazak halkının tek merkezden yönetimi binlerce yıla yayılmıştır. 5. yüzyılda kurulan Suyab şehri, eski Türk kaganatının Kazak topraklarındaki ilk devletin başkenti olarak bilinmektedir. Bir sonraki büyük merkez, Orta Asya'nın en büyük şehirlerinden biri olan Balasagun kenti idi. 8.-9. yüzyıllarda İsfidjab (Sairam) ve Otırar (Farab), eski Türklerin ana şehirleriydi. Zhankent Oğuzlar, İmakiya Kimak devletinin başkenti olup, Desht-i Kıpçak'ın merkezi olan Sygnak şehri ise daha sonra Kazak Hanlığı'nın başkenti olmuştur. 16.-18.yy. ise onun yerini Türkistan almıştır. Türkistan, Kazak Hanlığı'nın siyasi merkezi olarak seçilmesi manidardır. Kazak hanları, genç devlet oluşumunun bir parçası olan göçebe kabileleri bir araya getirmek için bu şehrin jeopolitik ve manevi önemini farkındaydı. Daha sonraki dönemlerde bu topraklar Rus etkisi altına girmiştir. Sovyet iktidarı yıllarında ise, Kazakistan'ın başkentleri sırayla Orenburg (1920-1925), Kızıl-Orda (1925-1929), Almatı (1929-1997) şehirleri idi. 20 Ekim 1997'den itibaren ise günümüze kadar birçok ismi ile tanınan Astana şehri Kazakistan'ın başkenti oldu. Sunumda bahsi geçen şehirlerin Kazak devletinin tarihi kilometre taşlarını nasıl yansıttığı değerlendirilecektir. Söz konusu değerlendirme,(1)Kazak Hanlığın kurulmasından Sovyet iktidarı dönemine kadar, (2) Sovyetler dönemi ve (3) bağımsız Kazakistan dönemindeki başkentler olarak üç altbaşlık altında gerçekleştirilecektir.

Anahtar kelimeler: Kazak Hanlığı, Sovyetler dönemi, bağımsız Kazakistan, başkent.

Abstract

The existence of big cities and government centers is considered one of the most important symbols of the state. Such cities play a major role in politico-economic, military-economic, commercial areas and most importantly in the administration of the country. The administration of the Kazakh people from a single center has spanned thousands of years. Founded in the 5th century, the city of Suyab is known as the capital of the first state in the Kazakh lands of the former Turkish kaganate. The next major center was the city of Balasagun, one of the largest cities in Central Asia. In the 8.-9. centuries, Isfidjab (Sairam) and Otırar (Farab) were the main cities of the ancient Turks. Zhankent was the capital of the Oghuz, Imakiya was the capital of the Kimekler state, and the city of Sygnak, the center of Desht-i Kıpçak, later became the capital of the Kazakh Khanate. In the 16th-18th centuries Turkestan took its place. It was noteworthy that Turkestan was chosen as the political center of the Kazakh Khanate. The Kazakh khans were aware of the geopolitical and spiritual importance of this city so that they can unite the nomadic tribes that were part of the formation of the young state. In later periods, these lands came under Russian influence. During the years of Soviet rule, the capital cities of Kazakhstan were Orenburg (1920-1925), Kyzyl-Orda (1925-1929) and Almaty (1929-1997), respectively. As of October 20, 1997, the city of Astana, known by many names

until today, became the capital of Kazakhstan. It will be evaluated how the cities mentioned in the presentation reflect the historical milestones of the Kazakh state. The evaluation in question will take place under three subheadings: (1) from the establishment of the Kazakh Khanate to the period of Soviet power, (2) the Soviet period, and (3) the capitals of the independent Kazakhstan period.

Keywords: Kazakh Khanate, Soviet era, independent Kazakhstan, capital.

ABILAY HAN VE KAZAK TARİHİNDEKİ YERİ**ABILAY KHAN AND HIS PLACE IN THE HISTORY OF KAZAKHS****Prof. Dr. Orhan DOĞAN**

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Genel
Türk Tarihi Anabilim Dalı öğretim Üyesi
ORCID ID: 0000-0002-9404-7752

Özet

Kazak tarihi bakımından XVIII. yüzyılın başları, Jungar (Kalmuk)'ların Kazak halkını esaret altına almaya çalıştığı bir dönem olmuştur. İlk defa bu dönemde Kazaklar, kendi birlik ve beraberliğini kaybetmeye başladı, toprakları talan edildi, hatta yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kaldılar. Ayrıca aynı yüzyılda, Kazak topraklarını ele geçirmek isteyen iki devletten biri Çin diğeri ise Çarlık Rusya idi. Bu dönemde Çin, Jungar Hanlığını mağlup ederek Doğu Türkistan'ı işgal ettikten sonra Kazak topraklarını da almak istemiştir. Rusya'nın amacı ise Türkistan topraklarında rahat ilerleyebilmek için Kazak topraklarına hâkim olmaktır. İki büyük imparatorluğun arasında kalan Kazaklar, Abılay'ın Kazak halkını birleştiren usta siyasetçiliği ve bunun yanında anlaşma masasındaki diplomatik ustalığıyla içine düştükleri bu durumdan kurtulmaya çalıştılar. Abılay, bütün Kazak yöneticilerini aşarak; tecrübesi, herkes tarafından kabul edilen zekâsı ile kalabalık bir nüfusa hâkim oldu. O, Çar yönetimi ve Çin hanedanlığı ile geliştirdiği siyasetle Kazak Hanlığı'nın çıkarlarını korumaya çalıştı, bu siyasetinde başarılı olarak Orta Cüz boyları arasında ün kazandı. Abılay, bu vasıflarıyla Orta Cüz'ün hanlık unvanının tüm haklarını kendisinde bulundurmaktaydı. XVIII. yüzyılın ikinci yarısının sonu ve 60'lı yıllarının başında Abılay, artık Orta Cüz'ün sultanı olarak Kazakların saygı duyduğu bir yönetici oldu. İşte bu yıllarda Abılay, ülkenin milli bağımsızlığı ve güçlü merkezi Kazak devletinin kurulması için aktif mücadeleyi katılan taraflardan biri olmuştur. Abılay, teşkilatçı yeteneği, diplomasi sanatını bilmesi ve girişkenliği ile döneminin ünlü batırlarından ayrılmaktadır. Abılay, 1771 yılında han olmasıyla Kazaklara ait olan toprakların Jungarlardan geri alınması için çalışmalar başlattı. O, iç siyasette boy yöneticilerinin egemenliğine karşı kendi idaresi altında merkezi yönetimi güçlendirerek tek devlet için mücadele etti.

Bu çalışma, Kazakların Abılay Han döneminde, Jungar ve Çin istilacılarına karşı başlatmış olduğu kurtuluş hareketlerine ve örgütlenmedeki başarısına odaklanmaktadır. Aynı zamanda onun döneminin güçlü devletlerinden Çin ve Çarlık Rusya'nın yöneticileri ile olan siyasi, askeri ve diplomatik ilişkiler ele alınmıştır. Çalışmada, Abılay'ın 1771 yılında han olmasıyla güçlü ve bağımsız merkezi Kazak devletinin kurulması için aktif mücadelesindeki olumlu rolüne dikkat çekilmiştir.

Anahtar Kelimeler: XVIII. Yüzyıl, Kazaklar, Jungar (Kalmuk)'lar, Abılay Sultan, Rusya, Çin.

Abstract

In the history of Kazakh, the beginning of the 18th century was a period when the Jungar (Kalmuk) people tried to enslave the Kazakh people. For the first time in this period, the Kazakhs began to lose their unity and solidarity, their lands were plundered, and they even faced the danger of extinction. In addition, in the same century, one of the two states that wanted to seize the Kazakh lands was China and the Tsarist Russia. In this period, China, wanted to take Kazakh lands after defeating and occupying East Turkestan. The aim of Russia is to dominate Kazakh lands in order to advance comfortably in Turkestan lands. The Kazakhs, who were between the two great empires, tried to get out of this situation with Abılay's mastery in

politics that united the Kazakh people, as well as his diplomatic mastery at the negotiation table. Abilay, surpassing all Kazakh rulers with his experience and intelligence accepted by everyone, dominated a large population. He tried to protect the interests of the Kazakh Khanate with the policy he developed with the Tsarist administration and the Chinese Dynasty, and by being successful in this policy, he gained fame among the Middle Juz tribes. With these qualifications, Abilay had all the rights of the khanate title of Orta Juz. At the end of the second half of the 18th century and the beginning of the 60s, Abilay became a respected ruler of the Kazakhs as the Sultan of the Middle Juz. In these years, Abilay became one of the parties involved in the active struggle for the national independence of the country and the establishment of a strong central Kazakh state. Abilay, with his organizational skills, knowledge of the art of diplomacy and assertiveness, is one of the famous batiks of his time. When Abilay became a khan in 1771, he started to work to take back the lands belonging to the Kazakhs from the Jungars. He fought for a single state by strengthening the central government under his rule against the dominance of the clan rulers in domestic politics.

This study focuses on the liberation movements of the Kazakhs against the Jungar and Chinese invaders and their success in organization during the Abilay Khan period. At the same time, the political, military and diplomatic relations with the rulers of China and Tsarist Russia, which were powerful states of his period, were discussed. In the study, attention was drawn to the positive role of Abilay in his active struggle for the establishment of a strong and independent central Kazakh state, when he became khan in 1771.

Keywords: 18th Century, Kazakhs, Jungar (Kalmuk), Abilay Sultan, Russia, China.

XVIII. YÜZYILDA ULUSLAR ARASI TİCARETTE KAZAKLARIN GELENEKSEL EL SANATLARI

TRADITIONAL CRAFTS OF KAZAKHS IN INTERNATIONAL TRADE IN THE EIGHTEENTH CENTURY

Dr. Öğr. Üyesi Hikmet DEMİRCİ

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, Kahramanmaraş/ Türkiye,
ORCID ID: 000-0001-8756-5909

Özet

Geleneksel Kazak toplumunun ekonomisi hayvancılığa dayanmaktadır. Kazak toplumunun ekonomik hayatında hayvancılığın önemli bir yer tutması, hayvancılığa bağlı çeşitli el sanatlarının gelişmesine sebep oldu. Bu el sanatları içinde Kazaklarda çok eskiden beri devam eden deri işleme, keçe yapma ve bunlara çeşitli doğal renklere boyayarak üzerine kabartma, aplikasyon ve desen işleme sanatı gelişti. Kazakların giyimleri, çeşitli renklerle boyanmış olan atlas görünümüne sahip koyun-keçi derilerinden olup su geçirmeyen ve içine nem almayan pelerinler üretildi. Kazak milli kıyafetleri derinin dışında, kadife, çuha, ipek ve pamuklu kumaşlardan da dikilmekteydi. Bu kumaşlar, Rus, Çin, Buhara, Hive, Taşkent ve Hokand'dan getirilmektedir. Bunun yanı sıra varlıklı olmayan Kazak halkı ise kendi yaptıkları çuha, kalın keten, keçe ve hatta kaba hasır bezinden giyinirlerdi. Kıyafetler, Kazak kültürünün giyim konusundaki zenginliği ile birlikte bu konudaki sanatlarının gelişmiş olduğunu da göstermektedir.

Kazakistan'da XVIII. yüzyılda, doğrudan Rusya ve Çin'in kontrolü altında yapılan ticaret dikkat çekmektedir. Kazak el sanatları üretiminin gelişimini teşvik ettiği ve orta sınıfa refah getirdiği ileri sürülse de, bu ticarete müteakip 'çöküş' ilişkilerinin el zanaatçıları üzerinde ekonomik sıkıntılar yarattığı da görülmektedir. Mesela Orenburg üzerinden gönderilen kervanların, Kazak tüccarlar tarafından yönlendirildiği bilinmektedir. Kazakların ticaretin gelişmesi ve durmaması için Rusya ve Çin'e haraç ödediği, Çin ipeklileri ile at ve sığırlarını değiş-tokuş yaptıkları görülür. Bölgede, özellikle XVIII. yüzyıldan sonra Çin'in ticaret hacmi azalırken Rusların etkisi artmıştır. Ayrıca İpek yollarının bu dönemde etkisi azalsa da İpek yolları tüccarları, eskiden olduğu gibi kıtalararası ticaretle uğraşan imparatorlukların tüccarları haline gelmiştir.

Bu çalışmada, Kazakların zengin bir giyim kültürüne sahip oldukları, bu giyim kültürleri üzerinden ticaretlerini nasıl geliştirdikleri kaynakların (İngilizce, Rusça ve Kazakça) ışığında ortaya konulmaktadır. Çalışma sonucunda, bozkır halklarından Kazakların el sanatları noktasında gelişimleri, giyimlerinde ileri bir seviyeye sahip oldukları, kumaşlarda kullanılan malzemelerin bireylerin toplumsal ve siyasi yerlerini gösterdiği anlaşılmaktadır. Ayrıca, XVIII. yüzyılda Rusya'nın Kazakistan'da 'el sanatları' üretiminin gelişmesine yardımcı olduğu ve orta sınıfa refah getirdiği iddia edilse de, zanaatçıların ve tüccarların bu ticarete ekonomik zorluklarla karşı karşıya kaldıkları görüldü.

Anahtar Sözcükler: XVIII. Yüzyıl, Kazakistan, Uluslararası Ticaret, El Sanatları, Giyim-Kuşam, Statü.

Abstract

The economy of the traditional Kazakh society is based on animal husbandry. The fact that livestock occupies an important place in the economic life of Kazakh society has resulted in the development of various handicrafts related to animal husbandry. Among these handicrafts is the art of embossing, application, and pattern processing developed on leather processing, felt making, and painting in various natural colors, which has been practiced by Kazakhs for a long time. The clothes of the Kazakhs were made of sheep-goat skins with the appearance of layouts and were dyed in various colors, and capes were produced that are waterproof and do not absorb moisture. Kazakh national clothes were also made from velvet, broadcloth, silk and cotton fabrics, as well as leather. These fabrics have been imported from Russia, China, Bukhara, Khiva, Tashkent, and Kokand. Furthermore, the Kazakhs who were not well-off wore in broadcloth, thick linen, felt and even coarse straw cloth. The clothes demonstrate the Kazakh culture's wealth in clothing, as well as their advanced arts in this area.

The direct control of Russia and China over trade in Kazakhstan draws attention in the eighteenth century. Although it is claimed that Kazakh handicraft production greatly assisted development and brought prosperity to the middle class, it is also clear that the subsequent 'collapse' of trade relations in this sector created economic difficulties for the handicraftsmen. It is known, for example, that the caravans sent via Orenburg were guided by Kazakh merchants. It is seen that the Kazakhs paid tribute to Russia and China in order for the trade to develop and not stop, and they exchanged horses and cattle with Chinese silk. While Russian trade expanded in the region, the volume of Chinese trade declined, notably after the eighteenth century. Besides that, although the Silk Roads' influence declined throughout that period, the merchants of the Silk Roads became merchants of the empires dealing with intercontinental trade as in the past.

In this study, it is revealed in the light of the sources (English, Russian and Kazakh) that Kazakhs have a rich clothing culture and they have developed their trade through these clothing cultures. As a result of the study, it has been determined that the Kazakhs, who are among the steppe peoples, have advanced in terms of handicrafts, have an advanced level of clothing, and the materials used in the fabrics reflect the social and political positions of the individuals. Also, even if it is claimed that Russia aided the development of 'handicrafts' production in Kazakhstan and brought prosperity to the middle class in the eighteenth century, it is seen that craftsman and merchants faced economic difficulties in this trade.

Key Words: The Eighteenth Century, Kazakhstan, International Trade, Handicraft, Clothing, Status.

ORTA ASYA’NIN KALBİNDE, İSTİKRARIN, GÜVENLİĞİN VE EKONOMİK KALKINMANIN MERKEZİ: KAZAKİSTAN

IN THE HEART OF CENTRAL ASIA, THE CENTER OF STABILITY, SECURITY AND ECONOMIC DEVELOPMENT: KAZAKHSTAN

Abbas KARAAĞAÇLI

Giresun Üniversitesi İİBF Öğretim Üyesi, KARASAM Müdürü.
ORCID: 0000 - 0002 - 4476 - 6572

Zhuldyz SAKHI

Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Öğrencisi
ORCID İD 0000-0002-8608-7498

Özet

1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılması sonucunda Kazakistan bağımsızlığına kavuşmuştur. Bu ülke toprak büyüklüğü, gelişmiş altyapısı, yer altı ve yerüstü zenginlikleri, yetişmiş kaliteli insan gücü, öngörülü ve başarılı kurucu devlet başkanının yanı sıra pek çok başka özelliğiyle bağımsızlığını kazanan Orta Asya ve Kafkasya devletleri arasında öne çıkmıştır. Rusya Federasyonu, Çin Halk Cumhuriyeti Hazar Denizi ve Orta Asya devletleri ile olan uzun kara sınırı Kazakistan'a jeopolitik ve jeostratejik değer kazandırmıştır.

Bağımsızlığına kavuşan ve Karadeniz havzasında bulunan eski Sovyet ülkeleri, Kafkasya'daki devletlerin yanı sıra Orta Asya'da bağımsızlığını yeni kazanan ülkelerin tamamı bağımsızlık süreci ve sonrasında iç çatışmalar, etnik anlaşmazlıklar, toprak kaybı, sosyal ve toplumsal çatışmalara sahne olurken; Kazakistan siyasi ve ekonomik istikrarını, toprak bütünlüğünü korumayı başarmış, kalkınma yolunda gelişmeye devam etmiştir.

Bu araştırmada Kazakistan'ın kısa siyasi tarihine göz attıktan sonra ülkenin ekonomik, siyasi, sosyal, eğitim, kültür, kentleşme, tarih gibi parametreler göz önünde tutularak Kazakistan incelenmeye çalışılacaktır. Kuşkusuz devletin kurucusu ve halen "elbaşı" unvanıyla ülkenin tartışılmaz en büyük siyasi otoritesi konumunda bulunan Nur Sultan Abisheviç NAZARBAYEV'in rasyonel devlet idaresi, Kazakistan'ın bölgesel bir güç olmasında ekonomik ve siyasi istikrarının sürdürülmesindeki rolüne değinilecektir.

Ayrıca bu çalışmada ülkenin kalkınma ve gelişme yolunda attığı önemli adımlar; yapısal sorunların, iç ve dış etkileri ile diğer faktörlere değinilecektir. Tek kişiye bağlı başkanlıktan parlamenter sisteme geçiş aşamasında N.A. Nazarbayev'in önderliğinde 2017 yılında yapılan anayasa değişikliği üzerinde durulup; önceki anayasada başkanın görev ve yetkilerinin önemli bir kısmının bakanlar kurulu, parlamento ve diğer anayasal kurumlara devri hususunda ayrıntılı bilgiler verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Sovyetler Birliği, Orta Asya, Kazakistan, Kültür, Ekonomik Kalkınma, Başkanlık Sistemi, Türkistan, Hoca Ahmet Yesevi

Abstract

As a result of the dissolution of the Soviet Union in 1991, Kazakhstan gained independence. This country is the size of the Earth, developed infrastructure, surface and subsurface resources, trained manpower quality, proactive and successful independent central Asian and Caucasus as well as many other feature is the founding president emerged between the states. The long land border of the Russian Federation, the People's Republic of China with

the Caspian Sea and the Central Asian states has brought geopolitical and geostrategic value to Kazakhstan.

Located in the Black Sea basin and the country gained its independence from the former Soviet countries in Central Asia and the newly independent states in the Caucasus as well as the process of the independence of the country in the wake of internal conflicts, ethnic conflicts, soil loss, were the scene of conflict and social, political and economic stability of Kazakhstan, has managed to preserve its territorial integrity in the path of development that has continued to evolve.

In this research, after looking at the brief political history of Kazakhstan, Kazakhstan will be examined by considering parameters such as economic, political, social, education, culture, urbanization, history of the country. Undoubtedly, the rational state administration of Nur Sultan Abishevich NAZARBAYEV, the founder of the state and currently the undisputed greatest political authority of the country with the title of “ambassador”, his role in maintaining the economic and political stability of Kazakhstan as a regional power will be discussed.

In addition, in this study, the important steps taken by the country on the way to development and development; structural problems, internal and external effects and other factors will be discussed. At the stage of transition from a single-person presidency to a parliamentary system, N.A. The constitutional amendment made in 2017 under the leadership of Nazarbayev will be focused on and detailed information will be provided on the transfer of a significant part of the duties and powers of the president to the council of ministers, parliament and other constitutional institutions in the previous constitution.

Keywords : Soviet Union, Central Asia, Kazakhstan, Culture, Economic Development, Presidential System, Turkestan, Khoja Ahmet Yesevi

KAZAK KÜLTÜRÜNDE GELENEKSEL ÇOCUK OYUNLARI

TRADITIONAL CHILDREN GAMES IN KAZAKH CULTURE

Dr. Osman KABADAYI
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
ORCID: 0000-0002-3607-5384

Özet

İnsanlık tarihinin en eski sosyal edimlerinden olan oyunun yaratıcı, eğitici, eğlendirici ve toplumsal değişmeyi tetikleyici yönleri bulunmaktadır. Kültürden daha eski olan oyun, kültürün oluşmasına da zemin hazırlamıştır. Oyunlar beden gelişiminin yanı sıra zihin ve kültür gelişimine de katkı sunarak çocukların hoş vakit geçirmelerini sağlamaktadır. Bununla birlikte oyun; çocukların araştırma, keşfetme, deneyip yanılma, birlikte hareket etme, analitik düşünme ve problem çözme becerilerinin gelişimine katkı sağlayan unsurlar arasındadır. Çocuklar tarafından oynanan oyunlar genellikle çocuğun iç dünyasını sosyal hayatla birleştirebilmelerine yardımcı olur. Ayrıca oyunlar yardımıyla çocuklar yaparak ve yaşayarak hayata dair bazı bilgileri de öğrenirler. Çok eski dönemlerde ortaya çıkmış olan oyunlar içeriğindeki kültürel öğeler sayesinde ait olduğu toplumun geçmiş hayat tarzına dair izler sunmaktadır. Divanu Lüğati't-Türk, Dede Korkut Hikayeleri gibi tarihî Türk yazı dili kaynaklarında çocukların yetişerek kimlik kazanmasında etkili olan ve bugün de Türk Dünyasında oynanan bazı çocuk oyunları hakkında ilk bilgiler yer almaktadır. Bu durum geleneksel çocuk oyunlarının kültürün devamlılığına katkı sağladığını ve geçmişle günümüz arasında bir bağ kurduğunu göstermesi bakımından dikkate değerdir.

Çocuk oyunlarının eğitici yönleri de bulunmaktadır. Bu nedenle oyunlar çocuk eğitiminde sıkça başvurulan uygulamalar arasında yer almaktadır. Söz gelimi çocuk oyunlarında yer alan tekerlemeler, çocukların dil gelişimine olumlu katkılar sunmaktadır. Çocuklar tekerlemeler aracılığıyla dildeki sembolleri ve dilin mantıksal dizilimini kavrayıp bu sayede dilin matematiksel boyutuyla tanışmış olurlar. Bununla birlikte söz varlığı açısından zengin olan tekerlemeler çocukların diksiyonunu ve söz dağarcığını geliştirmektedir. Çocuk oyunları araştırmacılar tarafından farklı biçimlerde sınıflandırılmıştır. Kazak çocuk oyunları da ortaya çıkış şekillerine göre sosyal şartlara bağlı olarak ortaya çıkan oyunlar, meslek alanına bağlı olarak gelişen oyunlar, inançları kapsayan oyunlar, avcılıkla beraber gelişen oyunlar biçiminde tasnif edilirken türlerine göre geleneksel Kazak çocuk oyunları genel oyunlar, direniş ve mücadele oyunları, açık hava oyunları, kış oyunları, tatil oyunları, binicilik oyunları ve eğlence oyunları şeklinde sınıflandırılmaktadır. Bu bildiride Kazak kültür hayatında önemli bir yeri olan geleneksel çocuk oyunları ele alınacak; çocuk oyunlarının kuralları, oynanma biçimleri ve oyunda söylenen tekerlemeler üzerinde durularak bir değerlendirme yapılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Türk kültürü, Kazak Türkleri, kültür, çocuk oyunları, folklor.

Abstract

The game, which is one of the oldest social acts of human history, has creative, educational, entertaining and social change triggering aspects. The game, which is older than culture, also laid the groundwork for the formation of culture. Games contribute to the development of mind and culture as well as physical development, allowing children to have a pleasant time. In addition, the game is among the factors that contribute to the development of children research, discovery, trial and error, acting together, analytical thinking and problem

solving skills. Games played by children often help them to combine the inner world of the child with social life. Besides, with the help of games, children learn some information about life by doing and living. Games that have appeared in very ancient times reflect society's lifestyle. Early written sources of Turkic such as Divanu Lügati't-Türk and Dede Korkut Stories contain the first information about some children games that are effective in identity development of children and are still played in the Turkic World today. This is remarkable in that it shows that traditional children games contribute to the continuity of culture and establish a connection between the past and the present.

There are also educational aspects of children games. For this reason, games are among the applications that are frequently used in children education. For example, nursery rhymes in children games make positive contributions to children's language development. Children comprehend the symbols in the language and the logical sequence of the language through nursery rhymes. At the same time, nursery rhymes, which are rich in terms of vocabulary, develop children's diction and vocabulary. Children games have been classified by researchers in different forms. Traditional Kazakh children games are classified as games that emerged depending on the social conditions, games that developed depending on the profession, games that included beliefs, and games that developed together with hunting, according to the way they emerged. According to their types, traditional Kazakh children games are classified as general games, resistance and struggle games, outdoor games, winter games, holiday games, equestrian games and entertainment games. In this paper, traditional children games, which have an important place in Kazakh cultural life, will be discussed; an evaluation will be made by emphasizing the rules of children games, the way they are played and the nursery rhymes said in the game.

Key words: Turkic culture, Kazakhs, culture, children games, folklore.

KAZAKİSTAN MİLLİ HAREKETİ ALAŞ ORDA ve ALİHAN BÖKEYHAN
KAZAKHSTAN'S NATIONAL MOVEMENT THE ALASH ORDA AND ALIKHAN
BUKEIKHANOV

Doç. Dr. Esmâ ÖZDAŞLI

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü,
 ORCID: 0000-0003-2336-9719

Özet

Alaş Orda hareketi ve Alaş Orda Partisi, millet kimliğine ve cumhuriyet rejimine dayalı siyasi ve sosyal anlayışıyla sadece Kazakistan tarihi açısından değil, Türk Dünyası açısından da çok önemli bir örnektir. Bir defa hareketin isminin “Alaş” olarak belirlenmesi ve kabul edilen Milli Marş’ın sözleri dahi tek başına kuruluş felsefesinin dayandığı milli bilincin yansımasıdır. Kazakistan’da modern, çağına göre demokratik ve eşitlikçi bir siyasi yapı kurmayı hedefleyen Alaş Orda Hareketi; kadın haklarından çocuk ve işçi haklarına, eğitimden toprak reformuna kadar çok önemli sosyal konular üzerinde de fikirler ortaya atmıştır. Bu milli anlayışa uygun olarak Türkistan’ın Ruslar tarafından sömürüldüğü, zorla yerleşik hayata geçirilen Türklerin geleneksel göçebe yaşam tarzlarını özgürce seçebilmelerinin önünün açılması, ana dilde eğitim hakkının verilmesi ve Türkistan’a yerleştirilen Rusların bölgeden çıkarılması gerektiği gibi konular da gündeme getirilmiştir. Bununla birlikte aynen İsmail Gaspıralı gibi Müslümanların içinde bulunduğu durumun dinden değil hurafelerden kaynaklandığının altını çizen Alaş Orda liderleri, bu hurafelerden toplumun arındırılması gerektiğini savunmuş, modern eğitimi savunarak Ceditçi bir anlayış benimsemişlerdir.

Alaş Orda Muhtar Hükümeti, her ne kadar kısa bir süre varlık gösterse de Türkistanlı aydınların yıllardır dile getirdikleri ideallerin en azından bir kısmını söylem düzeyinden eyleme geçirilebilme imkanı bulmuştur. Sovyetler Birliği’nin çökme emareleri gösterdiği 1980’li yıllardan itibaren Kazakistan’da bağımsızlık hareketleri artmış, özellikle de Jeltoksan Olayları (1986) milli uyanışın sembollerinden biri haline gelmiştir. Bu süreçte Alaş Orda hareketi ve onun mirası, Kazakistan’ın bağımsızlık ateşini körükleyen ve şekillendiren bir model olmuştur. Her şeyden Alaş Orda Muhtar Hükümeti’nin varlığı, Kazakistan’ın köklü bir devlet geleneği olduğu vurgusunun yapılması bakımından oldukça önemlidir. Özellikle Alaş Orda hareketinin lideri ve Alaş Orda hükümetinin Başkanı Alihan Bökeyhan’ın fikirleri sadece yaşadığı dönemi değil, 1991’de bağımsızlığını kazanan Kazakistan Cumhuriyeti’nin gelişimine de ışık tutmuştur. Bökeyhan ve diğer Alaş Orda liderleri tarafından dile getirilen projelerin Kazakistan tarafından hayata geçirilmesi ise bu hareketin çağını aşan bir anlayışa sahip olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Kazakistan, Alaş Orda Hareketi, Alihan Bökeyhan.

Abstract

The Alash Orda Movement and Alash Orda Party, with its political and social understanding based on national identity and republican regime, is a very important example both for the history of Kazakhstan and the Turkic World. The determination of the name of the movement as ‘Alash’ and even the lyrics of the accepted National Anthem were the reflections of the national consciousness on which the founding philosophy was based. Aiming to establish a modern, democratic and egalitarian political structure in Kazakhstan, the Alash Orda Movement proposed ideas on very important social issues from women's rights to children's and workers' rights, and from education to land reforms. This national understanding focused

on such issues as the Russian exploitation of Turkestans, the attempts to pave the way for Turks that had been forced to settle down to freely choose their traditional nomadic lifestyle and giving them the right of education in their mother tongue and removal of the Russians from the region. However, the leaders of the Alash Orda, including Ismail Gasprinsky, who underlined that the situation of Muslims were rather caused by superstitions than by religions, advocated the society be purified from these superstitions and adopted a Jadidist approach by defending modern education.

Despite its short existence, Alash Autonomy managed to put at least some of the ideals and discourses expressed by the intellectuals of Turkistan into action. As from the 1980s, when the Soviet Union showed signs of collapse, independence movements increased in Kazakhstan, especially after the Jeltoqsan (December of 1986) became one of the symbols of national awakening. In this process, the Alash Orda Movement and its legacy became a model that fueled and shaped the fire of independence in Kazakhstan. Above all, the existence of Alash Autonomy was of prime importance in emphasizing that Kazakhstan had a deep-rooted state tradition. In particular, the ideas of Alikhan Bukeikhanov, the leader of the Alash Orda Movement and the Chairman of the Alash Orda government, shed light on both his period and the development of the Republic of Kazakhstan, which would gain its independence in 1991. The realization of the projects voiced by Bukeikhanov and other Alash Orda leaders by Kazakhstan later on shows that this movement had an understanding that went far beyond its time.

Key Words: Kazakhstan, Alash Orda Movement, Alikhan Bukeikhanov.

KAZAK TÜRKLERİNDE SOĞIM GELENEĞİ*SOGYM TRADITION IN KAZAKH TURKS***Doç. Dr. Gülnar KARA**

Bitlis Eren Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Genel Türk Tarihi Anabilim
Dalı öğretim üyesi, Bitlis/Türkiye,
ORCID ID: 0000-0003-3283-7246

Özet

Kazak Türklerinin eski zamanlardan beri süregelen geleneklerinden biri *sogım kesme*, yani kış için büyük baş hayvan kesme geleneğidir. Ana besin olarak genelde et yiyen Kazak Türkleri kış mevsimini sıkıntısız atatabilmek için büyük baş hayvan (at, dana, deve) keserek hazırlıklarını yapar. *Sogım* için kesilecek hayvan önceden belirlenerek, iyi bir şekilde beslenir, semirmesi sağlanır. *Sogım* kesilen Aralık, Ocak ayları da *sogım ayları* olarak bilinir. Bazen ailesi kalabalık olan kimseler sonbaharda da bir büyük baş hayvan keserdi, buna *küzdük* denirdi. Yani, *sogım*'ın birincil amacı soğuk kış aylarında yiyecek sıkıntısı çekmemek. Diğer bir amacı da akrabalık, komşuluk ilişkileri güçlendirmektir. Çünkü *sogım*, toplumun birliği, beraberliğinin de göstergesidir. *Sogım* kesen ev mutlaka akrabaları, dönürleri, komşuları, dostlarına *sogım* etinden *sıbaga*'sını, yani payını gönderir. Örneğin, *törkin sıbaga*, ailenin evlenerek evden ayrılmış kızlarına verilir. *Kara sıbaga*, saygıdeğer, sevdikleri biri için yıl boyunca bekletilen veya gönderilen *sogım* etidir. *Ölü sıbaga*, evin reisini kaybetmiş dul-yetimlere gönderilir. *Sogım* etinin uzun bir süre muhafaza edilebilmesi için bol tuzla kurutma işlemi (*sürlev* yahut *sürleu*) yapılır. Tuzlanarak kurutulmuş ete de Kazak Türkleri *sür et* derler. *Sogım* hayvanı kesilirken de bazı örf-adetler muhafaza edilir. Hayvanı kesmeye yardıma gelen kişiler etin istediği kısmını kesip götürebilir. Buna *sogım şakası* denir. *Sogım* kesildiği gün bol miktarda et kavurması yapılır. Köydeki tüm aileler *sogım* kesme işlerini bitirdikten sonra komşular, akrabalar birbirlerini *sogım* etini yemeye davet ederler. Buna *sogım başı* denir. Eski dönemlerde zengin kimseler birkaç büyük baş hayvan keserek fakirlerde yardımlarda bulunurdu. Bununla birlikte Kazak toplumunda Han ve Sultanlar için *sogım vergisi* alındığı da yazılı kaynaklarda kaydedilmiştir.

Bu çalışmada *sogım* geleneğinin Kazak toplumundaki yeri ve önemi, *sogım* kelimesinin etimolojik anlamı, bu geleneğin Kazak folkloru ve tarihî kayıtlardaki görünümü söz konusu olacaktır.

Anahtar kelimeler: Kazak Türkleri, *sogım*, *sür et*, *sıbaga*, *sogım başı*.

Abstract

One of the traditions of Kazakh Turks that has been going on since old times is the tradition of slaughtering *sogym*, that is, slaughtering cattle for the winter. Kazakh Turks, who generally eat meat as their main food, make their preparations by slaughtering cattle (horse, calf, camel) in order to survive the winter without any problems. The animal to be slaughtered for *sogym* is determined in advance, fed well and fattened. December and January, which are months for slaughtering *sogym*, are also known as *sogym months*. Sometimes people with a large family would also slaughter a cattle in the autumn and that is called *küzdük*. So, the primary purpose of *sogym* is to avoid food shortages during the cold winter months. Another purpose is to strengthen kinship and neighborly relations. Because *sogym* is also an indicator

of the unity and solidarity of the society. The house that slaughters *sogym* definitely sends its relatives, neighbors and friends the *sıbaga* of *sogım* meat, which means, its share. For example, *törkin sybaga* is given to the daughters of the family who got married and left home. *Kara sybaga* is the *sogym* meat that is kept year-round or sent for respectable people. *Ölü sybaga* is sent to widows and orphans who have lost the head of the household. In order to preserve the *sogym* meat for a long time, it is dried with plenty of salt (*sürlev* or *sürleu*). Kazakh Turks call the meat dried by salting as *sür et*. Some customs are preserved while slaughtering the *sogym* animal. People who come to help slaughter the animal can cut off and take any part of the meat they want. This is called *sogym joke*. On the day *sogym* is slaughtered, a large amount of meat is roasted. After all the families in the village have finished their *sogym* slaughter, neighbors and relatives invite each other to eat *sogym* meat. That is called *sogym basy*. In old times, rich people would help the poor by slaughtering a few cattle. In addition to this, it is recorded in written sources that *sogym* tax was collected for Khans and Sultans in Kazakh society.

In this study, the place and importance of the *sogym* tradition in Kazakh society, the etymological meaning of the word *sogym*, the view of this tradition in Kazakh folklore and historical records will be discussed.

Key words: Kazakh Turks, *sogym*, *sür et*, *sybaga*, *sogym bası*.

ҚАЗАҚ МЕМЛЕКЕТТІЛІГІНІҢ БЕЛГІЛІ ТАРИХЫНА 2230 ЖЫЛ
2230 YEARS OF THE CERTAIN HISTORY OF KAZAKH STATEHOOD

Ф.Ф.К., Имамғазы НҰРАХМЕТҰЛЫ

Л. Н. Гумилев атындағы
Еуразия Ұлттық университеті

Абстракт

«Хүн империясы – Қазақ мемлекетінің бастауы» атты бұл мақалада ерте және таяу замандағы тарихшылардың еңбектеріндегі деректерге талдау жасай отырып, қазақ мемлекетінің қалыптасуы туралы тұжырым жасалады. Біздің заманымыздан бұрынғы 209 жылы құрылған ұлы Хүн империясының қазақ тарихында алатын орны көрсетіліп, мемлекеттілігіміздің ғылымға белгілі тарихына 2230 жыл толғаны туралы айтылған.

Abstract

This article, entitled "The Hun Empire - The Beginning of the Kazakh Statehood", analyzes the data in the works of early and modern historians and draws conclusions about the formation of the Kazakh statehood. It shows the important position of the great Hun Empire established in 209 BC in the Kazakh history, and a clear scientific conclusion is made about the 2230th anniversary of the well-known history of our statehood

**ҚАЗАҚ ҒАЛЫМЫ, ТҮРКОЛОГ, ЭТМОЛОГ
Ф.Ф.Д., ПРОФЕССОР Б. САҒЫНДЫҚҰЛЫНЫҢ
ТҮРКОЛОГИЯДА АШҚАН ОТЫЗ ҒЫЛЫМИ ЖАҢАЛЫҒЫ**

**THE KAZAKH SCIENTIST, TURKOLOGIST, ETYMOLOGIST, DOCTOR OF
PHILOLOGY, PROFESSOR B. SAGYNDYKULY'S THIRTY SCIENTIFIC
DISCOVERIES IN TURKOLOGY**

Бақытгүл ҚҰЛЖАНОВА

Филология ғылымдарының кандидаты, доцент.
Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ

Абстракт

Әлемге танымал түркітанушы, филология ғылымдарының докторы, МГУ-дің профессоры Әмір Нәджіпұлы Нәджіптің 1978 жылы «Изучение истории тюркских языков в Казахстане» атты мақаласы жарияланды. Мақалада қазақтың танымал түркітанушы ғалымдарының еңбектерін саралай келе, шәкірті Б.Сағындықұлы зерттеулерінің құндылығын ашып көрсетіп, зор үміт артқан еді. Ұлы ғалымның еңбекқор шәкірті бола білген Берікбай Сағындықұлы ғылымға адалдығынан өмір бойы айныған емес. Ол өз ұстазының жетекшілігімен 1977 жылы «XIV ғасырдағы түркі жазба ескерткіштерінің салыстырмалы лексикасы» деген тақырыпта кандидаттық диссертация жазып, ойдағыдай қорғап шықты. Осыдан кейін жас ғалым орта ғасырлардағы бүкіл ескерткіштердің мәтіндерін терең меңгеруге кірісті, теориялық зерттеулерге ерекше ден қойды. Нәтижесінде дүниежүзі түркология кеңістігінде ғылыми жұртшылықтың көңілінен шыққан ірі-ірі жаңалықтар ашты. Соның нәтижесінде тіл біліміне, түркологияда қаншама жаңа, тың терминдерді ғылыми айналымға қосты. Спортшыларымыз аламан додаларда жеңіс тұғырына көтерілгенде қазақ халқы қалай мақтан тұтса, ғылымдағы осындай теңдессіз жаңалықтардың ашылуы да бүкіл қазақ елі, қазақ ғылымы үшін шын мәнінде мақтаныш етер жағдай болуы керек. Бүкіл дүниежүзі ғалымдары талпыныс жасағанымен, аша алмаған ірі-ірі жаңалықтардың қазақ топырағында ашылуы - бөркімізді аспанға ашып, қуанатындай жағдай.

Біз мақаламызда қазақ топырағында туып өскен, атақты Әмір Наджіптің бірегей шәкірті, белгілі ғұлама ғалым, теолог, этимолог, түрколог, Б. Сағындықұлы ашқан ғылыми жаңалықтардың бастыларын атап көрсеткелі отырмыз.

Кілт сөздер: Б. Сағындықұлы, түркология, орта ғасыр, теория, қазақ тіл білімі.

Abstract

In 1978, an article by the world-famous turkologist, doctor of philology, professor of MSU Amir Nadzhipovich Nadzhip "Studying the history of Turkish languages in Kazakhstan" was published. After analyzing the works of famous Kazakh Turkologists in the article, his student B. Sagyndykuly revealed the value of his research and expressed high hopes. Being a hardworking student of the great scientist, Berikbay Sagyndykovich did not lose his loyalty to science all his life. Under the guidance of his teacher, he wrote and successfully defended his PhD thesis in 1977 on the topic "Comparative vocabulary of Turkic written monuments of the XIV century". After that, the young scientist began to study the texts of all monuments of the Middle Ages in depth, paying special attention to theoretical research. As a result, he made major discoveries in the world space of Turkology, which pleased the scientific community.

As a result, many new and new terms were introduced into scientific circulation in linguistics and Turkology. As proud as the Kazakh people are when our athletes take the podium at competitions, the discovery of such unprecedented discoveries in science should be a truly proud occasion for the whole Kazakh country, for Kazakh science. Scientists from all over the world have tried, but the discovery of major discoveries on the Kazakh land is a great joy.

In our article, we mention the main scientific discoveries made by B. Sagyndykuly, a well-known scientist, theologian, etymologist, turkologist, a unique student of the famous Emir Najip, who was born and raised on the Kazakh land.

Keywords: B. Sagyndykuly, Turkology, Middle Ages, theory, Kazakh linguistics.

ҚАЗАҚ ТІЛІНДЕ КӨНЕ «-МЫШ» ЕСІМШЕЛІ ЖҰРНАҒЫМЕН ЖАСАЛҒАН СӨЗДЕР ТУРАЛЫ

ABOUT SOME WORDS IN KAZAKH LANGUAGE FORMED WITH SUFFIX «-MISH»

Мәрлен ӘДІЛОВ

Тоқат мемлекеттік Газиосманпаша университеті, PhD доктор, оқытушы
ORCID ID 0000-0001-9876-4516

Аңдатпа

Қазақ әдеби тілі мен говорларында, ауыз әдебиеті үлгілерінде, ақын-жазушылар тілінде қазіргі жалпыхалықтық тіліне тән емес, өзге түрік тілдеріне тән бірнеше морфологиялық тұлға-тәсілдерді кездестіреміз. Олар: көбіне есімше тудыратын *-мыш* (жазмыш, қартамыш), *-асы* (кел-есі, ал-асы, бер-есі), *-аған* (көр-еген, кез-еген, сүз-еген), *-ажак* (ал-ажак, бер-ежак, кел-ешек, бол-ашак), *-арман* (ал-арман, кет-ермен, шаб-арман) жұрнақтары, және т.б. Солардың ішінде осы баяндамада «есімшенің «-мыш» жұрнағы арқылы жасалуы» деген мәселеге тоқталмақшымыз.

Көне түрік жазба ескерткіштері мен қазақтың ескі жазба тілінде (шағатайшада) қолданған, қазіргі оғыз тілдерінде өткен шақ және есімше қызметінде актив жұмсалатын «-мыш» жұрнағы әдеби тілімізде белсенді жұмсалмай, «өлі жұрнақ (сөз тудыруға қатыспайтын)» болып сақталған. Бірақ қазақ тілінде жұрнақ деп ажыратылмай бұрыннан келе жатқан қалып сөздерде сақталып келеді, мысалы озмыш, аталмыш, алдаммыш, тарамыштау, қартамыш, айтылмыш, тумыш, т.б. Оның «мыс/міс» деген нұсқасына келсек, ондай мысалдар едәуір көбірек қолданылады, мәселен, *тарамыс*, *қартамыс* (*кәртеміс*), *жасамыс*, *болмыс*, *тұрмыш*, *қылмыш*, *оқымысты*, *көнбіс*, *еміс*, *жеміс*. Мұнымен бірге, айтыпты-мыс, барыпты-мыс; көріпті-міс дегендегі белгісіздікті білдіріп тұрған форма да осы жұрнақ екені анық. Мұны бір жағынан шағатай әдеби тілінің әсері десек, екінші жағынан көне түрік тілінің қазақ тіліндегі заңды ізі деп бағалауға болады. Баяндамамызда *-мыш* жұрнақты сөздердің тізімі жасалып, бұл есімшенің қолданыс тарихы мен шығу тегі туралы айтылады.

Кілт сөздер: қазақ тілі, «-мыш» жұрнағы, көне қосымшалар, есімшелі формалар

Abstract

In the Kazakh literary language and dialects, samples of oral literature, the language of poets and writers, we find several morphological features that are not characteristic of the modern national language, but are characteristic of other Turkic languages. They are participle suffixes like «-mysh, -ajak, -asy, -agan», etc. Among them in this report we will talk about the suffix "mysh".

The suffix «mysh», used in ancient Turkic written monuments and in the ancient Turkic language of writing, is currently used only in Oguz languages as a past tense and participle. The suffix «-mysh» is not actively used in our literary language, it has been preserved only as a “dead suffix”. Although it is not used as a separate suffix in the Kazakh language, it is preserved in words such as "ozmysh, zhazmysh, taramysh".

As for his version of “mys / mis”, such examples are used much more often, for example, “taramys, kartamys, kylmys, zhemis”. At the same time, it is obvious that the form expressing uncertainty in the word “aitypty-mys” is also this suffix. This can be assessed, on the one hand, as the influence of the Chagatai literary language, and on the other- as a trace of the ancient

Turkic language in the Kazakh language. The report compiled a list of suffix words “-mysh”, tells about the history of the use and origin of this participle.

Key words:Kazakh language, suffix -mish, particle, ancient suffixes

KAZAKLARDA SÖZ SANATI “ŞEŞENDİK SÖZDER” VE SÖZ USTALARI “ŞEŞENDER” ÜZERİNE

ON THE ART OF RHETORIC IN KAZAKHS “IMPROMPTU ARTISTIC SPEECH OF
SHESHENS” AND THE MASTERS ON SPEECH “SHESHENS”

Dr. Öğr. Üyesi Zhazira OTYZBAY

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları
Bölümü Öğretim Üyesi.

ORCID ID: 0000-0002-3772-7778.

Özet

Kazaklar yerinde söylenen derin anlam içeren kısa ve öz, düz veya kafiyeli şiirsel söze değer vermişlerdir. Bu sözleri doğaçlama olarak gerek günlük hayatta gerek halk meclislerinde gerek halkın içindeki davalarda bireyleri veya toplumu etkileyen hitabeti ve ikna gücü yüksek olan söz ustaları söylemişlerdir. Söz ustalarının irticalen söylediği özlü sözleri düz cümle ile yapıldığı gibi kafiyeli şiir ölçüleri ile de ifade edilir. Her dil birliği sözlerin kavramlarını kendi algılaması ve kendi kültürel penceresinden dünyaya bakış açısıyla dilsel anlatımıyla değişik yollardan, değişik kavramlarla ilişki kurarak oluşturur. Bu şekilde her bir sözcük ve her bir anlatım, mevcut olan anlamı yanı sıra doğaçlama yaratıcı sözlerle yeni anlamlar, yeni değerler kazanır. Bu yeni anlamların ortaya çıkışında betimleyici, toplumsal, anlatıcı anlamı, deyişsel anlam, yansıtıcı anlam, pragmatik anlam gibi anlam özelliklerinin de önemli rolü var. Söz ustalarının söyledikleri değerli anlam yüklü sanatsal sözleri halkın gönlüne ve diline hızlıca yerleşmiş ve kullanımı yaygınlaşmıştır. Bu sözler yüzyıllar sonra atasözleri, deyimler veya kalıp sözlerin arasında yer bulmuş, yaygınlaşmış oturmuştur. Söz ustalarının söylediği sözler “şeshendik sözder”, söz sanatı olarak “şeshendik öner” olarak adlandırılarak günümüze kadar sürdürülmüş olup yaşatılmaktadır. Araştırmada Kazaklarda bu söz sanatı türünün bugünkü seyri örneklerle incelenmekte ve “şeshendik sözder”in kendi içinde barındırdığı metafor ve metonimi özelliklerine değinilip derin anlamlar G. Lakoff ve M. Johnson’un bilişsel anlambilimi yöntemleriyle ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Kazaklar, söz sanatı, şeshen, şeshendik sözder, doğaçlama söz, şifahi halk edebiyatı.

Abstract

Kazakhs valued a short and concise, straight or rhymed poetic word with deep meaning that is said appropriately. These words were improvised by the masters of speech, who have high oratory and persuasive power, affecting individuals or society, both in daily life, in public assemblies and in public trials. The succinct words of the speech masters extemporaneously are expressed in straight sentences as well as in rhymed poetry measures. Each language union creates the concepts of words through its own perception and linguistic expression from its own cultural perspective to the world, in different ways, by establishing relationships with different concepts. In this way, each word and each expression gains new meanings and new values with improvised creative words as well as the existing meaning. Meaning features such as descriptive, social, narrative meaning, idiomatic meaning, reflective meaning and pragmatic meaning have an important role in the emergence of these new meanings. The valuable meaning-laden artistic words of the speech masters quickly settled in the hearts and language of the people and their use became widespread. These words found their place among proverbs, idioms or stereotypes centuries later and became widespread. The words spoken by the masters of speech are called "sheshendik sozder", and as a rhetoric "sheshendik oner (art)", they have

been kept alive until today. In the study, the current course of this type of rhetoric in Kazakhs is examined with examples and the metaphor and metonymy features of "sheshendik sozder" are mentioned and the deep meanings are tried to be revealed with the cognitive semantics methods of G. Lakoff and M. Johnson.

Keywords: Kazakhs, rhetoric, sheshen, speech of sheshens, improvised word, oral folk literature.

ҚАЗІРГІ ҚАЗАҚ МУЛЬТФИЛЬМДЕРІНДЕГІ ТІЛДІК ЕРЕКШЕЛІКТЕР**LANGUAGE FEATURES IN MODERN KAZAKH CARTOONS MODERN
KAZAK ÇİZGİ FİLMLERİNİN DİL ÖZELLİKLERİ****Yeldana ASSANBAYEVA**

L.Gumilyov Eurasian National University

Аңдатпа

Бұл мақалада кинофильмдер арқылы тілді оқыту, соның ішінде мультфильмдер арқылы қазақ тілін оқыту үдерісі зерттеу нысанына алынады. Мультфильмдерді әсіресе тілдік тұлғасы толық қалыптаспаған, қоршаған әлем мен ондағы түсініктерді тану үстіндегі балалар көргендіктен, оның тіліне ерекше назар аударған жөн. Бұл мақалада біз қазақ тілді танымал анимациялық фильмдер топтамасы – «Алдар көсе» мультфильдерінің тілдік ерекшеліктеріне тоқталдық. Зерттеу барысында мұндай бейнефильмдерді көрген көрермен қызықты сюжетпен ғана емес, сонымен қатар халықтың дүниетанымы мен мәдениетінен көрініс беретін түрлі тілдік бірліктермен де танысатыны анықталды. Әсіресе мақал-мәтелдер мен тұрақты тіркестер, ауыспалы мағынадағы көркемдегіш құралдар, алғыс және қарғыс мәнді сөздер, қаратпа сөздер мен құрылымдар талданып, олардың көрерменнің тілдік тұлғасына әсер ету әлеуеті сөз болады. Мультфильмдердің мұндай табиғаты оларды жаңартылған білім беру жүйесінде қолданып, білім алушылардың тілдік дағдыларын жетілдіріп, функционалды сауаттылықтарын дамытуда аса өзекті болары хақ. Бұл бағыттағы зерттеулердің нәтижелері тілді оқыту әдістемесі, педагогика, риторика, стилистика, лингвомәдениеттану сияқты ғылым салаларында қолданылы алады.

Кілтті сөздер: тілдік ерекшеліктер, мультфильмдер, қазақ тілі.

22

Abstract

In this article, the object of research will be the process of teaching the Kazakh language through films, in particular through cartoons. It is worth paying special attention to his language, since cartoons are watched by children who have not fully formed their linguistic personality and who are still at the stage of knowing the world around them and the concepts in it. In this article, we focused on the linguistic features of the cartoon "Aldar Kose" - a popular Kazakh-language cycle of animated films. In the course of the study, it was found that the viewer, watching such videos, gets acquainted not only with an interesting plot, but also with various linguistic units that reflect the worldview and culture of the people. In particular, proverbs and sayings, stable phrases, artistic means of figurative meaning, phrases of gratitude and curse, words and forms of address are analyzed, their potential for influencing the linguistic personality of the viewer is revealed. This nature of cartoons may be most relevant for their use in the updated education system, improving language skills and developing functional literacy of students. The results of research in this direction can be applied in such areas of science as language teaching methodology, pedagogy, rhetoric, stylistics, and cultural linguistics.

Keywords: language features, cartoons, Kazakh language

**«ТОЛЫҚ АДАМ» ТАҒЫЛЫМЫНЫҢ ТІЛДІК ТҰЛҒА
ҚАЛЫПТАСТЫРУЫНДАҒЫ РӨЛІ**

**THE ROLE OF THE CONCEPT OF THE "COMPLETE PERSON" IN THE
FORMATION OF A LANGUAGE PERSONALITY**

Kuralai ORALBEKOVA

Л.Н. Гумилев ат. Еуразия Ұлттық университеті,

Аңдатпа

Абай өлеңдері арқылы тілдік тұлғасы қалыптасқан оқушы – өзі ұлттық тіл ортасында, ұлттық құндылықтар арасында тәрбиеленген, ұлттық рух пен ұлттық тілді толық меңгерген жеке адам, бүкіл ұлттық болмысты бойына жинақтаған индивид.

Бүгінде сана эволюциясы, рухани революция, қоғамды ізгілендіру заманы келе жатыр. Біздің мақсатымыз – келер ұрпаққа Қазақстанды тұғыры мығым, экономикасы қуатты, рухы асқақ мемлекет ретінде табыстау және елдік істерді шашау шығармай лайықты жалғастыратын жасампаз ұрпақ тәрбиелеу. Бұл дегеніміз мектеп қабырғасынан бойларына ұлттық код, салт-сана сынды ұғымдарды сіңірте отырып, тілдік тұлғаларын дамыту. Себебі: тіл – оқушыға білім беріп қана қоймайды, сонымен қатар тілдің үлкен танымдық мәні бар: оқушының бойындағы дара қабілетін дамытатын, өзіндік ішкі ерекшелігін көрсетіп, болашақта елінің өркениетін де, мәдениетін де, білімін де, білігін де өзінің тұлғасы арқылы көрсете алатын азамат болып қалыптасады. Дискурс арқылы анықталатын психикалық, әлеуметтік, этикалық және т.б. құрамдас бөліктерін толық қамтитын толыққанды көрінісінің бір түрі осы тілдік тұлға. Абай шығармаларында оқушының тілдік тұлғасын қалыптастыруға құрал болатын тілдік құрылымдар, сөз тіркестері мол.

Кілт сөздер: тіл, тілдік тұлға, толық адам, ұлттық тіл.

Abstract

A student who has formed a linguistic personality through Abai's poems is a person brought up in the national language, among national values, who has completely mastered the national spirit and national language, a person who has accumulated all national identity.

Today comes the era of evolution of consciousness, spiritual revolution, and humanization of society. Our goal is to pass Kazakhstan to the next generations as a strong, economically strong, highly spiritual state and to educate a creative generation worthy of continuing country affairs without scattering. This means developing a linguistic personality by instilling concepts such as the national code, custom and consciousness from school. Because: a language is not only an education for a student, but also a language has a great cognitive value: it is formed as a citizen who develops the individual abilities of a student, manifests his inner identity and is able to reflect the civilization, culture, knowledge and skills of his country in the future through his personality. It is the linguistic personality that is one of the forms of its full-fledged manifestation, which fully includes the mental, social, ethical, etc. components determined by discourse. There are many linguistic structures and phrases in Abai's works, which serve as a means of forming a student's linguistic personality.

Keywords: language, linguistic personality, complete person, national language.

ҚАЗАҚ ТІЛІНДЕГІ ДІНИ ЛЕКСИКАНЫҢ ҚОЛДАНЫЛУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

FEATURES OF THE USE OF RELIGIOUS LEXICON IN KAZAKH LANGUAGE

М.В. КНАМЗИНА,

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ

Абстракт

Дін әлемді байланыстыратын күш. Діннің басты мақсаты-адамның рухани жетілуі. Дін-бүкіл болмыстың түпкі себебі барын, дүние- болмыстың жаратылу мақсатын, оның сыр-сипатын түсіндіріп, танып-білуге және адамның рухани жетілуіне мүмкіндік жасайды. Дамыған тілдердің барлығында діни лексикаға баса мән беріледі. Өйткені дін мен қоғам бір-бірімен тығыз байланыста өмір кешеді. Азаматтардың дәстүрлі сенімі мен ұлттық мәдениеті өзара тығыз байланысты, мұндай жағдайда бұл екеуіне біртұтас сипат беретін бірден-бір тетік ретінде ұлттық тіл маңызды рөлге ие болады. Қазақ халқының өмір-салтына Исламның келуімен түрлі өзгерістер енді, әсіресе тілге енген түрлі діни сөздер мен атаулардың үлесі басым еді. Уақыт өте келе сол сөздердің көпшілігі тек діни түсініктің аясында қалып қоймай, күнделікті қолданыстарға қанат жайып, салалық терминдерге де айналды. Мысалы, әуелде «халал, харам» ұғымдарын білдіретін діни сөздер дыбыстық жағынан өзгеріп, «адал, арам» мағыналарында адамның ниетін білдіру мағыналарына ауысты. Кейбірінің тұрмысымызға біте қайнасып кеткені соншалық, араб тілінің элементі екенін де ұмытып барамыз. Мысалы, дәптер, қалам, кітап, таң-азан, иман сөздері тілімізде төл лексикамыз ретінде қолданылады. Жаңа заманда да түрлі терминдердің еніп жатқаны белгілі, олардың да қолданыс аясы кеңейіп, тілге сіңірілуіне, сөздік қорымызды байытудың бір көзі ретінде қызмет етуіне жол ашылуы тиіс.

XXI ғасырда дін тек халықтардың дәстүрлі сенімі ғана емес саяси идеологияның құралына да айналып бара жатқандай. Тілдік тұрғыдан қарағанда тілімізге түрлі діни сөздер мен терминдер көптеп келіп жатыр. Бұл мәселе лингвистикалық тұрғыдан зерделеніп, ұлттық тіліміздің заңдарына сай игерілуі тиіс. Ел болашағына қауіпті түрлі ықпалдардың алдын алу үшін қазір халықтың діни сауаттылығын арттыру мақсатындағы жұмыстар жүргізіліп жатыр. Дегенмен, тілдік қауіпсіздік үшін де келіп жатқан сөздердің сараланып, зерттеліп, сүзгіден өтуі аса маңызды.

Осы өзекті мәселелерді ескере отырып, мақалада қазіргі білім жүйесіндегі өзгерістер мен олардың құқықтық рәсімделуі, білім мазмұнының жай-күйі қарастырылған. Білім жүйесі болғандықтан, әдістемесіз болмайды және оның тілі де өз алдына арнайы зерттеулерді талап етеді. Сондықтан, мақалада діни терминдерді қазіргі қазақ тілінің құрамды бөлігі ретінде енгізудің жолдарын қарастырылады. Мақаланың негізгі мақсаты қазіргі кездегі туындап отырған түрлі жағдайларға байланысты келіп жатқан тілдік жаңалықтарды игілігімізге айналдыруды көздейді.

Abstract

Religion is the force that connects the world. The main goal of religion is the spiritual perfection of a person. Religion is the root cause of all existence, the purpose of creation of the world, its mystery, and makes it possible to understand and realize the spiritual perfection of a person. In all developed languages, special attention is paid to religious lexicon. Because religion and society live in close contact with each other. Traditional beliefs and national culture of citizens are inextricably linked, in such a situation, the national language plays an important role as the only mechanism that gives these two a single character. The way of life of the Kazakh

people has undergone various changes with the advent of Islam, especially with the predominance of various religious words and names that have entered the language. Over time, many of these words have not only remained within the framework of religious understanding, but have also become industry terms that have spread to everyday use. For example, religious words that originally meant the concepts of "halal, haram" changed in sound and changed to the meanings of expressing a person's intentions in the meanings of "honest, unclean". Some of them have become so entangled in our lives that we forget that Arabic is an element of the language. For example, the words notebook, pen, book, tan-azan, iman are used in our language as our own vocabulary. As you know, in the new era, various terms are being introduced, which should be expanded, absorbed into the language, and serve as a source of enriching our vocabulary.

In XXI century, religion is becoming not only a traditional faith of peoples, but also a tool of political ideology. From a linguistic point of view, there are a lot of different religious words and terms in our language. This issue should be studied linguistically and mastered in accordance with the laws of our national language. In order to prevent various dangerous impacts on the future of the country, work is now being carried out to improve the religious literacy of the population. However, for the sake of language security, it is very important that the incoming words are analyzed, studied and filtered.

Taking into account these topical issues, the article considers changes in the modern education system and their legal formalization, the state of the content of Education. Since education is a system, it is not without methodology, and its language also requires special research. Therefore, the article considers ways to introduce religious terms as a component part of the modern Kazakh language. The main purpose of the article is to make language innovations available to us in connection with various current situations

ҚАЗАҚ ЗАҢГЕРЛІК ЛЕКСИКАСЫНДАҒЫ «БИ» КОНЦЕПТІСІ

THE CONCEPT OF "BIY (Judge) " IN THE KAZAKH LEGAL VOCABULARY

Anar BUKAYEVA

L. N. Gumilyov Eurasian National University, Nur-Sultan, Kazakhstan.

Аңдатпа

Мақалада қазақ заңгерлік лексикасындағы «би» ұғымының концептілік сипаты ашылады. Әуелі қазақ тарихындағы, қазақ заңгерлік дискурсындағы би статусының орны және атқарған қызметіне, жалпы сипатына тоқталу арқылы оның халық дүниетанымындағы рөлі айқындалады. Одан кейінгі кезекте би сөзіне қатысты мақал-мәтелдер, нақыл сөздер, сөз тіркестері жинақталып, тілдік танымдағы көрінісі сипатталады.

Когнитивті лингвистикада адамға тән когнитивті үрдістер мен құрылымдар айқындалады. Ғалым А. Ислам: «Лингвомәдени ізденістерде дүниетанымдық концептілердің өзіндік орны бар, «концепт» дегеніміз, ол біздің пайымдауымызша, адам санасында тұрған орта, дін, мәдениет, жалпы айтқанда дүние таным негізінде белгілі бір ұрпақтан – ұрпаққа өзгеріссіз беріліп отыратын құндылық», - дейді.

Концептілер – ұлттық танымның бір көрінісі сондықтан да ғылымның лингвокогнитивтік моделі болып саналады. Концепт қандайда бір ауқымды идеяның сан алуан күрделі ұғым түсініктердің суретті сипаттамалары. Оның мазмұндық құрлымы тіл мен бейнелі ойлау заңдылықтарының сабақтастығынан туындайды. Концептілік мәнге ие тілдік бірліктердің, концептілердің ішкі құрылымын мәдени танымдық ақпараттар көзі деуге де болады. Себебі онда мәдениет қалдыратын «іздер» – мифтер, архетиптер, салт-дәстүрлер, тарихи оқиғалар мен материалдық мәдениеттің элементтері көрініс табады.

Қазақ дәстүрлі қоғамындағы әділ бидің танылуы мен қалыптасуының бастапқы алғышарттары мен ерекшеліктері жөнінде әйгілі зерттеуші-заңгер, академик Салық Зиманов: «Қазақтың «би» сөзі түріктің «билік» элементі бар жалпы атауынан шыққан. Ол терминологиялық белгі мағынасын сақтап қалған. Ал арнайы ұғым ретінде ол басқа синонимдерден өзгешеленді. Қазақ ордаларында, хандықтарында, жүздерінде және руларында, сондай-ақ Орталық Азияның қазақ-қыпшақ жерлері аталатын Ұлы даласында «би» ұғымы өзгеше болды, яғни, ол көбінесе соттық қызметтерді атқаратын адамға қатысты айтылды».

Би – бірінші кезекте халыққа сот төрелігін шынайы, әрі турашылдықпен жүзеге асыруда әділ билігімен танылған, соттық функцияны атқаратын мемлекеттік қызметші. Ол сот ісін жүргізгенде өзі қадағалайтын тәртіпті қатаң сақтай отырып, істің күрделілігі мен екі жақ тараптардың ықылас-мүдделеріне баса назар аударған. Сонымен бірге, іске қатысатын тараптардың өкілдері мен өзге де қатысушылардың мүмкіндігін шектемей, жариялықты қатаң сақтайтын әділ төреші болған. Би соттың дәлелдеу қорытындысында екі тараптың бірі жеңіп, бірі жеңіліп емес екі жаққа да шындықты мойындата білген. Халық алдында өзінің шынайы шешімімен тараптарды татуластырса ғана әділ ісімен даңқы артқан. Сондықтан, Қазақ елінің билер соты барша жұрт алдында кәсіби жағынан әбден шыңдалған, тәуелсіз сот билігі ретінде сақталып келді. «Адал би – әділ би» деген принцип содан қалған.

Кілт сөздер: концепт, ұғым, заң, заңгерлік дискурс, би, әділдік, мақал-мәтелдер, сөз тіркестері, нақыл сөздер, тілдік таным

Abstract

The article reveals the conceptual nature of the concept of "biy (Judge)" in the Kazakh legal vocabulary. First, the place of the judge's status in the Kazakh history, in the Kazakh legal discourse and its role in the national worldview is determined, affecting the position held, the general character. Further, proverbs, sayings, phrases related to the judicial word are summarized, its reflection in linguistic cognition is described.

In cognitive linguistics, cognitive processes and structures inherent in humans are identified. The Scientist A. Islam says: "in the linguistic and cultural search, worldview concepts have a special place," concept "is a value that, in our opinion, is passed down from a certain generation to a certain generation on the basis of the environment, religion, culture, and, in general, knowledge of the world."

Concepts are one of the manifestations of national knowledge, therefore, they are considered a linguocognitive model of science. The concept of a large-scale idea is a pictorial description of a wide variety of complex concepts. Its content structure arises from the continuity of the laws of language and figurative thinking. The internal structure of language units and concepts that have conceptual significance can also be considered a source of cultural and cognitive information. Because it reflects the "traces" that culture leaves – myths, archetypes, traditions, historical events and elements of material culture.

Famous researcher-lawyer, academician Salyk Zimanov about the initial prerequisites and features of the formation and recognition of fair trial in the Kazakh traditional society: the word "Biy (judge)" comes from the Turkic common name with the element "power". He retained the meaning of the terminological sign. And as a special concept, it differed from other synonyms. In the Kazakh hordes, khanates, zhuzes and tribes, as well as in the Great Steppe, called the Kazakh-Kipchak lands of Central Asia, the concept of "Biy (judge)" was different, that is, it was most often expressed in relation to a person holding judicial positions."

A judge is a civil servant who performs a judicial function, recognized primarily as a fair and just authority in the administration of justice for the population. He focused on the complexity of the case and the interests of both parties, strictly observing the order that he observes during the trial. At the same time, there was a fair arbitrator who strictly observed publicity, without limiting the possibilities of representatives of the parties involved in the case and other participants. The judge in the evidentiary conclusion of the court recognized the truth to both sides, one of which did not win, and the other did not lose. Before the people, he became famous for a just cause, just to reconcile the parties with his true decision. Therefore, the **Biy (Judge)** court of the Kazakh country has been preserved as an independent judiciary, professionally honed in front of everyone. The principle: "an honest gudge is a fair gudge."

Keywords: concept, concept, law, legal discourse, judge, justice, proverbs, sayings, proverbs, language cognition

ABAY KUNANBAYULI VE ŞAKERİM KUDAYBERDİULİ İLE İLGİLİ TÜRKİYE’DE YAPILMIŞ AKADEMİK ÇALIŞMALAR

ACADEMIC STUDIES ON ABAY KUNANBAYULI AND ŞAKERİM KUDAYBERDİULİ IN TURKEY

Saniye Işıl SAKARYA

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları
Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi
ORCID ID 0000-0002-7634-7487

Özet

Yalnızca Kazak milletinin değil tüm Türk Dünyasının önemli şair, yazar, düşünürleri olan iki büyük isim Abay Kunanbayulı ve Şakerim Kudayberdiulı ile ilgili yapılan çalışmalar çoğalarak sürdürülmektedir. Bu iki önemli şahıs ile ilgili bilimsel çalışmalar ülkemizde de son hızda devam etmektedir. Türk Dünyasında fikirleri, şiirleri ve eserleri ile derin etkiler bırakmış olan bu şahıslarla ilgili Türkiye’de çeşitli bilimsel makale, kitap, tez, bildiriler yayınlanmış olmakla birlikte bunlardan bazıları; Abay Kunanbayulı ile ilgili 4 kitap, 5 yüksek lisans tezi ve 1 doktora tezi ve çeşitli sayıda makale ve bildiri şeklindedir. Avrasya Yazarlar Birliği’nden 2021 yılında çıkan “Ozanların Gözüyle/Sözüyle Abay” adlı şiir kitabı, TÜRKSOY tarafından çıkarılan “Abay’dan Seçmeler” adlı şiir kitabı ise hakkında çıkmış kitaplara örnektir. Abay’ın talebesi olan Şakerim Kudayberdiulı ile ilgili ise çeşitli sayıda makaleler mevcut olmakla birlikte yüksek lisans ve doktora tezleri mevcuttur. Fakat bu çalışmalar henüz yeterli sayıda değildir. Özellikle Şakerim Kudayberdiulı ile ilgili mevcut çalışmaların sayısı daha azdır. Bizde bu çalışmamızda bu yazarlar hakkında Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yapılmış akademik ve bilimsel çalışmalarını bibliyografik olarak tanıtmayı amaçlamaktayız. Kazakistan ve Türkiye, bu iki kardeş ülkenin arasındaki ilişkilerin, manevi bağların güçlenmesi ve sağlamlaşması için her iki ülkeden de şair, yazar, düşünürler gibi önemli kültürel ve manevi etkiye sahip kişilerin karşılıklı tanınması ve incelenmesi önemli rol oynamaktadır. Gelecekte yapılacak olan çalışmalar ise bu kardeşliğe katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Abay, Kazak yazarlar, Kazak şairler, Şakerim, Türk Dünyası

Abstract

Studies on two great names, Abay Kunanbayulı and Şakerim Kudayberdiulı, who are important poets, writers and thinkers not only of the Kazakh nation, but also of the entire Turkic World, are continuing to increase. Scientific studies on these two important figures continue at full speed in our country. Various scientific articles, books, theses, and papers studies have been done in Turkey about these individuals, who had a profound impact on the Turkish World with their ideas, poems and works. Some of them are in the form of 4 books, 5 master's and 1 doctoral thesis and various articles and papers about Abay Kunanbayulı. The poetry book "Ozanların Gözüyle/Sözüyle Abay" published by Eurasian Writers Union in 2021 and the other poetry book "Abay'dan Seçmeler" published by TÜRKSOY are examples of books published about him. There are various articles, master's and doctoral thesis about Abay's student Şakerim Kudayberdiulı. However, these studies are not enough yet, especially Şakerim Kudayberdiulı: the number of available studies are less. In this study, we aimed to bibliographically introduce the academic and scientific studies about these authors within the borders of the Republic of Turkey. For the strengthening and consolidation of the relations and spiritual ties between these two brotherly countries, Kazakhstan and Turkey, mutual recognition and examination of

people from both countries, such as poets, writers, thinkers, who have important cultural and spiritual influences, play an important role. Future studies will contribute to this brotherhood.

Key Words: Abay, Kazakh writers, Kazakh poets, Şakerim, Turkic World

KAZAKÇANIN ALINTI SÖZLER SÖZLÜKLERİNDE ARAPÇA - FARŞÇA KAYNAKLI GÖSTERİLEN SÖZLERİN KÖKENLERİNDE DÜZELTME ÖNERİLERİ

SUGGESTIONS FOR CORRECTION ON THE ORIGINS OF THE ARABIC - PERSIAN
SOURCES SHOWED IN KAZAKHIAN QUOTED WORDS DICTIONARIES

Celâl GÖRGEÇ

M.A. Türk Dili Bilim Uzmanı,
ORCID ID: 0000-0002-4642-615X

Birsel ORUÇ ASLAN

Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler ve Türkçe
Eğitimi Bölümü,
ORCID ID: 0000-0001-7135-0225

Özet

Her dilin söz hazinesi, kendi temel söz varlığı ile alıntı sözlerden oluşur. Başka dilden söz almayan dil yok denilebilir. Dünyada varlığını sürdüren çeşitli dillerde konuşan halklar, uluslararası ilişkiler bağlamında birbirleriyle söz alışverişinde de bulunur. Kazakçaya giren alıntı sözler arasında en büyük payı, İslam dini dolayısıyla Arapça ve komşuluk dolayısıyla Farsça sözler oluşturur. Bu sözlerin dilde kullanılması bir yana bilimsel olarak ele alınışı düzeltilmesi gereken bir problemi teşkil etmektedir. Kazakçaya Arapça ve Farsçadan giren alıntı sözlerle ilgili üç temel çalışma, L.Z. Rüstemov'un *Arab-İyran Kirme Sözlerinin Qazaqşa-Orısşa Tüsindirme Sözdigi* (1989) adlı eseri, G. Mamırbekova'nın *Qazaq Tilindegi Arab, Parsı Sözlerinin Tüsindirme Sözdigi* (2017) ve 2020 yılında Ahmet Baytursınulı Dil Bilimi Enstitüsü tarafından Malbaqov, Seyitbekova ve Paşan'a hazırlatılan *Kiril jäne Latin Grafikalarında Kirme Arab-Parsı Sözlerinin Tüsindirme Sözdigi* adlı sözlüklerdir. Ancak bu çalışmalarda Eski Türkçeden beri kullanılagelen kimi Türkçe kökenli sözler, Arapça ya da Farsça kaynaklı olarak gösterilmiştir. Çalışmamızda bu yanlış köken bilgilerini düzeltmek amaçlanmıştır. Örnekleme gerekirse: *əb̄y* (öb̄w) “sevmek; öpmek” sözü, hem Rüstemov'un hem de Mamırbekova'nın sözlüğünde Arapça *حب* (ħubb) “sevgi” sözünden getirilir. Ancak bu söz, Eski Türkçeden beri kullanılan belli ki ses taklidi bir köke sahiptir. Eski Uygurca İyi ve Kötü Prens Öyküsü'nde *ikki kadaş esen tükel kavışıp öpişti kuçuştı*; Dîvânu Lugâti't-Türk'te *taşığ isrumasa öpmiş kerek (...)* *mün öpdi (...)* *öpüm, öpüş, öpüşdi* biçimlerinde geçer. Bu sözün Eski Türkçe *öp-* “öpmek, yudumlamak” eyleminden geldiği anlaşılmaktadır. Arapçadaki sözün ad soylu olduğu, Kazakçadaki sözün ise bir fiil olduğu da göz önünde bulundurulmalıdır. Bunun gibi yaklaşık 100 söz, çalışmamızda ele alınarak köken bilgilerinde (etimolojilerinde) düzeltme önerilerinde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çağdaş Türk Lehçeleri, Kazakça, Köken Bilim, Karşılaştırmalı Dil Bilimi, Alıntı Sözler.

Abstract

The vocabulary of each language consists of its own basic vocabulary and borrowed words. It can be said that there is no language that doesn't include words from another language. Peoples who speak various languages that exist in the world also exchange words with each other in the context of international relations. Among the quotations in Kazakh, the largest share is composed of Arabic words due to the religion of Islam and Persian words due to neighborliness. Apart from the use of these words in the language, their scientific handling

constitutes a problem that needs to be corrected. Three main studies on quotations from Arabic and Persian into Kazakh were written by L.Z. Rüstemov's *Arab-İryan Kirme Sözderiniñ Qazaqşa-Orıssa Tüsindirme Sözdigi* (1989), G. Mamırbekova's *Qazaq Tilindegi Arab, Parsı Sözderiniñ Tüsindirme Sözdigi* (2017) and Ahmet Baitursynuly Institute of Linguistics in 2020 by Malbaqov, Seyitbekova and Pashan. These are the dictionaries called *Kiril jäne Latın Grafikalarında Kirme Arab-Parsı Sözderiniñ Tüsindirme Sözdigi*. However, in these studies, some Turkic-origin words, which have been used since Old Turkish, are shown as Arabic or Persian. In our study, it was aimed to correct this wrong origin information. For example: The word *öbı* (öbüw) “to love; to kiss” is brought from the Arabic word *حب* (hubb) “love” in both Rustamov's and Mamırbekova's dictionary. However, this word obviously has an imitation root, which has been used since Old Turkish. In the Old Uighur Tale of the Good and the Bad Prince, *ikki kadaş esen tükel kavişip öpişti kuçuştı*; In *Dîvânu Lugâti't-Türk*, *taşığ ısrumasa öpmiş kerek (...) mün öpdı (...) öpüm, öpüş, öpüşdi*. It is understood that this word comes from the Old Turkic verb *öp-* “to kiss, to sip”. It should also be taken into account that the word in Arabic is a noun, and the word in Kazakh is a verb. About 100 words like this have been handled in our study and suggestions have been made for corrections in their etymology.

Keywords: Contemporary Turkic Dialects, Kazakh Language, Etymology, Comparative Linguistics, Quotations.

KAZAKÇADA BAZI SES YANSIMALI SÖZCÜKLER ÜZERİNE ON SOME REFLECTED SOUNDS IN KAZAKH

Dr. Emin OBA

International Taraz Innovative Institute, Taraz-Kazakistan,
ORCID: 0000-0002-5299-8023.

Özet

Kıpçak grubu lehçeleri arasında yer alan Kazakça, söz varlığı açısından oldukça zengin bir dildir. Kazakçanın söz varlığının genelini Türkçe kökenli sözcükler oluşturmaktadır. Bu söz varlığı içerisinde ses yansımali (tabiat taklidi sesler) sözcükler de yer almaktadır. Ses yansımali sözcükler, tabiattaki seslerin yazıya ya da ifadeye dökülme halidir. Bu sözcükler tek başlarına bir anlam ifade etmezler. Sözcükler daha çok başka kelimelerle veya cümle içerisinde kullanıldıklarında bir anlam ifade ederler. Bu çalışmada da, Kazakçada görülen bazı ses yansımali sözcükler üzerine durulacaktır. Burada ele alınan sözcükler, daha çok Türkçenin tarihi lehçelerinden itibaren görülen sözcüklerdir. Bu sözcükler verilirken geçtiği tarihi dönem ve eserlerdeki şekilleri ve anlamları hakkında da bilgi verilmiştir. Sonrasında ise Kazakçadaki nihai şekli ve anlamı verilmiştir. Hatta, Kazakçadaki türevleri hakkında da bilgi verilmiştir. Son olarak, sözcüğün diğer çağdaş lehçelerdeki şekilleri hakkında da bilgi verilecektir.

Anahtar kelimeler: Kazakça, ses yansımali sözcükler, söz varlığı.

Abstract

Kazakh, which is among the Kipchak group dialects, is a very rich language in terms of vocabulary. The general vocabulary of Kazakh is composed of words of Turkic origin. In this vocabulary, there are also words with sound reflections (sounds imitating nature). Sound-reflective words are the way the sounds of nature are put into writing or expression. These words mean nothing by themselves. Words are more meaningful when they are used with other words or in a sentence. In this study, some words with sound reflections in Kazakh will be emphasized. The words discussed here are mostly seen from the historical dialects of Turkic. While these words were given, information was given about the historical period and their shapes and meanings in the works. Afterwards, its final form and meaning in Kazakh is given. In fact, information is given about its derivatives in Kazakh. Finally, information will be given about the forms of the word in other contemporary dialects.

Key words: Kazakh, reflection sounds, vocabulary.

ARAPÇA, TÜRKÇE VE KAZAK DİLLERİNDEKİ ORTAK ATASÖZLERİ ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR ÇALIŞMA

A COMPARATIVE STUDY OF COMMON PROVERBS IN ARABIC, TURKISH, AND KAZAKH LANGUAGES

Doç. Dr. Esat AYYILDIZ

Kafkas Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Arap Dili
ve Edebiyatı Anabilim Dalı, ORCID ID: 0000-0001-8067-7780

Özet

Vahşi doğada kendisini savunmasız vaziyette bulan insanoğlu, tabiatla mücadele etmek için etkili bir yol keşfetmeliydi. Kendisinden daha güçlü olan hayvanlardan korunmak ve zorlu çevresel şartlarla mücadele etmek için başvurabileceği yegâne çözüm, genlerinde saklanmış durumdaydı: bilgeliğe ve dayanışmaya güvenmek. İlk insanlardan günümüze bazı duvar resimleri ve ilkel aletlerin haricinde herhangi bir somut eser kalmamıştır. Buna karşın onların düşüncelerinin izlerine modern dillerde rastlamak mümkündür. Kimler tarafından söylendiği belli olmayan atasözleri, bizleri çetin doğa şartlarına ve muhtemel tehlikelere karşı hazırlamak isteyen kadim atalarımızın artlarında bıraktıkları en önemli kültürel mirastır. Modern araştırmacılar, insanoğlunun tek bir atadan geldiğini öne sürmektedir. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda, farklı dillerdeki ortak atasözlerinin oldukça erken bir tarihte ortaya çıkmış olduğunu düşünmek mümkündür. Bu çalışma, bilimsel bir metotla, Arap, Türk ve Kazak dillerindeki ortak atasözleri üzerinde karşılaştırmalı bir inceleme yapılmasını hedeflenmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada, yalnızca üç dilde de anlamsal açıdan benzer olan atasözleri ele alınacaktır. Arap, Türk ve Kazak dilleri, birbirlerine çok uzak olmayan bir bölgede gelişim gösterdiği için, göz ardı edilemeyecek miktarda benzerlikler ihtiva etmektedir. Öte yandan İslam öncesinde, Arapların Türk halklarıyla dikkat çekici bir yakın temas kurmadıkları bir gerçektir. Ayrıca Arapça, Sâmi bir dil olması hasebiyle, Türk dillerine benzememektedir. Ne var ki kültürel farklılıklara karşın, insan aklı benzer bir metotla çalışmaktadır. Bu nedenle söz konusu ortak atasözleri, kültürel bir aktarımın ispat edilemeyecek bir örneği olabileceği gibi, ortak düşünce metotlarının bir sonucu da olabilir.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili ve Edebiyatı, Arapça Atasözleri, Kazakça Atasözleri, Türkçe Atasözleri, Ortak Atasözleri.

Abstract

Mankind, finding himself defenseless in the wild, had to find an effective way to fight against nature. The solution he could apply to protect himself from stronger animals and fight against the harsh environmental conditions was hidden in his genes: relying on wisdom and solidarity. Other than some wall paintings and primitive tools, nothing has survived from early humans. On the other hand, it is possible to find traces of their thoughts in modern languages. Proverbs, whose origin is unknown, are the most important cultural heritage left behind by our ancient ancestors who wanted to prepare us for harsh natural conditions and possible dangers. Modern researchers suggest that humankind descended from a single ancestor. Considering this situation, it is possible to think that the common proverbs in different languages were shaped at a very early date. This study aims to make a comparative study on the common proverbs in Arabic, Turkish and Kazakh languages with a scientific method. Therefore, in this study, only the proverbs that are semantically similar in all three languages will be discussed. On the other hand, it is true that before Islam, the Arabs did not have a remarkable close contact with the

Turkic peoples. In addition, since Arabic is a Semitic language, it is not similar to Turkic languages. However, despite cultural differences, the human mind works in a similar way. For this reason, the common proverbs in question may be an unprovable example of a cultural transfer, or they may be the result of common thought methods.

Keywords: Arabic Language and Literature, Arabic Proverbs, Kazakh Proverbs, Turkish Proverbs, Common Proverbs.

ҚАЗІРГІ ТҮРІК ТІЛІ МЕН ҚАЗАҚ ТІЛІНЕ ОРТАҚ СӨЗДЕРДІҢ ЛЕКСИКА-СЕМАНТИКАЛЫҚ ЖҮЙЕСІ

LEXICAL AND SEMANTIC SYSTEM OF WORDS COMMON TO MODERN TURKISH AND KAZAKH LANGUAGES

МҰРАТБЕК БАҒИЛА ҚҰРМАНБЕКҚЫЗЫ.,

филология ғылымдарының кандидаты, доцент (қауымдастырылған профессор)

ӘМІРҒАЛИ ЖАНАР ОРЫНБАСАРҚЫЗЫ

*Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті

Аннотация

Мақалада көп мағыналы сөздердің мағыналық құрамы мен байланыстырушы және саралайтын белгілері қарастырылды. Қазіргі түрік тілі мен қазақ тіліне ортақ сөздердің лексика-семантикалық жүйесі мен құрылымы берілген. Кейбір ортақ сөздердің семантикалық моделі ұсынылды.

Кілт сөздер: интегралсема, дифференсема, полисема, семантика, модель, құрылым

Abstract

The article deals with the semantic composition and connecting and differentiating features of polysemantic words. The lexical and semantic system and structure of words common to the modern Turkish language and the Kazakh language are given. The semantic model of some common words is presented.

Keywords: integralseme, differential, polyseme, semantics, model, structure

TÜRK DİLİNİN SÖZ VARLIĞI TÜRKİYE VE KAZAKİSTAN TÜRKÇESİ

THE VOCABULARY OF TURKISH LANGUAGE TURKEY AND KAZAKHSTAN TURKISH

Dr. Mukadder GÜNERİ

Özet

Bilindiği üzere, Türk dilinin dünyanın en çok konuşulan beş dili arasında(bütün lehçeleri ile) olduğu görüşü kabul görmektedir. Türkçe, Kuzey Buz Denizi'nden Hindistan'ın kuzeyine, Çin Halk Cumhuriyeti'nin içlerinden, Avrupa'nın en uç noktasına kadar yayılmış ve milyonlarca kişi tarafından konuşulmaktadır. Günümüz dünyasında ise bu coğrafi yayılma daha da artmıştır. Geçmişten bugüne, farklı coğrafyada konuşula gelen Türkçe, gelişme sürecinde Köktürk, Uygur, Soğdca, Latin, Kiril, Mani, Brahmani, Tibet, Süryani, Arap, Grek, Ermeni, İbrani olmak üzere bilinen on üç farklı alfabe ile yazılmıştır. Uygurlar döneminde, Sanskritçe, Toharca, Soğdca ve Çincenin etkisinde kalır. Selçuklu ve Osmanlı devletleri döneminde ise Arapça, Farsçanın etkisi çokça görülür. Cumhuriyet sonrası yıllarda İngilizce, Fransızcanın ve Rusçanın(Türk Devletleri coğrafyasında) etkisinde kalır. Bu etkileşimin tarihte en belirgin nedeni, yönetimi elinde tutanların kendi dil ve kültür değerlerinin kabul edilmesi yönünde hareket etmelerinin aksine, Türklerin yönettikleri milletlerin kültürlerini dışlamadan kabul edip onların dil ve kültürlerini kendi dil ve kültürlerinden daha çok benimsemeleri olmuştur. Bu duruma, Selçuklu ve Osmanlı döneminde Arapçanın bilimsel, Farsçanın kültürel alanda etkisi örnek verilebilir. Bu nedenle anlatım, yazım bakımından, dilde farklılıkların olması, bu durumun bir doğal sonucudur diyebiliriz.

Öte yandan, Türk diline, bağımsız devlet, özerk bölgeler açısından bakıldığında, ilk olarak Türkiye, Azerbaycan, Başkurt, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Tataristan, Türkmenistan, Çin Uygur Bölgesi akla gelmektedir. Bir dil hangi coğrafyada konuşulursa konuşulsun, söz varlığı o dilin zenginliğini gösterir. Bu coğrafi yaygınlığı, tarihi eskiliği, tarihi geçmişinde geçirmiş olduğu çeşitli kültürel süreçler sonucu, Türkçe zengin söz varlığına sahiptir. Bu zengin söz varlığı, anlatım ve yazım açısından dikkate alınmak suretiyle, Türkiye Türkçesi ile Kazakistan Türkçesi beş başlık altında(1. Aynı olanlar, 2.Anlam aynı, söyleyiş farklı, 3. Anlam aynı, farklı sözcük, 4. Kök birliği, 5. Diğer) karşılaştırması yapılmış ve yine Türkçede sesler, ses uyumları(fonoloji) açısından da incelenmiştir.

Bu çalışma, gelecekte bu konuda yapılacak çalışmalara katkı sağlaması ümidiyle yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kazakistan Türkçesi, Türkiye Türkçesi, Türk Dili, Söz Varlığı, Fonoloji

Abstract

As it is known, it is accepted that Turkish language is among the five most spoken languages of the world (with all dialects). Turkish is spoken by millions of people from the Arctic Ocean to the north of India, from the inside of the People's Republic of China, to the most extreme point of Europe. In today's world, this geographical expansion has increased. Turkish, which has been spoken in different geographies from past to present, has been written in thirteen different alphabets known as Köktürk, Uygur, Sogd, Latin, Cyrillic, Mani, Brahmani, Tibet, Assyrian, Arab, Greek, Armenian, Hebrew. In the period of Uighurs, Sanskrit, Toharca, Soğudca, is under the influence of Chinese. In the Seljuk and Ottoman states, the influence of Arabic and Persian is very much seen. In the following years, he was influenced by English, French and Russian (in the geography of the Turkish States). The most obvious reason for this

interaction in history has been the acceptance of the cultures of the nations they have ruled without excluding them and their adoption of their language and culture more than their own language and culture. In this case, in the Seljuk and Ottoman period, Arabic, scientific and cultural activities in Persian can be given as an example. Therefore, we can say that there are differences in language in terms of narration, spelling and this is a natural result of this situation.

On the other hand, the Turkish language, independent state, when viewed in terms of autonomous regions, first in Turkey, Azerbaijan, Bashkir, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Uzbekistan, Tatarstan, Turkmenistan, China Uygur comes to mind. A language, which is spoken in the geography of the word, vocabulary, it shows the richness of the language. As a result of its geographical prevalence, historical antiquity, and various cultural processes in its historical past, Turkish has a rich vocabulary. Considering this rich vocabulary in terms of expression and spelling, Turkey Turkish and Kazakhstan Turkish are under five headings (1.Same ones, 2.Same meaning, different pronunciation, 3.Same meaning, different word, 4. Root unity, 5. Other) were compared and again, sounds in Turkish were examined in terms of sound harmony(phonology).

This study was conducted in the hope that it will contribute to the future studies.

Key Words: Kazakhstan Turkish, Turkey Turkish, Turkish Language, Phonology.

LEARNING ABOUT KAZAKHSTAN THROUGH PLAYING GAMES

Dr. Alan Reed LIBERT
University of Newcastle,
ORCID ID: 0000-0003-1446-4183

Abstract

Although Kazakhstan is large and strategically important, it is little known in Western countries. In this presentation I will discuss one way of making people, including students, more familiar with it, and with lesser-known other countries: through games. I will present a survey of games, mainly educational games in English, which involve Kazakhstan in some way.

One might first note that there are some games about countries which do not include Kazakhstan, for example *Professor Noggin's Countries of the World* and *Countries of the World II*. These consist of 30 cards each, most of which are about particular countries, but Kazakhstan is not one of them.

On the other hand, there are games which have a fair amount of information about Kazakhstan, such as *First Around the World*. Kazakhstan itself is not marked on the game board, but Almaty is one of the "destinations" on it, and there are five cards with one question each about this city, for example "What are the mountains visible from Almaty known as?" There is also a card with a question which involves Kazakhstan, though not by name: "How many countries share a border with Russia?"

In addition to discussing such games, I will make some recommendations about constructing games which will teach players something about Kazakhstan.

Keywords: Kazakhstan, educational games, geography education

АҢЫЗ ӘҢГІМЕЛЕРДЕГІ КОМПАРАТИВИСТИКАНЫ ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕСІ (ҚОРҚЫТ ЖАЙЫНДАҒЫ АҢЫЗДАР БОЙЫНША)

METHODS OF TEACHING COMPARATIVE RESEARCH IN LEGENDS (ACCORDING TO THE LEGENDS OF KORKYT)

Karasoova B.K.

PhD. Professor Toraigyrov University, Pavlodar

Elikraev S.T.

PhD. Professor Toraigyrov University, Pavlodar

Аннотация

Өзгерісі мол бүгінгі күн жаңаша құндылықтарды белгілеуде. Соның ішінде түркілік біртұтастық, Тұрандық ортақ тамыр жаңа арнаға шыққан кезде салыстырмалы әдебиеттану, яғни компаративистика әдісі соны белеңге шықпағы ләзім. Салыстырмалы әдебиеттану ілімі Кеңес кезеңінде жоспарлы түрде қарастырылған жоқ. Себебі осы арқылы орыс ауыз әдебиетінің басы түркілік болған соң, Кеңестік одақтағы түркілік ұлттар бірігіп кететін болған соң, сыртқы түркі және мұсылман дінін тұтынатын елдердің бірігіп кетуі қауіпі туған соң компаративистика тәсілі әдебиет теориясынан алынып тасталды.

Осыған қарамастан бүгінгі жаһандану мен әлемдік тұтастық халықтар мен елдердің, мемлекеттердің материалдық байлықтарын негізге алғанымен де, рухани ой-көзқарастары шешуі болып қала беретінін дәлелдеп отыр. Адамзаттың сан ғасырлық даму тарихы ұлт пен ұлттың, халық пен халықтың артықшылығы рухани игіліктерін сақтап, соны жаңғыру, даму көзіне айналдыра алғандығымен де өлшенуде. Осы тұрғыдан алғанда, әлемдік жаңа технологиялық ғылым әр ұлттың аңыз мен ежелгі дүние мәдениетіне жаңа көзқарастармен қайта-қайта соғып отыр. Бұның басты себебі, материалдық игіліктерді сақтаушы, дамытушы қалай болғанда да ұлттық рухани қазынасы. Сондықтан да халықтар танымының қайнар көзі, бсату бұлағы неден нәр аладжы деген ойға адамзаттың қайта оралуына тура келіп тұр. Жаһандық бірігу, әлемдік тұтастық халықтар дәстүріндегі танымның өміршеңдігін дәлелдеп отыр. Бұл жағынан алғанда, қазақ рухани әлемі мол мұра, таусылмас қазынасымен ерекше. Әрі қазақ әдебиеті әлем әдебиетінің бір бөлшегі, әрі түркі әдебиетінің асыл ұстындарының бірі.

Әлемдік ой-танымдағы ерекше орын алатын көзқарастар, әлемдік өркениеттің негізі болған идеялар қазақ – түрік мәдениетінен шығатыны сан мәрте дәлелденді. Бұл екінші жағынан халықтар мәдениетінің түпкі бірлігін, ортақтығын, бастау-бұлақ көзінің бір екендігін көрсетеді.

Қорқыт ата дүниетанымы – тек қазақ қана емес, түркі халықтарына ортақ. Оғыз-қыпшақ мәдениетінің ортақ мұрасы ретінде қазақ, түрік танымының дүние, әлем, оның бөлшектері, ондағы адам өмірі, тірлігі, жан мен тән, қоғам мен орта, тіршілік күрес, адамдар қарым-қатынас т.б. барша ғылымдар тірек көзі болар әлемдік философиялық ойларды толықтыруы мен оған өзіндік жаңа ой қосуымен ерекше.

Қорқыт есімі түркі, қазақ ішінде аңыз кейіпкері, екіншіден, «Қорқыт ата» кітабын жазушы, ойшыл. Бізге жеткен «Қорқыт ата» кітабы - Орта Азия мен Қазақстанның ас көрнекті жазба мұрасы. Қорқыттың философиялық, тарихи, музыкалық-этнографиялық мұрасы қазіргі қазақ, әзірбайжан, түрік, түркімен, башқұрт т.б. түркі тілдес халықтардың барлығының ортақ игілігі болып табылады. «Қорқыт ата» кітабы он екі жырдан тұрады. Біз жұмыстың көлеміне ыңғайлап Қорқыт шығармаларындағы басты философиялық

ойларды атап өтіп, әлемдік танымда ерекше бағаланатын өмір мен өлім жайындағы ойларына тоқталдық. Демек Қорқыт ата образы арқылы әдебиеттану іліміндегі басты саланың бірі компаравистиканы оқытуға және түркі тектес ұлттардың ұйысуына жол ашылады деп білеміз. Қорқыт образы далалық-номадтық пен қалалық мәхаллалық мәдениетке бірдей ортақ. Ұлы даланың тұтас шағын, бөлініп айрылмағанын көрсетеді. Демек, Қорқыт образын компративистика тәсілімен оқыту бүгінгі қазақ әдебиетінің басты жетістігі болмақ.

Abstract

Today, when the Turkic unity, the common roots of Turan are taking a new direction, the method of comparative literary studies, that is, the method of comparative research, should not be taken into account. The doctrine of comparative literary studies was not systematically considered during the Soviet period. , with the unification of the Turkic peoples in the Soviet Union and the threat of unification of foreign Turkic and Muslim countries, the method of comparativism was removed from the theory of literature.

Nevertheless, today's globalization and world unity prove that spiritual ideas remain the solution, even if they are based on the material wealth of peoples, nations and states. The centuries-old history of human development is measured by the fact that the superiority of a nation and nation, people and people can preserve spiritual wealth and turn it into a source of renewal and development. From this point of view, the new world technological science repeatedly meets new legends and new views on the culture of the ancient world of each nation. In any case, the main reason for this is the national spiritual heritage, which preserves and increases material wealth. That is why humanity must return to the idea of what is the source of the knowledge of nations, the source of inspiration. Global integration, world unity prove the viability of knowledge in the traditions of peoples. From this point of view, the spiritual world of Kazakhs is unique with its rich heritage and inexhaustible treasures, and Kazakh literature is a part of world literature and one of the pillars of Turkic literature.

It has been repeatedly proved that the views that occupy a special place in world thought, the ideas that formed the basis of the world civilization, originate in the Kazakh-Turkish culture. On the other hand, this testifies to the fundamental unity, community, commonality of the source of the culture of peoples.

The worldview of Korkyt Ata is inherent not only to the Kazakhs, but also to the Turkic peoples. As a common heritage of the Oguz-Kipchak culture, the world of Kazakh and Turkish knowledge, the world, its parts, human life, life, soul and body, society and the environment, the struggle for survival, human relations, etc. All sciences are unique in that complement the world's philosophical ideas and add new ideas to them.

Korkyt is a Turkic, Kazakh legendary character, and secondly, the author of the book "Korkyt ata", a thinker. The book "Korkyt Ata" is an outstanding written heritage of Central Asia and Kazakhstan. The philosophical, historical, musical and ethnographic heritage of Korkyt includes modern Kazakhs, Azerbaijanis, Turkmens, Bashkirs and others. it is the common good of all Turkic-speaking peoples. The book "Korkyt Ata" consists of twelve songs. In accordance with the volume of work, we have highlighted the main philosophical ideas in the work of Korkyt, focusing on the highly valued ideas of life and death in the world and urban local culture. This shows that the Great Steppe is small and indivisible. Therefore, the study of the image of Korkyt in a comparative sense will be the main achievement of modern Kazakh literature.

A1 SEVİYESİNDEKİ KAZAK ÖĞRENCİLERİN TÜRKÇE YAZILI ANLATIMLARINDAKİ YAZIM HATALARI

WRITTEN EXPRESSION MISTAKES IN TURKISH OF A1 LEVEL KAZAQ STUDENTS

Doç. Dr. Şükrü BAŞTÜRK

Bursa Uludağ Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü,
ORCID ID 0000-0002-8319-9507

Doç. Dr. Erol OGUR

Bursa Uludağ Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü,
ORCID ID 0000-0002-7710-3361

Özet

Son yıllarda Türkiye'nin siyasi ve ticari olarak dünyadaki öneminin artmasıyla birlikte Türkçe öğrenmek isteyenlerin sayısı da artmaktadır. Buna bağlı olarak gerek yurt içinde gerekse yurt dışında Türkçeyi yabancı dil olarak öğreten resmî öğretim kurumlarının sayısı da artmıştır. Bu kurumlardan biri de Bursa Uludağ Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi (ULUTÖMER)'dir. ULUTÖMER'de dünyanın birçok ülkesinden olduğu gibi Türk dünyasından çeşitli ülkelerin öğrencileri de eğitim almaktadır. Bunlar arasında Kazakistan'dan Türkçe öğrenmeye gelen öğrenciler de bulunmaktadır. Ana dilleri Türkçenin farklı şivelerinden biri olması, bu öğrencilere Türkiye Türkçesini öğrenmede büyük kolaylık sağlamaktadır. Buna rağmen, Kazak öğrenciler de Türkiye Türkçesini öğrenme sürecinde bazı dil bilgisi hataları yapmaktadır. Bu hatalar, çokluk ekinin kullanımı, durum eklerinin kullanımı, ses olayları ve uyumu, özne ve kişi eki uyumu, çeşitli yazım hataları, konuşma dilinin standart dile etkisi başlıkları altında toplanabilir. Bu çalışmanın evrenini Bursa Uludağ Üniversitesi ULUTÖMER'de 2021-2022 öğretim yılı güz döneminde Türkçe öğrenen A1 düzeyindeki 17 Kazak öğrenci oluşturmaktadır. Bu öğrencilerin A1 kur sonu sınavındaki yazılı anlatım kâğıtları örneklem olarak seçilmiştir. Araştırmanın modeli, nitel olarak desenlenmiştir. Araştırma verileri, doküman incelemesi yoluyla elde edilmiştir. Araştırma kapsamına alınan yazılı anlatım örnekleri, tarama tekniği kullanılarak incelenmiş ve yapılan incelemeye göre bu yazılı anlatımlarda öne çıkan hatalar tespit edilmiştir. Öğrencilerin yazılı anlatımları yukarıda belirtilen başlıklardaki dil hataları çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu çalışma, Kazak öğrencilerin Türkçeyi yazılı olarak kullanımlarında hangi dil hatalarını yaptıklarını göstermesi yönünden önem taşımaktadır. Yapılan hataların tespitinden sonra bunların giderilmesi hakkında da öneriler de sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi, Ulutömer, Kazak öğrenciler, dil hataları

Abstract

In recent years, Turkey's political and commercial importance in the world has increased. As a result, the number of people who want to learn Turkish is also growing. Accordingly, the number of official education institutions has grown in the country and abroad, teaching Turkish as a foreign language. One of these institutions is the Turkish Teaching Application and Research Center (ULUTÖMER), operating under Bursa Uludağ University. Students are studying education from various countries from the Turkish world, and from many countries of the World, At ULUTÖMER. They are students who come from Kazakhstan to learn Turkish. Provides these students with great convenience in learning Turkey Turkish the fact that their mother tongue, Turkish is one of the different dialects. Nevertheless, Kazakh

students also make some grammatical errors in the process of learning Turkey Turkish. These mistakes can be grouped under the headings of the use of plural suffixes, the use of case suffixes, phonetic events and harmony, subject and person suffix harmony, various spelling errors, and the effect of spoken language on the standard language. The universe of this study consists of 17 Kazakh students who learn Turkish in the fall semester of the 2021-2022 academic year at A1 level at Bursa Uludağ University ULUTÖMER. It was chosen as the sample of the written expression papers of these students in the A1 end-of-course exam. The model of the research is qualitatively patterned. Research data were obtained through document review. Written expression examples included in the study were examined using the scanning technique, and according to the analysis, prominent errors in these written expressions were determined. Written expressions of students were evaluated within the framework of language errors in the titles mentioned above. This study is essential in showing which language mistakes Kazakh students to make in their written use of Turkish. Suggestions are also presented about the elimination of them after the detection of the mistakes made.

Key words: Teaching Turkish as a foreign language, Ulutomer, Kazakh students, language mistakes

XVIII. YÜZYIL RUS - KAZAK TARİHİ VE OSMANLI'YA ETKİSİ**XVIII. CENTURY HISTORY OF RUSSIAN - KAZAKS AND ITS IMPACT ON THE OTTOMAN****Yüksel GÜNGÖR**Dr. Öğr. Üyesi, Kocaeli Üniversitesi Kartepe MYO
ORCID ID 0000-0001-9386-098X**Özet**

Kazakistan, Orta Asya insanlık tarihinin kültür beşiğidir, Kazakların etnik temelini oluşturan eski Türk boyları, komşularıyla sıkı etnik ve kültürel alışverişte bulunmuşlardır. Tarih bilimi, Kazak boylarının yer almadığı hiçbir ciddi tarihî olayın olmadığına şahitlik etmektedir. Bu sebeple Kazakistan tarihi, Orta Asya, Güney Sibiry, Doğu Avrupa ve Ön Asya halklarının hayatlarında önemli tarihsel dönüşümler içeren bir etki göstermiştir.

Bu çalışma Kazak tarihinin XVIII. yüzyıldaki Ruslar ile olan mücadelesi; I. Petro ile başlayan kolonizasyon hareketi yeğeni Çariçe I. Katerina tarafından, Kazak ve Türkistan Hanlıklarını ele geçirme planı olarak sürdürülmüştür. 19 Şubat 1731'de bütün Kazakların Rusya himayesine girmeleri hakkında ferman çıkarmasıyla başlamıştır. Bu sürecin II. Katerina (1762- 1796) döneminde Kazakları ve 1774 yılında Osmanlı hakimiyeti altındaki Kırım Hanlığını Küçük Kaynarca Anlaşmasıyla Osmanlıdan koparır. Önce bağımsız bir Kırım Hanlığı kurdurulur. Dokuz yıl sonra 1783 Kırım ilhak eden Rusların önünde Karadeniz ve sonrasında Akdeniz'e donanmasıyla inmesinin önündeki engel de kalmıştır.

Bu çalışma XVIII. yüzyılda Kazaklar, Pugaçev önderliğinde giriştiği isyan başarısızlıkla sonuçlanması Kazakların, Rus hakimiyetine girmesine sebep oldu. 1774 yıl ile, aynı tarihte Rus siyaseti Osmanlı hakimiyetindeki Kırım Hanlığını ele geçirmesiyle Orta Asya Türk Hanlıkları arasında kesilen bağlantı zamanla XIX. yüzyılda, Kafkasya'nın tamamında Rus hakimiyetinin de önünü açmış oldu

Bu sürecin Kazak tarihi içinde; Ebul'Hayr Han döneminde Rusların himayesine girmesi konusundaki şartları değerlendireceğiz.. Ebul'Hayr Ruslara karşı izlediği teslimiyetçi politikasının izlerini silmek için Abılay Han Kazakistan'daki durumu düzeltmek amacıyla izlediği dış siyasetin hem Rusya hem de Çin ile ilişkiler kurarak 10 yıllık dönemi sonrasında Kazak halkı birlik beraberliğini sağlayan Abılay Han'ın üstün yeteneklerini ele alıp değerlendireceğiz.

Rusya'nın XX. yüzyıl sonunda dağılmasıyla tekrar bağımsızlıklarına 1991 yılında kavuşan Türk Dünyası Cumhuriyetlerinden Kazakistan Cumhuriyetinin 30. Bağımsızlık yılında tarihin geçmiş olaylarından ders almak adına XXI yüzyılın Türk Dünyasında yer alan Türki Cumhuriyetlerinin her birinin ekonomi, bilim, kültür, sanat alanında gökyüzünü aydınlatan birer yıldız misali zengin kadim tarihlerini ortaya koymak adına hazırlanmış bir çalışmadır.

Anahtar Sözcükler: Kazak, Rus, Osmanlı, Hanlık, Kırım**Summary**

Kazakhstan is the cultural cradle of Central Asian human history. The ancient Turkish tribes, which formed the ethnic basis of the Kazakhs, had close ethnic and cultural exchanges with their neighbors. History science bears witness that there is no serious historical event in which Kazakh tribes did not take part. For this reason, the history of Kazakhstan has had an

impact on the lives of the peoples of Central Asia, Southern Siberia, Eastern Europe and Asia Minor, including important historical transformations.

This study is based on the 18th century of Kazakh history. his struggle with the Russians in the 19th century; The colonization movement, which started with Peter I, was continued by his nephew, Tsarina Catherine I, as a plan to seize the Kazakh and Turkestan Khanates. It started with the issuance of an edict on February 19, 1731, that all Cossacks should be under the protection of Russia. II of this process. During the reign of Catherine (1762-1796), she separated the Kazakhs and the Crimean Khanate, which was under Ottoman rule, from the Ottoman Empire in 1774 with the Küçük Kaynarca Agreement. First, an independent Crimean Khanate is established. Nine years later, in front of the Russians who annexed the Crimea in 1783, the obstacle to landing in the Black Sea and then the Mediterranean with their navy remained.

This work XVIII. In the 19th century, the failure of the Cossacks, led by Pugachev, caused the Cossacks to come under Russian domination. In 1774, the connection between the Central Asian Turkish Khanates was interrupted in the XIX. century, paved the way for Russian domination in the whole of the Caucasus.

In the Kazakh history of this process; We will evaluate the conditions for him to be under the auspices of the Russians during the reign of Abul'Hayr Khan. In order to erase the traces of his submissive policy towards the Russians, Abilay Khan established relations with both Russia and China in his foreign policy, which he followed in order to improve the situation in Kazakhstan, and the Kazakh people united after a 10-year period. We will consider and evaluate the superior talents of Abilay Han, who provided his solidarity.

Russia's XX. In order to learn from the past events of the history in the 30th independence year of the Republic of Kazakhstan, one of the Republics of the Turkic World, which regained its independence in 1991 with the dissolution of the XXI century, each of the Turkic Republics in the Turkic World of the XXI century revealed their rich ancient history, like a star that illuminates the sky in the fields of economy, science, culture and art. It is a work to put.

Keywords: Kazakh, Russian, Ottoman, Khanate, Crimea

HALİM SÂBİT'İN “ALTAYLAR'A DOĞRU” SEYAHAT NOTLARINDA KAZAKİSTAN COĞRAFYASI

THE GEOGRAPHY OF KAZAKHSTAN IN HALİM SÂBİT'S TRAVEL NOTES “TOWARDS ALTAI”

Kasım KOCAMAN

Dr. Öğr. Üyesi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, ORCID ID 0000-0002-7083-6327

Hayati SAKALLIOĞLU

Öğr. Gör. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Bölümü, ORCID ID 0000-0001-7363-3819

Özet

1884 yılında Kazan'da dünyaya gelen Halim Sabit, Orta Asya coğrafyasının farklı şehirlerinde aldığı eğitimin ardından İstanbul'a gelerek Dârülfünûn İlahiyat Fakültesi'ni bitirmiş ve orada müderrislik yapmıştır. Fakülteyi bitirdikten sonra, 1910-1911 yıllarında Orta Asya'daki Türklerin hayatlarını incelemek için Türkistan'a doğru bir seyahate çıkarak Altaylar'a, buradan Kazan'a gitmiştir. Seyahati boyunca çok sayıda şehre uğrayan ve oralardaki gözlemlerini Türk Yurdu dergisinin 12 Mayıs 1912 tarihli onikinci sayısından itibaren 27 Eylül 1917 tarihine kadar 37 bölüm halinde okuyuculara aktaran Halim Sabit, Altaylar'a seyahat notlarıyla, Osmanlı Türkleri ile dış Türkler arasında yeni bağlar oluşturmayı ve güçlendirmeyi amaçlamıştır. Adım adım dolaştığı Türk illerine Osmanlı Türklerini anlatırken, Osmanlı ülkesinde ise haklarında fazla bilgi sahibi olunmayan Türk dünyasıyla ilgili bilgiler paylaşmıştır.

Seyahatinin önemli bir kısmını Kazakların yaşadığı bölgelerde gerçekleştiren Halim Sabit, seyahat notlarında Kazakistan coğrafyası hakkında detaylı bilgilere yer vermektedir. Kazak tarihi, Kazaklarda kabile yönetimi, hukuk ve evlilik, Kazak misafirperverliği, düğün adetleri, Kazak kültüründe kahinler(baksı), Kazaklarda din ve eğitim, Kazak şair (akın) ve ediplerinin (şeşen) söyledikleri şiir, şarkı ve deyişler bu bilgilerin ana başlıklarını oluşturmaktadır. Halim Sabit'in “Altaylara Doğru” seyahat notları, verdiği orijinal bilgilerle gerek 1910-1911 yıllarında Rusya hâkimiyetindeki Kazak coğrafyasını gerekse günümüz bağımsız Kazakistan'ını anlamak ve geçmişle-günümüz arasındaki değişim ve gelişimi kavramak açısından bize yardımcı olacaktır. Ayrıca büyük Türk milletinin ayrılmaz bir parçası olan Kazak Türklerini tanımamıza ve insanlık âleminde giderek daha büyük bir çekim alanı oluşturma iddiasındaki Türk dünyasının aralarındaki bağları daha da güçlendirmesine vesile olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Halim Sabit, Altaylar, Türk Dünyası, Kazak Coğrafyası, Kazak Kültür ve Medeniyeti.

Abstract

Halim Sabit, who was born in Kazan in 1884, came to Istanbul after his education in different cities of the Central Asian geography, finished the Faculty of Theology at Darülfünun and worked as a professor there. After graduating from the faculty, he went on a trip to Turkestan in 1910-1911 to study the lives of Turks in Central Asia, to the Altai, and from here to Kazan. Halim Sabit, who visited many cities during his travel and conveyed his observations

there in 37 chapters from the twelfth issue of Türk Yurdu magazine dated 12 May 1912 to 27 September 1917, aimed to create and strengthen new ties between Ottoman Turks and foreign Turks with his travel notes to Altai. While he was telling about the Ottoman Turks to the Turkish provinces he visited step by step, also he shared information about the Turkish world in the Ottoman country, about which there was not much information.

Halim Sabit, who made a significant part of his travels in the regions where Kazakhs live, gives detailed information about the geography of Kazakhstan in his travel notes. Kazakh history, tribal management in Kazakhs, law and marriage, Kazakh hospitality, wedding customs, oracles (baksı) in Kazakh culture, religion and education in Kazakhs, poems, songs and sayings sung by Kazakh poets (akın) and writers (şeşen) constitute the main topics of this information. Halim Sabit's travel notes "Towards Altai", with the original information it gives, will help us to understand both the Kazakh geography under Russian domination in 1910-1911 and today's independent Kazakhstan, and to comprehend the change and development between the past and the present. In addition, it will be instrumental in getting to know the Kazakh Turks, who are an inseparable part of the great Turkish nation, and further strengthening the ties between the Turkish world, which claims to create a greater attraction area in the world of humanity.

Keywords: Halim Sabit, Altai, Turkish World, Kazakh Geography, Kazakh Culture and Civilization.

OSMANLI DEVLETİ İLE KAZAK HANLIĞI ARASINDAKİ DİPLOMATİK İLİŞKİLERE DİN VE MİLLİYET ÇERÇEVESİNDE BİR BAKIŞ

A STUDY ON DIPLOMATIC RELATIONS BETWEEN THE OTTOMAN STATE AND THE KAZAKH KHANATE IN THE CONTEXT OF RELIGION AND NATIONALITY

Erhan YOSKA

Dr. Öğr. Üyesi, Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü
ORCID ID: 0000-0001-8199-282X

Özet

XVIII. yüzyıl, Türk dünyasında, etkileri günümüzde bile devam etmekte olan büyük değişimlerin yaşandığı yıllar olmuştur. Tanrı Dağlarından İdil-Ural bölgesine kadar etkileri görülen Kalmuk hareketi ve Çarlık Rusyası'nın Türk yurtlarını işgale başlaması bu değişimlerin ana eksenini oluşturmuştur. Müslüman Türkler tarafından Kalmuk olarak adlandırılan Moğol kökenli Oyratlar, Kazak bozkırlarını baştanbaşa katederek Hazar'ın kuzeyindeki Emba ve İdil nehirleri arasındaki bölgelere kadar yayılmışlardır. Bu dönemde önemli bir askeri güce sahip olan Kalmukların lideri Eyüğe (Ayuka) Han, bir taraftan Ruslarla anlaşarak Kırım Hanlığı'na karşı yapılan seferlere katılmış, diğer taraftan da Kazak Hanlığı üzerine akınlar yapmıştır. Ruslardan beklentileri karşılanamayan Eyüğe Han, Osmanlı Devleti'nin Türk halkları üzerinde siyasi ve dini nüfuzundan yararlanmak amacıyla, Sultana tâbiyetini arz etmiştir. Türk hanlıkları arasındaki ilişkilerin düzenleyicisi olan Osmanlı Sultanı, Kırım Hanlığı ile iyi geçinmesi şartı ile Kalmuk liderinin isteğine olumlu cevap vermiştir. Eyüğe Han'ın Osmanlılarla başlayan bu ilişkisi, başta Kazaklar olmak üzere, çevredeki Türk hanlıklarını büyük ölçüde rahatsız etmiştir.

Bu gelişmelerinin devamında, Kalmuk istilasının meydana getirdiği siyasi, askeri, sosyo-ekonomik ve kültürel parçalanmışlıktan istifade eden Ruslar, Türk halklarını hâkimiyetleri altına almaya başlamıştır. Bu değişimlerden doğrudan etkilenen Kazak Hanlığı, XVIII. yüzyılın başında bağımsızlığını yitirme noktasına gelmiştir. Kazak bozkırlarını Kalmuk istilasından ve Rus işgalinden kurtarmak isteyen ve aynı zamanda Kalmuk Hanının kendisinden önce İstanbul ile ilişkilerinden rahatsızlık duyan Kazak Han'ı Gaib Muhammed Han, İslam dünyasının manevi lideri olan Osmanlı Sultanı III. Ahmed'e yazdığı mektupla diplomatik bir temas başlatmıştır. Bu bildiri Osmanlı Devleti ile Kazak Hanlığı arasındaki din ve milliyet eksenli diplomatik yazışmalar, Osmanlı Devlet Arşivi'nden alınan belgeler çerçevesinde ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kalmuklar, Ruslar, Kazak Hanlığı, Osmanlı Devleti, Diplomatik İlişkiler

Abstract

The 18th century has been years of great changes in the Turkish world, the effects of which continue even today. The Kalmuk movement, the effects of which were seen from the Tian Shan to the Idil-Ural region, and the invasion of Turkish lands by the Tsarist Russia formed the main axis of these changes. Oirats of Mongolian origin, called Kalmuk by the Muslim Turks, crossed the Kazakh steppes and spread to the regions located between the Emba and İdil rivers in the north of the Caspian. Eyuge (Ayuka) Khan, the leader of the Kalmyks, who had a significant military power in the period, joined the expeditions against the Crimean Khanate by agreeing with the Russians on the one hand, and raided the Kazakh Khanate on the other hand. Eyuge Khan, who couldn't get what he expected from the Russians, submitted his submission to the Sultan in order to benefit from the political and religious influence of the Ottoman Empire on the Turkish peoples. The Ottoman Sultan, who was the organizer of the relations between

the Turkish Khanates, responded positively to the request of the Kalmyk leader, on the condition that he would get along well with the Crimean Khanate. This relationship of Eyüğe Khan, which started with the Ottomans, greatly disturbed the Turkish khanates in the vicinity, especially the Kazakhs.

In the continuation of these developments, the Russians, who took advantage of the political, military, socio-economic and cultural fragmentation caused by the Kalmyk invasion, began to dominate the Turkish peoples. The Kazakh Khanate, which was directly affected by these changes, came to the point of losing its independence at the beginning of the 18th century. The Kazakh Khan Gaib Muhammed Khan, who wanted to save the Kazakh steppes from the Kalmyk invasion and Russian occupation, and who was also disturbed by the Kalmyk Khan's relations with Istanbul before him, initiated a diplomatical contact with 3rd Ahmed with the letter he wrote. This paper tries to unearth the religious and nationality-oriented diplomatic correspondence between the Ottoman State and the Kazakh Khanate, on the basis of the documents taken from the Ottoman State Archive.

Keywords: Kalmyks, Russians, Kazakh Khanate, Ottoman State, Diplomatic Relations

SOVYET KİMLİĞİNDEN BAĞIMSIZLIĞA GİDEN SÜREÇTE KAZAKİSTAN KAZAKHSTAN IN THE PROCESS FROM SOVIET IDENTITY TO INDEPENDENCE

Dr. Öğr. Üyesi Yunus EKİCİ

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Kadırlı Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakültesi, Osmaniye,
Türkiye, ORCID ID 000000163006555

Özet

SSCB ve dünya sosyalist sisteminde uzun süredir devam eden ekonomik, siyasi ve sosyal kriz, 1980'lerin sonlarında yoğunlaşmıştır. Sovyet imparatorluğunun çöküşünün arifesinde Kazakistan'daki popüler hoşnutsuzluk kendini açıkça göstermese de 1986'nın sonlarında sömürgeciliğe ve sistemik asimilasyona karşı bir protesto hareketi başlatma fırsatı doğmuştur. SSCB'nin dağılması sürecinde Kazakistan'daki sosyo-politik gerilimlerin artması, kitlesel protesto dalgasının genişlemesine ve ulusal kurtuluş hareketinin genişlemesine yol açmıştır. Öğrenci hareketinin ve kamu derneklerinin ortaya çıkmasıyla bağımsızlık mücadelesi yoğunlaşmış ve 16 Aralık 1991'de Kazakistan bağımsızlığını ilan etmiştir. Sovyet parlamentosu, "Kazakistan Cumhuriyeti'nin bağımsızlığı hakkında" yasayı kabul ederek Kazakistan, Sovyet sonrası alanda devlet bağımsızlığını ilan eden son Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti olmuştur. Bu tarihi olaydan birkaç gün önce 1 Aralık'ta Kazakistan tarihinde ilk kez halk oylamasıyla cumhuriyette ilk cumhurbaşkanlığı seçimleri yapılmış ve seçimi Nursultan Nazarbayev kazanmıştır. Uzun yıllar Rus dilinin ve kültürünün etkisi altında kalan ve zulme uğrayan Kazak Türkleri, milli kimliğinin korunmasına hizmet etmiş Nursultan Nazarbayev'e büyük saygı duymaktadır. 1991 yılında SSCB'nin dağılmasıyla beraber bağımsızlığına kavuşan Kazakistan, her geçen yıllarda ekonomik ve sosyal kalkınmalarını hızla gerçekleştirerek, birçok önemli politik ve kültürel hadiselere imza atmıştır. Kazaklarda milli kimlik bilinci, üst seviyede ulusal devlet düzeni kavramı ile birleşerek milliyetçiliği destekleyen Kazaklık anlayışıyla şekillendirilmiştir. Kazaklık kavramı Kazak halkının hem tarihine, kültürüne ve millî gelişimine hem de azınlıkların devlete sadakat düşüncelerini kuvvetlendirme noktasında da vurgu yapmıştır. Bu çalışmada Sovyet kimliğinden sıyrılarak bağımsızlıklarına ve milli kimliklerine sahip çıkmakla bilinen Kazak halkının egemenlik süreci irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kazakistan, Kazaklar, Bağımsızlık, Nursultan Nazarbayev, SSCB.

Abstract

The long-standing economic, political and social crisis in the USSR and the world socialist system intensified in the late 1980s. While popular discontent in Kazakhstan on the eve of the collapse of the Soviet empire was not overtly manifested, in late 1986 the opportunity arose to launch a protest movement against colonialism and systemic assimilation. The rise of socio-political tensions in Kazakhstan during the disintegration of the USSR led to the expansion of the wave of mass protests and the expansion of the national liberation movement. With the emergence of the student movement and public associations, the struggle for independence intensified and Kazakhstan declared its independence on December 16, 1991. The Soviet parliament passed the law "On the independence of the Republic of Kazakhstan", making Kazakhstan the last Soviet Socialist Republic to declare its state independence in the post-Soviet space. A few days before this historical event, on December 1, for the first time in the history of Kazakhstan, the first presidential elections were held in the republic by popular vote and Nursultan Nazarbayev won the election. Kazakh Turks, who have been under the influence of the Russian language and culture for many years and have been persecuted, have great respect for Nursultan Nazarbayev, who has served to protect their national identity.

Kazakhstan, which gained its independence with the disintegration of the USSR in 1991, has realized many important political and cultural events by rapidly realizing its economic and social developments in each passing year. The consciousness of national identity in Kazakhs has been shaped by the Kazakh understanding that supports nationalism by combining with the concept of national state order at the highest level. The concept of Kazakhism also emphasized both the history, culture and national development of the Kazakh people, as well as strengthening the ideas of loyalty to the state of the minorities. In this study, the sovereignty process of the Kazakh people, known for getting rid of the Soviet identity and claiming their independence and national identity, has been examined.

Keywords: Kazakhstan, Kazakhs, Independence, Nursultan Nazarbayev, USSR.

SOVYETLER BİRLİĞİNDEN GÜNÜMÜZE KAZAKİSTAN'DA KADINLARIN SOSYO-KÜLTÜREL STATÜSÜ

FROM THE SOVIET UNION TO THE PRESENT, WOMEN'S SOCIO-CULTURAL STATUS IN KAZAKHISTAN

Doç. Dr. Meşkure YILMAZ

Ankara Hacı Bayram Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

ORCID ID: 0000-0002-3396-2914

Özet

Sovyetler Birliğinin dağılmasıyla 15 ülke bağımsızlıklarını ilan etmiştir. Bu ülkelerden birisi de Kazakistan'dır. Kazakistan'da bağımsızlığın kazanılmasından günümüze kadar çok önemli siyasi, ekonomik, sosyal değişimler yaşanmıştır. Bu değişimlerden kadınlar da etkilenmişlerdir. Kazakistan genelde göçebe kültürüne sahip olduğu için göreceli olarak kadınlar daha özgür olmuştur. Ancak ister köyde isterse şehirde olsun küçük yaşta ve istemedikleri kişilerle evlendirilme yaygın olarak görülmüştür. Küçük yaşta evlendirilmelerinden dolayı eğitim hayatlarına devam etme imkânı da bulamamışlardır. Bunlara ek olarak İslamiyet'i kabulden sonra kadının hayatına İslamiyet'e aykırı bir şekilde din bahane edilerek bir takım kısıtlamalar getirilmiştir. Konuyu ele alan bazı aydınlar İslamiyet'in kadın-erkek herkese eşit haklar sağladığını topluma anlatmaya çalışmışlardır. Ayrıca basın-yayın yoluyla, kongre ve kurultaylarda kadınların hakları ile ilgili çalışmalar da yapılmıştır. Ancak alınan kararlar tam anlamıyla uygulanamamıştır. Özellikle İsmail Gaspıralı'nın öncülük yaptığı Usul-i Cedit okulları sayesinde kız çocuklarının eğitimi konusunda önemli bir aşama kaydedilmiştir. Daha önce evde ve tarlada çalışan kadınlar Sovyetler Birliği döneminde emek pazarına ve Komünist Parti içine sokulmaya çalışılmıştır. "Yeni modern bir kadın modeli" oluşturulmak istenmiştir. Kazakistan bağımsız olduktan sonra toplumun gelişmesinde kadının etkili olduğunu daha çok görmüştür. Bu nedenle devlet destekli önemli adımlar atılmıştır. Bu bildiride Kazakistan'daki kadınların tarihi süreçteki yeri ve önemine temas edilerek bağımsızlıktan sonra durumlarında meydana gelen değişiklikler ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kazakistan, Kadın, Sovyetler Birliği, Bağımsızlık, Sosyo-Kültürel Statü

Abstract

With the disintegration of the Soviet Union, 15 countries declared their independence. One of these countries is Kazakhstan. Very significant political, economic and social changes took place since the independence of Kazakhstan to the present day. Women are also affected by these changes. Since Kazakhstan generally has a nomadic culture, women were relatively more free. However, whether in the village or in the city, at a young age it was common to be married to people they did not want. From their youth, they could not find the opportunity to continue their education life due to their marriage. In addition to these, after accepting Islam, a woman's life was changed in a way contrary to Islam. A number of restrictions were introduced on the pretext of religion. Some scholars on the subject tried to explain to the society that Islam provides equal rights for men and women. In addition, studies on women's rights through press and broadcasting, in congresses and congresses has been made. However, the decisions taken were not fully implemented. Especially Ismail education of girls thanks to the Usul-i Cedit schools pioneered by Gaspıralı. Significant progress has been made in. Women who previously worked at home and in the fields during the Soviet Union, it was tried to be introduced into the labor market and the Communist Party. It was aimed to create a "new modern woman model". After Kazakhstan became independent. Afterwards, he saw that women were more effective in

the development of society. Therefore the state significant steps have been taken. In this paper, the place of women in Kazakhstan in the historical process and the changes that occurred in their situation after independence were discussed will be taken.

Keywords: Kazakhstan, Women, Soviet Union, Indipendency, Socio-Cultural Status

KAZAKİSTAN-ÇİN İLİŞKİLERİ VE KAZAKİSTAN'DA ÇİN'İN YUMUŞAK GÜÇ POLİTİKALARI

KAZAKHSTAN-CHINA RELATIONS AND CHINA'S SOFT POWER POLICIES IN KAZAKHSTAN

Doç. Dr. Hasan DURAN
İstanbul Üniversitesi SBF Öğretim Üyesi,
ORCID ID:0000-0001-5328-9918

Özet

SSCB'nin dağılmasıyla birlikte eski Sovyet Topraklarında bağımsızlıklarını kazanan 15 ülkeden beşi Türk Cumhuriyetleridir. Bu cumhuriyetlerde ikisi de Çin'in yeni sınır komşusu olan Kazakistan ve Kırgızistandır. Yeni durum ve yeni komşularla karşı karşıya kalan Çin'in Orta Asya'ya yönelik dış politikasının temel çerçevesini güvenlik, enerji, ticaret ve kültürel işbirliği oluşturmaktadır. 1990lı yılların başında bölgeye güvenlik endişe ve kaygılarıyla yönelen Çin, 2000li yıllarla birlikte ekonomik ve ticari bakımdan da ilgi göstermeye başlamıştır. Gelişen ticari ve ekonomik ilişkiler güvenlikle ilgili kaygıların azalmasına neden olmuştur. 1991 yılında Kazakistan'ın bağımsızlığını ilan etmesinden hemen sonra başlayan Kazakistan-Çin Halk Cumhuriyeti ilişkileri günümüze kadar gelişimini sürdürmüştür. Çin'in orta Asya da önemli bir ortağı olan Kazakistan'la diplomatik ve ekonomik ilişkileri hızla ilerlemiş ve Kazakistan'daki Çin algısı/ımağı olumlu bir içeriğe sahip olmaya başlamıştır. Çin'in etkisini genişletmek amacıyla yumuşak güce dayalı bir politika izlemeye başlaması halkın gözünde ve zihninde Çin algısının dönüştürülmesinde önemli bir role sahiptir. Son yıllarda Çin'in hayata geçirdiği "yumuşak güç" politikaları somut somut sonuçlar vermeye başlamış ve Çin, Kazak halkının kendisine karşı tutumunu daha olumlu bir yöne çevirmeyi başarmıştır. Çalışmamızda Çin'in Kazakistan'da izlemiş olduğu Yumuşak Güç Politikası uygulamaları nelerdir? Kısa vadede başarılı olduğu görülen bu politikaların orta ve uzun vadede etkinliği devam edebilir mi? Soruları çerçevesinde bir değerlendirme yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kazakistan, Çin, Yumuşak Güç, Orta Asya

Abstract

With the disintegration of the USSR, five of the 15 countries that gained their independence in the former Soviet Territories are Turkic Republics. Both of these republics are Kazakhstan and Kyrgyzstan, which are China's new border neighbors. Faced with the new situation and new neighbors, the main framework of China's foreign policy towards Central Asia is security, energy, trade and cultural cooperation. China, which turned to the region with security concerns and concerns at the beginning of the 1990s, started to show interest in economic and commercial terms with the 2000s. The relations between Kazakhstan and the People's Republic of China, which started Kazakhstan's declaration of independence in 1991, have continued to develop until today. Diplomatic and economic relations with Kazakhstan, which is an important partner of China in Central Asia, have progressed rapidly and the image of China in Kazakhstan has started to have a positive content. The fact that China has started to follow a policy based on soft power in order to expand its influence has an important role in transforming the perception of China in the eyes and minds of the people. In recent years, China's "soft power" policies have started to give tangible results, and China has succeeded in changing the attitude of the Kazakh people towards itself in a more positive direction. In our study, what are the Soft Power Policy practices followed by China in Kazakhstan? Can the

effectiveness of these policies, which are seen to be successful in the short term, continue in the medium and long term? An evaluation will be made within the framework of the questions.

Keywords: Kazakhstan, China, Soft Power, Central Asia

**“ALAŞ-ORDA” HAREKETİNİN OLUŞUMUNDA KAZAK
DEVLETİNİN ROLÜ**
 РОЛЬ ДВИЖЕНИЯ «АЛАШ-ОРДА» В СТАНОВЛЕНИИ
 КАЗАХСКОЙ ГОСУДАРСТВЕННОСТИ
 THE ROLE OF THE “ALASH-ORDA” MOVEMENT IN THE
 FORMATION OF KAZAKH STATEHOOD

Prof. Dr. Nizami Mammadov TAĞISOY
 Bakü Slavyan Üniversitesi

Özet

Kazak halkının tarihi ayrıntılı ve derin bir çalışmayı hak ediyor. Aynı zamanda, temsilcilerin yorumlamak bilmeyen rolüne öncelik verilmiş, Temmuz 1917'de Orenburg'daki İkinci Tüm Kazak Kongresi'nde, “Alaş-Orda” tarafından temsil edilen sosyal ve politik örgüt, Kazak aydınlarının önde gelen temsilcilerinin Bukeikhanov, A.Baitursunov, M. Dulatov'un Alaş partisi ve resmi organı Alaş gazetesi Kazak halkının tarihinde önemli bir rol oynamıştır. “Kazak Devlet Tarihinde Alaş-Orda'nın Rolü” kitabında XX. Yüzyılın başındaki Kazak tarihi incelenmiştir. Materyalleri incelerken, temel çalışmaların sunulduğu en önemli noktalarda duruyoruz: Nursultan Nazarbayev'in “Alaş'ın Mirası ve Bizim Zamanımız”, Mambet Koigeldiev “Sovyet Rejiminin Alternatif Bir Siyasi Örgütü Olarak “Alaş-Orda”, Radik Temirgaliev “Alaş Özerkliğinin 100. Yıldönümü”, Zhanna Kydyralina “Alaş-Orda'dan Kazakistan'ın Bağımsızlığına”, “Kazak Devletinin Gelişiminde Alaş Hareketi”.

Alaş-Orda hareketinin yaratılması esasen dahice bir çabaydı, geçmişin değerlerine yaklaşarak Kazak tarihinin mirasını eleştirel bir şekilde yeniden yorumlar. Bu hareketin ulusal kurtuluş mücadelesi tarihindeki rolü ve önemi, bu konulardan nesnel olarak belirlenmelidir. “Alaş Orda” çığır açan bir olgudur. Faaliyetleri, programları, fikirleri ve kavramları, ulusal bir devletin oluşumunun esas temellerini atmıştır.

Bu makalede, programın amaçları ve hedefleri belirlenir: Alaş özerkliğinin oluşturulması, “Alaş-Orda”nın Sovyet hükümeti ve Sovyet karşıtı güçlerle ilişkisi, aktif katılımcılarının yaşamı ve sosyal-politik faaliyetleri A.Bukeikhanova, A.Baitursunova, M. Shokai, M.Dulatova, A.Ermekova, H.Dosmukhamedova, J.Akpayeva, M.Tınışpayeva, S.Dosjanova ve diğerleri, makalede problemin tüm sosyo-politik ve tarihsel-kültürel yönünü sunacağız.

Anahtar Kelimeler: Alaş-Orda, Kazak devleti, aydınlar, tarih, ustaca acele, değerler, çığır açan olgu

Аннотация

История казахского народа заслуживает детального и глубокого изучения. При этом во главу угла следует ставить неутомимую роль представителей, провозглашённой на Втором Общеказахском съезде в Оренбурге в июле 1917 г. общественно-политической организации «Алаш-Орда» где собрались яркие представители казахской интеллигенции А. Букейханов, А.Байтурсынов, М.Дулатов, а также партии «Алаш» и его официального органа газета «Алаш», сыгравшие важную роль в истории казахского народа. В книге «Роль Алаш-Орда в истории казахской государственности» мы изучаем казахскую историю начала XX в. При анализе материалов детально останавливаемся над важнейшими моментами, где представлены фундаментальные работы Нурсултана Назарбаева «Наследие «Алаш» и наше время», Мамбета Койгельдиева «Алаш-Орда» как альтернативная политическая организация советской власти», Радика Темиргалиева «100-летие автономии «Алаш». Жанны

Кыдыралиной «От «Алаш-Орды» до независимости Казахстана», «Движение «Алаш» в развитии казахской государственности».

Создание организации «Алаш-Орда» по сути был гениальным порывом. Она подходила к ценностям прошлого и критически переосмыслила наследие казахской истории. Именно с этих позиций следует объективно определить роль и значение этого движения в истории национально-освободительной борьбы. «Алаш-Орда» - эпохальное явление. Её деятельность, программы, идеи и концепции заложили фундаментальные основы становления национальной государственности.

В этой книге представлены программные цели и задачи: создание алашской автономии, взаимоотношения «Алаш-Орды» с советской властью и антисоветскими силами, жизнь и общественно-политическая деятельность ее активных участников А.Букейханова, А.Байтурсынова, М.Шокая, М.Дулатова, А.Ермекова, Х.Досмухамедова, Ж.Акпаева, М.Тынышпаева, С.Досжанова и др. В докладе мы представим весь общественно-политический и историко-культурный аспект проблемы.

Ключевые слова: Алаш-Орда, казахская государственность, интеллигенция, история, гениальный порыв, ценности, эпохальное явление

Abstract

The history of the Kazakh people deserves a detailed and in-depth study. At the same time, the tireless role of the representatives proclaimed at the Second All-Kazakh Congress in Orenburg in July 1917 by the socio-political organization "Alash-Orda", where bright representatives of the Kazakh intelligentsia A.Bukeikhanov, A.Baitursynov, M.Dulatov, as well as the Alash party and its official organ newspaper "Alash", who played an important role in the history of the Kazakh people, should be put at the forefront. In the book "The role of Alash-Orda in the history of Kazakh statehood" we study the Kazakh history of the early twentieth century. When analyzing the materials, we dwell in detail on the most important points, where the fundamental works of Nursultan Nazarbayev "The Legacy of Alash and our time", Mambetkoygeldiyev "Alash-Orda" as an alternative political organization of the Soviet government", Radik Temirgaliyev "100th anniversary of the autonomy of Alash" are presented. Zhanna Kydyralina "From the Alash Horde to the independence of Kazakhstan", "The Alash movement in the development of Kazakh statehood".

The creation of the organization "Alash-Orda" was in fact a brilliant impulse, it approached the values of the past and critically rethought the legacy of Kazakh history. It is from these positions that the role and significance of this movement in the history of the national liberation struggle should be objectively determined. "Alash-Horde" is an epochal phenomenon. Its activities, programs, ideas and concepts laid the fundamental foundations for the formation of national statehood.

This book presents the program goals and objectives: the creation of the Alash autonomy, the relationship of the "Alash-Horde" with the Soviet government and anti-Soviet forces, the life and socio-political activities of its active participants A.Bukeikhanov, A.Baitursynov, M.Shoka, M.Dulatov, A.Ermekov, H.Dosmukhamedov, Zh.Akpaeva, M.Tynyshpaeva, S.Doszhanova, etc. In the report, we will present the entire socio-political, historical and cultural aspect of the problem.

Key words: Alash-Horda, Kazakh statehood, intelligentsia, history, genius impulse, values, epoch-making phenomenon

АБАЙ КУНАНБАЕВ КАК ПРОСЛЕДОВАТЕЛЬ И ПРОПАГАНДИСТ ИДЕЙ ДЖАДИДИЗМА

ABAY KUNANBAYEV AS A FOLLOWER AND PROPAGANDIST IDEAS OF JADIDISM

Mykola VAS'KIV,
Doctor of Philology, Professor,
Borys Grinchenko Kyiv University, Ukraine
ORCID ID: 0000-0003-3909-1213

Аннотация

Джадидистское движение, родоначальником и промоутером которого в Российской империи выступил Исмаил Гаспринский, очень быстро охватывало разные тюркско-исламские регионы государства, в том числе и Казахстан. На казахских землях первыми просветителями-джадидистами можно назвать Ибрая Алтынсарина и Абая Кунанбаева, хотя в этом контексте их имена упоминаются нечасто. Уже в следующем поколении появилась целая плеяда казахских деятелей, во главе с Алиханом Бокейхановым, разных по видам деятельности и политическим взглядам, но объединенных новометодными идеалами, идеалами модернизации всех сфер казахской жизни.

Когда речь заходит о мировоззрении Абая, его программе деятельности, то прежде всего имеются в виду «Назидания» («Гаклия») писателя. Если говорить о джадидизме, то в узком понимании подразумевают существенное изменение системы обучения в исламских мектебе и медресе на «новометодную». О том, что казахам необходимо европеизировать образование, учиться в русских учебных заведениях, перенимать их методы обучения, в «Назиданиях» ведется речь неоднократно. Абай делал успешные попытки и внедрять новые формы обучения на практике.

Если же говорить о джадидизме в широком смысле слова, то нужно понимать его как коренное преобразование духовной и материальной жизни тюрков-мусульман. Прежде всего Абай, которого советская наука очень часто пыталась выдавать за стихийного атеиста, ведет речь об истинном, неформальном следовании заповедям ислама, в противовес ортодоксальному, формализованному подходу к вопросам веры. Исходя из имана как основы мировоззрения, Абай обосновывает необходимость развивать науку, отдавать предпочтение «сердечному» восприятию ислама, этических ценностей, национальных потребностей, потребностей ближнего своего и т. д. Поэт-философ призывал к сплоченности вокруг идеалов добра, справедливости, умеренности в потребностях, благотворительности, а прежде всего – просвещенности в широком смысле этого слова. В «Назиданиях» Абай не упоминает ни одним словом о проблемах образования женщин, более активного вовлечения их в общественную жизнь, но его лирические произведения и факты биографии свидетельствуют о том, что и в этом вопросе Абай был очень близок к идеалам джадидизма.

Ключевые слова: джадидизм; Абай Кунанбаев; «Назидания»; новометодное обучение; иман; этика.

Abstract

The Jadid movement, the founder and promoter of which in the Russian Empire was Ismail Gasprinski, very quickly covered various Turkic-Islamic regions of the state, including Kazakhstan. In the Kazakh lands, Ibray Altynsarin and Abay Kunanbayev can be called the first Jadid enlighteners, although in this context their names are rarely mentioned. Already in the next generation, a whole galaxy of Kazakh figures appeared, led by Alikhan Bokeykhanov, different in types of activity and political views, but united by new method ideals, ideals of modernization of all spheres of Kazakh life.

When it comes to Abay's worldview, his program of activities, first of all, we mean "Edifications" ("Gakliya") of the writer. If we talk about Jadidizm, then in the educational system in Islamic mektebs and madrasahs to "new method". The fact that the Kazakh need to Europeanize education, study in Russian educational institutions, adopt their teaching methods, is repeatedly discussed in "Edification". Abay made successful attempts to implement new forms of education in practice.

If we talk about Jadidizm in the broad sense of the word, then we must understand it as a radical transformation of the spiritual and material life of the Muslim Turks. First of all, Abay, whom Soviet science very often tried to pass off as a spontaneous atheist, is talking about true, informal adherence to the commandments of Islam, as opposed to the orthodox, formalized approach to matters of faith. Proceeding from iman as the basis of his worldview, Abay substantiates to a "heartfelt" perception of Islam, ethical values, national needs, the needs of one's neighbor, etc. The poet-philosopher called for solidarity around the ideals of good, justice, moderation in needs, charity, and above all – enlightenment in the broad sense of the world. In "Edifications" Abay does not mention a single word about the problems of women's education, their more active involvement in public life, but his lyric works and biographical facts indicate that in this matter Abay was very close to the ideals of Jadidizm.

Key words: Jadidizm; Abay Kunanbayev; "Edifications"; new method training; iman; ethics.

ABAY KUNANBAYEV'İN “KARA SÖZ” ESERİNİN TÜR ÖZELLİKLERİ, SORUNSALLARI VE EDEBİ DİLİ

GENRE FEATURES, PROBLEMATICS AND LITERARY LANGUAGE OF ABAY KUNANBAYEV'S “BLACK WORD”

Salide ŞERİFOVA

Profesör, filoloji bilimler doktoru, Azerbaycan Ulusal Bilimler Akademisi Nizami Genjavi
Edebiyat Enstitüsü

Özet

Modern Kazak yazılı edebiyatının kurucusu ve kültürel bir reformcu olan Abay Kunanbayev (Kunanbay-uli), bir şair, yazar, besteci ve halk figürüdür. Aydınlanmış liberal İslam temelinde Rus ve Avrupa kültürünü destekleyen Abay Kunanbayev'in eseri, ulusun sosyo-politik süreçlerini yansıtır.

Abay Kunanbayev'in nesirinden bahsedecek olursak, öncelikle onun Kazakça “Kara Söz” olarak adlandırılan eserinin adının dilimize çevrilmiş olması dikkat çekicidir. Abay Kunanbayev'in yaşamının son yıllarında kaleme aldığı 45 kelimelik “Kara Söz” adlı öyküsünün Azerbaycan dilinde farklı isimlerle sunulması tartışmalıdır.

Didaktik-alegorik edebi türdeki küçük öğretici hikayelerin, yani mesellerin nasıl ve nerede okunacağı, yazarın yazılarını anlamada sorun yaratmaz. Manevi ve dini anlamda öğretici olan kıssa, yazarın ana fikrin açıklanmasına dikkat etmesi ile karakterize edilir ve anlatım dili, etkinliği ve ironisi ile ayırt edilir.

Eserin kompozisyon yapısı özel ilgi görmektedir. 45 meselden ibaret eser, modern edebiyatta bulunan hipermetinsel eserlerin yapısını andırıyor. Abay Kunanbayev'in nesir eserini okurken eserin metnindeki yapının parçalandığını gözlemliyoruz. Eserdeki metinler, montaj esasına göre tek bir bütün haline gelmiş küçük bitmiş parçalar şeklinde yapılandırılmıştır. Küçük bitmiş parçalar, stilistik olarak sanatsal düzyazı biçiminde kendilerini ifade eder.

Düşünürlerin en acil konulardaki görüşlerini yansıtan eserde, doğrusal olmayan anlatımın gelişimini görüyoruz. Anlatım herhangi bir parça ile başlar ve mevcut parçalar içinde "devam eder". Unutulmamalıdır ki eserin böyle bir yapıda sunulması eserin içeriğine zarar vermemektedir. Eserde verilen 45 kıssa anlamını kaybetmez. Eserdeki "ilk kelimeyi" veya "otuzuncu kelimeyi" veya sonuncuyu "kırk beşinci kelimeyi" okumanız fark etmez. Eseri yansıyan “kelimeler” anlamını kaybetmez, eserin önemi azalmaz. Eseri istediğiniz "kelime"den okumak esere zarar vermez. Eserdeki bir metinden diğerine geçişler, ansiklopedik bir hiper metin çalışmasını andırıyor.

Söz sanatını dünya kültürüne kazandıran güçlü söz ustası Abay Kunanbayev'in 45 kıssasını okurken, insanını olduğu gibi seven, milletinin akıbetinden endişe duyan yazarın sivil imajını görüyoruz. Yazar, eserlerinde anlatılan veya anlatılan olaylara veya hikayelere doğrudan katılmıştır. Ebediyete kavuşan yazar, kendisinden sonra Abay ekolünü oluşturmayı başarmıştır.

Anahtar kelimeler: Kazak yazılı edebiyatı, Abay Kunanbayev, “Kara Söz” kitabı, nesir, pritcha, felsefi risale, tür, hipermetin

Abstract

Abay Kunanbayev (Kunanbay-uli), the founder of modern Kazakh written literature and a cultural reformer, is a poet, writer, composer and public figure. The work of Abay

Kunanbayev, who promoted Russian and European culture on the basis of enlightened liberal Islam, reflects the socio-political processes of the nation.

Speaking about Abay Kunanbayev's prose, first of all, the fact that the name of his work called "Black Word" in Kazakh was translated into our language is noteworthy. The presentation of Abay Kunanbayev's 45-word short story "Black Word" in the Azerbaijani language under different names, which he wrote in the last years of his life, is controversial.

How and where to read small instructive stories in the didactic-allegorical literary genre, ie parables, does not create problems in understanding the author's writings. The parable, which is instructive in the spiritual and religious sense, is characterized by the author's attention to the disclosure of the main idea, and the language of the narration is distinguished by its effectiveness and irony.

The compositional structure of the work attracts special attention. A work of 45 parables is reminiscent of the structure of hypertextual works found in modern literature. While reading the prose work written by Abay Kunanbayev, we observe the fragmentation of the structure in the text of the work. The texts in the work are constructed in the form of small finished fragments, which have become a single whole on the principle of montage. The small finished fragments express themselves in the form of stylistically artistic prose.

In the work, which reflects the views of the thinker on the most pressing issues, we see the non-linear tells, begins with any fragment and "continues" within the existing fragments. It should be noted that the presentation of the work in such a structure does not harm the content of the work. The 45 parables given in the work do not lose their meaning. It doesn't matter if you read the "first word" in the work, or the "thirtieth word" or the last, the "forty-fifth word." The "words" reflected in the work do not lose their meaning, the importance of the work does not diminish. Reading the work from the "word" you want does not harm the work. The transitions from one text in the work to another are reminiscent of an encyclopedic hypertext work.

As we read the 45 parables of Abay Kunanbayev, a powerful master of words, who gave the art of speech to the world culture, we see the civic image of the author who loves his people as he is, worries about the fate of his nation. The author acted as a direct participant in the events or stories described or described in his works. The writer, who gained eternity, was able to establish the Abay school after him.

Keywords: Kazakh written literature, Abay Kunanbayev, The Book of Words, prose, pritcha, philosophical treatise, genre, hypertext

KAZAK EDEBIYATININ EN ÖNEMLİ İSİMLERİNDEN ABAY KUNANBAYEVİN ESERLERİNE GENEL BİR BAKIŞ

A GENERAL VIEW OF ABAY KUNANBAYEV'S WORKS, ONE OF THE MOST IMPORTANT NAMES OF KAZAKH LITERATURE

Türkan HÜSEYNOVA

Azerbaycan Cumhuriyeti, Bakü Devlet Üniversitesi Dünya edebiyatı bölümü doktoranı,

Özet

Kazak edebiyatının en önemli isimlerinden olan Abay Kunanbayev 1845-de dünyaya gözlerini açtı. Çocukluk ve yetişkinlik dönemleri babasından dolayı büyük çalkantılar ve sıkıntılarla geçse de o, zorlukları aşarak büyük bir şair ve yazar olarak ismini yalnız Kazakistan edebiyatında değil, tüm dünyada duyurmayı başarmıştır. Eserlerinin ana konusu kazakların ilim ve tahsil yolunda ilerlemesi, mensup olduğu halkın çocuklarını cehaletten kurtarma çabaları ve Kazakistanın bütünlüğü ve özgürlüğüdür. Bu sebepten Abay Kunanbayev büyük bir millet atası, halkın yol gösterenidir.

Şairin “İlmi olan kesleri mutlu gördüm hayatta”, “Öğrenmeden konuşma” gibi şiirlerinde eğitim konusunu, “Ey benim kazaklarım, mazlum, zavallı halkım!” gibi şiirlerinde ise Kazakistan ve halkının bağımsızlığı üzerine yazmıştır.

Abay Kunanbayev şiirleri ile beraber esas eserlerinden olan “İskender”, “Maskud” ve “Azim hakkında hikaye”dir. Bu şiirler insan nefsi, hükümdarlık, dünyayı zaptetme çabası, fanilik, ölüm, akıl, servet ve emek üzerine yazılmış çok didaktik, ahlaki, nasihat yönümlü eserlerdir. Oldukça tesirli ve gençlerin yetişmesi konusunda büyük yere sahip eserlerdir. Kazak halkı ve onun istiklali için hayatını veren bu şair bu yüzden tüm devirlerde büyük bir sevgiyle okunub kabul görmüştür.

Anahtar kelimeler: kazaklar, akıl, nefis, ölüm, eğitim, özgürlük

Abstract

Abay Kunanbayev, one of the most important names of Kazakh literature, opened his eyes to the world in 1845. Although his childhood and adulthood passed with great turmoil and troubles due to his father, he overcame the difficulties and succeeded in making his name known as a great poet and writer not only in Kazakhstan literature, but also all over the world. The main subject of his works is the progress of Kazakhs on the path of science and education, the efforts of the people to save their children from ignorance, and the integrity and freedom of Kazakhstan. For this reason, Abay Kunanbayev is a great patriarch of the nation, the guide of the people.

In the poet's poems such as "I saw those who have knowledge happy in life", "Don't talk without learning", the subject of education is "O my Kazakhs, my oppressed, my poor people!" In his poems, he wrote about the independence of Kazakhstan and its people.

Along with the poems of Abay Kunanbayev, his main works are “Alexander”, “Maskud” and “Story about Perseverance”. These poems are very didactic, moral and advice-oriented works written on the human soul, sovereignty, the effort to conquer the world, mortality, death, reason, wealth and labor. They are works that are quite influential and have a great place in raising young people. This poet, who gave his life for the Kazakh people and their independence, has therefore been read and accepted with great love in all periods.

Key words: kazakhs, mind, the self, death, education, independent

KAZAKİSTAN'IN İSTİKLAL MÜCADELESİNDE BİR MİHENK TAŞI: ABAY KUNANBAYEV
 A TOUCHSTONE IN KAZAKHSTAN'S STRUGGLE FOR INDEPENDENCE: ABAY KUNANBAYEV

Doç. Dr. Yunus Emre TANSÜ
 Gaziantep Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü,
 ORCID ID : 0000-0002-6183-5302

Semra ÇERKEZOĞLU
 Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bölümü, Doktora Öğrencisi,
 Gaziantep/TÜRKİYE , ORCID ID 0000-0002-3046-3642

Burak YALÇIN
 Gaziantep Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Lisans Öğrencisi,
 ORCID ID: 0000-0001-5461-5439

Özet

19. yüzyıl modern Türk-Kazak edebiyatının kurucusu ve mihenk taşlarından olan Abay Kunanbayev, edebiyatçı kimliğinin yanı sıra filozof, tercüman, besteci ve bürokrattır. Abay aynı zamanda halkının kültür ve tarihinin, adetlerinin, bozkır kanunlarının, bozkır destanlarının da bilginidir. Hayatı boyunca köyde, halkının arasında yaşamış ve eserlerini kaleme alırken kendi kabuğuna çekilmeyerek, halkını yakından gözlemlemiştir. Halkının bağımsızlığı, ekonomik sorunlar, siyasi adaletsizlikler gibi birçok konuya değinmiş ve çözüm yolları aramıştır. *Kara Sözcükler* ve birçok eseri onu sıradan bir yazar olmaktan ayırmış ve dünya yazarları arasında yerini almıştır. “Kara Söz” olarak bilinen kırk beş adet yazının konusu felsefi düşünceler, nasihat ve kıssalardan oluşmaktadır. Eserlerinde bilimi, medeniyeti, insanı, tabiat sevgisini, Kazak halkının gelenek göreneklerini konu edinmiştir. Kazakistan’ın toplum ve edebiyat yapısı hakkında bilimsel araştırmalar yapmış, adalet, insanlık, sanat ve bilim için mücadele etmiştir. O dönemde birçok yazar eserlerini Rus dilinde yazarken, Abay halkının anlayacağı bir dilde Kazakça yazmıştır. Bu önemli bir husustur, çünkü sanat ve edebiyat bir toplumun inşasında vazgeçilmez unsurlardandır. Kazak halkının bağımsızlık mücadelesi edebiyat ve sanata yansırken, dönemin eserlerinde İstiklal Mücadelesi ve bu mücadelenin savaşçıları övülmüş ve yüceltilmiştir. Bu durum Kazak halkına ilham vererek, bağımsızlıkları için bilinçli bir şekilde savaşmasına vesile olmuştur. Abay mücadeleyi destekler eserler kaleme alarak, Kazak halkının İstiklal Mücadelesi simgesi haline gelmiştir. Abay Kunanbayev Rusların emperyalizm çalışmalarına karşı dimdik durmuş, çalışmalarıyla milletini tek bırakmamıştır. 1880 yılında Rusya’dan, Semay şehrine milli mücadele için gelen vatansever gençleri büyük bir şekilde teşkilatlandırarak, Kazak Milli Mücadelesi’nde yeni bir çağı başlatmıştır. Kazak halkının bağımsızlık mücadelesini ve Rus Çarlığı’nın emperyalizm anlayışını tüm dünyanın gözleri önüne sermiştir.

Bu çalışmada; ışığını günümüze kadar yansıtan ve düşüncelerinin evrenselliği gün geçtikçe daha değerli bir hale dönüşen Abay Kunanbayev’in, Türk halkına miras bıraktığı maddi manevi değerler kaleme alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kunanbayev, Halk, Bağımsızlık, Mücadele, İlim, Sanat

Abstract

Abay Kunanbayev, who is the founder and one of the cornerstones of 19th century modern Turkish-Kazakh literature, is a philosopher, translator, composer and bureaucrat besides his literary identity. Abay is also a scholar of the culture and history of his people, customs, laws of the steppe, and epics of the steppe. All his life, he lived in the village, among his people, and while he was writing his works, he did not withdraw into his own shell and observed his people closely. He touched upon many issues such as the independence of his people, economic problems, political injustices and sought solutions. *Black Words* and many of his works separated him from being an ordinary writer and took his place among the world writers. The subject of forty-five articles known as "Black Words" consists of philosophical thoughts, advice and parables. In his works, he focused on science, civilization, people, love of nature, and the traditions of the Kazakh people. He made scientific researches about the society and literary structure of Kazakhstan and struggled for justice, humanity, art and science. While many writers wrote their works in Russian at that time, Abay wrote in Kazakh in a language that the people could understand. This is an important issue, because art and literature are indispensable elements in the construction of a society. While the independence struggle of the Kazakh people was reflected in literature and art, the Struggle for Independence and the fighters of this struggle were praised and glorified in the works of the period. This situation inspired the Kazakh people and caused them to fight for their independence consciously. Abay has become the symbol of the Kazakh people's Independence Struggle by writing works that support the struggle. Abay Kunanbayev stood firm against the imperialist efforts of the Russians and did not leave his nation alone with his works. He started a new era in the Kazakh National Struggle by organizing the patriotic youth who came to Semay from Russia for the national struggle in 1880. It has revealed the independence struggle of the Kazakh people and the understanding of imperialism of the Russian Tsardom to the eyes of the whole world.

In this study; The material and moral values that Abay Kunanbayev, who reflects his light to the present day and whose universality of thoughts become more valuable day by day, bequeathed to the Turkish people will be written.

Keywords: Kunanbayev, Public, Independence, Struggle, Science, Art

KAZAK HALKININ YENİ İDEALLERİNİN OLUŞUMUNDA ABAY KUNANBAYEV'İN ROLÜ

THE FORMATION OF NEW IDEALS OF THE KAZAKH PEOPLE IN THE ROLE OF ABAY KUNANBAYEV

Ülker Elman gizi BAKHSHIYEVA

Filoloji Felsefe Doktoru

Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi

Özet

Abay Kunanbayev, Kazak yazılı edebiyatının kurucusu, tanınmış bir şair, nesir yazarı, müzisyen, çevirmen ve sanatçı olarak XIX yüzyılın kazak gerçeklerini yansıtan önemli şahsiyetlerden biridir. Onun yaratıcılığı zenginliği, biçim ve muhtevadaki yeniliği ile dikkat çeker. Şairin 200 civarında şiiri, 45 mensur eseri ve 3 menzumesi bulunmaktadır. Abay Kunanbayev'in eseri, XIX. yüzyıl Kazak halkının sosyo-politik yaşamının, edebi ve sanatsal düşüncesinin bir aynasıdır. Şairin hem nesir hem de lirik eserleri, halkın aydınlanmasını, çürümüş feodal kalınlardan kurtulmayı, uygun bir eğitim sisteminin kurulmasını, hümanizm fikirlerinin gelişmesini teşvik eder. Abay Kunanbayev, demokratik fikirlerin habercisi olarak halkın istek ve arzularını kaleme almıştır. Abay Kunanbayev'in ilerici bilimsel-felsefi, edebi-sanatsal, sosyo-politik buluşmaları Kazak edebiyat ve sanat tarihinde bir devrim ve restorasyon olarak kabul edilebilir. A. Kunanbayev din eğitimi almış, Arapça, Farsça, Çağatay, Rus dilleri öğrenmiş ve Doğu klasiklerinin (Firdovsi, Nizami, Fuzuli, Navai vb.) eserlerine hakim olmuştur. Rusça bildiği için Avrupa kültürüyle tanışmış ve aynı zamanda Rus klasiklerinden okuduğu bazı eserleri Kazakçaya çevirmiştir. Abay Kunanbayev'in eserlerinin yükselişinde sözlü halk edebiyatı, Avrupa, Rus ve Doğu edebiyatının önemli bir etkisi olmuştur. Kazak halkının Avrupa ve Rus halklarından geri kalmışlığının sosyo-politik ortamda nedenlerini, eğitim sürecini, halkın düşünce biçimini ve dünya görüşünü Doğu'nun feodal ilişkileri çerçevesinde gördü. A. Kunanbayev aynı zamanda halkın siyasi hayatında da aktif rol aldı. Hem çarlığın hem de yerel yetkililerin keyfilğine son vermek için halkın konumuna hizmet eden kararlar aldı. Bütün bu anlar şairin eserine yansımış, eserinin gerçekçi bir içeriğine yol açan, eleştirel bir pafosla yazılmış, eğitim ve yetiştirme sorunlarının abartılmasına sepep olmuştur.

yüzyıl Kazak edebiyatının ilk realist şairi olarak o, Kazak yazılı edebiyatına da şiirin konusu, dili, üslubu ve ağırlığı bakımından yenilikler getirmiştir. Ulusal tarih ve modernitenin sentezi, Abay Kunanbayev'in çalışmalarında yeniliğin ana göstergesidir. A. Kunanbayev, "Kara Sözcükler" adlı nesir eserinde, o cümleden "İskender", "Masgud" ve "Azim Hakkında Masalı" şiirlerinde de zamanının gerçeklerinin arka planına karşı birçok noktaya değindi.

Anahtar Kelimeler: A. Kunanbayev, toplum, milli birlik, şiir, Kazak halkı

Abstract

Abay Kunanbayev as the founder of Kazakh belles-lettres, a well-known poet, prose writer, musician, translator and artist who is one of the prominent figures reflects the Kazakh realities of the XIX century. His creativity attracts attention with its richness, innovation in form and content. The poet has about 200 poems, 45 prose works and 3 poems. Abay Kunanbayev's creativity is a mirror of the social and political life, literary and artistic thinking of the Kazakh people in the XIX century. Both prose and lyrical works of the poet promote the enlightenment of the people, the liberation from the rotten feudal remnants, the establishment

of a proper system of education, the development of humanist ideas. Abay Kunanbayev, as a herald of democratic ideas, wrote the wishes and desires of the people. Abay Kunanbayev's progressive scientific-philosophical, literary-artistic, socio-political meetings can be considered a revolution and restoration in the history of Kazakh literature and art. A. Kunanbayev got religious education, studied Arabic, Persian, Jigatai, Russian languages, and mastered the creativity of oriental classics (Firdovsi, Nizami, Fuzuli, Navai, etc.). As he knew Russian, he also got acquainted with European culture, and at the same time translated some of the works he read from Russian classics into Kazakh. Both Oral folk literature, European and Russian literature, but also Eastern literature had a significant impact on the rise of Abay Kunanbayev's creativity. He saw the reason for the backwardness of the Kazakh people from the European and Russian peoples in the fact that the socio-political environment, the process of education and training, the way of thinking of the people, the worldview remained within the framework of Eastern feudal relations. A. Kunanbayev also took an active part in the political life of the people. He made decisions that served the position of the people to put an end to the arbitrariness of both tsarist and local officials. All these moments were reflected in the poet's work, caused his creativity to swell a realistic content of his work, written in a critical pathos, exaggerated the problems of education and upbringing.

As the first realist poet of the 19th century Kazakh literature, he also brought innovations in the subject, language, style and weight of poetry in the Kazakh belles-lettres. The synthesis of national history and modernity is the main indicator of innovation in the work of Abay Kunanbayev.

A. Kunanbayev touched upon many points in the prose work "Black words", as well as in the poems "Alexander", "Masgud" and "Tale about Azim" against the background of the realities of his time.

Keywords: A. Kunanbayev, society, national unity, poetry, Kazakh people

MUHTAR AWEZOV'UN TÜRK DÜNYASINA YANSIMALARI

MUHTAR AWEZOV'S REFLECTIONS TO THE TURKISH WORLD

Prof. Dr. Ahmet GÜNGÖR

Giresun Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Üyesi,
ORCID ID: 0000-0002-3943-3108

Özet

Muhtar Omarhanulu Awezov, yazmış olduğu edebi eserlerle dünya edebiyatı sahnesinde hak ettiği yerini alan Kazakların aydın, akademisyen, halkbilimci, düşünürlerinden biridir.

Başta “Abay Yolu” olma üzere yazmış olduğu hikayeler, tiyatro oyunları, kadın, ana dili ve toplumsal sorunlara yönelik bilimsel makaleler, pedagojik araştırmaların yanısıra Türk Dünyasının Ali Şir Nevai, Aybek, Cengiz Aytmatov, Berdi Kerbabayev, Tügölbay Sıdıkbekov vd. yazar, şairlerle ilgili görüş ve değerlendirmeleri dün olduğu üzere bugün daha çok önem kazanmıştır. SSCB yönetiminin II. Dünya Savaşından sonra Manas Destanını yasaklama çalışma ve propagandasına karşı sağlam ve kararlı bir duruş sergileyerek Kırgız halkının gönlünde taht kurmuştur. Yazar, Folkorcu, akademik, bilge Muhtar Awezov yalnız Kazakların eğitim, bilim, sanat ve edebiyatla ilgili konularıyla kendini sınırlandırmamış Türk halklarının temel sorunlarına da eğilerek bilimsel çalışma ve araştırmalar yapmıştır.

Hikayelerinin bir kısmı ve Abay Yolu'nun iki cildi Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Yazarın tüm eserlerinin Türkiye Türkçesi ve diğer lehçelere aktarılması günümüz şartlarının getirdiği bir zaruret olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle Türk Cumhuriyetlerinin (Macaristan da dahil olmak üzere) “Türk Devletleri Teşkilatı” çatısı altında toplanmasıyla kültür, sanat ve edebiyat alanında yapılacak çalışma, plan ve programlar daha da önem kazanmaya başlamıştır. Orta Asya Türk halklarının kültür, sanat ve edebiyatını tanımak ve anlamak açısından Muhtar Awezov'un eserleri, konunun ana merkezini oluşturmaktadır.

Bu araştırma yazısında Muhtar Awezov'un Türk Dünyasına yansımaları, eserlerinin diğer lehçelere aktarımı, etno kültürel unsurlar üzerine değinilecektir.

Anahtar Sözcükler: Muhtar Omarhanulu Awezov, Lui Aragon, Abay Yolu, Yaslı Güzel, Enlik-Kebek

Summary

Muhtar Omarhanulu Awezov is one of the intellectuals, academics, folklorists and philosophers of Kazakhs who took their deserved place in the world literature scene with her literary works.

In addition to his stories, theater plays, scientific articles on women, mother tongue and social problems, pedagogical researches, especially "Abay Yolu", the Turkish World's Ali Şir Nevai, Aybek, Cengiz Aytmatov, Berdi Kerbabayev, Tügölbay Sıdıkbekov et al. The author's views and evaluations about poets have gained more importance today as it was yesterday.

He established a throne in the hearts of the Kyrgyz people by displaying a firm and determined stance against the efforts and propaganda of the USSR administration to ban the Epic of Manas after the Second World War. The author, folklorist, academic, wise Muhtar Awezov did not

limit himself only to Kazakhs' education, science, art and literature, but also focused on the basic problems of the Turkish peoples and made scientific studies and researches.

Some of his stories and two volumes of Abay Yolu have been translated into Turkish. The translation of all the works of the author to Turkey Turkish and other dialects emerges as a necessity brought by today's conditions. Especially with the gathering of Turkish Republics (including Hungary) under the umbrella of "Organization of Turkish States", studies, plans and programs in the field of culture, art and literature have started to gain more importance. The works of Muhtar Awezov constitute the main center of the subject in terms of recognizing and understanding the culture, art and literature of the Central Asian Turkic peoples.

In this research article, the reflections of Muhtar Awezov on the Turkish World, the translation of his works to other dialects, and ethno-cultural elements will be discussed.

Keywords: Mukhtar Omarhanulı Awezov, Lui Aragon, Abay Yolu, Yasli Guzel, Enlik-Kebek

MUHTAR AUEZOV'UN ESERLERİNDE ETNİK VE ULUSAL RENK, FOLKLOR VE TARİH.

ETHNIC AND NATIONAL COLOR, FOLKLORE AND HISTORY IN THE WORKS OF MUKHTAR AUEZOV

Prof. Dr. NECEFOVA Merziyye
Azerbaycan Milli İlimler Akademisi

Özet

Muhtar Omarkhan oğlu Auezov 1897-1961'de yaşadı ve yarattı. Adı, Kazak edebiyatının gelişmesinde büyük rol oynayan önde gelen halk figürleri arasında büyük bir sevgiyle anılıyor. "Yenlik-Kebek" gibi oyunlarla sanata gelen Muhtar Auezov, yirminci yüzyılın başlarından itibaren Kazak nesir ve tiyatrosunun şekillenmesinde, Rus ve dünya tiyatrosunun Kazakçaya çevrilmesinde önemli rol oynamıştır. Etnik ulusal rengi yansıtan çalışmalarında her zaman ön planda olmuştur. Bu açıdan bakıldığında yazarın "Elma bahçesinde", "Kayınvalidesi güzel", "Savunmasızların Günü", "Gri zalim", "Geçişte Ateş", "Zalim Yıllar" ve diğer eserleri dikkat çekicidir. Muhtar Auezov'un çalışmalarında tarih de önemli bir rol oynamaktadır. Ele aldığı konu ne olursa olsun yazar, eserlerinde tarihi anlara dayanmış ve Kazak halkının tarihini yeniden canlandırmıştır. Çalışmalarında folklor motiflerinin de hakim olması, Kazak folklorunun köklerini de eserlerine yansıtmaktadır. Eserlerinin çoğunda, sıradan insanların acılarını ve acılarını orijinal renklerle boyayarak, Kazak halkının etnik-ulusal çöl yaşamının özelliklerini ustaca somutlaştırdı. Milliyet, tarih ve folklor unsurları yazarın eserinin ana temasıydı. En büyük ve en değerli eseri, kendisine dünya çapında ün kazandıran destansı "Abay'ın Yolu"dur. Yüzyılda Muhtar Auezov, Kazak halkının önde gelen yazarlarından Abay Kunanbayev'in tarihini, hayatını ve hayatını yansıtan eseriyle daha da ünlendi. Bu eser müellifi tanıtmaya rağmen müellif milli görüş ve düşüncelerinden dolayı baskılara maruz kalmıştır. Makalede Muhtar Auezov'un çalışmalarının temelini oluşturan etnik-millî renk, folklor unsurları, tarihsel köklere karşı tutumu hakkında konuşacağım.

Anahtar sözcükleri: Kazak, muhtar, tarihilik, Abay

Abstract

Mukhtar Omarkhan Auezov lived and created in 1897-1961. His name is remembered with great love among prominent public figures who played a major role in the development of Kazakh literature. Mukhtar Auezov, who came to art with plays such as "Yenlik-kebek", has played an important role in the formation of Kazakh prose and drama since the early twentieth century, the translation of Russian and world drama into Kazakh. He has always been at the forefront of his work, which reflects the ethnic national color. From this point of view, the author's works "In the apple orchard", "Beautiful in law", "Day of the defenseless", "Gray cruel", "Fire in the pass", "Cruel years" and others are noteworthy. History also plays an important role in the work of Mukhtar Auezov. Regardless of the topic he addressed, the author relied on historical facts and revived the history of the Kazakh people in his works. Folklore motives also dominate in his work, which also reflected the roots of Kazakh folklore in his work. In most of his works, he masterfully embodied the uniqueness of the ethnic-national desert life of the Kazakh people, painting the sufferings and sufferings of ordinary people in original colors. Elements of nationality, history and folklore were the main theme of the author's work. His greatest and most valuable work was the epic "Abay's Way", which brought him worldwide fame. In the century, Mukhtar Auezov became even more famous with his work,

which reflects the history, life and life of a prominent writer of the Kazakh people, Abay Kunanbayev. Although this work introduced the author, the author was subjected to pressure due to his national views and thinking. In the article, I will talk about the ethnic-national color, elements of folklore, his attitude to historical roots, which form the basis of Mukhtar Auevov's work.

Keywords: kazak, autonomous, historical, Abay

KAZAK EDEBİYATININ HİCİV USTASI ABAY KUNANBAYEV

MASTER OF SATIRICAL WORDS OF KAZAKH LITERATURE ABAY KUNANBAYEV

Doç. Dr. SEBA NAMAZOVA

Gence Devlet Üniversitesi, Filoloji Fakültesi

Azerbaycan ve Dünya Edebiyatı kürsüsü, Gence, Azerbaycan

ORCID ID: 0000-0002-7986-3073

Özet

Abay Kunanbayev'in eserleri, XIX yüzyılda Kazak halkının sosyo-politik hayatının yanı sıra sanatçının gerçekçi yaşam biçimini, mensubu olduğu insanların arzu ve isteklerini, zorluklar girdabında mazlumların yaşantılarını yansıtmaktadır. Genel olarak, yaratıcı fikirleri Aydınlanma fikirlerine dayanıyordu. Abay Kunanbayev toplumun ilerlemesini, halkın kurtuluşunu her şeyden önce eğitimde görüyordu. Kunanbayev'in 200'e yakın şiir, 3 anlatı şiiri ve 45 nesir eserinden oluşan zengin yaratıcılığı, halkın ölümsüz edebi mirası olarak kabul edilmektedir.

Eleştirel-gerçekçi edebiyatın önemli bir temsilcisi olan şair, eserlerinde açgözlü beylerin özelliklerinin çoğunu ortaya koymaya çalışmıştır. Bu anlamda büyük hicivci, dönemin sosyo-politik süreçlerini dikkatli ve kapsamlı bir şekilde takip ederek mevcut toplumun eksikliklerini ustalıkla eleştirmeyi başarmıştır.

Abay, Kazak şiirini yeni bir formun işaretleri ile zenginleştirmiş, ona derin bir toplumsal içerik kazandırmıştır. Çağdaşlarının “Aqliyye” eserini yazarın yaratıcılığının zirvesi olarak gördüğü belirtilmelidir. Bu eseri gençler için yazmış. Abay Kunanbayev, bu eserde zamanın eksikliklerine işaret ederek, mahrumiyetin pençesine düşen halkının içinde bulunduğu durumdan derinden etkilenmiş ve bu konudaki kalp atışlarını dile getirmiştir.

Abay Kunanbayev birçok eserinde Çarlık Rusyası'na duyduğu sempatiyi dile getirir de, ilerleyen dönemlerde ülkesinin ve halkının maruz kaldığı sömürgeci zulmünün derinden farkındaydı ve çarlığın saldırganlık politikasına karşı hoşgörüsüzlük göstermeteydi.

Kazak ve genel olarak Türk edebiyatı tarihinde önemli bir yere sahip olan “Magsud”, “İskender”, “Aqliyye” gibi yüksek ruhlu eserlerin yazarı Abay Kunanbayev'in 175. yıl dönümü Azerbaycan'da törenle kutlandı. Böylece geçtiğimiz 2020 yılına Türk dünyasında “Abay Kunanbayev Yılı” olarak bir dizi tören gerçekleşti.

Anahtar Kelimeler: Abay Kunanbayev, Kazak, hiciv, edebiyat, eser, yaratıcılık

Abstract

Abay Kunanbayev's works reflect the socio-political processes of the Kazakh people in the XIX century, as well as the artist's realistic way of life, desires and aspirations of the people to whom he belongs, the lives of those oppressed in the whirlpool of difficulties. In general, his creative ideas were based on the ideas of the Enlightenment. Abay Kunanbayev saw the progress of society, the salvation of the people, first of all, in education. Kunanbayev's rich creativity, which includes about 200 poems, 3 narrative poetries and 45 prose works, is considered to be the immortal literary heritage of the people.

As a prominent representative of critical-realist literature, the poet tried to reveal most of the features of greedy gentlemen in his works. In this sense, the great satirist skillfully managed to

criticize the shortcomings of the existing society by carefully and comprehensively following the socio-political processes of the period.

Abay enriched Kazakh poetry with the features of a new form, gave it a deep social content. It should be noted that his contemporaries considered “Aqliya” (“Mind”) as the pinnacle of the author's creativity. He wrote this work for young people. Abay Kunanbayev, pointing out the shortcomings of the time in this work, was deeply moved by the plight of his people, who were trapped in the grip of deprivation, and expressed his heartbeat in this regard.

Although Abay Kunanbayev expressed his sympathy for Tsarist Russia in many of his works, he was deeply aware of the colonial oppression of his country and people in the following periods and showed intolerance against the tsarist policy of aggression.

The 175th anniversary of Abay Kunanbayev, the author of such high-spirited works as “Magsud”, “Iskander”, “Aqliya”, who has an important place in the history of Kazakh and Turkish literature in general, has been solemnly celebrated in Azerbaijan as well. Thus, the past 2020 was accompanied by a number of events in the Turkic world, as the “Year of Abay Kunanbayev”.

Keywords: Abay Kunanbayev, Kazakh, satiric, literature, work, creativity

**MODERN AZERBAIJANI EDEBİYATINDA
MUHTAR AUEZOV**

МУХТАР АУЭЗОВ В СОВРЕМЕННОМ АЗЕРБАЙДЖАНСКОМ
ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИИ

MUKHTAR AUEZOV IN MODERN AZERBAIJANI
LITERARY STUDIES

Dr. Şebnem MAMMADOVA

Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi Folklor Enstitüsü

Özet

Muhtar Aueзов, yetenekleri her yönüyle eşit derecede cömertçe parlayan olağanüstü bir düşünürdür. Memleketine yirmiden fazla oyun, libretto ve senaryo, çok sayıda hikaye ve roman, bilimsel araştırma çalışması ve ilk Kazak destansı romanı olan “Abay’ın Yolu”nu kazandırmıştır. Çalışmaları uzun zamandır ulusal sınırları aşmış, dünya kültürünün hazinesine girmiştir. Kazak tarihinde ilk kez Abay çalışmalarının temellerini atmıştır. Aueзов’un yaratıcı arayışları, “Abay’ın Yolu” adlı destansı romanının yanı sıra, “Yasta Güzellik”, “Karakoz”, “Boz acımasız”, “Savunmasızlığın Kaderi”, “Geçitte Atış”, “Şık Godin” gibi orijinal roman ve hikayelerine de yansımıştır. M.Aueзов’un eserleri Azerbaycan da dahil olmak üzere dünyanın birçok diline çevrilmiştir. “Abay’ın Yolu” romanı, 60’lı yılların başında Azerbaycancaya çevrilmiş ve birkaç yıl önce Nizami Tağısoy tarafından “Yastaki Güzellik” eseri de Azerbaycancaya çevrilmiştir. Şu anda, XX. Yüzyılın 20’li yıllarının olaylarına adanmış halkın gerçek yaşamını konu eden M. Aueзов’un “Acımsız yıllar” eserinin çevirisi üzerinde çalışılıyor.

Makalemiz, M.Aueзов’un Azerbaycan edebiyat bilimindeki doktora kitabına ilişkin çalışmalarını incelemeye odaklanacaktır. philol. Bilim adamı, Prof. Dr. Nizami Tağısoy, “Mukhtar Aueзов’un Yaratıcılığı: Gelenekten Yeniliğe” kitabını ilk kez derin ve kavramsal olarak incelemiştir. “Kitaba şu ana kadar Azerbaycan edebiyat bilimcilerinin analizine konu olmayan materyaller dahil edilmiştir. Bunun nedeni Nizami Tağısoy’un onlarca yıldır kazak edebiyatının sorunlarıyla uğraşmasıdır, kahramanlık destanı “Koblandı-Batır”ı orijinalinden azerbaycancaya çevirmiş, yaratıcılık akınları, Ç.Valixanova biten, yazarlar, İ.Cansuqurova, S.Seyfullin, S.Mukanova, O.Bukeeva, A.Alimjanova, O.Süleymenova, S.Seysenbaeva vb. rapor sunacak sorunları bir dizi kaplı monografi prof. Nizami Tağısoy.

Резюме

Мухтар Ауэзов неординарный мыслитель, талант которого ярко сиял всеми гранями одинаково щедро. Он оставил для родного народа более двадцати пьес, либретто и сценариев, множество рассказов и повестей, научно-исследовательских трудов и первую казахскую роман-эпопею «Путь Абая». Его творчество давно перешагнуло границы национального, вошло в сокровищницу мировой культуры. В казахской истории он впервые заложил основы абаеведения. Творческие искания Ауэзова помимо романа-эпопеи «Путь Абая, нашли отражение в его оригинальных рассказах и повестях «Красавица в трауре», «Каракоз», «Серый лютый», «Судьба беззащитного», «Выстрел на перевале», «Лихая година» и т.д. Произведения М.Ауэзова переведены на многие языки мира, в том числе и на азербайджанский. Роман «Путь Абая» переведен на азербайджанский язык в начале 60-х гг., а несколько лет тому назад Низами Тагисой перевел «Красавицу в трауре». В данное время он работает над переводом «Лихой години» М.Ауэзова, отличающейся реалистической правдой жизни народа, посвященной событиям 20-х годов XX в.

Наш доклад будет посвящен изучению творчества М.Ауэзова в азербайджанском литературоведении по книге докт. филол. наук, проф. Низами Тагисоя «Творчество Мухтара Ауэзова: от традиции к новаторству», в которой впервые глубоко и концептуально изучается наследие писателя. В книгу привлечены материалы, до сих пор не ставшие предметом анализа азербайджанских литературоведов. Это оттого, что Низами Тагисой не один десяток лет занимается проблемами казахской литературы, начиная с героического дастана «Кобланды-батыр» и перевода его с оригинала на азербайджанский язык, творчества акынов, Ч.Валиханова, кончая писателями И.Джансугурова, С.Сейфуллина, С.Муканова, О.Букеева, А.Алимжанова, О.Судейменова, Р.Сейсенбаева и др. В докладе мы представим весь спектр проблем, охваченных в монографии проф. Низами Тагисоя.

Ключевые слова: Ауэзов, казахская литература, прозаик, драматург, эпосовед, фольклорист, языковед, мировая культура

Abstract

Mukhtar Auevov is an extraordinary thinker, whose talent shone brightly with all facets equally generously. He left for his native people more than twenty plays, librettos and scripts, many short stories and novellas, scientific research works and the first Kazakh epic novel "The Way of Abai". His work has long crossed the boundaries of the national, entered the treasury of world culture. In Kazakh history, he laid the foundations of Abai studies for the first time. Auevov's creative searches, in addition to the epic novel "The Path of Abai, were reflected in his original stories and novellas "Beauty in Mourning", "Karakoz", "Gray Fierce", "The Fate of the Defenseless", "Shot at the Pass", "Dashing Godina", etc. M.Auevov's works have been translated into many languages of the world, including Azerbaijani. The novel "The Way of Abai" was translated into Azerbaijani in the early 60s, and a few years ago Nizami Tagisa translated "Beauty in Mourning". At the moment, he is working on the translation of M. Auevov's "Dashing Godina", which is distinguished by the realistic truth of the life of the people, dedicated to the events of the 20s of the twentieth century.

Our report will be devoted to the study of M.Auevov's work in Azerbaijani literary studies based on the book doct. philol. sciences, prof. Nizami Tagisoy's "The Work of Mukhtarauevov: from Tradition to Innovation", in which for the first time the writer's legacy is deeply and conceptually studied. The book includes materials that have not yet been the subject of analysis by Azerbaijani literary critics. This is because Nizami Tagisoy has been dealing with the problems of Kazakh literature for more than a dozen years, starting with the heroic dastan "Koblandy-Batyr" and its translation from the original into Azerbaijani, the works of akyns, Ch.Valikhanov, ending with writers I.Dzhansugurov, S.Seifullin, S.Mukanov, O.Bukeev, A.Alimzhanov, O.Suleimenov, R.Seysenbayev, etc. In the report, we will present the full range of problems covered in the monograph by prof. Nizami Taghisoya.

Key words: Auevov, kazakh literature, novelist, playwright, epic scholar, folklorist, linguist, world culture

KÜLTÜREL BİR GÖSTERGE OLARAK BAYRAK SEMBOLİZMİ: KAZAKİSTAN ÖRNEĞİ

FLAG SYMBOLISM AS A CULTURAL INDICATOR: THE CASE OF KAZAKHSTAN

Nurgül ERGÜL

Öğretim Görevlisi Cumhuriyet Üniversitesi YMYO Halkla İlişkiler Tanıtım Programı
Pazarlama ve Reklamcılık Bölümü,
ORCID ID 0000-0002-9473-1474

Özet

İletişim insanlık tarihinin başlangıcından bu yana insanı diğer canlılardan ayıran temel özelliklerden birisidir. İnsanın temel ihtiyaçlarından birisi olan anlaşılma gereksinimi farklı iletişim biçimlerinin oluşumuna yol açmıştır. Görsel iletişim unsurları olarak; işaretler, semboller gerek kişilerarası gerekse kültürlerarası iletişim açısından evrensel nitelik taşımaktadır. Semboller; şeyleri tanıtmaya, anlamlandırma, temsil etme nitelikleri bakımından kültürel kimlik oluşumunda önemli iletişim araçlarından birisidir. Bayrakların işaret biçiminde kullanımı yaklaşık 2000 yıl öncesine dayanır. Uluslar için orduların farklı görevlerini ifade etmek için kullanılan bayrak sembolizmi, Roma süvarileri tarafından vexillum bayrakları olarak lordun ordusunu temsilen kullanılmıştır. Bayrakların savaşlarda mesaj gönderimi için kullanımı ise Ortaçağ'da başlar ancak bayrakların kodlanması Napolyon Savaşları (1799) döneminde görülmüştür. Bayrak kodları İngilizler tarafından gemilerden kıyıya mesaj verme aracı olarak kullanılmıştır. Sembollerin ulusların kültürel ve stratejik konumlarını temsil etmesi ve kültürel kimlik unsuru olarak kullanımından hareketle bu çalışmada Kazakistan Bayrağı göstergebilimsel analizi yapılmıştır. Shaken Niyazbekov tarafından tasarlanan Kazakistan Bayrağı Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra (1992) de kabul edilmiştir. Bu çalışmanın amacı nitel araştırma yöntemlerinden göstergebilimsel analiz metodundan hareketle Kazakistan Bayrağı'nın analizini yapmaktır. Araştırmada Roland Barthes'in göstergebilim anlayışı kullanılmıştır. Gösteren-gösterilen-gösterge unsurları incelenerek bayrak işaretleri açıklanmaya çalışılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda: Bayrağın ana rengi olan gök mavisi, evrensel bağlamda huzur ve barışı temsil ederken; Türk kültüründe ise Gök Tanrı dinine inanan Türkler için mavi, ululuğu ve tanrısal olanı temsil eder. Bayrak rengi ile iletilmek istenen mesaj, bağımsızlık, barışseverlik ve tanrısal sonsuzluktur. Mavi, Mezopotamya'da tanrısal lütfu ve bağışlamayı ifade etmektedir⁽¹⁾. Aynı zamanda bu renk yedi bağımsız Türk Devletinden birisi olmayı simgeler. Bayrak üzerinde kanatlarını açmış olan bozkır kartalı ise özgürlüğü temsil eder. Flama başındaki altın renkli şerit Altın Ordu devletinin ve Kazak kültürünün simgesidir. Devletin Altın Ordu Devletinin devamı olarak simgelenmesi aynı zamanda gelenekçiliği vurgulamaktadır. Bayrak üzerinde bulunan güneş sembolü ise bolluk, bereket, aydınlanma ve huzuru temsil eder. Koç boynuzlu nakış ise Kazak Milli Kültüründe Koç: Ruhsallık, maneviyat, sonsuzluk, kutsallara olan bağlılığı vurgulamaktadır. Aynı zamanda gök ve ateşten yaratıldığına inanılan koç sembolü; geleneksellik, bereket, zenginlik ve kutsallara olan saygıyı ifade etmektedir. Yapılan araştırma sonucunda Kazakistan Bayrağında bulunan başlıca kültürel kodlar: Bağımsızlık, barış, huzur, inanç, geleneksellik, aydınlanma, zenginlik ve refahtır.

Anahtar Kavramlar: Kültürel Sembolizm, Kazakistan Kültürü, Göstergebilimsel Analiz, Kültürel Kimlik

Abstract

Since the beginning of human history, communication is one of the basic features that distinguishes humans from other living things. The need to be understood, which is one of the basic human needs, has led to the formation of different forms of communication. As visual communication elements; signs and symbols are universal in terms of both interpersonal and intercultural communication. symbols; It is one of the important communication tools in the formation of cultural identity in terms of introducing, making sense and representing things. The use of flags in the form of signs dates back to about 2000 years ago. The flag symbolism used to express the different missions of armies for the nations was used by the Roman cavalry as vexillum flags to represent the lord's army. The use of flags to send messages in wars begins in the Middle Ages, but the coding of flags was seen during the Napoleonic Wars (1799). Flag codes were used by the British as a means of sending messages from ships to shores. In this study, a semiotic analysis of the Flag of Kazakhstan was made, based on the use of symbols as a cultural and strategic position of nations and their use as an element of cultural identity. The Flag of Kazakhstan, designed by Shaken Niyazbekov, was adopted after the collapse of the Soviet Union (1992). The aim of this study is to analyze the Flag of Kazakhstan based on the semiotic analysis method, which is one of the qualitative research methods. Roland Barthes' understanding of semiotics was used in the research. Flag signs were tried to be explained by examining the signifier-signified-indicator elements. As a result of the research: While the main color of the flag, sky blue, represents peace and tranquility in the universal context; In Turkish culture, for Turks who believe in the Sky God religion, blue represents greatness and the divine.

The message to be conveyed with the color of the flag is independence, peace-loving and divine eternity. Blue represents divine grace and forgiveness in Mesopotamia (¹). At the same time, this color symbolizes being one of the seven independent Turkish States. The steppe eagle, which has spread its wings on the flag, represents freedom. The golden stripe on the head of the pennant is the symbol of the Golden Army state and Kazakh culture. Symbolizing the state as a continuation of the Golden Horde State also emphasizes traditionalism. The sun symbol on the flag represents abundance, fertility, enlightenment and peace. The ram horn embroidery, on the other hand, emphasizes the ram in Kazakh national culture: spirituality, spirituality, eternity, devotion to the holy. At the same time, the symbol of the ram, which is believed to have been created from the sky and fire; It expresses tradition, abundance, wealth and respect for the holy. As a result of the research, the main cultural codes in the Flag of Kazakhstan are: independence, peace, tranquility, faith, tradition, enlightenment, wealth and prosperity.

Key Concepts: Cultural Symbolism, Kazakhstan Culture, Semiotic

**NAZARBAYEV'S ROLE IN ESTABLISHING KAZAKHSTAN: A THIRTY YEAR
RETROSPECTIVE**
KAZAKİSTAN'IN KURULUŞUNDA NAZARBAYEV'İN ROLÜ: OTUZ YILLIK BİR
RETROSPEKTİF

Süreyya Yiğit

Professor of Politics and International Relations, School of Politics and Diplomacy,
New Vision University, Tbilisi, Georgia.

Abstract

When the Soviet Union dissolved in 1991, many questions were raised regarding the future of the newly independent states. Would they be viable entities? Would they be stable states? Would their territorial integrity be compromised? Most of these queries were targeted at the Turkic states. The largest Turkic state was Kazakhstan, blessed with a rich history and hydrocarbon resources and an able and experienced leader: Nursultan Nazarbayev.

The establishment of new states in Central Asia created a new region, multiple relationships and challenges for the global community. Much of the existing research focuses only on outcomes for the former Soviet states. Whilst there are many compelling findings from these works, the existing research designs are ill-suited to identify the scope of individual leadership on individual states. For example, much has been made of Kazakhstan's role as being constrained due to the significant geopolitical influences of Russia and China, effectively finding itself as part of a regional geopolitical power struggle.

Regarding Kazakhstan, despite many valuable contributions, little attention has been paid to the role of the first president. Thus, this paper seeks to pay special attention to the role Nazarbayev has played concerning reviving the historical consciousness of Kazakh society; the modernisation of the political system and the establishment of the rule of law; the concept of national security and consolidating the Kazakh nation with particular emphasis on education policy; his precepts regarding foreign policy; and emphasising the Eurasian idea as defining the future of the Kazakh State in providing international and regional security. Researching primary data, published materials in English, Russian and Turkish, and based on interviews concerning the bilateral relationship, I argue that Nazarbayev's endeavours have been vital and successful.

This paper argues that the Republic's first president has played a crucial role in guiding the new state in a precarious period. In this vein, the paper will be of interest to scholars interested in understanding independent Kazakhstan as well as those examining what types of challenges a post-Soviet Central Asian state faced during the first few decades of its existence.

Keywords: Nazarbayev, Kazakhstan, Independence, Leadership, Post-Soviet, Turkic World

Özet

Sovyetler Birliği 1991'de dağıldığında, yeni bağımsız devletlerin geleceği ile ilgili birçok soru ortaya çıktı. Acaba yaşanabilir varlıklar olacaklar mıydı? İstikrarlı devletler mi olacaklardı? Toprak bütünlükleri tehlikeye girecek miydi? Bu sorguların çoğu Türk devletlerini hedef aldı. En büyük Türk devleti, zengin bir tarih ve hidrokarbon kaynakları ile kutsanmış ve Nursultan Nazarbayev gibi yetenekli ve deneyimli bir lideri olan Kazakistan'dı.

Orta Asya'da yeni devletlerin kurulması, küresel topluluk için yeni bir bölge, çoklu ilişkiler ve zorluklar yarattı. Mevcut araştırmaların çoğu, yalnızca eski Sovyet devletlerinin sonuçlarına

odaklanmakta. Bu çalışmalardan elde edilen pek çok zorlayıcı bulgu olsa da, mevcut araştırma tasarımları, bireysel devletler üzerindeki bireysel liderliğin kapsamını belirlemek için uygun değildir. Örneğin, Rusya ve Çin'in önemli jeopolitik etkileri nedeniyle kısıtlanmış olarak Kazakistan'ın rolü, kendisini etkin bir şekilde bölgesel jeopolitik güç mücadelesinin bir parçası olarak bulmuştur.

Kazakistan ile ilgili olarak, birçok değerli katkıya rağmen, ilk cumhurbaşkanının rolüne çok az ilgi gösterildi. Bu nedenle, bu makale, Nazarbayev'in Kazak toplumunun tarihsel bilincini canlandırma oynadığı role özel bir ilgi göstermeyi amaçlamaktadır; siyasi sistemin modernizasyonu ve hukukun üstünlüğünün tesisi; milli güvenlik kavramı ve eğitim politikasına özel önem verilerek Kazak ulusunun pekiştirilmesi; dış politika ile ilgili ilkeleri; ve uluslararası ve bölgesel güvenliğin sağlanmasında Kazak Devletinin geleceğini tanımlayan Avrasya fikrinin vurgulanmasıdır. Birincil verileri, İngilizce, Rusça ve Türkçe yayınlanmış materyalleri araştırılarak ve ikili ilişkilere ilişkin röportajlara dayanarak, Nazarbayev'in çabalarının hayati ve başarılı olduğu savunulmaktadır.

Bu makale, Cumhuriyetin ilk cumhurbaşkanının istikrarsız bir dönemde yeni devlete rehberlik etmede çok önemli bir rol oynadığını savunuyor. Bu bağlamda makale, bağımsız Kazakistan'ı anlamakla ilgilenen bilim adamlarının yanı sıra Sovyet sonrası Orta Asya devletinin varlığının ilk birkaç on yılında ne tür zorluklarla karşılaştığını inceleyen bilim adamlarının da ilgisini çekecektir.

Anahtar Kelimeler: Nazarbayev, Kazakistan, Bağımsızlık, Liderlik, Sovyet Sonrası, Türk Dünyası

NUR-SULTAN KENT LOGOSUNDA KENT KÜLTÜRÜ VE GURUR ALGILARI

URBAN CULTURE AND PERCEPTIONS OF PRIDE IN NUR-SULTAN CITY LOGO

Gültekin ERDAL

Öğr. Gör. Bursa Uludağ Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu Tasarım Bölümü

Grafik Tasarım Programı.

ORCID ID 0000-0003-0425-6196

Özet

Algıyı yönetmek, bireyleri, toplumları ve devletleri yönetmekle eş değerdir. Birey davranışının inancıyla orantılı olması, subliminal mesajların etki-yetki gücünü belirler. Bu güç, ürünleri, şirketleri, kentleri ve hatta devletleri, insanlara benzettiğinizde, insana ait terimleri kullanarak şirketlerin bir ruhu, yaşam biçimi, olayları karşılayış ve davranış şekli olduğunu gösterir. Başka bir deyişle temsilin fiziki örgüsü logolarla, insanların oluşturduğu toplum kültürü arasında bir bağ olması gerektiği düşüncesini verebilir. Toplumsal örf ve adetler, gelenekler, inançlar ve hatta kılık kıyafetler gibi yaşamsal kültürü, logonun formunda, renginde, alrubisinde ve allegorik anlatımlarda görebiliriz. Bu nedenle kamusal iletişim aracı olarak kent logosunda, insancıl ve sosyal yaşantı göstergelerini aramak haklı bir beklenti olacaktır.

Kentsel marka kimliğini betimleyen kent logosu, kent in marka kimliğini oluştururken, temsil ettiği kent hakkında bilgi de aktarır. Bilgi, kent logosuna ait bir beklentiyle, diğer logolarda mesaj beklentisi yaygındır. Haliyle oluşturulan logoda yansıtılan kent imgesi, izleyici algısında kenti öyküler. Rekabetin sonucu olan öyküleme, kentlerin tanımlanmasını, kent kültürünün algılanmasını kolaylaştıran öncül marka kimliği öğelerindedir. Günümüzde kentlerin kendini logoyla anlatma ve akıllarda kalma girişimleri, kente rekabetten kazanım elde etmek isteyen bir kamusal şirket görünümünü kazandırır. Diğer kent görselleriyle birlikte logo, iyi bir kent imajı haline gelir.

Bu çalışmanın ana konusu olan Nur-Sultan kent logosu, hızlı gelişimi, teknolojik alt yapısı ile dikkat çeken kenti ve bu kentin algısal örgüsü olan logosundaki yansımalarını ele almıştır. Nur-Sultan marka kimliği, logosunda bulunması gereken tüm öğeleri içselleştirdiğinden iletişim işlevini yerine getirmektedir. Çünkü kent logosunda öykülenen kentsel marka kimliği, tüm izleyici tarafından kolaylıkla anlaşılabilir gönderilere sahip uzlaşım sal görüntü birimlerden oluşmalıdır. Nur-Sultan'ın çağdaş imaj ve çağdaş yaşam koşullarının yeni logosuna nasıl yansıdığı araştırılmış; yeni logonun, hatırlana bilirliliği, çağrışımları ve sempatiklik ölçüsü ile rekabetten kazanım elde edip etmediği ortaya konmaya çalışılmıştır. Nur-Sultan'ın yeni kent logosu ile eskisi kıyaslandığında yönetim ve etkin toplumsal hizmetlerini ne derece yansıttığı araştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kazakistan, Nur-Sultan, Başkent, Kent Logosu, Algı, Subliminal Mesaj

Abstract

Managing perception is equivalent to managing individuals, societies, and states. The fact that the individual's behavior is proportional to his belief determines the effect-authority power of subliminal messages. This power shows that when you compare products, companies, cities, and even states to people, using human likened, companies have a soul, a way of life, a way of responding to events and behaving. In other words, the physical structure of the representation may give the idea that there should be a link between logos and the culture of society created by people. We can see strong cultures such as social customs, traditions, beliefs, and even costumes in the logo's form, color, alrubis and allegorical expressions. For this reason,

it would be a justified expectation to look for humane and social life indicators in the city logo as a public communication tool.

The city logo, which depicts the urban brand identity, creates not only the brand identity of the city but also conveys information about the city it represents. While information is an expectation of the city logo, the expectation of a message is common in other logos. The city's image is reflected in the logo created as it is, narrating the city in the audience's perception. Storytelling, which is the result of competition, is one of the primary brand identity elements that facilitate the identification of cities and the perception of urban culture. Today, cities' attempts to express themselves with a logo and stay in mind give the city the appearance of a public company that wants to gain from the competition. Together with other city images, the logo becomes a good city image.

Nur-Sultan city logo, which is the main subject of this study, deals with the city that draws attention to its rapid development, technological infrastructure, and reflections on the logo, which is the perceptual weave of this city. Nur-Sultan brand identity fulfills the communication function as it internalizes all the elements that should be in its logo. Because the urban brand identity emulated in the city logo should consist of conventional image units with messages that can be easily understood by the entire audience. It was researched how Nur-Sultan's contemporary image and current living conditions are reflected in its new logo; It has been tried to reveal whether the new logo gains from the competition with its memorability, connotations, and sympathy measure. It has been researched to what extent Nur-Sultan's new city logo reflects its management and adequate social services compared to the old one.

Keywords: Kazakhstan, Nur-Sultan, Capital, City Logo, Perception, Subliminal Message

BAĞIMSIZLIĞININ 30. YIL DÖNÜMÜNDE ORTA ASYANIN PARLAYAN GÜNEŞİ: KAZAKİSTAN

30 OF INDEPENDENCE THE SHINING SUN OF CENTRAL ASIA ON THE ANNIVERSARY: KAZAKHSTAN

Sözer AKYILDIRIM

Öğr.Gör., İğdır Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu
ORCID ID: 0000-0002-6847-5913

Özet

Orta Asya'nın kuzey batısında yer alan Kazakistan, Türkiye'nin 3,5 katı büyüklükte bir ülkedir. Kazakistan toprakları Kuzeyde Sibiryaya ovasının güney ucunu, Güneyde Aral gölünün yarı çöl kıyılarını kapsar. Zengin yer altı kaynakları çağdaş ekonomik gelişmelerin temelini oluşturur. Kazak halkının göçebe olarak yaşadığı toprakları XIX yüzyılda Ruslar sömürgeleştirmiştir. XX. yy. başlarında Kazaklar arasında milliyetçi hareketler başladı. Kazak halkının milli bilincinin oluşmasında etkili olan gazeteler çıkarıldı. 1910 yılında "Aykanı" ,1913'te yayınlanmaya başlayan "Kazak "gazetesi izledi. 1917 Ekim devriminden sonra Alihan Bukeyhanov önderliğindeki Kazak milliyetçileri, Sovyet hükümetinden tam özerklik talebinde bulundu. Aynı yıl içinde milliyetçi bir Kazak hükümeti kuruldu. Bu arada Rusya'da Bolşeviklerin Brestlitovsk antlaşmasının sağladığı barıştan yararlanarak iktidarını pekiştirme çabaları 1918 mayısında başlayan iç savaşla yeni döneme girdi. Bolşevikler karşısına çıkan beyaz ordu ve sosyalist devrimcilerin çevresinde oluşan iki ayrı orduyla çarpışmak zorunda kaldılar. Karşı devrim tehlikesinin ortadan kalkmasından sonra Kızıl ordu, zaman kaybetmeden Kazakistan'a girdi.

1927 yılından sonra Sovyet Hükümeti, nüfus dengesini bozmak ve Kazakları azınlığa düşürmek için bölgeye çok sayıda Rus ve Ukraynalı yerleştirme planı uygulanmaya kondu. Rusların Kazakları azınlığa düşürmek politikası Kazaklar tarafından tepkilerle karşılandı. 1955-56 yılları arasında Kazak topraklarına yerleşen Rus ve Ukraynalı sayısı hızla artmaya başladı.

1985'te SSCB parti genel sekreterliğine Politbüro'nun en genç üyesi olan 54 yaşındaki Mihail Gorbaçov seçildi. Gorbaçov'un ülke içinde, parti ve devlet yaşamıyla, toplum yapısında başlattığı Glastnost ve Perestroyka politikaları büyük yankı uyandırdı. 1990 başlarında Komünist partisinin siyasal tekeline son verilmesi ve serbest piyasa ekonomisine geçişin gündeme gelmesiyle perestroyka yeni bir döneme girdi. Gorbaçov'un politikasını uygulamaya koymasından sonra milliyetler arasında merkezi otoriteye karşı başlayan direniş 1989'da özellikle Kafkasya ve Baltık bölgelerinde bağımsızlık hareketine dönüşmeye başladı. 1991 yılının sonlarına doğru olayların gelişimi daha da hızlandı. Aralık 1991 de bir araya gelen eski federe cumhuriyetlerden bir kısmı Bağımsız Devletler Topluluğunu oluşturdu. 17 Aralık 1991 de bir araya gelen Gorbaçov ile Yeltsin 31 Aralık 1991 de SSCB'nin dağılmasına karar verdiler. On iki Cumhuriyetten on biri 21 Aralık 1991 tarihinde Bağımsız Devletler Topluluğuna katılıp SSCB'nin varlığına son verildiğini açıklayınca SSCB kararlaştırılan tarihten önce tarih sayfalarına gömüldü.

16 Aralık 1986- 16 Aralık 1991 Kazakistan'ın Bağımsızlık ve Anım Günüdür. 1986 yılında Sovyetler Birliği Genel Sekreteri Mihail Gorbaçov Kazakistan SSCB Komünist partisine Kazakistan'la ilgisi olmayan Gennadi Kolbin'i atar ,bu duruma tepki gösteren Almatı şehrinde bir gurup genç itiraz eder. 16 Aralık (Jeltoqsan) itirazının yaratılması sonucu çıkan olaylarda 174 kişi bağımsızlık uğruna yaşamını kaybetti. Nur Sultan Nazarbayev 1991 yılı, 16 aralıkta Kazakistan'ın bağımsızlığını ilan etti.

Bu çalışmada Kazakistan'ın bağımsızlık sürecinde geçirdiği değişim incelenmiş ve Kazakistan konusunda yapılan çalışmalar derlenmiştir. Türkiye'de konuyla ilgili, Literatür taramasında Kazakistan ve Asya'daki diğer Türk Cumhuriyetleriyle ilgi çalışmaların oldukça az olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bağımsızlık, Politbüro, Cumhuriyet, Sovyet

Abstract

Located in the northwest of Central Asia, Kazakhstan is a country 3.5 times the size of Turkey. The territory of Kazakhstan covers the southern tip of the Siberian plain in the north and the semi-desert shores of the Aral lake in the south. Rich underground resources form the basis of contemporary economic developments. Russians colonized the lands where Kazakh people lived as nomads in the 19th century. XX. YY. In the beginning, nationalist movements began among the Kazakhs. Newspapers that were effective in the formation of the national consciousness of the Kazakh people were published. In 1910, "Aykanı" was followed by "Kazak" newspaper, which started to be published in 1913. After the October 1917 revolution, Kazakh nationalists led by Alikhan Bukeyhanov demanded full autonomy from the Soviet government. In the same year, a nationalist Kazakh government was formed. Meanwhile, the efforts of the Bolsheviks to consolidate their power by taking advantage of the peace provided by the Treaty of Brestlitovsk in Russia entered a new period with the civil war that started in May 1918. The Bolsheviks had to clash with the white army and two separate armies formed around the socialist revolutionaries. After the danger of counter-revolution was over, the Red army entered Kazakhstan without wasting any time.

After 1927, the Soviet Government implemented a plan to resettle large numbers of Russians and Ukrainians in the region in order to destabilize the population and reduce the Cossacks to a minority. The Russian policy of making the Cossacks a minority was met with reactions from the Cossacks. Between 1955-56, the number of Russians and Ukrainians who settled in Kazakh lands began to increase rapidly.

In 1985, 54-year-old Mikhail Gorbachev, the youngest member of the Politburo, was elected general secretary of the USSR party. The Glastnost and Perestroika policies initiated by Gorbachev in the country, in party and state life, and in the social structure had great repercussions. In the early 1990s, perestroika entered a new era with the end of the Communist Party's political monopoly and the transition to a free market economy. After Gorbachev put his policy into practice, the resistance that started among the nationalities against the central authority began to turn into an independence movement in 1989, especially in the Caucasus and Baltic regions. Towards the end of 1991, the development of events accelerated even more. Some of the former federated republics that came together in December 1991 formed the Commonwealth of Independent States. Gorbachev and Yeltsin, who came together on December 17, 1991, decided to dissolve the USSR on December 31, 1991. When eleven of the twelve republics joined the Commonwealth of Independent States on 21 December 1991 and announced the end of the USSR's existence, the USSR was buried in the pages of history before the agreed date.

December 16, 1986 - December 16, 1991 is the Independence and Remembrance Day of Kazakhstan. In 1986, the Secretary General of the Soviet Union Mikhail Gorbachev appointed Gennadi Kolbin, who was not related to Kazakhstan, to the Communist Party of the Kazakhstan USSR, and a group of young people objected to this situation in the city of Almaty. 174 people lost their lives for the sake of independence in the events that took place as a result of the creation of the 16 December (Jeltoqsan) objection. Nur Sultan Nazarbayev declared the independence of Kazakhstan on 16 December 1991.

In this study, the change that Kazakhstan went through during the independence process was examined and the studies on Kazakhstan were compiled. In the literature review, it is seen that there are very few studies on the subject in Turkey, related to Kazakhstan and other Turkic Republics in Asia.

Keywords: Independence, Politburo, Republic, Soviet

YÖNETİM KÜLTÜRÜ AÇISINDAN KAZAKİSTAN: NURSULTAN NAZARBAYEV'İN LİDERLİK ANLAYIŞI ÜZERİNE BİR İNCELEME

KAZAKHSTAN IN TERMS OF MANAGEMENT CULTURE: AN EXAMINATION ON NURSULTAN NAZARBAYEV'S LEADERSHIP APPROACH

Nurettin GÜRCAN

Doktora Öğrencisi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı,
Yönetim ve Organizasyon Bilim Dalı, İzmir/TÜRKİYE,
ORCID ID: 0000-0002-5361-4351

Özet

Asya'daki Türk devletleri içerisinde Kazakistan, ortaya koyduğu bağımsızlık mücadelesi ve bu mücadelenin öncüleri açısından dikkat çeken devletlerden biridir. Kazakistan halkının zorlu koşullar altında ortaya koyduğu özgürlük arayışında, toplumu yöneten kesimin kültürü de önem taşımaktadır. Bu bağlamda çalışmada, Kazakistan'daki yönetim kültürünün oluşmasında ilk devlet başkanı Nursultan Nazarbayev'in yönetim, siyaset ve liderlik anlayışının etkilerini irdelemek amaçlanmaktadır. Yazında, Nursultan Nazarbayev'in ortaya koyduğu yönetim anlayışının Kazakistan'daki bağımsızlık sürecinin daha az hasarla atlatılmasını sağladığı belirtilmektedir. Nazarbayev, belirli taraflarca otoriter olarak nitelenen bu yönetim anlayışı içerisinde öncelikle ekonomiyi ardından demokrasiyi savunmuştur. Ülkeye liderlik yaptığı dönemde, hem Kazakistan'ın problemlerine hem de Rusya'nın siyasi anlayışına hakim olan Nazarbayev milli kültürel öğelerin de ön plana çıkmasını sağlamıştır. Bu kültürel öğelerden birini de yönetim kültürü oluşturmaktadır. Ülkenin yönetiminde bulunduğu süre içerisinde bölgedeki diğer ülkelerle iyi ilişkiler kurmaya çalışan Cumhurbaşkanı Nazarbayev, milliyetçi anlayış çerçevesinde Kazakistan'da hem İslamın gelişmesi hem de yönetimin laik yapısının korunması için önemli adımlar atmıştır. Böyle bir yaklaşımla, hem ülkedeki demografik çeşitliliğin sorun yaratmasının önüne geçilmiş hem de Kazakistan için çağdaş ülkelerle uyumlu hareket eden bir devlet imajı çizilmiştir. Nazarbayev'in ülkesindeki önemli reformlarından biri de eğitim sistemi üzerine olmuştur. Bu bağlamda Cumhurbaşkanı Nazarbayev, milli kimliğin inşası sürecinde önemli bir yere sahip olan milli eğitim sistemini kurmuş ve ülkenin ihtiyacı olan nitelikli işgücünün ve yöneticilerin çağdaş düzeyde eğitim almalarının önü açılmıştır. O, ülkesine kazandırdığı bunun gibi yenilikler sayesinde Kazakistan'ın laik, çağdaş ve milli temellere dayalı inşasını gerçekleştirmiş bir liderdir. Bu anlamda Nursultan Nazarbayev, etkili yönetsel çabaları ve liderlik anlayışlarıyla ülkesini bütünsel bir gelişime sevk etmiştir. Bugünün sorunlarını geçmişten gelen tarihsel, kültürel ve siyasal öğelerle birleştirerek çözümler ortaya koyan Nazarbayev, Kazakistan'ın geleceğini de etkileyebilecek önemli bir liderlik dehası olarak tarihteki yerini almıştır.

Anahtar Kelimeler: Kültür, Yönetim, Liderlik, Kazakistan, Nursultan Nazarbayev

Abstract

Among the Turkic states in Asia, Kazakhstan is one of the remarkable states in terms of its struggle for independence and the pioneers of this struggle. The culture of the people governing the society is also important in the search for freedom of the people of Kazakhstan under difficult conditions. In this context, in this study, it is aimed to examine the effects of the first president Nursultan Nazarbayev's management, politics and leadership understanding on the formation of the management culture in Kazakhstan. In the literature, it is stated that the management approach put forward by Nursultan Nazarbayev enabled the independence process in Kazakhstan to be overcome with less damage. Nazarbayev, in this understanding of

management, which is described as authoritarian by certain parties, first defended the economy and then democracy. During his leadership in the country, Nazarbayev, who dominated both Kazakhstan's problems and Russia's political understanding, brought national cultural elements to the fore. One of these cultural elements is the management culture. President Nazarbayev, who tried to establish good relations with other countries in the region during his time in the administration of the country, took important steps for both the development of Islam and the preservation of the secular structure of the administration in Kazakhstan within the framework of the nationalist understanding. With such an approach, the problem of demographic diversity in the country has been prevented and an image of a state that acts in harmony with contemporary countries has been drawn for Kazakhstan. One of the important reforms of Nazarbayev in his country was on the education system. In this context, President Nazarbayev established the national education system, which has an important place in the construction of national identity, and paved the way for the qualified workforce and administrators to receive modern education, which the country needs. Thanks to the innovations he brought to his country, he is a leader who has built Kazakhstan on secular, contemporary and national foundations. In this sense, Nursultan Nazarbayev has led his country to a holistic development with his effective managerial efforts and leadership understanding. Nazarbayev, who presents solutions to today's problems by combining them with historical, cultural and political elements from the past, has taken his place in history as an important leadership genius that can also affect the future of Kazakhstan.

Keywords: Culture, Management, Leadership, Kazakhstan, Nursultan Nazarbayev

ÇOK DİLLİ DEVLET VE TOPLUM YAPISININ KAZAKİSTAN GELECEĞİNE YANSIMALARI

THE REFLECTIONS OF THE MULTILINGUAL STATE AND SOCIAL STRUCTURE ON THE FUTURE OF KAZAKHSTAN

Dr. Nurettin ÇAKIR

El-Farabi Kazak Milli Üniversitesi Şarkiyat Fakültesi Türksoy Bölümü Almatı / Kazakistan
<https://orcid.org/0000-0002-2995-9149>

Özet

Günümüz Kazakistan’ında üç dilli bir yapı karşımıza çıkmaktadır. Tarih, coğrafya, kültür, politika, strateji bağlamlarında çok yönlü yaklaşımlar ve uygulamalar Kazakistan’a zorunlu olarak büyük görevler ve sorumluluklar yüklemektedir. Ülkeye adını veren ve kökleri uzaklarda olan Kazakça Kazakistan’ın devlet dili, Çarlık Rusya ve Sovyetler Birliği dönemlerinin miras bıraktığı Rusça, Kazakistan’da yaşamakta olan halklar arasında iletişim dili ve dünyanın küreselleşen ekonomisinin dili İngilizce Kazakistan’da çok dilli ve çok kültürlü yapının bileşenleri olarak karşımızda durmaktadır.

Kazakistan’da Kazakça devlet kurumlarında görev almak isteyenler için vazgeçilmez bir şart olmakla birlikte Rusça her alanda ağırlığını hissettirmektedir. 1991 tarihi Sovyetler Birliği gibi bir süper gücün yok olduğu ve tarihin tozlu sayfalarına karıştığı önemli bir gündem maddesidir. 1991 sonrasında Kazakistan’da yaşayan ve sayıları bir milyona yaklaşan Almanlar topluca Almanya’ya göçtüler ve Sovyetler zamanında Kazakistan’da nüfusun yarısını oluşturan Ruslar bütünüyle olmamakla birlikte aşamalarla Rusya’ya göç etmektedirler. Kazakistan’ın ata yurtları dışında yaşayan Kazakları çağırmasından sonra önceleri “oralman” sonraları “kandaş” olarak adlandırılan Kazaklar ülkede yaşayan Kazak nüfusunun artmasına katkı sağlamakla birlikte Kazakçanın konuşulmasının da birer teşviki oldular. Kazakistan’ın şimdiki dil politikasında Kazakça sadece etnik Kazaklar tarafından değil ülke nüfusunu oluşturan irili ufaklı birçok halklar tarafından konuşulan bir dil haline getirilmek istenmektedir. Tabi ki bunun yanında ülkelerine dönen etnik Kazakların Rusça karşısında gösterdikleri olumsuz tepkilerin onların halihazırda Rusça konuşan topluma uyum sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Özellikle toplum ve devlet olarak sadece Kazakça konuşulmasını savunanlar ve bunu sosyal medyada sesli bir biçimde dile getirenler başvurdukları tavizsiz yöntemler nedeniyle destek bulamamakta hatta tepki çekmektedir.

Sonuç olarak Kazakistan idealleri ve gerçekleri arasında tercih yapmaktadır. Bir taraftan Kazakçanın zengin tarihi köklerinden beslenmekte ve bunu halkına benimsetecek politikalar uygulamakta, diğer yandan coğrafi ve politik gerçeklerin ışığında Rusçanın gücünü görmezlikten gelemeyeceğinin farkında olmaktadır. Ülke içinde bütünlük oluşturma çabası ışığında Kazakça, kuzey komşusu Rusya ile jeo-stratejik ortaklık ve ekonomik iş birliği kurma yolunda Rusça, dünya ekonomileri ve farklı kültürlerle iletişim kurma, ilişkileri geliştirme amacıyla İngilizce Kazakistan’ın vazgeçilmez gerçeklerini oluşturmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Çok dillilik, resmi dil, göç, iletişim, tarih, coğrafya, politika, iş birliği.

Abstract

In today's Kazakhstan, a trilingual structure emerges. Multidimensional approaches and practices in the context of history, geography, culture, politics and strategy necessarily impose great duties and responsibilities on Kazakhstan. Kazakh, which gave its name to the country and has distant roots, is the state language of Kazakhstan, Russian inherited from the periods of Tsarist Russia and the Soviet Union, the language of communication between the peoples

living in Kazakhstan and the language of the globalized economy of the world, English as components of the multilingual and multicultural structure in Kazakhstan. stands before us.

Although it is an indispensable condition for those who want to work in Kazakh state institutions in Kazakhstan, Russian makes its weight felt in every field. The date of 1991 is an important agenda item, when a superpower like the Soviet Union disappeared and got involved in the dusty pages of history. After 1991, the number of Germans living in Kazakhstan approaching one million immigrated to Germany en masse, and the Russians, who made up half of the population in Kazakhstan during the Soviet era, immigrated to Russia gradually, though not entirely. Kazakhs, who were called "oralman" and later "kandash" after Kazakhstan called the Kazakhs living outside their ancestral homeland, contributed to the increase of the Kazakh population living in the country, and they also became an incentive to speak Kazakh. In the current language policy of Kazakhstan, it is desired to make Kazakh a language spoken not only by ethnic Kazakhs, but also by many peoples, large and small, that make up the country's population. Of course, the negative reactions of ethnic Kazakhs returning to their countries against Russian bring along problems of adaptation to the Russian-speaking society. Especially those who advocate speaking only Kazakh as a society and the state, and those who voice this out loud on social media, cannot find support and even draw reactions because of the uncompromising methods they resort to.

As a result, Kazakhstan chooses between ideals and realities. On the one hand, it implements an appropriate and correct state language policy that will make the people of Kazakhstan adopt the deep-rooted and rich Kazakh language, on the other hand, it is aware that it cannot underestimate the power of Russian as a natural consequence of the country's geography and political realities. Kazakh language for the purpose of creating unity among the peoples of Kazakhstan, Russian for establishing political, economic and cultural cooperation with its historical and geographical ally Russia, and English for the purpose of communicating with world economies and different cultures, and developing relations with Kazakhstan are the language preferences of Kazakhstan.

Keywords: Multilingualism, official language, immigration, communication, history, geography, politics, cooperation.

**ҚАЗАҚ ДАЛАСЫНДАҒЫ МЕЦЕНАТТЫҚ – ӘЛЕУМЕТТІК-МӘДЕНИ
ФЕНОМЕН**
PATRONAGE IN THE KAZAKH STEPPE-A SOCIO-CULTURAL PHENOMENON

Indira AKHMETOVA

Karaganda University named after academician E. A. Buketov, Kazakhstan

ORCID ID: 0000-0003-0212-6486

Hacı Akhmet SHIMSHEK

Kastamonu University, Turkey

ORCID ID: 0000-0003-1423-2120

Аннотация

Бұл мақалада қазақтың әлеуметтік-мәдени мұрасының көрінісі ретінде, тарихи аспектіде меценаттық феномені талданып, қарастырылады. Қазақ қоғамындағы «жомарттық» ұғымы айқындалып, әлеуметтік-мәдени феномен ретінде меценаттыққа тән ерекшеліктерді анықтау мақсатында мәдени-тарихи жағдайға шолу жасалды. Бұл құбылыстың дамуы рулық көмектен бастау алып, әлеуметтік-мәдени жағдайлардың өзгеруіне байланысты айқын көрінетін қазіргі заманға дейінгі кезеңдер қамтылады. Сонымен қатар, қазақ ұлтының жомарттық қасиетін одан әрі дамытудың жолдары мен алғышарттары анықталды.

Түйін сөздер: меценаттық, жомарттық, әлеуметтік-мәдени жағдайлар, қазақ дәстүрі, модернизация.

Abstract

This article analyzes and considers the phenomenon of patronage in the historical aspect as a manifestation of the Kazakh socio-cultural heritage. The concept of "generosity" in the Kazakh society was defined, the cultural and historical situation was reviewed in order to identify the features of patronage as a socio-cultural phenomenon. The development of this phenomenon begins with tribal assistance and covers the pre-modern period, which is clearly associated with changes in socio-cultural conditions. In addition, the ways and prerequisites for the further development of the generosity of the Kazakh nation were identified.

Keywords: patronage, generosity, sociocultural conditions, Kazakh traditions, modernization.

ТӘУЕЛСІЗДІК ТАҒЫЛЫМЫ – БІЛІМ-ҒЫЛЫМ ҒИБРАТЫ**Қоңырбаева Сараш Сахиқызы**

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің қауымдастырылған профессоры,
педагогика ғылымдарының кандидаты
Алматы, Қазақстан

Annotation

Over the 30-year history of its independence, the Republic of Kazakhstan has defined the direction and purpose of education and science. Having a strategic orientation to be among the developed countries, it has made efforts to modernize the education sector. Starting with the Constitution, the law "on education", the law "on state youth policy", the annual messages of the head of state always give priority to the issues of education and upbringing of young people, socialization. Al – Farabi Kazakh National University, known for its outstanding results and outstanding scientists participating in various fields of Science and education, proves that it has an educational signature in the history of independence.

Key words: independence, education and science, youth education, training of specialists

Білім – адамзатты адастырмайтын құндылық. Қазақ халқы ұрпағының қамын ежелден ойлаған, тарихынан тағылым алған ел ретінде ұлан-байтақ жерді «ақ білектің күші, ақ найзаның ұшымен» ғана емес, ақыл-ой, парасат-пайымымен қорғай да сақтай білді. Ата-бабамыз өмір мектебінің сабақтарынан шынығып тұтас түркі елінің тарихи астанасы саналатын қазақ жерін бүгінгімізге аман жеткізді. Бұл күнде тәрбие, білім, ғылым арқылы қазақ халқы өркениет көшіне ілесіп, бағытын айқындап келеді.

Еліміз тәуелсіздігін алғаннан кейін жарқын болашаққа деген сенімді айғақтайтын Ата заң өмірге келді. Тәуелсіз Қазақстанның Конституциясы басқа елдермен терезесі тең демократиялық қоғам орнатудың негізгі принциптерін баянды етуді басшылыққа алған басты құжат болды. Қазақстан мемлекеті өз тәуелсіздігінің 30 жылдық жолында бұл бағыттан ауытқыған емес.

Қазақстандағы білім беру жүйесі осы заңды басшылыққа алады және оны жүзеге асыру жолында еңбек етіп келеміз. Тәуелсіз мемлекетіміздің баянды болашағына кепіл болатын заңдардың бірі – «Білім туралы» заң. Бұл білім беру саласындағы барлық ұйымдардың оқу-тәрбие үдерісін тиімді ұйымдастырудан бастап, оның барлық тетіктерін толық қарастырылған құжат.

Еліміздегі жоғары оқу орындарының маман даярлаудағы тәжірибесі терең болғанымен, тәуелсіздік алғалы егемендікті сезініп, ерекше еңсе көтере бастағаны байқалады. Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университетінің көрнекті ғалым-профессорлары тәуелсіздікке дейінгі кезеңде білім беру мен тәрбиелеу ісіне тірек бола білді. «Білім туралы» заңының жазылуы мен жобасының талқылауына айтарлықтай үлес қосты. Университеттің негізгі қызметі аясында маман даярлау бағыттары бойынша жоғары білім және маман даярлау бағыттары бойынша жоғары оқу орнынан кейінгі білім бойынша «Білім туралы» заңды қолданысқа енгізіп, мемлекет алдында ЖОО арасында нәтиженің ең жоғары деңгейін көрсетіп келеді.

AHMET BAYTURSINOV'UN AYKAP DERGİSİNDE KAZAKÇANIN İMLASI ÜZERİNE YAZDIĞI YAZILARA AYKAP DERGİSİNDE YAZAN DİĞER YAZARLAR TARAFINDAN YÖNELTİLEN ELEŞTİRİLER

THE CRITICS UPON THE AHMET BAYTURSINOV'S ESSAYS PUBLISHED IN AYKAP ON KAZAKH ORTHOGRAPHY

Mehmet Güneş ŞAHBAZ

Arş. Gör. Kırklareli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü,
ORCID ID 0000-0002-2033-4302

Özet

Aykap Dergisi 1911 yılının Ocak ayından 1915 yılının Eylül ayına kadar Kazak aydınlarının, Kazak siyasetinin önemli isimlerinin genel olarak görüşlerini belirttiği, güncel konular hakkındaki önerilerini bildirdikleri önemli bir yayın organı olmuştur. Dergi içerisinde yazı veya haber konusu olan unsurlar sadece Kazakistan ile sınırlı kalmamıştır. Kazakistan içi ve Kazakistan dışından birçok haber ve önemli gelişme halk ile paylaşılmıştır. Aykap dergisinde yazılan yazıların dili Kazakçadır. Dönemin önemli figürlerinden; Alihan Bökeyhanov, Miscakıp Dulatov, Ahmet Baytursinov, Sultan Mahmut Toraygirov, Beyimbet Maylin, Saken Seyfullin, Ğabdolğaziz Musağaliyev, Bakıtcın Karatayev, Moldağali Coldıbayev vb. birçok aydın Aykap dergisinde makaleler yazmışlardır. Dergide Kazakçanın yazımı için kullanılan alfabe ise Arap alfabesi olmuştur. Dönemin aydınları bu doğrultuda Kazakçanın Arap alfabesiyle nasıl yazılması gerektiğini, standart bir Kazak imlasının nelere dikkat edilerek hazırlanması gerektiğini Aykap dergisindeki yazılarıyla belirtmişlerdir. Bu konuda görüşlerini bildiren en önemli isim ise Ahmet Baytursinov'dur. Ahmet Baytursinov şair, yazar, siyasetçi, eğitimci, türkolog ve dilbilimcidir. Alaş hareketi içerisinde özellikle dil ve eğitim konuları üzerine önemli görevler üstlenmiştir. Aykap dergisinde yazdığı yazılarda üzerinde en çok durduğu konu Arap alfabesinde standart bir imlanın nasıl olması gerektiğidir. Ortak bir alfabenin ve yazı dilinin oluşturulmasıyla Kazakçanın yazımının nasıl standart bir hale gelebileceği konuları üzerine görüşleri en çok önemsenen isimdir. Bu doğrultuda Aykap'ta yazdığı yazılarla Kazakçanın imlası üzerine öne sürdüğü görüşleri yine Aykap'ta yazan diğer aydınlar tarafından belirli yönleriyle eleştirilmiştir. Bazı yönleriyle de fikir birliği beyan edilmiştir. Makalenin konusu Ahmet Baytursinov'un standart Kazak yazı dili imlası üzerine yazdığı yazılarına gelen eleştiriler ve nedenleri olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kazakça, Arap Harfli Kazakça Metinler, Kazakçanın İmlası, Aykap Dergisi, Ahmet Baytursinov

Abstract

Ayqap journal was an important publication in which Kazakh intellectuals and important figures of Kazakh politics expressed their views in general and presented their suggestions on current issues between January 1911 to September 1915. The elements that were the subject of articles or news in the journal was not just about Kazakhstan. Many news and important developments from inside and outside of Kazakhstan were shared with the public. The language of the articles were written in Ayqap was Kazakh. One of the important figures of the period; Alihan Bökeyhanov, Miscakıp Dulatov, Akhmet Baytursinov, Sultan Mahmut Toraygirov, Beyimbet Maylin, Saken Seyfullin, Ğabdolghaziz Musagaliyev, Bakıtcın Karatayev, Moldagali Coldıbayev etc. Many intellectuals wrote articles in Ayqap. The alphabet used for the writing of Kazakh in the journal was the Arabic alphabet. Intellectuals of the period

paid attention to their articles in *Ayqap* on how Kazakh should have been written with the Arabic alphabet and how standard Kazakh orthography should have been. The most important name who expressed his views on this issue was Akhmet Baitursynov. Akhmet Baitursynov was a poet, writer, politician, educator, turcologist and linguist. He undertaken important tasks in the *Alaş* movement, especially on language and education issues. The subject the most he focused on in his articles in *Ayqap* was how a standard orthography was supposed to be in the Kazakh language. His views on how to standardize the writing of Kazakh with the creation of a common alphabet and written language were the most important views for his period. The opinions which Akhmet Baitursynov put forward on the orthography of Kazakh with the articles he wrote in *Ayqap* were criticized in certain aspects by other intellectuals who wrote in *Ayqap*. Consensus was expressed in some aspects. The subject of the article is the criticisms done on his essays about the standard Kazakh written language orthography and the reasons why they were done.

Keywords: Kazakh, Arabic Alphabet Kazakh Texts, Kazakh Orthography, *Ayqap* Journal, Akhmet Baitursynov

**MAĞJAN CUMABAYULI'NİN ESERLERİNDE VE AZERBAIJAN ŞİİRİNDE
TURAN KONUSU
(KARŞILAŞTIRMALI ANALİZ)**

**THE SUBJECT OF TURAN IN MAGJAN JUMABAYULI'S WORKS AND
AZERBAIJAN POETRY
(COMPARATIVE ANALYSIS)**

Assoc. Prof. Könül HACIYEVA
Azerbaycan Millî Bilimler Akademisi
ORCID ID: 0000-0001-5335-912X

Özet

Yirminci yüzyılın başlarında Türk cumhuriyetlerinde millî uyanış ve millî benlik bilinci süreci, aydınların Türkcülük üzerine yazılar yazmasına yol açmış, şairler eserlerinde Turan ve Türkistan kavramlarına yer vermişlerdir. Dönemin millî fikirli aydınlarının şanlı Türk tarih ve kültürüne başvurması ile Türkcülük üzerine büyük eserler ortaya çıkmıştır. Türkiye'de Z. Gökalp, M.E.Yurdakul, Enver Paşa, Azerbaycan'da A.Hüseynzade, H.Cavid, A.Cavad, Türkistan'da Mağjan Cumabayuli gibi aydınlar, Türklerin millî kökenlerini, kadim, şanlı geçmişini gösteren kıymetli eserler yazmışlar.19. yüzyılın sonu, 20. yüzyılın başlarında Kazakistan'da eğitim öğretim konularında yazılar kaleme alan, aynı zamanda istiklal şiirleri ile tanınan Mağjan Cumabayuli de kendi halkının millî uyanışında önemli role sahip aydınlardandır. Kazak Türklerinin millî şairi Mağjan Cumabayuli Türklük ve Turancılık konusunda ileri sürdüğü fikirleri, millî ruhlu şiirleri ile Türk birliğini savunmuştur. O, çalışmalarında eski edebiyatla yeni edebiyat arasında köprü kurmaya çalışmıştır. Bu konuda, Türk edebiyatının daha önceki temsilcilerinin kendisinden sonra gelen şairleri önemli derecede etkilediğini belirtmek gerekir. Bu etki şairlerimizi geçmiş edebi mirastan yararlanarak yaratıcı pozisyon tutmaya, kendilerinden önce yaşamış olan sanatkarların eserlerindeki fikirleri daha da cilalayarak yeni, farklı tanıtımda ortaya koymaya ruhlandırmıştır. Yalnız Anadolu, Azerbaycan, Çağatay, Türkistan ve Osmanlı sahası eski Türk edebiyatlarının birbirine etki halinde geliştiğini göz önünde bulundurarak sistemli bir araştırma ortaya koymak mümkün. Mağjan Cumabayuli de eski edebiyatın bu prensiplere uyularak araştırılmasının taraftarı idi. Türkcü aydınlar her yerde aynı talihi yaşamış, millî düşüncelerinden dolayı hapis ve sürgünlere maruz kalmışlar. M.Cumabayuli otuzlu yaşlarında miliyetçi, Türkcü, ferdiyetçi olmakla suçlanarak ve hapsedilmiştir. M.Cumabayuli'nin “suç”u “Ertede Türkistan'dı Turan desken, Turan'da er Türigim tuvıp ösken, Turan'nın tagdırı bar tolkımalı, Basınnan köp tamaşa künder keşken” demesi idise, Azerbaycan millî şiirinde Hüseyin Cavid'in “kabahat”ı “Turana kılıçtan daha keskin, ulu kuvvet, Yalnız medeniyyet, medeniyyet, medeniyyet!” diye haykırması idi. Bu aydınlarımız Turan'ı büyük sevgi ile övmüş, onun eski ve zengin kültüre sahip olduğunu vurgulamışlar. Bildirimizde Kazak ve Azerbaycan şairlerinin Turan konulu şiirleri karşılaştırılarak örnekler üzerinde değerlendirmeler yapılacaktır.

Anahtar kelimeler: Mağjan Cumabayuli, Azerbaycan, Kazakistan, Turan, şiir

Abstract

At the beginning of the twentieth century, the process of national awakening and national self-consciousness in the Turkic republics caused the intellectuals to write articles on Turkism, and the poets included the concepts of Turan and Turkistan in their works. With the national-minded intellectuals of the period applying to the glorious Turkish history and culture, great works on Turkism emerged. Magjan Jumabayuli, who wrote articles on education and training in Kazakhstan at the end of the 19th century and the beginning of the 20th century, and

who is also known for his poems of independence, is one of the intellectuals who played an important role in the national awakening of his people. The national poet of the Kazakh Turks, Magjan Jumabayuli, defended the Turkish unity with his ideas about Turkishness and Turanism and his poems with a national spirit. He tried to build bridges between old literature and new literature in his works. Turkist intellectuals had the same fortune everywhere, and they were exposed to imprisonment and exile because of their national ideas. M.Jumabayuli in his thirties was accused of being a nationalist, Turkist and individualist and was imprisoned. These intellectuals praised Turan with great love and emphasized that he had an ancient and rich culture. In our paper, the poems of Kazakh and Azerbaijani poets on Turan will be compared and evaluations will be made on the examples.

Keywords: Magjan Jumabayuli, Azerbaijan, Kazakhstan, Turan, poem

KAZAK VE TÜRKİYE TÜRKÇESİNİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİM YÖNTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

COMPARISON OF TEACHING METHODS OF KAZAKH AND TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE

Roşangül GULAMOVA

Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi

Doç. Dr. Minara ALİYEVA ÇINAR

Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

Özet

Bir dilin yabancı dil olarak öğretilmesi, o dili ana dili olarak konuşan halkın ve ülkenin gelişimine, dünya çapında kültürlerini yansıtırma bakımından önemli bir rolü vardır. Dilsel bağlamda ortak tarihi geçmişe sahip olan iki kardeş ülke Kazakistan ve Türkiye'nin devlet dilleri geçmişten günümüze kadar birçok tarihi dönemlerden geçmiştir. Bu dillerin yabancı dil olarak öğretilmesi ise ülkelerin gelişimi için günden güne daha da büyük önem kazanmaktadır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi kitap setleri ve eğitim dili Kazak Türkçesi olmayan Kazakistan okullarında kullanılan Kazak Türkçesi kitaplarını incelemeye dayalı bu araştırmada, bu iki dilin öğretiminde kullanılan yöntem ve teknikler karşılaştırılmıştır. Kazak ve Türkiye Türkçesinin yabancı dil olarak öğretiminin uluslararası Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi standartlarına ne derecede uyduğu, kitap setlerinde kullanılan öğretim metotlarının öğrencilerin dil seviyesine uygunluğu araştırılmıştır. Kazak ve Türkiye Türkçesi öğrenenlerin dil öğrenim yolculuğunu daha verimli ve hızlı bir şekilde yapmalarına yardımcı olmak amacıyla araştırmanın sonuç kısmında Türkiye ve Kazakistan'ın yabancı dil öğretimi sahasını geliştirmeye yönelik önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kazak Türkçesi, Türkiye Türkçesi, yabancı dil öğretimi, yabancı dil öğretim yöntemleri, Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi.

Abstract

Teaching a language as a foreign language plays an important role in the development of country and people who speak this language as mother tongue in terms of introducing their culture around the world. The state languages of two brotherly countries Kazakhstan and Turkey, which have a common historical past in the context of language, have gone through many historical periods from the past to the present. Teaching these languages as a foreign language is gaining more and more importance day by day for the development of countries. In this study, which is based on examining the book sets for teaching Turkish as a foreign language and the Kazakh books used in Kazakhstan schools where Kazakh is not the language of instruction, the methods and techniques used in the teaching of these two languages were compared. It has been investigated to what extent the teaching of Kazakh and Turkish as a foreign language complies with the international European Common Framework of Reference, and the suitability of the teaching methods used in the book sets to the language level of the students. In order to help learners of Kazakh and Turkish to make their language learning journey more efficient and quick, suggestions for improving the field of foreign language teaching in Turkey and Kazakhstan are included in the conclusion part of the research.

Keywords: Kazakh, Turkish, foreign language teaching, foreign language teaching methods, Common European Framework of Reference

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ТҮРІК ТІЛІНІҢ ТЕРМИН ЖАСАУ ҚАҒИДАТТАРЫНЫҢ ҰҚСАСТЫҚТАРЫ

SIMILARITY OF THE PRINCIPLES OF TERM FORMATION IN THE KAZAKH AND TURKISH LANGUAGES.

Б.КЕҢЕС

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті,
Нұр-Сұлтан, Қазақстан

Аңдатпа

Мақалада қазақ тіл білімімен түрік тіл біліміндегі термин қалыптастыру қағидастары қарастырылады. Туыстас тілдердің ортақ термин қор қалыптастыру мақсаты бойынша, термин қалыптастыруда қолданылатын қағидастары салыстырылады. Түркі тілдерімен термин алмасу және терминжасам тәжірибесімен бөлісу мәселесіне қатысты зерттеулерге бағдар жасау мақсаты көзделеді. Қазақ терминологиясы принциптерінің қалыптасу кезеңі толықтай сипатталады. Ал түрік тіл білімі терминологиясының республикалық кезеңде ұстанған принциптері қарастырылады. Ұлттық термин қор қалыптастыру бағытында қажырлы еңбек еткен қазақтың ғұлама ғалымы, «Ұлт ұстазы» А.Байтұрсынұлы мен Түркия мемлекетінің тұңғыш президенті Мұстафа Кемаль Ататүріктің жасаған реформаларына ерекше назар салынады.

Түрік тілі мен қазақ тілінің термин шығармашылығында қолданылатын ұқсас қағидастары анықталады. А.Байтұрсынұлының «жаппай қолданылатын әлемдік терминдер қабылдана алады, бірақ олар қазақ тілінің табиғатына сәйкес өзгертілуі керек» деген пікірі түрік тілінің термин жасауда ұстанатын «универсал терминдерді кірме термин ретінде қабылдау» атты бірінші принципімен сәйкеседі. Сонымен қатар түрікшелендіру процесі кезінде қолданылған әдіс-тәсілдің бірі деп саясаттанушы Ө.Ақсой мен тілші-ғалым Э.Өздемир көрсеткен «түрік тілінің диалектілерінен термин алу және ғалым А.Байтұрсынұлы ұсынған «қазақ тілінде болмаған терминдерді, туыстас тілдерден алу» қағидаты толықтай бір мазмұнды беріп тұрғаны анықталды.

Қорытындылай келгенде қазіргі таңдағы туыстас екі елдің ұлттық термин қорды қалыптастыруда ұстанатын бағыттары айқындалды: лексикалық қорды пайдалану, әрі байыту, сондай-ақ шет тілдік терминдерді тілде сәйкес сөз табылмаған жағдайда, тілдің дыбыстық ерекшеліктеріне сай сәйкестендіріп қабылдап алу көзделеді.

Кілт сөздер: термин, терминология, қолданбалы тіл білімі, ортақ термин қор, терминдену

Abstract

The article discusses the principles of term formation in Kazakh and Turkish linguistics. In order to create a common terminological fund of related languages, the principles used in the formation of the term are compared. It is intended to focus on research related to the exchange of terms with the Turkic languages and the exchange of term-substituting experience. The period of formation of the principles of Kazakh terminology is fully described. The principles of terminology of Turkish linguistics, laid down in the Republican period, are also considered. Special attention is paid to the reforms carried out by the outstanding Kazakh scientist, "Teacher of the Nation" A. Baitursynov and the first President of Turkey Mustafa Kemal Ataturk, who painstakingly worked on the formation of the national terminology fund.

Similar principles used in the terminology of the Kazakh and Turkish languages are defined. A. Baitursynuly's opinion "generally accepted terms can be accepted, but they must be changed in accordance with the nature of the Kazakh language" coincides with the first principle of the

Turkish language" to perceive universal terms as borrowed terms". It was also found that one of the methods used in the process of Turkization is the principle of "employing terms from the dialects of the Turkish language", designated by the political scientist O. Aksoy and the corresponding scientist E. Ozdemir, and proposed by the scientist A. Baitursynov "adopting terms, that are absent in the Kazakh language, from related languages" fully conveys the same content. Currently the directions of the formation of the national terminological Fund of the two related countries: the use and enrichment of lexical Fund, as well as adequate perception of foreign-language terms in accordance with sound features of the language if there is no corresponding word in source language.

Keywords: term, terminology, applied linguistics, linguistics, general terminological fund, terminologization

СПЕЦИФИКА СОЗДАНИЯ ОБРАЗА КАЗАХСТАНА В ЛИТЕРАТУРНЫХ РЕПОРТАЖАХ ПУТЕВОЙ ТЕМАТИКИ 1920-30-Х ГГ.

SPECIFICITY OF CREATING THE IMAGE OF KAZAKHSTAN IN LITERARY REPORTS OF TRAVELING TOPICS 1920-30s

Olha BYKOVA

Candidate of Sciences in Social Communications, Associate Professor
Department of Journalism and New Media, Institute of Journalism,
Borys Grinchenko Kyiv University (Kyiv, Ukraine)
ORCID ID: 0000-0001-7533-9277

Аннотация

Восток со своей древней цивилизацией издревле привлекал внимание видных литературных деятелей всего мира, в том числе украинских советских писателей и журналистов 1920-30-х гг. Коммунистическая власть в 1920-х гг. поощряла поездки журналистов республиками СССР, поскольку понимала, что материалы на путевую тематику достаточно эффективны как инструмент пропаганды.

В статье ведется речь о чрезвычайной популярности литературного репортажа на путевую тематику, который вошел в украинскую советскую журналистику в период национально-культурного возрождения, под названием «коренизация». В частности, основательно анализируются репортажи, написанные на основе путевых впечатлений об Казахстане. В своих материалах журналисты запечатлели важные и характерные события, которые свидетельствовали о радикальных благотворных переменах в жизни народов Центральной Азии.

Объектом характеристики в статье стали впечатление репортеров от социалистических переустройств в экономической, политической, социальной, религиозной жизни республики. Отмечается, что большое внимание в репортажах сосредоточено на описании быта, традиций, обычаев казахов, бытовавших в первые годы социалистического строя. Путевые наблюдения репортеров часто состоят из фиксирования всяких мелочей, которые воспроизводят неповторимый восточный колорит.

Журналисты выступают не только как искусные художники слова, но и как политики и страстные публицисты, поднимающие важные вопросы экономического развития, классовой борьбы и культурного строительства.

Подчеркивается, что речь репортажей очень простая, неформализованная. Создается впечатление, что журналисты просто говорят со своими читателями и доносят до них необходимую информацию.

Авторы пытаются сделать свои репортажи как можно интереснее для читателей. Именно поэтому они вводят в тексты детали, которые делают их занимательными, а с другой, отвлекают читателей от монотонного и хроникального описания самого путешествия.

В статье говорится, что репортажи путевой тематики – не просто документы минувшего периода об Казахстане, но и произведения, во многом созвучные нынешним свершениям, способствуют укреплению дружбы народов и развитию национальных литератур.

Ключевые слова: репортаж, путешествие, Казахстан.

Abstract

The East, with its ancient civilization, has attracted the attention of prominent literary figures all over the world since ancient times, including the Ukrainian Soviet writers and journalists of the 1920s and 1930s. Communist power in the 1920s encouraged journalists to travel to the republics of the USSR, because they understood that travel materials are quite effective as a propaganda tool.

The article deals with the extreme popularity of the literary reporting on travel topics, which entered the Ukrainian Soviet journalism during the period of national and cultural revival, under the name «root-making». In particular, it thoroughly analyzes the reports written on the basis of travel impressions about Kazakhstan. In their materials, the journalists captured important and characteristic events that testified to radical beneficial changes in the life of the peoples of Central Asia.

In the article the object of characterization is the reporters' impression of the socialist reorganizations in the economic, political, social and religious life of the republic. It is noted that much attention in the reports is focused on the description of the everyday life, traditions, customs of the Kazakhs that existed in the early years of the socialist system. Reporters' travel observations often consist of capturing all sorts of little things that reproduce the unique oriental flavor.

Journalists act not only as skillful artists of the word, but also as politicians and passionate publicists who raise important issues of economic development, class struggle and cultural construction.

It is emphasized that the language of the reports is very simple, non-formalized. One gets the impression that journalists are simply talking to their readers and giving the necessary information to them.

The authors try to make their reports as interesting as possible for the readers. That is why they introduce into the texts details that make them entertaining, and on the other hand, distract readers from the monotonous and chronicle description of the journey itself.

The article says that travel reports are not just documents of the past period about Kazakhstan, but also works, in many respects consonant with current achievements, contribute to the strengthening of friendship between peoples and the development of national literatures.

Key words: reportage, travel, Kazakhstan.

СӨЗ ТІРКЕСІ ТЕОРИЯСЫНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ¹

TOPICAL ISSUES OF THE WORD COMBINATIONS THEORY

ZHOLSHAYEVA Mayra SATIBALDIKIZI

Filologia gılimdarının doctarı, dosent

A.Baitırsunılu atındağı Til bilimi institutu Grammatika boliminin bas gilimi
kızmetkeri

Аңдатпа

Қазақ тілтанымында тарихы ХХ ғасырдың екінші жартысынан басталатын сөз тіркесі теориясы қалыптасып, негізгі шарттары анықталды. Олар: сөздердің тіркесу қабілеті, сөз тіркесіне тән белгілер, сөздердің байланысу тәсілдері мен формалары, құрамы мен түрлері, сөз тіркесі сыңарларының арасындағы синтаксистік қатынастар. Қазақ тілтанымында бұлар шешімін тапқан, алайда сөз тіркесі теориясына қатысты қайта қарауды қажет ететін мәселелер де баршылық.

Олар:

- 1) сөздердің байланысу тәсілдеріне;
- 2) сөздердің байланысу формаларына;
- 3) сөз тіркестерінің түрлеріне қатысты.

Сөз тіркестерін сөйлемнен тыс және сөйлем құрамында қарастыруға болады. Бұл, бір жағынан, сөз тіркестерінде дербестіктің болмайтындығын көрсетсе, екінші жағынан, сөз тіркесінің жылжымалы, сөйлеу үдерісінде қажетіне қарай қолданылатын құбылыс екендігін танытады.

Жоғарыда көрсетілген мәселелердің қысқаша сипаты:

1) қазақ тілінде сөйлемдегі сөздер өзара төрт түрлі тәсілмен (орын тәртібі, қосымша, шылау, интонация) байланысады. Ал сөз тіркесін құрайтын сөздер *жалғау*, *орын тәртібі*, *шылау* арқылы байланысады. Интонация – сөйлеуге тән құбылыс. Сөйлеудің бірлігі – сөйлем. Сөз тіркесі – коммуникативтік бірлік емес, сөйлем құрауға дайындалған тетік болып табылады;

2) сөз тіркесі сыңарлары матаса, қабыса, меңгеріле байланысады. Осы байланысу тәсілдері негізінде байланысу формалары қалыптасқан. Қазақ тілінде сөздер сөйлем құрамында бес түрлі жолмен байланысады: *қиысу*, *қабысу*, *матасу*, *меңгеру*, *жанасу*.

Сөз тіркесін сөйлемнен тыс тұрған бірлік ретінде қарастырсақ, олардың сыңарлары *қабысу*, *меңгеру*, *матасу* амалымен байланысады.

Жанасу – сөйлем ішінде көрінетін байланыстың түрі. Сөз тіркесін межелегенде оның сөйлемнен тыс алып қаралатын жағдайына бұл сай келмейді. Жанасу – сөз тіркесі сыңарларының сөйлем ішіндегі байланысы. Ал қиысу – бастауыш пен баяндауыштық расындағы сөз байланысы, сөз тіркесіне емес, сөйлемге тән.

3) сөздер сөз тіркесінің құрамына енгенде оның бағыныңқы, басыңқы сыңары қызметінде жұмсалады. Басыңқы сыңардың қай сөз табынан болуына қарай сөз тіркесі түрлерінің айқындалуы. Қазақ тілінде сөз тіркестерінің негізі, ұйтқысы ретінде басыңқы сыңарда жұмсалатын сөздер – зат есімдер және етістіктер. Сөз тіркесінің түрлері басыңқы сыңардың қай сөз табынан болуына қарай ажыратылады. Қазақ тілінде

¹Мақала «Мемлекеттік тілді латынграфикалы ұлттық әліпбиге көшіруді қамтамасыз ететін жаңартылған нормативтік сөздіктер мен академиялық басылымдар сериясын әзірлеу» бағдарламалық-нысаналы қаржыландыру бойынша зерттеу жобасы бойынша жазылды.

негізінен сөз тіркесінің түрлері екіге сараланады: *есімді сөз тіркестері* және *етістікті сөз тіркестері*.

Abstract

In Kazakh linguistics the word combinations theory dates back to the second half of the twentieth century when it was proposed and its key notions were defined. They are: the ability to combine words, characteristics of a phrase, ways and forms of connection of words, their composition and types, the syntactic relationship between the pairs of words. There are many widely discussed issues in Kazakh linguistics that are necessary to be reconsidered in relation to the word combinations theory.

They are:

- 1) ways of connecting words;
- 2) forms of words' connection;
- 3) types of word combinations.

Word combinations can be considered outside a sentence and as well as a part of a sentence. This shows, on the one hand, the lack of independence in word combinations, and, on the other hand, the fact that word combinations are adaptable phenomena, flexibly used in the speech process.

Brief description of the above issues:

- 4) In the Kazakh language, sentence words are connected with each other in four different ways (word order, addition, exclamation, intonation). And the words that make up a word combination are connected by conjunctions, word order, prepositions. Intonation is a phenomenon of speech. The unit of speech is a sentence. A word combination is not a communicative unit, but a mechanism designed to form a sentence;
- 5) syllables of a phrase are connected by subordination, coordination, government. Forms of communication are formed on the basis of these methods of communication. In Kazakh language, words are connected in a sentence in five different ways: conjugation, coordination, subordination, government, adjacency.

If we consider a word combination as a unit outside the sentence, their components are connected by means of coordination, government, adjacency.

Adjacency – the type of connection that appears in a sentence. This does not correspond to the fact that when a word combination is defined, it is considered outside a sentence. Adjacency is the connection of word combinations in a sentence. Conjugation is the connection between a subject and a predicate, not a word combination, but a sentence.

- 6) when words are part of a phrase, they are used as coordinate and subordinate clauses. Determining the types of word combinations, depending on the vocabulary of the subordinate clause. The basis of word combinations in Kazakh language are nouns and verbs, which are used in the subjunctive mood. The types of phrases are differentiated according to which word group the subordinate clause belongs to. In Kazakh language, there are two main types of word combinations: noun phrases and verb phrases.

TÜRKİYE’DE TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMLERİNDE KAZAKÇANIN ÖNEMİ

IMPORTANCE OF KAZAKH IN TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE DEPARTMENTS IN TURKEY

Dr. Mustafa Sarper ALAP
Kırıkkale Üniversitesi & M.E.B
ORCID ID 0000-0003-0537-8152

Özet

Türk dili edebiyatı müfredatında Türk yazı dilleri arasında yer alan Kazakça, Kazakistan’ın resmi dilidir, bunun yanında Kazakçaya, Kazak Türkçesi de denilmektedir. Kazakistan, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’ne bağlıyken 1991 yılında bağımsız bir ülke olmuştur. Kazakistan yüzölçümü açısından dokuzuncu büyük devlettir. Kazakistan’da yazı dili olarak Kiril alfabesi kullanılmaktadır, ayrıca resmi dil Kazakça ve Rusçadır. Klasik Türk edebiyatında önemli bir yer tutan Kıpçak, Karluk ve Oğuz boyları Kazakistan’da yaşamışlardır ve Anadolu Türkçesinin de doğduğu yer Kazakistan’dır. Kazakistan, geçmişten günümüze oldukça gelişmiş bir ülke haline gelmiştir ve ülkede pek çok şehir modern bir şekilde dizayn edilmiştir, ayrıca çok renkli bir kültüre sahiptir.

Türkiye’ye diğer Türk devletleri ile birlikte Kazakistan’dan çok sayıda öğrenci öğrenim görmek için gelmektedir. Türkiye’ye gelen kazak öğrencilerin çoğunluğu çok akıcı bir şekilde Türkçeyi konuşabilmektedirler, ayrıca Türkçeyi bilmeyen öğrenciler de Türkçe öğretim merkezlerinde almış oldukları eğitimler ve diğer öğrencilerin de yardımıyla Türkçeyi kolay bir şekilde öğrenebilmektedirler.

Kazakça, Kiril alfabesi ile yazılmaktadır ve dil içerisinde çok sayıda Türkçe sözcükte bulunmaktadır. Rusların kullanmış oldukları Kiril alfabesi 33 harften oluşmaktadır, Kazakçada ise 42 harf bulunmaktadır. Kiril harflerini iyi derecede bilen bir kişi, Kazakça alfabesini iyi bir şekilde öğrenebilir ve Kazakçayı konuşabilir.

Türk dili ve edebiyatı bölümlerinde çağdaş Türk yazı dilleri içerisinde Kazakça da bulunmaktadır. Türkiye’de geçtiğimiz dönemde çeşitli özel kurslarda Kazakça eğitimleri de verilmiştir. Kazakça ile ilgili üniversitelerde yapılan çalışmalarda Kazakçanın hem dil hem de edebiyat alanında eğitimleri verilmektedir. Türkiye’de Kazakça eğitimi verilen üniversitelerde Kazakistan vatandaşı öğretim görevlileri ile birlikte Kazakistan’da yaşamış veya orada eğitim görmüş Türk öğretim görevlileri de Kazakça dersleri vermektedirler.

Kazak edebiyatında, Türk edebiyatında da yer alan halk hikayeleri bulunmaktadır. Bu hikayeler arasında en meşhur olan “Leyla ile Mecnun”, “Yusuf ve Züleyha” ve “Tahir ile Zöhre” isimli hikayelerdir. Kazak edebiyatının geçmişten günümüze çeşitli edebiyat dönemleri bulunmaktadır. Ayrıca Kazak dili edebiyatına has meşhur destanlar da yer almaktadır.

Türkiye’de Türk dili edebiyatı bölümlerinde Kazakça ile ilgili hem dili hem de edebiyat alanında karşılaştırmalı çalışmalar yapılmaktadır ve Türkiye’de kazak dilini anlatan çeşitli kitaplarda yayınlanmaktadır.

Anahtar: Türkçe, Kazakça, Dil, Edebiyat

Abstract

Kazak language, which is among the Turkish written languages in the Department of Turkish language literature. Kazak language is the official language of Kazakhstan, and Kazak language is also called Kazakh Turkish. Before 1991 Kazakistan was a member of the Union of Soviet Socialist Republics, it became an independent country in 1991. Kazakistan is the ninth

largest state in terms of area. The Kazak Cyrillic alphabet is used as the written language in Kazakhstan, and the official languages are Kazakh and Russian. Kipchak, Karluk and Oghuz, who have an important place in classical Turkish literature, lived in Kazakhstan and the birthplace of Anatolian Turkish is Kazakhstan. Kazakhstan has become a highly developed country from the past to the present, and many cities in the country are designed in a modern way, and it also has a very colorful culture.

A large number of students from Kazakhstan, along with other Turkish states, come to Turkey to study. The majority of Kazakh students who come to Turkey can speak Turkish fluently, and students who do not know Turkish can learn Turkish easily with the help of the training they have received in Turkish teaching centers and the help of other students.

Kazak language is written in the Kazak Cyrillic alphabet and there are many Turkish words in the language. The Cyrillic alphabet used by the Russians consists of 33 letters, while Kazakh cyrillicalphabet has 42 letters. A person who knows the Cyrillic letters well can learn the Kazakh cyrillic alphabet well and speak Kazakh.

In the departments of Turkish language and literature, Kazakh is also among the contemporary Turkish written languages. Kazakh language training has also been given in various private courses in Turkey in the past period. In the studies carried out in the universities related to Kazakh, Kazakh language education is given in the field of both language and literature. At universities in Turkey, where Kazakh education is given, Turkish lecturers who have lived or studied in Kazakhstan together with Kazakh citizen lecturers also give Kazakh lessons.

There are folk tales in Kazakh literature, which are also included in Turkish literature. Among these stories, the most famous ones are "Leyla and Majnun", "Yusuf and Züleyha" and "Tahir ile Zuhre". Kazakh literature has various literary periods from past to present. There are also famous epics specific to Kazakh language literature.

In Türkiye, Turkish language literature departments carry out comparative studies on Kazakh language both in the language and literature, and they are published in various books describing the Kazakh language in Turkey.

Keywords: Turkish, Kazakh, Language, Literature

KAZAK ÇOCUK EDEBİYATI VE BEYAZ YAVRU KUŞ KİTABI ÜZERİNE BİR İNCELEME

A REVIEW ON KAZAKH CHILDREN'S LITERATURE AND THE BEYAZ YAVRU KUŞ

Kelime ERDAL

Prof. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü

ORCID ID 0000-0001-8205-2530

Özet

Toplumların geleceklerinin sağlam olması, çocukların her açıdan kendileriyle ve çevreleriyle uyum içinde bulunmaları, sağlıklı bir kişiliğe sahip olmaları ile mümkündür. Çocuğun çevresine ve topluma uyumunun, sağlıklı kişilik gelişiminin çocuk-kitap ilişkisiyle gerçekleştirilebileceği yapılan araştırmalarla kanıtlanmıştır. Her açıdan gelişme döneminde olan çocuğa verilen eğitim, içinde yaşayacağı ve bireyi olacağı toplumun şekillenmesi açısından son derece önemlidir. Çocuk, okuduğu kitaplar aracılığıyla kendini tanır, değer yargılarını güçlendirir, eğlenerek öğrenir. Bir milletin çocuk edebiyatına ait ürünler, o milletin nasıl bir gelecek istediği ile yakından ilgilidir. Çocuğa verilmesi gereken pek çok değer, edebî eserler aracılığıyla daha ilgi çekici hale getirilebilir.

Çocuk kitaplarının çocuğun eğitimini destekler nitelikte olması, onların yeni düşünceler geliştirmesi bakımından önemlidir. Bu yüzden çocuk kitapları yazacak kişilerin, her yönden çocuğun özelliklerini bilmesi, çocuk ruhunu çok iyi tanması ayrıca; vermek istediği iletileri sade, akıcı bir dil kullanarak vermesi, olayları kendi içerisinde doğal bir anlatış biçimiyle anlatması gerekir. Yazılacak konu ne olursa olsun, çocuğun korkabileceği, duygularının zarar görebileceği ayrıntılara yer verilmemelidir. Çocukluk çağında duyguları zarar gören bir çocuğun, gelecek yaşamında sağlam bir kişilik oluşturması ve karşılaştığı zorluklarla başa çıkması zor olacaktır.

Kazak Edebiyatı, bugünkü Kazakistan coğrafyasına yerleşen halkların meydana getirdiği ortak hazinenin ürünüdür. Bu zengin mirastan ilham alan Kazak edebiyatı eski geleneklerin devamıyla gelişir. 20. Yüzyılın başlarına kadar göçebe hayatı devam ettiren Kazak halkının zengin bir halk edebiyatı vardır. Özellikle ellili yıllarda parti ve yazarlar birliğinin çocuk edebiyatını geliştirmek için özel kararlar almasıyla çocuk edebiyatında önemli gelişmeler olur. Bu dönemde yeni yazarlar ortaya çıkar, yazılan eserlerin kalitesi artar.

Araştırmada, Jadi Şakenulı tarafından yazılan ve Latin harfleriyle yayınlanan Beyaz Yavru Kuş kitabı, içerdiği değerler ve çocuklara uygunluğu açısından incelenmiştir.

Anahtar sözcükler: Jadi Şakenulı, Beyaz Yavru Kuş, çocuk edebiyatı, çocuk kitabı, eğitim

Abstract

The future of societies is possible only if children are in harmony with themselves and their environment in every aspect and have a healthy personality. Research has proven that the child's adaptation to his environment and society, and healthy personality development, can be achieved through the child-book relationship. The education given to the child, who is in the development period in every respect, is critical in shaping the society in which he will live and be an individual. The child recognizes himself through the books he reads, strengthens his value judgments, and learns by having fun. The products of a nation's children's literature are closely related to what kind of future that nation wants. Many values that should be given to the child

can be made more interesting through literary works. The fact that children's books support the child's education is essential in developing new ideas. For this reason, people who will write children's books should know the child's characteristics in every way, and know the child's spirit very well; He should give the messages he wants to give using plain and fluent language and naturally tell the events. Regardless of the topic to be written, details that may frighten the child and harm his feelings should not be included. It will be difficult for a child whose feelings are damaged in childhood to form a strong personality and to cope with the difficulties he encounters in his future life. Kazakh Literature is the product of the common treasure created by the peoples settled in the geography of today's Kazakhstan. Inspired by this rich heritage, Kazakh literature thrives on the continuation of ancient traditions. The Kazakh people, who continued their nomadic life until the early 20th century, have rich folk literature. Especially in the fifties, when the party and the writers' union made significant decisions to develop children's literature, significant developments took place. In this period, new writers emerge, and the quality of the written works increases.

In the research, the Beyaz Yavru Kuş book, written by Jadi Şakenulı and published in Latin letters, was examined in terms of its values and suitability for children.

Key words: Jadi Şakenulı, Beyaz Yavru Kuş, child literature, child book, education

ОРАЛХАН БӨКЕЕВ ШЫҒАРМАЛАРЫНДАҒЫ КОМПРАТИВИСТИКА БЕЛГІЛЕРІ

COMPRATIVISTICS IN THE WORKS OF ORALKHAN BOKEEV

KAPASOVA B. K.

Professor of "Toraigyrov University", Pavlodar

Аннотация

Мақалада қазақ әдебиеті кеңестік кезеңде тар ая,шағын алқаптан шыға алмағаны айтылады.

Орыс әдебиеті гегемондық алған кезеңде қосалқы ұлттар екінші орындарға ысырылды.

Бұл өз шағында белгілі таланттардың танылуына, жарнамалануына бөгет болды.

Соның ішінде қазақ әдебиетінің озық қаламгерлеріне мәдени тұсау түсті.

Кейінгі жылымық өкілі Оралхан Бөкеев секілді озғын дарын өз елінде танылса да,ары арнадан аса алмады.

Оралхан Бөкеев шығармалары туралы айтқанда біз міндеті түрде оның ой еркіндігін айтамыз.

Бірінші, О. Бөкеев туындылары Кеңестік қасаң идеологияға сыймады. Оның туындысында қатып қалған форма жоқ. Осы жағынан алып қарасақ О. Бөкеев туындылары жапон әдебиетіндегі Кабо Абэ А. Рюнеско Акутагава секілді қаламгерлерге ұқсайды.

Екінші жағынан, О. Бөкеев шығармаларында адам мен табиғаттың өзара қарым-қатынасы қанықты, кең мол шиеленіспен жазылады. Тіпті «Қар қызы» секілді мифтік образ көрініс береді. О. Бөкеевтің сүйікті тақырыбы қыс мезгілімен сондағы адам әрекеті бірге суреттеледі. Бұнда табиғатқа көнуші, ырқына жығылған жандар мен соған қарсы шағатын немесе көнбес образдар ара жігі айқын ашылған. Бұл тұстары, француз әдебиетіндегі В. Гюго, О. Бальзакқа, Г. Мопсанға ұқсайды. Демек О. Бөкеев сызып берген жолмен жүретін жазушы емес. Тыңнан жол салған, ойлары бөлек қаламгер десек болады.

Үшіншіден, О.Бөкеев шығармаларында ұлттық бояу қазақтық таным, түсінік басым. Осы жағынан ол жапон жазушысы Я. Кавабатаға ұқсайды. Оның жапон ұлттық танымын әлемге танытқан көптеген романдары «Мың қанатты тырнала», «Қарлы ел»,«Тау дыбыстары» О.Бөкеев туындыларымен тамырлас. Кавабатамен О.Бөкеев шығармашылығындағы ұлттық көзқарас кей тұстарда әлемді қазақтың көзімен көру секілді сипаттары ішкі ұқсастықтарды көрсетеді. Демек әлем әдебиетіндегі ұлттық ерекшелік бүгінгі күндегі жоғалтуға айналған басты құндылығымыз. Бұл тұста О.Бөкеев батыстанып кетпеген түркі әдебиетіндегі Омар Сифиддин, Ахмет Неджеп, Фазыл Қырсақүрек, Халиде Эдиа Адывар сияқты жазушылармен туыстас.

Төртіншіден О.Бөкеев эстет жазушы бұл жағынан О. Уайльдқа ұқсайды. Демек О.Бөкеев шығармасын компративистика әдісімен зерттесек әлі ашатын тұсымыз көп. Бұл мақала соның басы.

Abstract

Kazakh literature in the Soviet period could not leave a narrow field,a small valley. In the period when Russian literature became hegemonic, sub-nations were relegated to second places.

This prevented the recognition and promotion of famous talents in their youth. In particular, the leading writers of Kazakh literature received a cultural presentation.

In the future, such a gifted person as oralkhan bokeev, although he became famous in his country, could not become famous in other countries. When we talk about him, we necessarily talk about his freedom of speech.

When we talk about the works of oralkhan Bokeev, we mean his freedom of thought.

First, the works of O. Bokeev did not fit into the Soviet Kasan ideology. There is no frozen form. From this point of view, the works of O. Bokeev resemble such writers as Kabo Abe A. Runesco Akutagawa in Japanese literature.

Secondly, he wrote about the relationship between man and nature. Even such a mythical image as the "Snow Girl" gives an appearance. O. Bokeev's favorite theme is the winter season, which depicts human activity together. It clearly reveals the nature-abiding, seduced souls, as well as anti-biting or anti-destructive images. These points are similar in French literature to V. Hugo, O. Balzac, G. Mopasan. Therefore, O. Bokeev is not a writer who follows the path outlined by him. This means that oralkhan Bukeev will not do as he was ordered.

Third, in the works of O. Bokeev, the National color of Kazakh knowledge and understanding predominates. In this respect, he resembles the Japanese writer Ya. Kawabata. Many of his novels "a thousand winged cranes", "Snow Country", "sounds of mountains" are rooted in the works of O. Bokeev. The national view of Kawabata in the work of O. Bukeev sometimes shows an internal similarity of features, such as seeing the world through the eyes of Kazakhs. Therefore, national identity in world literature is our main value, which has become lost today. In this regard, O. Bokeev is related to such writers of Turkic literature as Omar Sifiddin, Ahmet Necep, Fazyl Kursakurek, Khalide Edia Adivar.

Fourthly, O. Bokeev is an aesthete writer who resembles O. Wilde in this respect. Therefore, if we study the work of O. Bokeev by the method of comprativistics, we still have a lot to discover. This article is the beginning of it.

ПРОБЛЕМЫ ТЮРКИЗМА В ИСТОРИЧЕСКОМ АСПЕКТЕ «АЗ-Я» ОЛЖАСА СУЛЕЙМЕНОВА

THE PROBLEMS OF TURKISM IN THE HISTORICAL ASPECT OF OLJAS SULEYMENOV'S "AZ-YA"

Valida Shihalieva

Азербайджанский Государственный Педагогический Университет
Научный сотрудник ЕТЛ "Турецкие исследования".
Баку/ Азрбайджан

Резюме

«Аз-я» можно считать первой энциклопедической книгой, позволяющей изучать историческое прошлое казахского народа. Двухчастное произведение «Аз-Я» содержит древнетюркские слова, которые являются как явными, так и подразумеваемыми. Исследование Олжаса Сулейменова показало, что это произведение написано двуязычным человеком. Первая часть «Аз-Я» называется «Золотая птичка и гуси». Поскольку исследователь свободно владеет обоими языками, в первой части произведения « Слово о полку Игореве» подтверждает, что это произведение содержит как древнеславянские, так и турецкие слова. Из-за незнания турецкого языка исследователи не смогли идентифицировать турецкие слова и полностью проанализировать «Слово о полку Игореве». Олжас Сулейменов мысленно прочувствовал слова и стал их изучать. Олжас Сулейменов смог подтвердить правильность своих идей в «Слово о полку Игореве» поставив вопрос о существовании древнеславянских и древнетюркских отношений с «Аз-Я». Несмотря на то, что определенные органы власти запретили публикацию произведения как пантюркистского, националистического, исследования показали, что в древних письменных источниках имеется множество примеров использования тюркских языков в древнерусской литературе. Олжас Сулейменов доказывает корни слов и их значение в турецком языке, правильно и подробно объясняя турецкие слова, неправильно переведенные исследователями. Он приводит пример значения слова в других тюркских языках, пример широкого употребления этого слова на территориях, населенных тюркскими народами, и показывает ареал его распространения среди тюркских народов. В ходе исследования выяснилось, что главный герой « Слово о полку Игореве» Игорь Святослав имеет турецкое происхождение.

Вторая часть его произведения «Шумернаме» посвящена шумерско-турецким лингвистико-историческим отношениям. Шестьдесят слов в шумерско-турецкой лексике, сгруппированных в форме группы человек, природа и бог, и их значения сравниваются в форме таблицы под заголовком на шумерском и турецком языках. В то же время шумерская часть таблицы также содержит написание этого слова. Раздел на турецких языках включает версии, записанные на живых турецких диалектах. В ходе исследования Олжас Сулейменов пришел к выводу, что сходство лексико-семантического значения шумерского и тюркского языков не случайно.

Ключевые слова: турк, лингвистика, язык, «Аз-Я», народ

Abstract

"Az -ya" can be considered the first encyclopedic book that allows to study the historical past of the Kazakh people. The two-part work "Az-Ya" contains ancient Turkic words that are both explicit and implicit. Oljas Suleymenov's research revealed that this work was written by a bilingualist. Since the researcher is fluent in both languages, the first part of the

work, "The Epic of Igor Polku" in the first part of the work, "Gold bird and Geese", confirms that this work contains both ancient Slavic and Turkish words. Due to their lack of knowledge of the Turkish language, Russian researchers have not been able to identify Turkish words and fully analyze the "Epic of Igor Polku". Oljas Suleymenov felt the words on a mental level and began to study them. Oljas Suleymenov was able to confirm the correctness of his ideas in the "Epic of Igor's Regiment" by raising the issue of the existence of ancient Salvian and ancient Turkish relations with "Az-Ya". Despite the fact that certain authorities banned the publication of the work as pan-Turkist, nationalist, research has shown that there are many examples of the use of Turkic languages in ancient Russian literature in ancient written sources. Oljas Suleymenov proves the roots of the words and their meaning in the Turkish language by correctly and thoroughly explaining the Turkish words mistranslated by Russian researchers. By the way, he gives an example of the meaning of the word in other Turkic languages, giving an example of the widespread use of this word in the territories inhabited by the Turkic peoples, and shows the area of its spread among the Turkic peoples.

During the research, it became clear that the protagonist of the "Epic of Igor's Regiment" Igor Svyatoslav himself is of Turkish origin. The main character of the saga, Igor's mother, is a Kazakh.

The second part of his work "Sumerian" is dedicated to the Sumerian-Turkish linguistic-historical relations. Sixty words on the Sumerian-Turkish lexicon, grouped in the form of a group of man, nature, and god, and their meanings are given in comparative form in the form of a table under the heading in the Sumerian and Turkish languages. At the same time, the Sumerian part of the table also contains the spelling of the word. The section in Turkish languages includes versions recorded in live Turkish dialects. Oljas Suleymenov came to the conclusion during the research that the similarity in the lexical-semantic meaning of the Sumerian and Turkic languages is not accidental, they have a long-term relationship.

Key words: Turk, linguistics, language, "Az-Ya", people

KAZAKİSTAN-TÜRKiYE İLiŞKİLERİNİN STRATEJİK ANLAMI**THE IMPORTANCE OF KAZAKHSTAN TURKIYE RELATIONS****Prof. Dr. Mustafa TALAS**

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

ORCID ID 0000-0002-0031-489X

Özet

Soğuk Savaş Dönemi'nin sona ermesiyle bağımsızlığına kavuşan Kazakistan, bundan sonra hızlı bir gelişim süreci içerisine girmiştir. Bu hızlı gelişimin ana nedenini ise Hazar Havzası'nın en büyük petrol üreticisi olması ve aynı zamanda doğal gaz üretiminde de önemli bir kapasiteye sahip olması teşkil etmektedir.

Kazakistan'ın enerji kaynakları konusundaki bu yeri bölgede en yüksek oranlı yabancı yatırımın ülkeye çekilmesi gerçeği ile karşılaşılmasını temin etmiştir. Bu bağlamda, Kazakistan, bölgesinde stratejik bir konum elde edebilmiştir.

Türkiye, Kazakistan'ın bağımsızlığını tanıyan ilk ülke olmuştur. İlk planda önemli dış kaynaklı yatırımları Kazakistan'a yönlendiren ülkelerden de olan Türkiye ile Kazakistan'ın ticaret hacmi açısından önemli ama yeterli seviyede olmadığı açıktır. Ancak sosyo kültürel ilişkiler ve siyasal anlamdaki ilişkiler bakımından çok önemli ve ileri seviyede bağlaras sahip olduklarını da bilmek gerekmektedir.

Bu çalışmada Kazakistan-Türkiye ilişkilerinin stratejik önemi araştırılmıştır. Çalışma teorik çerçeveli sosyolojik bir araştırma olarak kurgulanmıştır. Türkiye için Orta Asya'daki en önemli stratejik ilişkinin adresinin Kazakistan ile olan ilişkiler olduğu görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Kazakistan, Türkiye, Stratejik İlişkiler, Kazakistan-Türkiye

108

Abstract

Kazakhstan has been started to develop rapidly after self-government. This fast progress has been taken place because of the fact that Kazakhstan had Hazar energ resources.

For that reason Kazakhstan has attracted foreign investment far too much. Kazakhstan has became first number in Central Asia region about foreign investment. Both west powerful global actors and China has been interested in Kazakhstan for various energy investment. This position has been brought in strategic importance to Kazakhstan.

Turkey has been first country which would recognize Kazakhstan's independence. In addition to Turkish entrepreneurs has been included investors to Kazakhstan since independence process. Turkish investments are important but not enough for Kazakh-Turk relations level. In fact two countries must have high level about trade relations. been

In this study, we researched the strategical significance of Kazak and Turk relations. This paper has performed as theoretical analyze. Consequently we understood that there would be powered and strategical relation with Kazakhstan in Central Asia Region for Turkey with this study.

Key Words: Kazakhstan, Türkiye, startegical relations, Kazakhstan-Türkiye

BAĞIMSIZ KAZAKİSTAN'IN JEOSTRATEJİK AÇIDAN ÖNEMİ

GEOSTRATEGIC IMPORTANCE OF INDEPENDENT KAZAKHSTAN

Güray ALPAR

Doç. Dr. Stratejik Düşünce Enstitüsü, Ankara/Türkiye,

ORCID ID: 0000-0003-0122-7795.

Özet

Jeostrateji; siyasi ve askeri planlamayı doğrudan etkileyen coğrafi unsurlardır. Uluslararası ilişkilerde strateji ve coğrafyayı anlamlandırmak ve bunu geleceğe taşıyabilecek bağlantıları oluşturabilmek çoğu zaman gücün etkin olarak kullanılmasının ana unsurudur. Bunu yapabilmek ise bir yetenektir.

Bu açıdan bakıldığında Kazakistan coğrafyası bir örnek olarak karşımıza çıkar. Mevcut literatürde, her nedense, bu toprakların önemi tam olarak ortaya konulmamıştır. Bu coğrafyanın stratejik açıdan ne anlama geldiğini bilmek ve bunu pratik alanlara aktarabilmek, coğrafyanın sahip olduğu zengin güç unsurlarının etkin bir şekilde kullanılmasını sağlayacaktır. Bu çalışma Kazakistan'ın jeostratejik konumunu gerçekçi bir şekilde koymayı hedeflemektedir.

Ural Dağları, Kazakistan steplerinden Kuzey Kutbuna kadar uzanan yaklaşık 2500 km uzunluğunda bir dağdır. Bu dağ Avrupa ve Asya'yı birbirinden ayırır. Bu açıdan değerlendirildiğinde ise Kazakistan, tıpkı Türkiye gibi hem bir Avrupa hem de bir Asya devleti konumundadır. Ancak her nedense 2.725.000 km² yüzölçümü ile Batı Avrupa kadar bir yüzölçümüne sahip, Dünyanın 9'uncu büyük yüzölçümüne sahip olan bu devlet, komşusunun dahi denizle irtibatının olmadığı, Dünyanın kara ile çevrili en geniş ve en büyük bozkır ülkesi durumuna getirilmiştir. Kazakistan'ın bu durumu aşması gerekmektedir.

Kazakistan, Türk Devletlerini birbirine bağladığı gibi Rusya ve Çin devletleri arasında da bir köprü durumundadır. Rusya'yı güneye, Çin'i ise Batıya bağlayan rota üzerinde stratejik bir konumda.

Kazakistan, dünyanın ikinci en büyük uranyum, krom, kurşun ve çinko rezervlerine; üçüncü en büyük manganez rezervine ve beşinci en büyük bakır rezervine sahiptir. Ayrıca kömür, altın ve demir rezervleriyle ilk onda yer almaktadır. Aynı zamanda bir elmas ihracatçısıdır. Şu anda Dünyanın kanıtlanmış en büyük 11. petrol ve doğal gaz rezervlerine sahiptir. Kazakistan ayrıca büyük fosforit yataklarına da sahiptir.

Türk Devletleri arasında yüzölçümü bakımından en büyük, doğal kaynaklar bakımından en zengin ülkesinin, bu kuşatılmışlığın dışına çıkması gerekiyor ve Türk Devletler Teşkilatı, Kazakistan'a bu şansı veriyor. Şüphesiz dışarıya açılmış ve diğer Türk Devletleri ile işbirliği içinde denizlere ulaşmış bir Kazakistan, hem kendisi hem de tüm dünya için başka bir anlam ifade edecek ve hak ettiği refah düzeyini kısa süre içinde yakalayarak bölgesel ve evrensel barışa daha fazla hizmet edecektir.

Anahtar Kelimeler: Jeostrateji, Kazakistan, Avrasya, Ekonomi, Refah.

Abstract

Geostrategy is geographical factors that directly affect political and military planning. Making sense of strategy and geography in international relations and creating connections that can carry it to the future are often the main elements of effective use of power. On the other hand being able to do this is a big skill.

From this point of view, the geography of Kazakhstan stands out as an example. In the current literature, however, the importance of these lands has not been fully revealed. Knowing what this geography means strategically and transferring it to practical areas will enable the effective use of the rich power elements of the geography. This study aims to put Kazakhstan's geostrategic position realistically.

The Ural Mountains are about 2500 km long, stretching from the steppes of Kazakhstan to the North Pole. This mountain separates Europe and Asia. From this point of view, Kazakhstan, like Turkey, is both a European and an Asian state. However, for some reason, this state, which has an area of 2,725,000 km², as much as Western Europe and the 9th largest in the world, has become the world's largest and largest steppe country surrounded by land, where even its neighbor has no contact with the sea. Kazakhstan needs to overcome this situation.

Kazakhstan not only connects the Turkish States, but also acts as a bridge between the Russian and Chinese states. It is strategically located on the route connecting Russia to the south and China to the West.

Kazakhstan has the world's second largest reserves of uranium, chromium, lead and zinc; It has the third largest manganese reserves and the fifth largest copper reserves. It is also in the top ten with its coal, gold and iron reserves. It is also a diamond exporter. It currently has the world's 11th largest proven oil and natural gas reserves. Kazakhstan also has large phosphorite deposits.

The largest country in terms of area and the richest in terms of natural resources among the Turkish States needs to get out of this siege, and the Turkish States Organization gives Kazakhstan this chance. Undoubtedly, Kazakhstan, which has opened up and reached the seas in cooperation with other Turkish States, will have a different meaning both for itself and for the whole world, and will serve more regional and universal peace by achieving the level of prosperity it deserves in a short time.

Keywords: Geostrategy, Kazakhstan, Eurasia, Economy, welfare.

ÇAĞDAŞ KAZAK EDEBİYATININ ÖNDE GELEN TEMSİLCİSİ OLJAS SÜLEYMENOV'UN SANATI ULUSAL-SANATSAL VE ULUSAL-TARİHSEL BAĞLAMDA

**THE LEADING REPRESENTATIVE OF CONTEMPORARY KAZAKH LITERATURE
OLJAY SULEYMENOV`S CREATIVITY IN THE NATIONAL-ARTISTIC AND
NATIONAL-HISTORICAL CONTEXT**

Prof. Dr. Elman GULIYEV

Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi

Özet

Oljas Süleymanov, modern Kazak edebiyatının dünyaca ünlü şahsiyetlerindedir. "Az-Ya" bu yaratıcılığın özel bir göstergesidir. Eser, eski Türk kültürünün zirvesi olan Türk – Sümer ve Türk - Sibiryaya aşamalarının birkaç bin yıllık tarihinin izini sürmekte, bunların dünya kültüründe, dünya uygarlığında rolünü açıklamak, Türk kültürünün, Türk maneviyatının, Türk gerçeklerinin zaman-zaman haksız saldırılara maruz kalmasını belirlemek açısından önemlidir. İki ana bölümden oluşan "Az-Ya" eserinde ("Kırlangıçlar ve kazlar" ve "Surname") Türklerin yaşadığı tarihi coğrafyanın nüfusu, etnik yapısı, dili ve kültürel yapıtları ilgili fikirler yürütülmüştür.

Eser, Türk halklarının tarihine, diline ve siyasi tarihine özgün bir yaklaşım getirmesi açısından son derece önemlidir. Az-Ya" kitabı, eski Türklerin milli-estetik değerlerini, edebi ve kültürel tarihini incelenmesi ve Avrasya'da yaşayan birçok halkların kültürel ve siyasi tarihinin bazı yönlerini vurgulaması açısından ilgi çekicidir. Ancak Olcas Süleymanov sadece tarihçi-bilim adamı, etnograf olmakla beraber, aynı zamanda modern Kazak şiirinin önde gelen ve ünlü bir temsilcisidir. O.Süleymanov'un sanatı hem tema, hem de şekil açısından özgündür. Onun yazılarında siyasi motifler ana göstergedir.

O.Süleymanov'un çalışmasında tarihsel farkındalığın kapsamı çok geniş görünüyor. Bir vatandaş şair olarak şiirinde, ulusal kimlik düşünceleri ve soruları etrafında özel bir tarihe müracaat etmeği tercih ediyor. "Ben bir şehir çocuğuyum, vahşi doğada savaşa gitmeliyim. İhtiyarlar, bilmek istiyorum, söyleyin bana, şehirlerimin nasıl yok edildiğini?" – tarihi sorusu bu açıdan önemli görünüyor.

Oljas'ın şiirsel düşüncesi gücünü eski kaynaklardan - eski Türk şiirinden almıştır. Orta Asya, Urallar, Volga bölgesi, Kafkaslar ve Küçük Asya ruhu şairin şiirsel arayışları için önemli bir kaynak haline gelmiştir.

"Ben seni", "Çocukluk, yazlık, boğuk hava", "Akın Smet'in son şarkısı", "Göçebe" ve b. daha onlarca şiir, içerik, biçim ve yapı açısından destan unsurlarına çok yakındır. XX. yüzyılın 80'li yıllarından itibaren insanın etnik içeriği, etno-psikolojik, etno-kültürel faktörleri, şairin şiirinde tarihsel süreçler ve modern kendini onaylama düzeyinde sunulur.

Anahtar kelimeler: Kazak edebiyatı, Oljas Süleymanov, "Az-Ya", ulusal-tarihi, Sümer

Abstract

Oljas Suleymanov is one of the world-famous figure of modern Kazakh literature. "Az - Ya" is a special emblem of this creativity. The work is important in terms of tracing the millennial history of the Turkic-Sumerian and Turkish-Siberian stages, the peaks of ancient Turkish culture, to define its role in world civilization and culture, also the reflections of unjust attacks of Turkish culture, Turkish spirituality and Turkish realities from time to time. "Az-Ya", which consists of two main parts ("Swallows and Geese", "Sumerian") deals with the population, ethnic composition, language and culture of the historical places covered by the Turks.

The work has great importance in terms of an original approach to the history, language and socio-political history of the Turkic peoples. The book "Az-Ya" is interesting in terms of studying the national-aesthetic values, literary and cultural history of the ancient Turks, as well as highlighting some aspects of the cultural and political history of many people living in Eurasia. But Oljas Suleymenov is not only a historian-scientist, ethnographer, but also a prominent and famous representative of modern Kazakh poetry. Suleymenov's work is original both in terms of theme and form. In his lyrics, the political motive stands out as the main indicator. The scope of historical self-awareness in Suleymenov's work is very big. In his lyrics as a citizen poet he gives special preference to historical appeal around national identity thoughts and questions. "I am a city boy, I have to go to war in the wilderness. Old men, I want to know, tell me, how my cities have been destroyed?" - this historical question seems important in this regard.

Oljas's poetic thinking draws strength from ancient sources - starting from ancient Turkish poetry, Central Asia, the Urals, the Volga region, the Caucasus - the spirit of Minor Asia becomes an important source for the poet's poetic pursuits.

"I for you...", "Childhood, garden, stuffiness", "Akin Smetin's last song", "Migrant" etc. dozens of other poems are very close to the elements of epic thinking in terms of content, form and structure.

Since the 80s of the XX century, the ethnic content of man, his ethno-psychological, ethno-cultural factors are presented in the poet's poetry at the level of historical processes and modern self-affirmation.

Keywords: Kazakh literature, Oljas Suleymanov, "Az-Ya", national-historical, Sumerian

HALİJAN BEKHOJİ'NİN "AFAKNAME" MESNEVİSİ VE AZERBAYCAN EDEBİYATI

THE IMAGE OF NIZAMI IN KHALIJAN BEKKHOJİ'S POEM "AFAGNAME"

Prof. Dr. Elman GULİYEV

Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi

Özet

19. yüzyılın başlarından itibaren yeni bir yazılı edebiyat türüne sahip olan Kazaklar son iki yüz yılda Abay Kunanbayev, Çokan Valihanov, Cambul Cabayev, Sabit Dopentayev, Saken Seyfullin, Sabit Mukanov, Mukagali Magotayev, Muhtar Auezov, Halijan Bekkhojin, Oljay Süleymanov ve diğer sanatçılar Kazak edebiyatının sınırlarını aşarak, Türk kültürü sahnesinde kendilerini kanıtlamış ve kaleme aldıkları edebi örnekler ile bu alanda önemli yerlerden birini tutmuşlar. Büyük bir mirasa sahip modern Kazak edebiyatının önemli bir temsilcilerinden - şair, oyun yazarı ve çevirmen Halijan Bekkhojidir (1913-1990).

Halijan Bekkhoji'nin Azerbaycan – Türk kültürünün, Yakın ve Ortadoğu edebiyatının gelişmesinde önemli rol oynayan Nizami Gencevi'nin eşi Afak adına yazdığı "Afakname" (1970) başlıklı manzum hikâyesi Türk millî-kültür tarihine karşı tutumunu sergileme açısından klasik Azerbaycan edebiyatının önde gelen temsilcisi Nizami Gencevi'nin hayatı ve sanatının değerlendirilmesi, tanıtılması ve terennümü açısından önem arz etmektedir.

“Afaknâme” manzum hikayesinde yazarın Nizami Gencevi'ye duyduğu sempati ve sevgi sonsuzdur. Bu nedenle müellif, eserinde "şair âleminin padişahı" olarak gördüğü Nizami'ye ulusal değil, dünya ölçeğinde yer verir.

Halijan Bekkhojin, Nizami'nin "Afakname'deki imajını tam olarak yansıtabilmek için meselelere kişilik ve çevre, sanat ve zaman bağlamında yaklaşmayı tercih etmiştir. Nizami'nin doğum yeri, çevresi, anne-babası, eğitimi, hükümdarlarla görüşmeleri, eserlerinden bazı kesitler, evlilik, oğlu Muhammed, eşi Afak hakkında çeşitli bilgiler şairin Nizami Gencevi'nin hayatını ve eserini yakından tanıdığını kanıtlamaktadır. Bu nedenle yazar, eserdeki konulara genel bir yaklaşım sergilemiş ve Nizami'nin eksiksiz bir şekilde terennüm edebilmiştir.

Sonuç olarak, Halijan Bekkhoji'nin "Afakname" mesnevisi dahi Nizami'nin eşi Afak'ın anısına yazılmış olmasına rağmen, Nizami'nin edebi mirasına gösterilen büyük sevgi ve ilgiden dolayı eserin “Nizaminame” niteliği ağır basmaktadır. Bu anlamda Nizami'nin özünün ve sözünün yer aldığı "Afakname" mesnevisi, Kazak edebiyatında Azerbaycan edebiyatı ile beraber Yakın ve Orta Doğu kültürünün dâhisi Nizami Gencevi'nin kişiliğine, sanatına ve geleneğine derin saygı ve hayranlığın örneği olarak önem arz etmektedir.

Anahtar kelimeler: *Nizami, Halijan Bekkhoji, Kazak edebiyatı, Afak, Ahistan, Simnar*

Abstract

Kazakhs, who have had a new type of written literature for the last two hundred years since the beginning of the 19th century, have established themselves in the arena of all-Turkic culture, crossing the borders of Kazakh literature with great examples of literature formed by men of art, such as Abay Kunanbayev, Jokan Valikhanov, Jambul Jabayev, Sabit Dopentayev, Saken Seyfullin, Sabit Mukanov, Mukagali Magotayev, Mukhtar Auezov, Khalijan Bekkhojin, Oljas Suleymenov and others and have been able to occupy one of the important places in this arena. A prominent representative of modern Kazakh literature, the famous poet, playwright

and translator Khalijan Bekkhoji (1913-1990), who has a great creative heritage, occupies a special place in this list.

The historical poem of Khalijan Bekhoja "Afagname" (1970), written in honor of Nizami Ganjavi's wife Afag, who played an important role in the development of Azerbaijani-Turkish culture, as well as Middle Eastern literature, is a reflection of the life and work of Nizami Ganjavi. This is important in terms of evaluating, promoting and celebrating his work.

In the poem "Afagname", the author's sympathy and love for Nizami Ganjavi are endless. For this reason, the author places Nizami, whom he considers "the sultan of the poetic kingdom", not in local, but on a global scale.

Khalijan Bekhojin in his poem "Afagname" prefers to approach problems in the context of personality and environment, artist and time, in order to fully reflect the image of Nizami. The work mentions the place of Nizami's birth, environment, parents, education, meetings with rulers, some excerpts from his works, marriage, his son Muhammad, his wife Afak and others. The presence of various information about him indicates that the poet was well acquainted with the life and work of Nizami Ganjavi. For this reason, the author approached the issues in a complex way and managed to create a holistic image of Nizami.

In conclusion, although Khalijan Bekkhoji's poem "Afagname" was written in honor of the genius Nizami's wife Afaq, due to the great love and attention to Nizami's literary heritage, Nizami's personality, the work has a very high Nizaminama character. In this sense, Nizami's poem "Afagname", which depicts himself and his words, is important in modern Kazakh literature as an example of deep respect and reverence for the personality, art and creative traditions of Azerbaijani literature, as well as the genius of Middle Eastern culture Nizami Ganjavi.

Key words: Nizami, Khalijan Bekkhojin, Kazakh literature, Afag, Akhsitan, Simnar

OLJAS SÜLEYMANOV (AZ-YA) ÖRNEĞİNDE TÜRK MİLLİ ETNİK FİKRİ

TURKISH NATIONAL ETHNIC IDEAS IN THE CASE OF OLJAS SÜLEYMANOV (AZ-YA)

Xatira GULİYEVA

ANAS Felsefe Enstitüsü, Çok Kültürlük ve Hoşgörü Felsefesi Bölüm Başkanı,
Felsefe Üzere bilimler Doktoru, Doçent
ORCID ID 0000-0002-4889-6569

Özet

Şimdi yakın geçmişte aforizm olarak ezberlenen "Bir Millet-İki Devlet" kelimesinin yerini felsefi-antropolojik bilinç "Tek Millet-Yedi Devlet" alıyor. Bu psikolojik olduğu kadar sosyo-politik ve kültürel fenomen bizim ortak türk menşeli kabilelerimizden, Kıpçak, Bulgar, Oğuz boylarından, Orta Asya'dan gelmiş Türk nesilleri, hemçinin Selçuklu türkleri, Karakoyunlular, Ağkoyunlular, Safeviler tarihimizden, din, dil, gelenekler, etnoloji, mifoloji, çeşitli və zengin folklorumuz böylece, edebi klasiklerimizin mirasından ve bir bütün milli-manevi değerlerimizden, hemçinin -politik, bilimsel, kültürel ve ekonomik ilişkilerimizden kaynaklanmış, zaman zaman bir yaşam felsefesi olmuş ve tüm alanlarda tarihi imtihanını vermiş ve hatta Sovyet döneminde kendini kanıtlamış Türk birliği kavramının Yenilmez gücünü göstermiştir.

Yüzyılın çok da uzak olmayan tarihine kısa bir gezinti yaparsak, köklü Türk birliği fikrinin haritasını görebiliriz.

"Tarcuman" gazetesini kendi pahasına çıkararak Azerbaycan ile birlikte Kırım'a, Volga bölgesinde ve Orta Asya'da yayımlayarak "Dilde, düşüncede ve işte birlik!" felsefesi gibi derin düşünceni tarihe veren İsmail bey Gaspıralı'yı hatırlayalım.

İsmail bey Gaspıralı, fikir desteğini Azerbaycanlı aydınlatıcılardan aldı ve onlara güvendi. İsmail bey Gaspıralı'nın "Tercüman"ı, "Ekinci"dan sonra yaratılmış ve onun aracılığıyla tüm Türk dünyasına yol açmıştır. "Türkleşme, İslamlaşma ve Avrupalılaşma" fikriyle Türkçülüğe güvenle katılan Ali Bey Hüseyinzade onun yoluna devam etti. Ardından Türkiye'den Ziya Gökalp, "Türkleştirme, İslamlaştırma, Modernleşme" gibi daha muhteşem bir fikirle ebedi Türk birlik ve beraberliğini yükseltti. Ziya Gökalp de Azerbaycan Türkü Ahmed bey Ağaoğlu bir sistemsel paralellik ile "devam ettirdi". Ana mesele – Türk kimlik kavramının, birlik ve beraberlik hayat felsefesinin güçlenmesi, zaman zaman tarihte silinmez, ebedi izler bırakmasıdır ki, Türk dünyasının ünlü ideologu - Kazak şairi ve yazar, türkolog, oryantalist Oljas Süleymanov Türkçülüğ "okulu" da burada ana çizgidir.

Böylece, bu makalede XX. yüzyılın son 25 yılından itibaren dünya düşünce tarihinde, özellikle Türk dünyasında adı ve fikirleri oldukça popüler olan 85 yaşındaki Oljad Süleymanov'dan, onun "AZ-YA" adlı eserinin dün, bugün gibi gelecek için Türkçülük açısından öneminden bahsedeceğiz.

Anahtar kelimeler: Kazak , Oljad Süleymanov, "AZ-YA" , Türk birliği

Abstract

Now, the word "One Nation-Two States", which was memorized as an aphorism in the recent past, is replaced by the philosophical-anthropological consciousness "One Nation-Seven States". This psychological as well as socio-political and cultural phenomenon is based on our

common Turkish origin tribes, Kibchak, Bulgar, Oghuz tribes, Turkish generations coming from Central Asia, the Seljuk Turks, Karakoyunlu, Agkoyunlu, Safavids from our history, religion, language, traditions. Thus, our ethnology, mythology, diverse and rich folklore originated from the legacy of our literary classics and all of our national-spiritual values, our political, scientific, cultural and economic relations, from time to time it became a philosophy of life and gave its historical test in all fields, and even in the Soviet era. has demonstrated the invincible power of the proven concept of Turkish unity.

If we take a short tour of the not-so-distant history of the century, we can see the map of the deep-rooted idea of Turkish unity.

He published the newspaper "Tarcuman" at his own expense and published it in the Crimea, Volga region and Central Asia together with Azerbaijan, "Unity in language, thought and work!" Let's remember İsmail Bey Gaspıralı, who gave his deep thought to history like his philosophy.

Ismail bey Gasprnski received his intellectual support from Azerbaijani enlighteners and trusted them. İsmail Bey Gasprnski's "Tercüman" was created after "Ekıncı" and led to the whole Turkish world through him. Ali Bey Hüseyinzade, who confidently joined Turkism with the idea of "Turkification, Islamization and Europeanization", continued on his way. Then, Ziya Gökalp from Turkey raised the eternal Turkish unity and solidarity with the more magnificent idea of "Turkification, Islamization, Modernization". In Ziya Göyölpi, Azerbaijani Turk Ahmed Bey Ağaoğlu "continued" with a systemic parallelism. The main issue – the strengthening of the concept of Turkish identity, the philosophy of unity and solidarity, leaving indelible and eternal traces in history from time to time, is the famous ideologist of the Turkic world - Kazakh poet and writer, turcologist, orientalist Oljas Suleymanov "school" of Turkism is the main line here.

Thus, in this article We will talk about 85-year-old Oljad Suleymanov, whose name and ideas have been very popular in the history of world thought since the last 25 years XX. , especially in the Turkic world, and the importance of his work "AZ-YA" for the future from the point of view of Turkism.

Key words: Kazakh , Oljad Suleymanov, "AZ-YA" , Turkish unity

MUKAĞALI MAKATAEVİN ŞİİRLERİNDE ANAVATANA OLAN SONSUZ SEVGİ VE ÖZLEM

ETERNAL LOVE AND LONGİNG FOR THE MOTHERLAND IN MUKAGALI MAKATAEV'S POEMS

Aynure BABAYEVA

Azərbaycan Devlet Pedogoji Üniversitesi Bilimsel Araştırma Merkezinin “Türk araştırmaları” bölümünün araştırma görevlisi

Özet

Kazak şiirinin gerçek temsilcilerinden biri de Mukağali Süleymanuli Sabit oğlu Makataevdir. Babasının cephede ölümünden sonra M.Makatayev bir asker olarak bu hayatta iz bırakması gerektiğini anladı. Şairin annesinin hatıralarına göre Mukagali on dört yaşında şiirle ciddi şekilde ilgilenmeye başlar. İlk şiirleri bölge gazetesinde yayınlanan şairin şiirleri 1960-1970 yılları arasında ulusal gazete ve dergilerde aralıksız yayınlanmıştır. Bu yıllar şairin kazak şiirinin büyük zirvesine çıktığı dönem olarak değerlendirilmektedir.

Mukağali kısacık ömründe şiir dünyasında sönmez iz bırakmış, birkaç şiir kitabı ile destan yazmış, Şekspir ve Danteden kazakçaya çeviriler yapmıştır. “Hayat bir efsanedir”, “Hayat bir nehirdir”, “Mozartın Rekviemi” ve “Seçilmiş” kitaplarının yazarıdır.

Makataev zorluklarla dolu bir hayat yaşadı, bazıları onu anlamadı. Kiralık dairelerde yaşadı, çok az kazandı ve şiirleri sık-sık yayınlanmadı. Ancak bu onun üretken bir şekilde yazmasını engellemedi. Kısa hayatı boyunca birçok şiir ve kısa öykü yazmıştı. Klasiklerin eserlerini kazak diline tercüme etti. Şairin hayattaki zorlukları ve düşünceleri, yalnızca hayatının son ayına kadar tuttuğu günlükleriyle tanınmıştır. Şair ruhunu günlüğüne dökmüştür.

Şairin fikrinde şiirden başka hiç bir şey bütün alemini kapsayarak, toplumun yaşadıklarını, döneminin insanların hayatını, hayatın acı gerçeklerini açıkça ortaya koyamaz. Gerçek şiirin sınırları, coğrafyası olmaz. Şiir için halklar ve uluslar aynıdır. O genel insani değerleri ele alır, devrine uygun meseleleri geniş açıdan değerlendirir. Vatana, halka, genel insanlığa yönelik olarak göğsünde kaynayan aşk şaire ilham verir, onu harekete geçiren güç rolünü yerine getirir.

Şair memleketini, tabiatını, doğup büyüdüğü evi, etrafındaki insanları şevkle sevmiştir. Makataevin şiirleri okurda vatanseverlik, toprağa, halka ve ana diline sevgi duygusu daha da güçlendirir. Uçsuz bucaksız kazak bozkırlarına aşkla şarkı söyleyen şairin zihnindeki vatan, güzelliği, kültürü ve halkının gelenekleri, tarihi, dili ile şaşırtıcı bir vatandır.

M.Makataev aşkı, dostluğu, en önemlisi vatanını ölçüye gelmez sevgiyle anlattığı şiirlerle Kazakistan edebiyatının önemli şahsiyetlerinden biridir. Onun şiirlerinin Türkiye türkçesine çevrilmesi edebiyat dünyasına olduğu kadar türk dünyası edebiyatlarına da önemli bir katkı sağlamaktadır.

Anahtar kelimeler: kazak, vatan, hasret, şiir, aşk

Abstract

One of the representatives of Kazakh poetry is Makataev, son of Mukagali Süleymanuli Sabit. After the death of his father at the front, M.Makatayev realized that as a soldier he had to leave a mark in this life. According to the memories of the poet's mother, Mukagali became seriously interested in poetry at the age of fourteen. The poems of the poet, whose first poems were published in the regional newspaper, were continuously published in national newspapers

and magazines between 1960 and 1970. These years are considered as the period when the poet reached the peak of Kazakh poetry. Mukagali left an indelible mark on the world of poetry in his short life, wrote epics with several poetry books, and made translations from Shakespeare and Dante to Kazakh. He is the author of "Life is a legend", "Life is a river", "Mozart's Rekviemi" and "The Chosen". Makataev lived a life full of difficulties, some did not understand him. One of the real The poems of the poet, He lived in rented flats, earned little, and his poems were not often published. However, this did not prevent him from writing boldly. He wrote many poems and short stories during his short life. He translated the works of the classics into the Kazakh language. The poet's difficulties and thoughts in life were only known by the diaries he kept until the last month of his life. The poet poured his soul into his diar. In the opinion of the poet, nothing other than poetry can clearly reveal the experiences of the society, the lives of the people of the time, and the bitter realities of life by covering the whole world. True poetry has no borders, no geography. For poetry, peoples and nations are the same. He deals with general human values and evaluates the issues appropriate to his time from a broad perspective. The love that boils in his chest for the homeland, the public, and the general humanity inspires the poet, fulfills the role of the power that moves him. The poet passionately loved his hometown, nature, the house where he was born and grew up, and the people around him. Makataev's poems strengthen the reader's sense of patriotism, love for the land, people and mother tongue. The homeland in the mind of the poet, who sings with love to the vast Kazakh steppes, is an astonishing homeland with its beauty, culture and traditions, history and language of its people. M.Makataev is one of the important figures of Kazakhstan literature with his poems about love, friendship, and most importantly, his homeland with incomparable love. The translation of his poems into Turkey Turkish makes an important contribution to the literature of the Turkish world as well as to the world of literature.

Key ywords: Kazakh, homeland, longing, poetry, love

А. БАЙТҰРСЫНҰЛЫ ЖӘНЕ ҚАЗАҚ МӘДЕНИЕТИ**AHMET BAITURSYNULY AND KAZAKH CULTURE****SALKYNBAY A.B.**

Doctor of Philological Sciences, Professor
 Al-Farabi Kazakh National University
 Almaty, Kazakhstan.

Аннотация

А. Байтұрсынұлы - қазақ тіл білімінің көшбасшысы. Келесі жылы А. Байтұрсынұлының 150 жылдығын ЮНЕСКО көлемінде тойлауға мүмкіндік туып отыр.

XX ғасырдағы қазақ рухани мәдениеті көшбасшыларының бірі болған Ахмет Байтұрсынұлы - өмірі аңызға, шығармашылығы үлкен маңызға ие болған көрнекті тұлға. А. Байтұрсынұлының алғашқы сауат ашу құралы ретінде жазылған “Оқу құралынан” бастап, “Әліп-би” мен “Тіл құрал”, “Әдебиет танытқыш” атты зерттеулері мен маса болып ызындап елдің ертеңін ойлауға үндеген “Қырық мысал”, “Масасы”, қазақтың эпостық жыры «Ер Сайынның» алғы сөзі мен түсініктемелерін жазып, 1923 ж. Мәскеуде шығаруы, ауыз әдебиетінде молынан сақталған жоқтау-жырларын арнайы жүйелеп, сұрыптап «23 жоқтау» деген атпен жеке кітап етіп жариялауы - оның есімін алтын әріптермен қазақ мәдениетінің шежіресіне жазды.

Ахмет Байтұрсынұлының қоғамдық-саяси қызметінің аса құнды тұсы Орынбордағы 1913-1918 жылдары Ә. Бөкейханов, М. Дулатовпен бірігіп, сондай-ақ қалың қазақ зиялыларының қолдауына сүйеніп, тұңғыш жалпыұлттық «Қазақ» газетін шығаруы. Газеттің қазақ журналистика тарихында ерекше маңызға ие болуы, жарияланған мақалалардың ұлттық мәселелерді жүйелі саралап және ел өміріндегі ерекше қажетті жағдаяттарға арналуымен байланысты. Ел тағдырының келешегіне саналы түрде аландаулы ақын көп қырлы ісімен, дана саясатымен қазақ жастарының рухани көсемі болды.

Ахмет Байтұрсынұлының ұлылығы ұлт үшін ұлық істерді бастауымен, алғаш қазақ әліпбиін жасап, қазақ сөз өнерінің теориясын туғызғанымен, тіл ғылымының маңызын терең түсініп, бағалап, тілдік терминдерді ұлттық санаға лайықтап жасауымен байланысты.

Abstract

A. Baitursynuly is the leader of Kazakh linguistics. There is an opportunity to celebrate A. Baitursynuly's 150th birthday in accordance to UNESCO.

Ahmet Baitursynuly, who was one of the leaders of the Kazakh culture in the 20th century, is an outstanding identity whose life and creations hold much meaning and importance to the Kazakh nation. His first textbooks "Literacy" and "Language Tool", "Literature Introducer" and "Forty Examples" and "Mosquito", that really did fly around the readers' minds as mosquitoes would to deliver the message to all Kazakhs to think about their future, along with the foreword and comments to the Kazakh epic poem "Er Sain" published in Moscow prove his impact on Kazakh culture. Furthermore, the systematization of mourning songs, which are rich in folklore, and the publication of a separate book entitled "23 mourning" wrote his name in golden letters in the annals of Kazakh culture.

Another valuable aspect of Ahmet Baitursynuly's socio-political service is the publishing of the first nationwide “Kazakh” press with the support of A. Bokeikhanov, M. Dulatov and other members of the intelligent society in Orynbor during the years 1913-1918. The

significance of the press in Kazakh journalism can be explained by its connection with the analysis and breakdown of national problems in the published articles and their dedication to important situations in the life of the nation. Moreover, the scientist was seen as a leader for the Kazakh youth with his universal action towards the fate and future of the country and his genius policies.

Ahmet Baytursynuly's legacy is also deeply bound with his putting a start to the great deeds for the nation, making the first Kazakh alphabet, creating the theory about the Kazakh art of words, making linguistic terms in accordance to the national mindset while understanding and evaluating the significance of linguistics.

MAĞCAN CUMABAY'IN ŞİİRLERİNDE TÜRK LÜK VE TURAN SEVDASI

TURKISH AND TURAN'S LOVE IN MAGCAN CUMABAY'S POEMS

Dr. Ayten ABBASOVA

Bakü/Azerbaycan

Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi

“Türk araştırmaları” bölümünün araştırma görevlisi

Özet

Kazakistanın milli simgelerinden biri olan değerli şair Mağcan Cumabay (1893-1937) 20.yüzyılın ilk çegreyinde milli bağımsızlık mücadelesi veren kazak aydınlarından önde gelenlerden biridir. Şiirlerinde Turan birliğinin yeniden varolacağına inamını her fırsatta dile getiren şair Türkistanı Vatan, söyu, kökü Türk olan milletleri de kardeş olarak görür. Cumabay bir zamanlar dünyaya hükümlanlık eden türklerin bu gün eski gücünü kaybetmesini, milletinin evlatlarının dört bir yanda esarete düşmesini büyük kederle dile getirir. Bir zamanlar hür yaşayan, şimdi esarete düşen halkının tek yadigarı dilidir. Şair diline, onları yeniden bir araya getirebilecek güçlü bir etken gibi görerek seslenir. Şairin parçalanmış türk kardeşlerinin zalim düşman elinde gözyaşı akıtırmak görmesi için sızlatmaktadır. Tarihe bakarak bir zamanlar Altayın eteklerinde bir yürüyüp bir koştuğu kardeşlerinden şimdi ayrı düşmesi, uzaklaşması onu çok üzmektedir. Şair hürriyet sevdalısı türk kardeşlerinin yeniden kalblerindeki harlı ateşin alevlenmesini, ata mirasları olan tahta sahiplenmelerini canigönülden diler.

Değerli kazak şairi Mağcan Cumabayın bir çok şiirlerinde dile getirdiği “Türkistan” ifadesi ile sadece has olduğu Kazak Türklerinin değil, Sovyet yönetimi altında yaşamağa mecbur kalan tüm türk halklarını da bir çatı altında birleşdirir. “Türkistan” şiirinde Türkistan denildiğinde ecdadlarının sahib ve sakin oldukları kutsal vatan toprağı olarak anlaşılmaktadır. Türkistanı değerli kılan sadece verimli toprakları, geniş çölleri, sıra-sıra dağları, bol sulu ırmakları değildir. Şair hem de bu güzel toprakların yetişdirdiği er oğulları yüksek değerlendirmiş, akli derin, gayreti bol, çelik yürekli türk erlerini coşgunlukla vassf etmiştir. Tarihin şanlı sayfalarını süsleyen türklerin kahramanlıklarını hatırlayan şair türk tarihindeki önemli şahsiyetleri gururla hatırlayan şair onları bütün dünyanın tanıdığını, düşmanlarını nasıl diz çöktürdüklerini mısralara dökmüştür. Türk hükümdarları tarih boyunca sadece savaşıçı kimlikleri ile ün salmamış, ilim, sanat, şiir ve edebiyat için de büyük çabalar sarf etmişler. Şair bu değerli bilim adamlarını da “Türkistan” şiirinde saygıyla hatırlar, onları mukaddes Turanın ayrılmaz değerleri gibi takdim eder. Milli kimliği ile övünen şair her bir türk evladının da bu bilinci kavramasını ister. “Alaş” milli hareketinin öncülerinden olan Mağcan Cumabay yalnız milli birlik bilincinde olacakları takdirde dünyaya meydan okuyacaklarına, eski güçlerinde kavuşacaklarına inanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Mağcan Cumabay, Kazak dili, Turan, türklük bilinci, millet, Türkistan

Abstract

The valuable poet Magcan Cumabay (1893-1937), one of the national symbols of Kazakhstan, is one of the leading Kazakh intellectuals who fought for national independence in the first quarter of the 20th century. Poet Turkistana Vatan, who expresses her belief that the unity of Turan will re-exist at every opportunity in her poems, sees nations with Turkish roots as brothers. Cumabay expresses with great sorrow that the Turks, who once ruled the world, have lost their former power today and that their children have fallen into captivity all over the world.

It is the only heirloom language of his people, who were once free and now enslaved. The poet addresses his language as a powerful factor that can bring them together again. It pains the poet to see his shattered Turkish brothers shedding tears at the hands of the cruel enemy. Looking at history, it is very sad that he is separated from his brothers, who he once walked and ran on the outskirts of Altai. The poet sincerely wishes his Turkish brothers, who are lovers of freedom, to rekindle the fire in their hearts and to adopt the throne, which is our ancestral heritage.

The esteemed Kazakh poet Magcan Cumabay, with the expression "Turkistan" in many of his poems, unites not only Kazakh Turks to which he is unique, but also all Turkish peoples who were forced to live under the Soviet rule under one roof. When Turkistan is mentioned in the poem "Turkistan", it is understood as the holy homeland where their ancestors were owner and calm. It is not only its fertile lands, wide deserts, mountain ranges and abundant watery rivers that make Turkistan valuable. The poet also evaluated the sons of soldiers raised by these beautiful lands highly, and enthusiastically described Turkish soldiers with a deep mind, a lot of effort, and a steel heart. Remembering the heroism of the Turks who adorned the glorious pages of history, the poet proudly remembers the important figures in the Turkish history, and wrote that the whole world knows them and how they made their enemies kneel. Turkish rulers were not only famous for their warrior identities throughout history, but also made great efforts for science, art, poetry and literature. The poet remembers these valuable scientists with respect in his poem "Turkistan" and presents them as inseparable values of the holy Turan. The poet, who is proud of his national identity, wants every Turkish child to grasp this consciousness. Mağcan Cumabay, one of the pioneers of the "Alaş" national movement, believes that they will challenge the world and regain their former power only if they are conscious of national unity.

Key words: Magcan Cumabay, Kazakh language, Turan, Turkish consciousness, nation, Turkistan

KAZAK GELENEKSEL TEKSTİL ÜRÜNLERİNDE KULLANILAN MOTİFLERİN İNCELENMESİ

INVESTIGATION OF THE MOTIFS USED IN KAZAKH TRADITIONAL TEXTILE PRODUCTS

Assel YERDENOVA

Doktora Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitimi Enstitüsü
Tekstil Tasarımı Anabilim Dalı,
ORCID ID: 0000-0002-9667-1428

Özet

Her milletin kendini, kültürünü temsil eden, hatta tarihini de belirleyen el sanatları kültürel mirası oluşturmaktadır. El sanatları insanların günlük gereksinimlerini karşılamak için elde ettiği ürünlerden başlamış olup, bu ürünleri güzelleştirmek adına süsleyerek zenginleşmiştir. Motifler eski zamanlarda sadece bir süsleme için değil, iletişim için de kullanılmıştır. Kazak geleneksel tekstil ürünlerinde kullanılan bazı motifler inançlara da dayanmaktadır. Günümüzde geçmiş zamanlarda kullanılmış motiflerin anlamını bilen bireyler azalmaktadır. Bu araştırmanın amacı, Kazak geleneksel tekstil ürünlerinde kullanılan bazı motifleri incelemek ve gelecek nesillere aktarılabilmesi için bilimsel bir belge oluşturmaktır. Bu çalışma görüşme ve tarama yöntemiyle hazırlanmıştır. Çalışma kapsamında Kazak geleneksel keçecilik, dokumacılık ve işleme el sanatlarının kısaca tarihi ve bu el sanatlarında kullanılan bazı motifler hakkında bilgiler fotoğrafları ile birlikte sunulmuştur. Böyle bir araştırma çalışması geçmişimizi öğrenmek ve gelecek nesillere aktarabilmek için önemli görülmektedir. Tekstil ürünleri hızlı çürüdüğü için devlet desteği ile en kısa zaman içerisinde Kazakistan'ı ilçe ilçe gezerek, geleneksel tekstillerin özelliklerini, kompozisyonunu, motifini ve yapımını incelemek ve kayıt altına almak önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kazak, tekstil, el sanatı, motif**Abstract**

Handicrafts that represent each nation's culture and even determine its history constitute the cultural heritage. Handicrafts started from the products that people obtained to meet their daily needs and enriched by decorating these products in order to beautify them. Motifs were used not only for decoration but also for communication in ancient times. Some motifs used in Kazakh traditional textile products are also based on beliefs. Today, individuals who know the meaning of motifs used in the past are decreasing. The aim of this research is to examine some motifs used in Kazakh traditional textile products and to create a scientific document so that they can be transferred to future generations. This study was prepared by interview and scanning method. In the content of the study, information about the history of Kazakh traditional felt making, weaving and embroidery handicrafts and some of the motifs used in these handicrafts are presented together with their photographs. Such a research study is considered important in order to learn about our past and transfer it to future generations. Since textile products deteriorate fast, it is recommended to visit Kazakhstan district by district as soon as possible with the support of the state, to examine and record the characteristics, composition, motif and construction of traditional textiles.

Keywords: Kazakh, textile, handicraft, motif

KAZAKİSTAN SOMUT KÜLTÜR ÖGESİ GELENEKSEL GÖÇEBE YURT ÇADIRININ MEKÂN, TASARIM, MALZEME BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

KAZAKHSTAN TANGIBLE CULTURAL ITEM TRADITIONAL NOMADIC 'YURT' TENT EXAMINATION IN CONTEXT OF SPACE, DESIGN, MATERIALS

Doç.Dr. Sibel DEMİRARSLAN

Kocaeli Üniversitesi, KMYO, İnşaat Bölümü,
ORCID ID: 0000-0002-6979-5150

Öğr. Gör. Oğuz DEMİRARSLAN

Maltepe Üniversitesi, MTF, İç Mimarlık Bölümü,
ORCID ID: 0000-0001-9512-5022

Özet

Kültür ve mekân ilişkisi ilk insan yapılaşmasından bu yana günümüze ulaşan örnekleri ile teknik, teknoloji, yaşam, antropoloji, insan hakkında pek çok bilgiye erişilmesini sağlamaktadır. Bu bilgiler günü ve yarını aydınlatmak için önemli veriler barındırırlar. Kültüre ait bilgileri deşifre edebilmek önemlidir, çünkü kültür nesiller boyu birikerek ve aktararak gelen öğretiler ve yaşamsal unsurlar bütünüdür. Dil, din, örf-adet, gelenek-görenek, yemek-içmek, müzik vb. unsurlarla birlikte coğrafya, topoğrafya, iklim gibi çevresel unsurlar da kültürel öz elemanları olarak tanımlanabilirler. Kültürel öğeler, küreselleşen ve dijitalleşen günümüz dünyasında toplumların varlığını, birliğini, özünü koruyabilmeleri, sürdürülebilmeleri için çok önemlidirler. Bireyin kendisini bir gruba ait hissedebilmesi ancak kültürünü yaşaması ile var olabilir. Soyut ve somut kültürel miras öğelerinin yerleri birbirinden ayrıdır. Bu sınıflandırma içerisinde mimari kültürel miras öğeleri hem uzun süre varlıklarının sürdürebilmek hem de yaşanmışlıkları aktarmak yönleriyle birer bilgi deposudurlar. Mimari içerisinde ise barınma ihtiyacının karşılandığı konutun yeri özeldir. Kalıcı veya geçici, sabit veya hareketli olması insanlar üzerindeki anlamını değiştirmemektedir. Geleneksel olan her şey yaşayarak, deneye-yanıla uygulayarak son halini almaktadırlar. İhtiyaç halinde gerekli şekilde değişim esnekliğine sahiptirler. Kazakistan Yurt çadırı kültürel miras olma özelliği ile dünya tarihinde önemli bir yerdedir. MÖ. 12 yy.a kadar tarihlenen bu konut çadırlar, yaşam biçimi ve çevre unsurları hakkında bilgi verirler. Konstrüksiyonda kullanılan malzemelerin seçimi, yöresel malzeme tespitini, uğraşlarını, doğal koşulları, teknik-teknolojik bilgiyi aktarır. Tefriş elemanları olarak kullanılan iç mekân öğeleri ise yaşam biçimi, aile ve sosyal ilişkiler, yeme-içme kültürü, uğraşları gibi pek çok konuda bilgi kaynağıdır. Yaşamın göçer olması ve bu sökülüp-takılabilen konutların işlevi ile ilgili yaklaşım minimal ancak tüm ihtiyaçları giderebilecek şekilde olmasındadır. Bu çalışmada küreselleşen ve dijitalleşen dünyanın tek bir küresel kültüre evrilebileceği öngörüsüne karşılık öz kültürün korunması gerekliliği vurgusu, Kazakistan geleneksel Yurt çadırı üzerinden mimari ve iç mimari öğelerin incelenmesi ve mekân-malzeme-tasarım ve coğrafya bağlamında incelenecektir.

Anahtar kelimeler: Kazakistan, Kültür, Konut, Yurt, Yöresellik

Abstract

The relationship between culture and space provides access to a lot of information about technique, technology, life, anthropology and human, with examples that have survived since the first human construction. This information contains important data to illuminate the day and the future. It is important to be able to decipher cultural information, because culture is a collection of teachings and vital elements that have been accumulated and transmitted over generations. Language, religion, customs, traditions, food-drink, music, etc. Along with these

elements, environmental elements such as geography, topography and climate can also be defined as cultural core elements. Cultural elements are very important for societies to preserve and sustain their existence, unity and essence in today's globalizing and digitalizing world. An individual's feeling of belonging to a group can only exist by living his/her culture. The places of intangible and tangible cultural heritage items are separate from each other. Within this classification, architectural cultural heritage items are a repository of information in terms of both sustaining their existence for a long time and conveying experiences. In architecture, the place of the house where the need for shelter is met is special. Being permanent or temporary, fixed or mobile does not change its meaning on people. Everything that is traditional takes its final form by experiencing it and applying it by trial and error. They have the flexibility to change as necessary if needed. Kazakhstan Yurt tent has an important place in world history with its cultural heritage feature. B.C. These tents, dating back to the 12th century, give information about the lifestyle and environmental factors. It conveys the selection of materials used in construction, the determination of local materials, their efforts, natural conditions, and technical-technological information. Interior items used as furnishing elements are sources of information on many subjects such as lifestyle, family and social relations, eating and drinking culture, and occupations. The approach regarding the nomadic nature of life and the function of these detachable houses is minimal but in a way that can meet all needs. In this study, the emphasis on the necessity of preserving the core culture, despite the prediction that the globalized and digitalized world can evolve into a single global culture, will be examined in the context of the examination of architectural and interior architectural elements through the traditional Yurt tent of Kazakhstan, and in the context of space-material-design and geography.

Keywords: Kazakhstan, Culture, Housing, Yurt, Locality

**QAZAXISTANIN QƏDİM SAK İNCƏSƏNƏTİNİN YAXIN VƏ UZAQ ŞƏRQ
İNCƏSƏNƏTİ İLƏ QARŞILIQLI ƏLAQƏLƏRİ**
INTERACTION OF KAZAKHSTAN'S ANCIENT SAK ART WITH NEAR AND FAR
EASTERN ART

İskəndərov Anar Hüseyn

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti Dizayn kafedrası

_ORCID ID: 0000-0001-5198-3279

Xülasə

Mərkəzi Asiya bəşər tarixində bir çox nəhəng dövlətlərin və möhtəşəm sivilizasiyaların yarandığı, müxtəlif etnik mənşəli xalqların bir birləri ilə amansız mübarizələr apardığı və eyni zamanda onların qarışmasından meydana gələn yeni mədəniyyətlərin çiçəkləndiyi unikal ərazilərdən biridir. Qədim Qazaxıstanın əraziləri Mərkəzi Asiyanın bir çox qədim mədəniyyətlərinin və müxtəlif etnik köklərə malik olan incəsənət ənənələrinin birləşdiyi, köçəri dünyasının şəhərlər və oturaq xalqlarla sıx əlaqələr qurmağa nail olduğu parlaq bir təzahürdür. Qazaxıstan ərazilərindən tapılmış qaya üstü rəsmlər –petroqliflər Altaydan, Mərkəzi Monqolustandan və Çinin İnşan dağlarından tapılan qaya üstü rəsmlər –petroqliflər ilə üslub və mövzularına görə olduqca oxşarırlar. Çoxsaylı arxeoloji tapıntılar qədim Qazaxıstanın ərazilərinin Mərkəzi Asiyanın digər əraziləri ilə artıq paleometal dövründən mövcud olan etnomədəni əlaqələrindən xəbər verir.

Bəşər tarixində olduqca önəmli və mühüm rol oynayacaq bir çox dövlətləri qədim türk xalqları məhz bu ucsuz bucaqsız geniş ərazilərdə yaratmış və sonradan uzaq məsafələrə qarşısı alınmaz, nəhəng dalğalar şəklində hərbi yürüslərə çıxmışlar. Lakin eyni zamanda Qazaxıstan ərazilərində məskunlaşmış qədim türklərin–Sak və Savromat qəbilələrinin dekorativ incəsənətlərinin, torevtikalarının Altay skiflərinin, hunların mədəniyyət və incəsənətlərinə, qədim Çin sivilizasiyasının Cou və Han sülalələrinin incəsənətlərinə olan təsirləri də olduqca böyük olmuşdur.

Qədim sakların incəsənəti Cənubi Sibirin Pazırık mədəniyyəti ilə, digər tərəfdən isə qədim Midiya və İran incəsənəti ilə sıx əlaqədə olub. Qədim Midiya və İkiçayarası incəsənətinə mənsub olan bir çox ikonoqrafik və zoomorf obrazlar, mifoloji elementlər məhz sakların Yaxın Şərqi ərazilərinə uzun müddətli hərbi yürüslərindən sonra Uzaq Şərqi dekorativ tətbiqi sənət nümunələrində özlərini aydın büruzə verməyə başlayır.

Sak incəsənətinə məxsus olan bir çox cəhətləri Hun və Sarmat incəsənətinə məxsus olan məmulatlarda aydın izləmək mümkündür. Qədim sak ustaları «heyvani üslubda» yaratdıqları incəsənət nümunələrində öz ekspressiv və dinamik kompozisiyaları ilə dünyanın, kainatın quruluşunu və bu quruluşu anlatmağa çalışan qədim mifik təfəkkürü əks etdirməyə can atırdılar.

Bu tədqiqat işi qədim sak incəsənətinin Yaxın və Uzaq Şərqi incəsənəti ilə olan qarşılıqlı əlaqələrinin tədqiqinə yönəldilmişdir.

Açar Sözlər: Mərkəzi Asiya, qədim Qazaxıstan, qədim sak incəsənəti, "Heyvani üslub"

Abstract

Central Asia is one of the unique areas in the history of mankind, where many great states and magnificent civilizations arose, where peoples of different ethnic groups ruthlessly fought with each other, and new cultures formed as a result of their mixing flourished. The territories of ancient Kazakhstan are a vivid manifestation of the combination of many ancient

cultures of Central Asia and artistic traditions with various ethnic roots, in which the nomadic world managed to, establish close ties with cities and settled peoples.

Petroglyphs found in Kazakhstan are very similar in style and theme to petroglyphs found in Altai, central Mongolia and the mountains of China. Numerous archaeological finds testify to the ethno cultural ties of the territories of ancient Kazakhstan with other regions of Central Asia, which have existed since the Eneolithic period.

The art of the ancient Saks was closely connected with the Pazyryk culture of Southern Siberia, and on the other hand, with the art of ancient Midia, which was one of the ancient states of Southern Azerbaijan and Iran. Many iconographic and zoomorphic images, mythological elements belonging to the ancient Midian and Mesopotamian art, begin to manifest themselves in the samples of decorative and applied art of the Far East after the long military campaigns of the Saks to the Near East.

Many aspects of ancient Saks art can be clearly traced in the works of art of the Huns and Sarmatians. The ancient Saks masters who created decorative products in the "Animal Style" tried to reflect the structure of the world, the universe and the ancient mythical thinking that tries to understand this dualistic system with their expressive and dynamic compositions.

This research work is aimed at studying the interaction of ancient Saks art with the art of the Near and Far East.

Keywords: Central Asia, ancient Kazakhstan, ancient Saks art, "Animal Style"

KAZAKH, AZERBAIJAN ON THE TURKISH RANGE CHARACTERISTICS OF CHANGES

QAZAX, AZƏRBAYCAN TÜRK BOYLARINDA DEYİŞMƏLƏRİN XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Dr. İlhamə GASABOVA

ANAS Institute of Folklore

Summary

The art of ashug has been called by different names in different Turkic tribes as a creative, living and carrier in the memory.

In Azerbaijani Turks it is called ashug, in Bashkir Turks it is called gashig / buluvsı, in Kazakh Turks it is called gashik / ashik / akin / chyrav, in Kyrgyz Turks it is called ashik / bahshi / baksı / akin. The word ashug is actually called differently in different Turkic tribes. Due to the fact that the Turkic tribes have a common history and culture, it was impossible not to have similarities between the works of akınlık and aşıklık.

Ashik art is one of the main carriers of the historical and aesthetic essence of the Turkish ethnic-cultural system. In spite of some changes in the art of ashug with all its vitality in the Turkish world geography, it has survived and reached the language of ashugs to this day.

Among the Anatolian Turks; Named "Ashik, People's Poet, People's Poet, Hakk Ashig and Saz Poet", the main names given to these folk artists in the Turkic world today are: Azerbaijani Turks "Ashig Poet", Uyghur Turks "People's Poet, Ashuk", Kazakh Turks "Bagsı, Jirav, Akin", Kyrgyz Turks "Jomokchu, Manaschi", Uzbek Turks "Bahshi, Poet", Bashkir Turks "Sasan", Tatar Turks "Chechen" or "Sheshen", Turkmen Turks "Bahshi", Altai Turks "Gayci" or "In the book Kitabi Dada Gorgud, the common name is "Ozan".

In the same way, the names of these folk artists in the past in Turkish were called "Irçı, Yırçı" and "Koşukçu / Goşukçu".

As in the Turkic peoples, in the Kazakh Turks, poetic creativity has developed on the basis of folklore for many centuries. Kazakh oral folk songs - ceremonies, household, lyric, historical, etc., proverbs, riddles, tales, epics, aytys / poetic competitions, exchanges, poems, etc. rich in colorful genres. There are genres in Kazakh folk art that we come across in the oral literature of other nations.

Keywords: Ozan, Ashig, akin, exchange, Kazakhstan, Azerbaijan, Erzurum

Özət

Aşiq sənəti yaddaşlarda yaradıcı, yaşadıcı və daşıyıcı olaraq, müxtəlif Türk boylarında fərqli adlarla adlanmışdır. Azərbaycan Türklərində aşiq, Başqırd Türklərində gəşig/buluvsı, Qazağıstan Türklərində gəşik/âşık/akın/çırav, Qırğız Türkləri âşık/bahşi/baksı/akın olaraq adlanır. Aşiq sözü əslində müxtəlif Türk boylarında fərqli adlanmışdır. Türk boylarının ortaq bir tarixə və mədəniyyətə sahib olmasındandır ki, *akınlık və aşıklık yaradıcılığı* arasında oxşarlığın olmaması mümkünsüz olmuşdur. Aşiq sənəti, Türk etnik-mədəni sisteminin tarixi-estetik mahiyyətini bütöv halda ortaya çıxardan əsas daşıyıcılarından olan xalq sənətidir. Türk dünyası coğrafiyasında bütün canlılığı ilə aşiq sənəti bəzi dəyişikliyə uğramasına baxmayaraq yaşayaraq günümüzə qədər aşıqların dilində gəlib çatmışdır.

Anadolu Türkləri arasında; *“Aşık, Xalq Ozanı, Xalk Şairi, Hakk Aşığı və Saz Şairi”* adları verilən bu xalq sənətkarlarına, günümüzdə Türk dünyasında verilən başlıca adlar belədir: Azərbaycan Türkləri *“Aşiq Şair”*, Uygur Türkləri *“Xalq Şairi, Aşuk”*, Kazak Türkləri *“Baqı, Jırav, Akın”*, Qırğız Türkləri *“Jomokçu, Manasçı”*, Özbək Türkləri *“Bahşi, Şair”*, Başkurt Türkləri *“Səsən”*, Tatar Türkləri *“Çəçən”* və ya *“Şeşen”*, Türkmənistan Türkləri *“Bahşi”*, Altay Türkləri *“Gaycı”* yaxud *“Kaycı”* adını verməklə birlikdə, Kitabı Dədə Qorqud kitabında isə ümumi ad olaraq *“Ozan”* deyilir. Eyni şəkildə bu xalq sənətkarlarının keçmişdə Türkcədəki adları isə *“Irçı, Yırçı”* və *“Koşukçu/ Goşukçu”* olaraq adlanmaqdadır.

Türk xalqlarında olduğu kimi qazax türklərində də uzun əsrlər boyu poetik yaradıcılıq folklor əsasında inkişaf etmişdir. Qazax şifahi xalq yaradıcılığı nəğmələr -mərasim, məişət, lirik, tarixi və s., atalar sözü, zərbi məsəllər, tapmacalar, nağıllar, dastanları, aytıslar/ poetik yarışmalar, deyişmələr, müşairələr və s. rəngarəng janrlarla zəngindir. Qazax xalq yaradıcılığında da digər xalqların şifahi ədəbiyyatında rastlaşdığımız janrlar mövcuddur.

Aşiq yaradıcılığının ən çətin növlərindən biri də deyişmələrdir. Aşıqlar müxtəlif türk boylarında müxtəlif adlarla adlandırıldığı kimi sənətin janrları da müxtəlif adlanır. Azərbaycanda "deyişmə", Türkiyə türkləri "atışma" Qazax türkləri isə "aytıslar" adlanır.

Açar sözlər: Ozan, Aşiq, akın, deyişmə, Qazaxstan, Azərbaycan, Ərzurum

SIMILAR FEATURES OF AZERBAIJAN-KAZAKHSTAN FINE ARTS AND DECORATIVE APPLIED ART

AZƏRBAYCAN-QAZAXISTAN TƏSVİRİ VƏ DEKORATİV-TƏTBİQİ SƏNƏTİNİN OXŞAR XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Ağayev Emil RAUL OĞLU

ADPU-nun nəzdində Azərbaycan Dövlət Pedaqoji kolleci “İncəsənət və fiziki tərbiyə” fənn birləşmə komissiyasının müəllimi
ORCID ID: 0000-0001-9354-0839

Özet

Türk və islam ölkələri tarixin bütün mərhələlərində bir-biri ilə qarşılıqlı mədəni əlaqələrdə olmuşlar. Azərbaycanın multikultural dəyərlərə verdiyi töhfələri nəzərə alsaq, daima digər xalqlarla sənətkarlıq ənənələrində oxşarlıq olmuşdur. Belə bir ölkələrdən biri də Qazaxıstandır. Hər iki ölkənin təsviri və dekorativ-tətbiqi sənətlərində rəng, obraz, süjet baxımından ənənə bağlılığını izləyə bilərik. Təsviri sənət ənənələrində oxşarlıq daha çox ikonoqrafik süjetlərə və metod qaydaları üzərində qurulan kompozisiyalardır. Divar rəsmi, köçəri xalqların mədəniyyətlərində olan bağlılıq iki ölkənin türk xalqlarının incəsənət tarixində mövqeyini təsdiq edir. SSRİ-nin tərkibində olduğu zaman hər iki respublikanın rəssamlarının yaradıcılığında rus sənəti yaradıcılıq ənənələri leytmotivdir. Rəngkarlıq əsərlərində şəhərlərdə olan yenidənqurma, əmək mövzusu və lirik üslubun üstünlük təşkil etdiyini vurğulaya bilərik. Azərbaycan-Qazaxıstan təsviri sənətində ənənəvi obrazlara tez-tez rast gəlinir. Koroğlu obrazı buna bir nümunədir. Bu mövzuda işlənən əsərlərdə hər iki ölkənin rəssamlarının əsərlərində, daha çox Koroğlunun qəhrəman kimi iri obrazı, kəndlilər ilə birgə yaşayaraq yadelli işğalçılara mübarizə səhnəsi tamaşaçılara çatdırılır. Digər bir obraz isə türk xalqlarının təsviri sənətində mühüm yer tutan Dədə Qorqud ikonoqrafik obrazıdır. Heykəltəraşların yaradıcılıq ənənələri faktura və yerli materialların üstünlüyü, Azərbaycan və Qazaxıstan rəssamlıq məktəblərinin inkişafına gətirib çıxarmışdır. Dekorativ-tətbiqi sənətdə zərgərlik, keramika və bədii-tikmə üstünlük təşkil edir. Hər iki ölkə müstəqillik qazandıqdan sonra təsviri sənət yeni mərhələdə təsdiqini taparaq, müasir incəsənətin bu gün dəbdə olan sənət formalarını əsərlərində tətbiq edən rəssamlar formalaşmışdır.

Açar sözlər: Azərbaycan, Qazaxıstan, təsviri sənət, dekorativ-tətbiqi sənət, incəsənət

Abstract

Turkish and Islamic countries have had cultural relations with each other at all stages of history. Given Azerbaijan's contribution to multicultural values, there have always been similarities in craftsmanship with other nations. One of such countries is Kazakhstan. We can follow the connection of tradition in the fine and decorative-applied arts of both countries in terms of color, image, plot. The similarity in the traditions of fine arts is more in the compositions based on iconographic plots and rules of method. The connection between the wall and the cultures of nomadic peoples confirms the position of the two countries in the art history of the Turkic peoples. When it was part of the USSR, the creative traditions of Russian art were the leitmotif in the works of artists of both republics. In the works of painting, we can emphasize the cities of urban reconstruction, labor theme and lyrical style. Traditional images are often found in Azerbaijani-Kazakh fine arts. The image of Koroglu is an example of this. In the works developed on this theme, in the works of artists of both countries, the big image of Koroglu as a hero, living with the villagers and the scene of the struggle against foreign invaders are conveyed to the audience. Another image is the iconographic image of Dada

Gorgud, which occupies an important place in the fine arts of the Turkic peoples. The creative traditions of the sculptors led to the development of art schools in Azerbaijan and Kazakhstan, with the predominance of textures and local materials. Jewelry, ceramics and embroidery dominate in decorative-applied art. After the independence of both countries, the fine arts were confirmed at a new stage, and artists were formed who applied the modern forms of art in their works.

Keywords: Azerbaijan, Kazakhstan, fine arts, decorative-applied arts, art

KOUMISS CONSUMPTION AND ITS IMPORTANCE IN KAZAKH CULTURE**Serdal ÖĞÜT**Aydın Adnan Menderes University, Health Sciences Faculty, Department of Nutrition and
Dietetics

ORCID ID 0000-0001-8863-7249

Abstract

Koumiss is the traditional drink of the nomadic peoples of Central Asia. Koumiss is also a very popular beverage in Kazakhstan. It has been consumed in Kazakhstan for years as a curative drink for various diseases. The mare's milk used in making Koumiss differs from other milks in terms of composition and properties. Koumiss is obtained from mare's milk and is formed by fermentation of mare's milk. Koumiss is preferred for the treatment of many diseases. It is stated that it provides great benefits in upper respiratory tract diseases and postoperative wound healing. In addition, it is reported that it is increasingly being used in the treatment of psoriasis and atopic eczema as an alternative.

Key words: Kazakh culture, koumiss, health.

MENNONİTE BRETHERN KİLİSESİNİN KAZAKİSTAN'DAKİ MİSYONERLİK FAALİYETLERİ

MISSIONARY ACTIVITIES OF THE MENNONITE BRETHERN CHURCH IN KAZAKHSTAN

Dr. M. Önder DURAN

Uşak Üniversitesi/ Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

ORCID ID 0000-0002-9959-6427

Özet

Mennonit Brethen Kilisesi, radikal Pietizm hareketi içerisinde gelişmiş dini bir hareket olarak Rusya'nın güneyinde 1860'lardan itibaren ortaya çıkmıştır. Rusya'nın güneyine göç ederek koloniler inşa eden Mennonitler, Eduard Wüst'ün fikirlerinden etkilenerek bölgede yaşayan Hristiyanlığın diğer mezhepleri ve Türk toplulukları arasında etkili olma çabasına girmişlerdir. Almanya ve Amerika'da kiliselerini inşa eden Mennonit Brethen Kilisesi, Volga, Kafkasya ve Türkistan coğrafyasında misyonerlik faaliyetlerine yoğunlaşmıştır. Bu bağlamda çok sayıda papaz, farklı görevler altında Rusya'nın farklı coğrafyalarına seyahat etmişlerdir. Ayrıca Tüm Rusya Mennonitleri Tarım Derneği (Allrussischer Mennonitischer Landwirtschaftlicher Verein) Kırım, Kafkasya, Pavlodar, Hive şehirlerindeki ticari potansiyele odaklandıkları raporlandırmalar kaleme almıştır. Çalışmada, Alman Dışişleri Bakanlığı Arşivi raporları çerçevesinde Kazakistan'daki Mennonit kolonilerinin gelişimi ve Kazakistan tarihindeki konumu ele alınacaktır.

ARŞİV KAYNAKLARI

Almanya Dışişleri Bakanlığı Arşivi/Politisches Archiv des Auswärtiges Amt (PA-AA)

PA-AA: R 62443, Übersicht über die Mennotischen Gemeinden in Russland; September 1921. Vertreter der Deutschen Mennoniten des Nördlichen Kaukasus.

PA-AA: R 67348, Memorial über die Mennoniten in Russland.

ARAŞTIRMA ESERLER

Dyck, Peter Petrowitch, Orenburg am Ural die Geschichte Mennoniten in Russland, Abbotsford, 1951.

Redekopp, Jakob, Mein Leben unter dem Zaren, Stalin, Hitler und Stroessner, Nordestedt, 2015.

Wölk, Heinrich, Gerhard, Die Mennoniten Brüdergemeinde in Rußland, 1925-1980: Ein Beitrag zur Geschichte, Winnipeg, 1981.

Wölk, Heinrich, Gerhard, A Wilderness Journey, Glimpse of the Mennonite Brethen Church in Russia, California, 1982.

Abstract

Mennonite Brethren Church emerged in the south of Russia from the 1860s as a religious movement developed within the radical Pietism movement. Mennonites, who migrated to the south of Russia and built colonies, were influenced by the ideas of Eduard Wüst and tried to be effective among other sects of Christianity and Turkic peoples living in this region. Mennonite Brethren Church, which built their own churches in Germany and America, concentrated on missionary activities in the Volga, Caucasus and Turkestan regions. In this context, many priests traveled to different district of Russia under different tasks. In addition, the All-Russian Mennonites Agricultural Association (Allrussischer Mennonitischer Landwirtschaftlicher Verein) wrote many reports focusing on the commercial potential in Crimea, Caucasus,

Pavlodar and Khiva. In the study, the development of the Mennonite colonies in Kazakhstan and their position in the history of Kazakhstan will be evaluated within the framework of the German Ministry of Foreign Affairs Archive sources.

ARCHIV SOURCES

Politisches Archiv des Auswärtiges Amt (PA-AA)

PA-AA: R 62443, Übersicht über die Mennotischen Gemeinden in Russland; September 1921. Vertreter der Deutschen Mennoniten des Nördlichen Kaukasus.

PA-AA: R 67348, Memorial über die Mennoniten in Russland.

MONOGRAPHY

Dyck, Peter Petrowitch, Orenburg am Ural die Geschichte Mennoniten in Russland, Abbotsford, 1951.

Redekopp, Jakob, Mein Leben unter dem Zaren, Stalin, Hitler und Stroessner, Nordestedt, 2015.

Wölk, Heinrich, Gerhard, Die Mennoniten Brüdergemeinde in Rußland, 1925-1980: Ein Beitrag zur Geschichte, Winnipeg, 1981.

Wölk, Heinrich, Gerhard, A Wilderness Journey, Glimpse of the Mennonite Brethen Church in Russia, California, 1982.

KAZAK ŞAİR KHALİJAN BEKKHOJİN'İN "AFAKNAME" ADLI ŞİİRİNDE GENCELİ NİZAMİ'YE DAİR UNSURLAR

ELEMENTS OF NIZAMI OF GANJA IN KAZAKH POET KHALIJAN BEKKHOJIN'S POEM "AFAKNAME"

Hacıyeva Lalə Uğur qızı

ORCID ID: 0000-0001-5857-4240

Özet

Modern zamanlarda Türk kültürel değerlerini koruyan, yaşatan ve onun taşıyıcısı olan halklar arasında Kazaklar belirli bir yere sahiptir. Kazaklar Abay Kunanbayev, Jokan Valikhanov, Jambul Jabayev, Sabit Depontayev, Saken Seyfullin, Sabit Mukanov, Mukagali Magotayev, Muhtar Auezov, Khalijan Bekhojin, Oljas Suleymenov ve diğerleri 19. yüzyıldan yeni bir yazılı edebiyat türü yaratmaktadırlar.

Azerbaycan ve kazak edebi birlikteliklerinin tarihi geçmişe dayanmaktadır. Bu birlikteliğin kökleri oğuz-kıpçak folklor kültüründen esinlenmiştir. Bunu kazak toplumunda oluşan “Korkut” (Xorxut) nağmelerinin Azerbaycanda “Kitabi- Dede- Qorqud” şeklinde değişmesinde görmekteyiz. Bu karşılıklı iletişim her iki halk için önemli olan oğuz- Nizami – Nizaminin sevimli hanımı Afakla olan ilişkisi, türk halklarının epos kültüründe önemli yere sahip olan “Koroğlu” destanı bunun ispatıdır. Azerbaycan- kazak irsinin bir-birine yakınlığını büyük maarifçi Abay Kunanbayevin Nizami ve Füzüli gibi büyük üstadların sanatından örnekler almakla kendi yolunu bulması ile ispatlamak mümkündür. XIX yüzyılda A.Bakihanov, M.F.Axundzade, İ.Qutqaşınlı, H.Zerdabi gibi Ç.Valixanovun, İ. Altınсарının, A.Kunanbayevin bedii düşüncesinde yakınlık olduğunu görmekteyiz. Bu iletişimin kuvvetlenmesinde karşılıklı olarak yazarların eserlerinin kendi dillerine çevirmeleri de önemli rol almaktadır. M.Auezov, O.Süleymanov, A.Alımcanov, O.Bukeyev ve başkalarının eserleri Azerbaycan diline çevrilmiş ve günümüzde de sevilerek okunmaktadır. Kazakistan başbakanı Nursultan Nazarbayevin 2017 yılında Azerbaycanı ziyaret etmesi bu iki halkın hem kültürel, hem de ticari-ekonomi anlamda ilişkilerinin kuvvetlenmesinde önemli rolü olmuştur.

Azerbaycan-Türk kültürünün, Yakın ve Ortadoğu kültürünün gelişmesinde önemli rola sahip Nizami Gencevi'nin eşi Afak adına kaleme aldığı Khalijan Bekhojin'in tarihi şiiri "Afakname" Türk milli değerleri için de önemlidir. Yazar, Nizami Gencevi'den ecdadına sadık kalarak bahsetmesine rağmen, güzel Kıpçak Afak'ı daha çok övmüştür. Şiir, Afak hakkında kapsamlı bir şekilde konuşsa da, Nizami çizgisinin liderliğine müdahale etmez. "Afakname" 16 şarkıdan oluşuyor. "Kıpçak Kızı Şarkısı", "Keniz'in Çılgınlığının Sesi", "Afak'ın Sözü", "Afak'ın Ölümü" başlıklı bölümlerde Afak hakkında bilgiler verilmiştir. Yazar şiirde Afak'ı 3 yerde ve 3 karakterde takdim eder. Kıpçak'ın elinde, Derbent ve Gence'de. Kıpçakların elinde rahat ve özgürce yaşayan bir Kıpçak hanının kızı gibi, Derbent'te bir emirin cariyesi gibi, Gence'de mutlu bir hayat yaşayan Nizami Gencevi'nin karısı gibi. Her halükarda yazar, Afak'ı dürüst, cesur, sadık, milletine ve vatanına bağlı olarak tasvir etmiştir.

Anahtar kelimeler: kazak kültürü, şiir, Nizami Gancevi, Khalijan Bekhojin, Afak

Abstract

Kazakhs have a certain place among the peoples who protect, keep alive and carry Turkish cultural values in modern times. Kazakhs Abay Kunanbayev, Jokan Valikhanov, Jambul Jabayev, Sabit Depontayev, Saken Seyfullin, Sabit Mukanov, Mukagali Magotayev, Muhtar

Auezov, Khalijan Bekhojin, Oljas Suleymenov and others are creating a new type of written literature from the 19th century.

The history of Azerbaijani and Kazakh literary associations is based on the past. The roots of this union are inspired by the Oghuz-Kipchak folklore culture. We see this in the "Korkut" (Xorxut) tunes formed in the Kazakh society as "Kitabi-Dede-Qorqud" in Azerbaijan. This mutual communication is important for both peoples, the relationship with the oguz-Nizami-Nizami's lovely lady Afak, and the "Koroğlu" epic, which has an important place in the epos culture of the Turkish peoples, is the proof of this. It is possible to prove the closeness of the Azerbaijani Kazakh race by taking examples from the art of great masters such as the great educator Abay Kunanbayev Nizami and Füzüli, and finding his own way. In the 19th century, Ç.Valixanov such as A.Bakihanov, M.F.Axundzade, İ.Qutqaşınlı, H.Zerdabi, İ. We see that the golden sari is close in the thought of A. Kunanbayev's beauty. Mutually translating the works of the authors into their own languages plays an important role in strengthening this communication. The works of M. Auezov, O. Suleymanov, A. Alimjanov, O. Bukeyev and others have been translated into Azerbaijani language and are still read with pleasure today. Kazakhstan Prime Minister Nursultan Nazarbayev's visit to Azerbaijan in 2017 played an important role in strengthening the relations between these two peoples in terms of both culture and economy. Khalijan Bekhojin's historical poem "Afakname", written on behalf of Afak, the wife of Nizami Ganjavi, who has an important role in the development of Azerbaijani-Turkish culture, Near and Middle Eastern culture, is also important for Turkish national values. Although the author mentions Nizami Ganjavi faithfully to his ancestors, he praised the beautiful Kipchak Afak more. Although the poem speaks extensively about Afak, it does not interfere with the leadership of the Nizami line. "Afakname" consists of 16 songs. In the sections titled "Kipchak Girl Song", "The Sound of Keniz's Scream", "Afak's Word", "Afak's Death", information about Afak is given. The author presents Afak in 3 places and 3 characters in the poem. Kipchak is in Derbent and Ganja. Like the daughter of a Kipchak khan who lived comfortably and freely in the hands of the Kipchaks, like the concubine of an emir in Derbent, like the wife of Nizami Ganjavi, who lived a happy life in Ganja. In any case, the author portrayed Afak as honest, brave, loyal, devoted to his nation and homeland.

Key words: Kazakh culture, poetry, Nizami Gancevi, Khalijan Bekhojin, Afak